

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Peklo

Josef K. Šlejhar

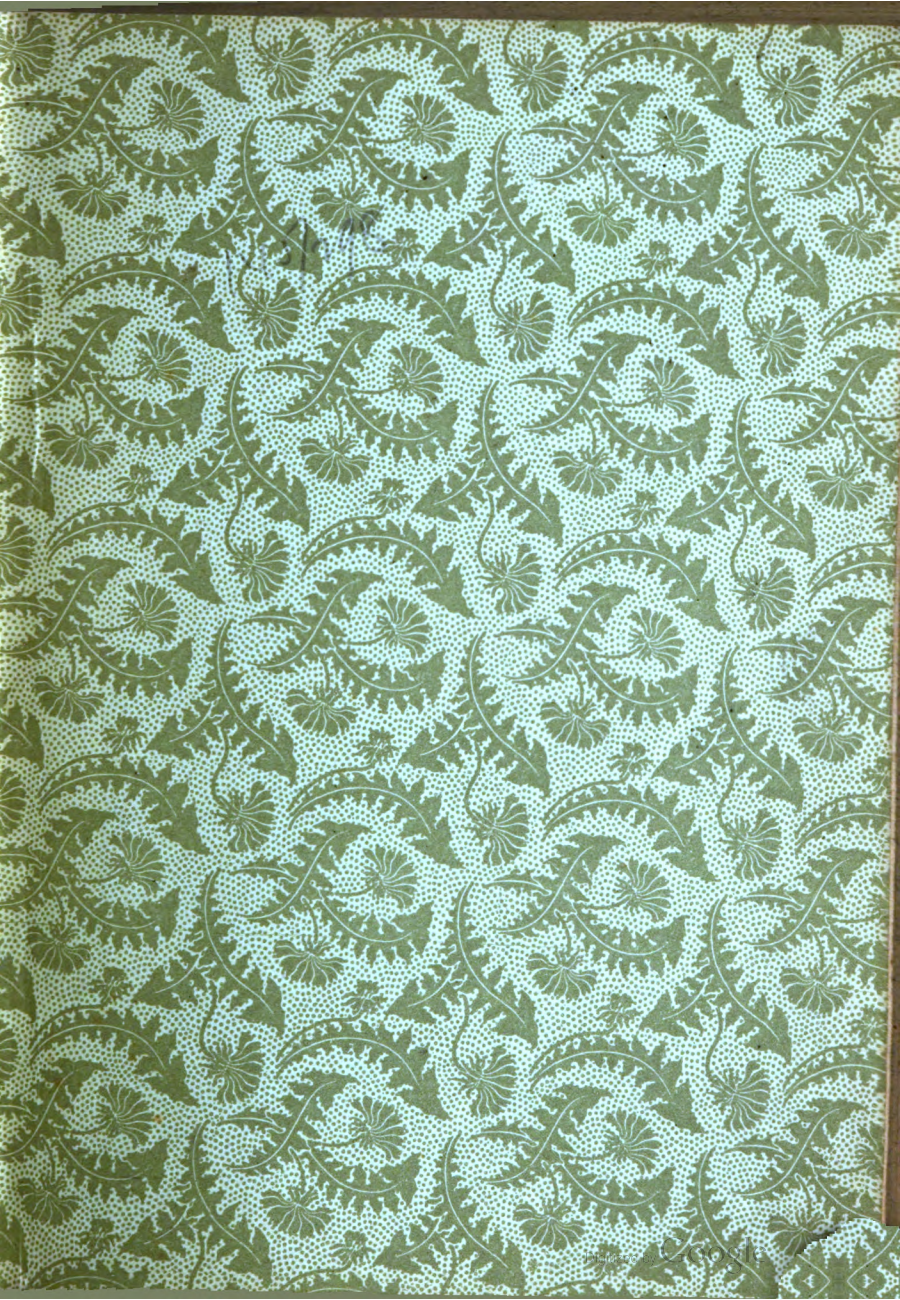
2av
Pl. 23.
11

SLAV 7921.23.100

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

PURCHASED FROM THE
SUSAN A. E. MORSE FUND

PEKLO

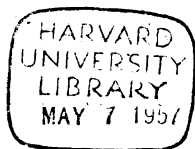
□ □ NAPSAL □ □

JOSEF K. ŠLEJHAR

NAKLADATEL F. ŠIMÁČEK
V PRAZE 1905

Slav 7581.23. 11
~~Slav 7581.23.100~~
✓

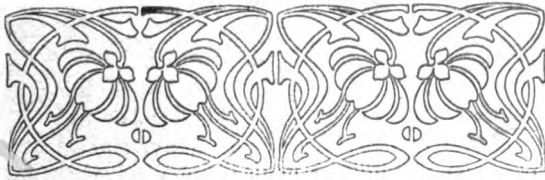

TISKEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKČIOVÉ SPOLEČNOSTI »UNIE« PRAZE.

*„Mnou vchází se v noc, která nemá rána,
Mnou vchází se do zatracenců vlasti.“*

Docházel právě čtvrtý týden, co naskytnutím se jistých osobnostních změn bylo mu bez přestání konati noční službu, po celé ty čtyři týdny nocí, jak za sebou následovaly. Jindy dalo se střídání denní a noční služby každých čtrnácte dnů, tentokráte musel býti pravidelný pořad přerušen. A po celé ty čtyři týdny téměř nespal.

Jak také spáti!

Kolem oken jeho bytu, mimo továrnu, přejíždělo během dne nějakých třicet vlaků, osobních to, rychlíků, nákladních; tyto zdály se někdy nekonečné vlekouce svých dobře ke stu vagonů a vydávající dunění jako vzdálená, dodržující bouře kosmická, ony, mezi nimi bleskové rychlíky, nezastavující vůbec na zdejších nádraží, řítily se kolem s hřímáním a rachotem náhlé strže — přejíždělo mu to kolem samé hlavy během dne, jenž určen byl mu ku spaní. Otrávalo to nejen zemí, domem a jeho postelí, ale i duší, dávno jako zmámenou, servanou. A ještě

J. K. Šlejhar. Peklo.

nádraží v celé té své soustředěné lomozíci změti nalézalo se zcela na blízku. Jak tu spát?

Ale to nebylo vše. Pod okny, pod samými okny na chodníku a nedlážděné ulici, shromažďovalo se během dne průměrně čtyřikráte skoro všechno žactvo ze zdejších škol, hoši i holky, tyto mnohdy již s dosti tlustými lýtky, a nebylo tu žádného rozdílu mezi povykováním obého pohlaví, v tom moderním jaksi povykování, jaké jen paedagogicky odchovávaná mládež za dnešních dob vynalézat a vykonávat dovede. Mezi hochy, dle všeho již z měšťanky, bylo několik, kteří slynni virtuositou ve hvízdání na prsty; postavivše se pravidelně v těchto místech v náležitém seskupení pod okna, prováděli vždy dokonalý hvízdavý koncert — snad trochu na počest oněch dosti již tlustých, ač ještě nezastřených lýtek, která opodál řadila se v údivu kolem — koncert pronikající zdmi, okenicemi a až do lebky jako řěavý drát, do té jeho lebky zmučené, vytřeštěné, v níž jakoby bodal na všechny strany. — Vyskočil-li někdy v pravém běsném zoufalství vyrvav hlavu z polštářů, aby uvrhl se k oknu, vytrhl okenici a praštil čímkoliv po paedagogické mládeži, jíž k náležité průpravě scházely jen ještě výklady z logiky a národní oekonomie, o jejichž zavedení do škol, zdá se, že právě se usiluje — učinil-li to, vzpamatoval se vždy zavčas. Bylo by se mu vedlo jako těm pošetilcům, již bezmocnou

svou zuřivost a bolest dali na jevo při lidské zvůli; byl by se teprv vydal na pospas zcela této mládeži, na krutý, nemilosrdný pospas její zlovůle, když by byla postřehla vhodnou svou kořist. Znal tak dalece dnešní mládež, odkojo- vanou tolikerými naukami, a proto vzpamatoval se zavčas nedav nikdy na jevo, že by ho to rušilo. Ostatně má ta banda hlad, rozejde se zanedlouho.

A že nebylo tou dobou jiného bytu ve zdejší přelidněném místě, bylo lépe místo bezmocného zuření, zbytečného jitření se a planých protestů, jež by vše jen zhoršovaly, od- dati se resignaci a jednoduše nespati. Je pravda, všechna ta vřava z venčí — a někdy kdes v domě začaly do toho etudy na piano — vtírala se mu neodolatelně do všech smyslů, do celé by- tosti, shrucujíc se tam v jakousi třeskutou strusku, v mráкотný chumel duše přemožené, tak jitřené a burcované, ale zbývalo jen podvoliti se, zbývalo místo spaní jen se zmítat a tlouci na svém loži po třinácti hodinách noční služby. —

Ostatně i kdyby nebylo ani všech oněch rušivých vlivů, ty nepřetržité čtyři týdny, za nichž zbaven byl nocí s jejich blahodárnou tmou, aby odpočinul, postačovaly by i za nej- hlubšího ticha za dne, aby smysly vyčerpaly do úmoru; neboť třebaš okenice byly zavřeny sebe dokonaleji, zdálo se přece denní světlo pro- nikati svou mocí všemi úkryty, a jakoby vzná-

*

šelo se nad ním neustále, strhujíc duši k svému bdění, snažíc se život vyloučený z přirozeného zákona uvést zase ve svůj odvěký řád. Až jakoby demonicky vnášela se v jeho temnotu ta neviditelná slunečná moc, neustávajíc hlodavě jitřiti zmámené smysly, tápajíc jaksi celou bytostí, jíž připomíná, že nyní je čas k žití — ta moc, jíž marně snažily se okenice zabrániti přístupu.

Jak tedy vůbec spát!

Ale kyne již zase naděje na změnu. Dojitím tohoto čtvrtého týdne zas se vše napraví, nastane kýžená změna šichy, třeba jen ještě překonati dnešní nocí nastávající osmnáctku, totiž od dnešní šesté večerní hodiny osmnáct hodin nepřetržité služby až do poledne zítřka, kdy přejde služba na den — tedy ještě osmnáct hodin bdění po těch čtyřech týdnech nevyspání, chvíle to vždy neblahá, napjatá, těžká i za obvyklého střídání, k níž vždy se připravoval jaksi mimořádně, se soustředěním sil těla i ducha, — a nyní po probdění téměř celých čtyř neděl vzhledem k onomu řádění vlaků, mládeže a slunce chvíle mohoucí být věru obávanou a strašnou.

Byla by také zajisté obávanou a strašnou za jiných okolností. Leč dnes nebylo pro něho strašnosti ani obávání v nastávající chvíli v úmorné té osmnáctce, ne snad vzhledem k oné změně kýžené, jež přinést měla blaho noci a

spánku, jehož vytoužené a blízké přístří zaplašovat by bylo s to útrapy zbývající k překonání — nýbrž vzhledem k něčemu zcela jinému, tak zcela jinému, co této noci mělo se posléze uskutečniti.

Teprv tak nedávno nastalo všechno, vlastně během posledních týdnů. Ani se všeho nenadál, přišlo vše náhle, samo sebou, takřka zázračně, zázračně proto, že v tom svém těžkém, surovém, až běda všedním a nevzníceném životě továrním považoval něco takového za nemožné a vůbec na něco takového nepomyslel, aniž doufal v pustém tom shonu a štvání, jež neznalo úlevy ani změny a jež slulo jeho žitím. V tomto žití, jež bylo bez pozastavení, bez chvil skonejšení a blaha jakéhokoliv, bez možnosti odevzdání se sobě, bez luznosti probírání se jaksi svým srdcem a vzpomínkami a tíhnutím snů, bez možnosti patření ještě někam jinam, mimo zdi tovární, a bez oddechu tak a pozměny ve dne, v noci, každý den, v neděle i svátky i všechny ty Boží Hody i nejvýznamnější chvíle, takto celé roky, v jednom řízení se, v jakémsi pohlčení vřavou hmoty — v tomto žití bez víry, naděje, lásky, útěchy, bez toho všeho, co jinde všady, totiž mimo tyto zdi tovární, činí život životem, zpříjemňuje jej a dodává mu půvabu i smyslu, nenadál se již ničeho. Snad mu přidají, snad při větším zisku o nějakou stovku zvýší se jeho remunerace. Jindy to zase bude menší.

Ale co mu v poslední době na tom záleželo, na těch penězích také beze smyslu, jichž ani vynaložiti se nedalo mimo na jídlo a pití, které ostatně zhnusovalo se někdy docela.

Proklínal toto žití, ale zvykl i mu. Přestal dávno vzhled svůj upírati někam, kde by bylo vykoupení, vyjmutí se z této pustiny, někam, kde by snad ještě mohla zatanouti radost a ozvati se luzný, zvučí hlas života. Přestal to již věřiti tak zvanému životu, jehož hodů nepoznal, nezavítal k nim nikdy, a ony ho nepozvaly. Nekochal se nikdy v jeho štěstí — a zvláště co sem přišel a si tu zvykl, zdálo se mu, že ani toho štěstí není. Mladické sny a illuse se dávno rozprášily, jakási ubohá směšnost jen po nich zbyla, jakás ironie z jejich planosti a bláhovosti. Snad vůbec není ničeho v životě, aspoň v jeho není mimo to bezmezné pachtění a řícení se, které pak jen vyhledává si své skončení.

Aspoň u něho nebylo ničeho — jedna kampaň skončena, pak období pekelného štvání, aby vše co nejrychleji se obnovilo, stroje nabraly nové zdatnosti, opatřily se novoty, přišlo vše do pořádku, a znova se zahajuje kampaň, vřava začíná, jakoby pojala oblast víru, náruč netvora, která pak již nepouští člověka, ta kampaň, jež v zdejších závodech dovede na celý rok se protáhnouti, třebaš i déle, podle množství zkoupených surovin, jež je zpracovati.

Závod to byl ohromný, strašný i mocný, v němž uvázl, a zdálo se, že na celý život.

A v tomto nepochybném přístí, v tomto svém tonoucím životě, jehož každý moment jakoby měl před sebou v patrnosti tak bezútěšné, strašné i zoufalé jako zření na poušti bez oasy — snad zase nějakou tu stovku přidají, anebo nepřidají, anebo bude to i horší, anebo budou jednou hleděti, aby se ho v trochu chýlci se letnosti i zbavili, jak to bývá pravidlem v tomto životě továrním . . . eh, mávl rukou nade vším — přestal již dávno zřítí k sobě, k duši své, k vznětům srdce, jakoby z toho všeho nezbylo ničeho v tomto žití tovární vřavy.

Připadal si dávno již jako nutná část vši té zmíry hmoty, schvácené zde u vír změn, jakoby v témž víru, v těchže pozměnách, v takovém fatálním spjatí, z něhož jakoby se jeho duše již nedovedla vybaviti a ani se o to již nepokoušela. Připadal si dále, že uvázl v takové ustrnulé netečnosti, v takové prázdnotě, již nic se nedotkne, již nic nenaplňuje. Sem k němu do továrních zdí nesáhala příroda, nesvítilo slunce, zelení neokřálo oko, nebylo tu jitra ani soumraku, bouře ani jasu blankytu, ani nocí měsíčních, pták tu nezaspíval, nezavoněla země, nebylo tu vůně květů ani úchvatu zrání. — Nebylo tu Boha ani jeho děl! Sem také nezasáhly zvěsti ducha — prý věda, prý umění, všechny ty ideály a zvěsti krásy, nadšení a vř-

tvory genia . . . dávno vše stráveno, umláceno, zhlceno a znesvěceno vřavou hmoty, dávno po všem, dávno po duchu a srdci. Snad ani nic takového vůbec nebylo, není, být ani nemůže, vše to je jen snad bláhovým snem pohodlných snilků, snad i zpozdilostí, snad jen krutou ironií — sem nezasáhlo aspoň pranic. Ostatně bylo mu všechno jedno — někdy sice tak zoufale, trudně jedno, ale vždy tak jedno. Vše jiné, co nepřipomínalo fabriční vřavu, zdálo se mu nemožností, jakýmsi bludem dávná, či co by to bylo. Ba konečně již ani nezdálo, docela nezdálo se mu o ničem a nechtělo ani zdát — vše jiné bylo mu nemožností a nepřístupností dávno!

A nyní tak najednou nastalo to, ano jakoby zázrakem, neb jen zázrak přihází se způsobem tak náhlým a ohromivým. Ale proč zázrak, proč jakékoliv přirovnávání — byla zde ta nová epocha, to schvácení celé bytosti, a jeho život jakoby byl závratně vznesen v novou jsoucnost, v takovou nevystihlou oblast záře, v takové oslnění duše. A od té chvíle hned všechno bylo jiné v něm i kolem něho, za těch několik takřka jen dnů bylo všechno jako vítězoslavné vyjmutí se a vysvobození bytosti jeho. Víra, naděje, nadšení, útěcha, Bůh, příroda, ideál, všechny zvěsti ducha, vše, co činí život jedinečným a možným a dodává mu smyslu a vyvrcholení, vrátilo se, znova se do-

stavilo — Bože, odkud as, kde ukryty zůstávaly ony drahocenné poklady ducha, o něž jakoby byl oloupen, jakým že zázrakem byly zase odhaleny? Bože, je-li to on! Bože, jaká milost, jaké očištění, jaké nalezení sama sebe, jakoby člověka na vždy ztraceného!

A za tohoto nového stavu, v době uzavření za zdmi a okenicemi, kdy měl spát a jako stroj mechanicky nabývat posil a ničím jiným se neobírat, a co burácely kolem nákladní vlaky s tisícitunovými náklady a rychlíky zdály se samu zemi jako v zemětřesení vysouvat z jejích základů, a co hvízdali kluci tlustým lýtkům, a co všady panoval pustý ruch bdění a pachtění, a co střízlivé světlo dne venku zápolilo — čarovné nyní obrazy snášely se k němu do temnice. Jakoby šeré kouzelné závoje se záludným obsahem vůně a tajemství se odestíraly, vyplývaly vidiny v záludách stále kouzelnějších, v duhovém, pohádkovém omžení, v rozkoších neumdlévajících, ale vyvrcholujících se jedna po druhé. Kolem jeho skrání spěly doleky a závaný tak omamně, že úpěl v slastech svých. Vzněcovala se jeho duše nad všechny výhody onoho bdění a života venku, nad to slunce, nad všechny význam dne a jeho zasahání, nad všechno to, co nebylo mu nyní dáno. A za vši té vravy venku, jakoby byl povděčen, že mu je dáno bdít, nevynechati ani chvilky, nepřijíti ani o jedinou vidinu, z těch rozkoší se neprobrati. A co

bývalo mu druhdy až k zšílení, jakoby se mu to právě nyní naskytala nejvhodněji chvíle k celému vyplynutí vši té slávy srdce uprostřed takové vřavy a povykující nízké všednosti, jíž jeho sny a vidiny byly tak nedosáhlé jako nebe zemi . . .

Jen o ní snil, stále o ní, jako o nevyčerpatelné blaženosti nebeské světci snili. Za toho bdění, zjitřovaného všemi povyká a nízkostmi světa, nabažiti se nemohl svých snů v roztoužení lásky. Ty sny rozpoutal a nosil v sobě hned od oné chvíle. V krev se v něm rozplynuly, v nejtímnější životní šťávy, a střezil si je tak úzkostlivě, tak svatě, v nedůtklivosti háravého vznícení, jako poklad nejvzácnější ceny. A to nastal mu onen život zcela jiný v tom bezmezném rozpoutání továrním, unášejcím jako vír pouště, to bylo ono ozáření tmy ve změti nekonečné noci, to z bezútěšných chmur vyplynulo náhle slunce všehomra.

V srdci jeho byla nyní svatyně nejtřežnější, nejnepřístupnější jako starých bohů, koutek nesmírný jako svět rozkoše a blaha a všeho dychtění.

Nyní měl již čím zahlazovati zoufalství a rozháranost svého krutého bdění, jemuž nedostávalo se druhdy sna, útěchy ani skonejšení. Zažehnána všechna ta truchlivá malátnost, to trudné vláčení se bezútěšných dnů jakoby v bezejmennosti životní, jež nastává, když životu ne-

dostává se smyslu, pominulo. Den co den, chvíli za chvíli této poslední doby, která bez oněch změněných okolností byla by ho zajisté vevlekala v muka šílenství, mohl si do libovůle naplňovati omamným skonejšováním svého nitra, jemuž nebylo nyní dosti skonejšení. Jako u vytržení hypnosy mohl se sunouti celou bytostí k cíli nezměrného blaženství, aniž co dovedlo by ho vytrhnouti z této síly, ducha i tělo tak bezmezně ovlačující. Neskonale sladké a nesmírné bylo jeho bdění posledních dob. Byť měl tělo na smrt zemdleno, uštvány všechny síly, byť zrovna upadal fysicky, byl by přece v duši dovedl takto bdít do nekonečna, stále jen o ní bdě, unášen v nevystihlou oblast lásky své. A celý svět mu zacházel mimo ni.

Blížila-li se nyní chvíle, kdy ještě po překonání jakéhosi strašného stavu poskytnuta mu má být slivá koupel fysického spánku, to velké blaho spánku, jež ocenit dovede pouze ten, komu bylo vzato, nebylo to to, pranic se na to netěšil, jako těšil se druhdy — aspoň toto fysické těšení mu zbývalo jako najedení v hladu — vůbec to neměl na zřeteli, neboť v takovém mínění značily se mu nyní všechny jiné věci a potřeby oproti tomu, co v sobě choval a co očekával. Nyní jakoby ničeho nedovedlo být mimo ni a nebylo představy mimo o ní. Míjelo v jeho zřetelích všechno ostatní, všechny jiné záměry a skutečnosti se ztrácely, běh dnešní,

běh zítřejší a co dále mělo být, všechen jiný smysl života se ztrácel, nebyl ničeho mimo ni . . .

Co se to jen stalo, že jeho, žijícího mezi sty všelijakých těch holek, otrlého dost a dávno znechuceného vypjatostí vší té ženskosti, z níž vzdala by se mu na pospas ochotně a náruživě každá z těch vnaď na zavalanou, na pomyslení, a mnohdy z vnaď ne k zahození, že jeho, jak byl, jakým se stal, jak cítil a pochopoval tento život a jak musel ovládati tyto živly ženskosti, přivábilo to tak ohromivě k ní, právě k ní, byť i jinak vynikala nad všechny ostatní, aspoň v jeho zdání, že ho to tak dovedlo strhnouti, vyjmouti z jeho ustrnulé, ponuré rovnováhy, že ho to tak dovedlo učiniti jiným člověkem, že vypjalo to jeho život tak z nenadání, že jeho nevládné, pusté, dávné utkvění to tak rozrušilo a vzneslo ho to v jakýs omamný vír, v jakýs jásavý ples bez ustání? Co se to jen stalo, dějí-li se takové změny s člověkem a je-li to vůbec lidské? Bože, uklánělo ho to před ní neodolatelně u vzdávající se bytosti jako před majestátem, padal na kolena jako před sladkou milostí nebes, jako před svatostí, klaněl se vroucně.

Ano, miloval ji, to to bylo.

Uvědomil si pak svou lásku a věděl, že stala se mu velkým osudem a naplněním jeho života. A nechtěl, aby bylo jinak.

A cele odevzdati se chtěl osudu tomu, protože nebylo mu dáno jinak a nebylo možno ani jinak.

A když učinil posléz takto své rozhodnutí, ustanoviv o osudu svém — vlastně že přes něho samého a nade všechno v něm učinila své rozhodnutí suverenní síla, jež vedla jeho já —, naplnil se hned život jeho velikým slavným významem. Věděl, kam směřuje nyní rozhodnutím svým a co je mu usouzeno. Pochopil všechno o sobě. A jak se v něm dalo, tak chtěl také jednati, byť mu to mělo přinésti cokoliv.

Byl by i svého snad mohl dosíci jinak, kdyby byl chtěl pokusit se o to — jinak totiž tím obvyklým zde způsobem, řemeslným, otročským, nátlakem své libovůle a moci a svých jistých prostředků, jež mu byly známy; snad by se mu byla takto i ona poddala jako všechny ostatní se zde poddávaly, i ji takto mohl mít a pak třeba často, kdy by se mu zachtělo, a mohl si tak na čas poskytnouti věru slušného ukojení, věru nevšední rozkoše. Snad by vůči němu nebyla z jiných ani ona, ač tak v jeho zdání vynikala nad všechny. Snad na první shlédnutí, jež tehdáž bylo mu tak osudné, byl by si ji mohl zavolat — žádná byla by mu neodepřela, a snad nedělo se to jen vzhledem k jeho moci zde, jíž ovládal tolik hmotného, existenčního prospěchu těchto holek. Snad, snad

by ji byl takto také mohl mít, i jí běželo zajisté o existenční prospěch zde, jehož on byl pánem, v úlevě práce a k zisku mohl jí být velice nápomocen, i kdyby nebylo nic jiného, co by ji mu vzdalo.

Ale to vše nebylo to, co ho na ráz tak schvátilo a sklonilo hluboko před její ženskostí. Neb od onoho shlédnutí rozpjalo se jeho nitro k takovému mámivému úžasu a ohromení, jaké nepochází z pouhého smyslného rozruchu. A poznal již pak, co chce a oč se mu jedná. Chtěl mít s jejím tělem také její srdce, její duši, její lásku, chtěl ji mít v neskonalosti celé její ženskosti, chtěl ji tak mít na vždy sobě odevzdánu, chtěl spojení bytostí v celé jejich podstatě.

Rozhodnut takto již dávno sám v sobě, s celým ostatním svým životem v tomto cíli vyrovnán, uspořádán se všemi jinými jeho zřeteli a jist a nadšeně smířen se všemi povinnostmi, vyplývajícími z této podstaty lásky, ukončoval místo spánku bdění své o ní obrazy takové čaromoci a slasti, v něž zároveň jakoby vpojovala se celá nezdolnost přesvědčení, jež za svým svrchovaným cílem spěje, a naplněná již míra života. Byl již to tak cele rozhodnut, tak cele naplněn, tak spjat ke svému cíli celým nevymaňujícím se dosahem nitra. Veden to byl samými stopami osudu ku vyvrcholení epochy svého života . . .

Ustanoviv, aby stala se mu ona jeho osudem, shledal zároveň v sobě zadostučinění, jaké kdy dáno bylo člověku. Zadostučinění, jakoby vše poskytnuto bylo člověku a nezbývalo jiného bažení. V zadostučinění tom byla zároveň všechna rozkoš, všechno naplňující se blaho a zároveň jakoby vědomí prozřetelnosti, které si není více v ničem nejisto.

A v tomto zadostučinění lásky, směřující k celému svému naplnění, bylo i svědomí, i mravní hodnota, i svatost před sebou, v nichž vedeny býti mají ty kroky k ní. Svědomí lásky, jež spjala se v něm nade všechno v tomto světě a zvítězila nad bytostí, posvěcovalo ho v jeho touhách a zámyslech, jimž nic více nemělo státi v cestě. —

Zvláště dnes nebyl vůbec nic spal; nezdřimnul ani na okamžik, jediná mrákota nepřešla jeho smysly, ani ta chvilka fysického zapomnění se nedostavila — jeho mozek byl jako rozevřen a jeho srdce kypělo. A do tmy uvnitř jeho stěn, v níž bil denní povyk zvenčí, vyzářovaly zážehy jeho smyslů, takové třpyty duše, jakoby v nadšení genia ve chvíli tvůrčí. Pozvedal se někdy na loži, jakoby čímsi vynášen. A vzepřev se na lokty a pronikaje pohledem kamsi v to ozářené bezdno kolem tanoucí, volal slova nejsladší, volal slova, jimiž vzýval a jimiž miloval. Její jméno volal — těmi zvuky a zpodobněním, jakoby v to jméno vtěloval ji

samu — Marie, ó Marie, volal a rozúpěl se při tom a rozechvěl sám v sobě jako paprsek hvězdy, vytrváváje tak v nevystihlém vzdechu lásky. Někdy zasmál se zase zprudka, náhle, v jakémsi kлокotném téměř hnutí se zvuků, jako když hrdlička na jaře zaplesá. A zajisté v té jakési nevěstnosti tmy uzavřené okenicemi neslo se to jako temné šílení lásky, jako hořečný výbuch smyslů, bezmezně odevzdávajících se svému blahu.

— Tedy již dnes! A jakoby to i háravě sliboval duši své nemohoucí se dočkat, vše předváděl jí u vidinách toho příští a tím jakoby i snažil se vésti ji k umírnění a poshování, jehož jistě bylo potřebí. — Tedy již dnes, opětovně po chvílích v divném šeptu jakoby mroucí unylosti — a nechav rozevřené rty jako bez síly, ssál jimi dlouho v takové nedůtklivé slasti dech jakoby překonávajících vůni a rozkoši celého světa — a nechav při tom zavřené oči jakoby před náhlým velkým oslněním, kladl hlavu v zad jako v upadající mdlobě. Neskonale slastné chvění linulo se celým jeho tělem . . .

Dlouho tak prodléval, každou chvílku jaksí zvlášť prožívaje, neopomíjeje ani okamžiku, když nastal pomalu čas připravovati se do služby. —

Mezitím zdaleka přicházel táhlý a rozlehlý hukot jakoby zaobzorové bouře. S temným

přibývajícím lomozem valil se jakýs mrak zvuků a v takovém hrozivém vynášejším se vzbouření, jímž vše tam venku zdálo se zasaženo. Země i schylovati se zdála ve stopách tohoto chodu, uléhajíc a třesouc se jako travina v uraganu pouště. Pak burácení to naplnilo jaksi všechny obzory, jimiž bylo se mu probíratí, a jakoby se náhle strašná moc soustředila kdesi v bezprostředí. Třísklo to jako hrom a všemu vůkol jakoby zasadil strašnou ránu . . .

Přešel to právě kolem bleskový vlak, nezastavující v celé daleké šíři této krajiny, prořívající se jako náraz vichru celou touto nesmírnou rovinou.

Jemu na loži zatajil se dech a jakoby cosi se v něm převalo. Bylo mu, jakoby byl čímśi zasažen, jakási posupnost citu ho jala. Zůstal na okamžik v tomto cizím neznámém dojmu, v němž jakoby se v něm všechno rozpadalo, až záhadně ustrnul. Pak jakoby se mu bylo čímśi těžce probíratí, užasle se rozpomínal, a jakoby v toto rozpomínání zasáhlo něco neblahého a zlověstného, co ale v jeho vědomí se již neoznačovalo. A chtěje jaksi se vydrati rázem z nenadálé té stísněnosti, vstal, popošel k oknům a zprudka rozevřel okenice — aby již tu bylo světlo, zase dotek známějšího života.

Před denním světlem, oslnivě zaléhajícím do všech prostor pokoje, v prvním dojmu se zapotácel, semknuv a zastínil oči. Osvítil to den

zvláštní výraznou tvář mladého, as třicetiletého muže, lehce jakoby zprůhlednělou a značně přepadlou, ale bez matnosti mdloby, spíše intenzivně vznícenou a produševnělou, jakoby ze sebe cosi vynášející. A v jeho hnědých, jistě krásných očích, jež pak se rozevřely proti dennímu světlu, na všem široce, nervosně ulpívajících, zvyklých patrně častým rozčilením a obzírání mnoha věcí najednou a těkavosti neustálého neklidu, zatanul mohutný, ušlechtilý zásvit, rozneslý jaksí po celém obličejí a jakoby z nitra vyplývající. Upřely-li se tyto oči, utkvěly-li svým způsobem, jakoby omámily, leč nikoliv v tom uhranutí vzbuzujícím nepříjemný, trapný stav, ale jaksí sladce, důvěřivě ovládly člověka. V jeho postavení zodpovědném, ovládajícím sta lidí robustní, nezřízené podstaty, velice usnadňovala mu tato zvláštnost a moc pohledu úkol jeho, neb takovým divně jímajícím pohleděním docíloval mnohdy více než do krajnosti a násilnosti prováděnou disciplinou, danou mu v pravomoc a k dispozici. V překonávající jeho síle, zavazující k jakémusi bezmeznému oddání, i nejsurovější zlotřilci mimoděk se schylovali. A na ženské byla v tomto pohledu moc věru suverenní, již on ale nepoužíval a jakoby o ní nevěděl . . .

Ještě se vzduchem chvělo těžké echo v dáli unikajícího rychlíku, a on zdál se mu naslouchat v unylé, temné roztržitosti. A jakoby to

zároveň v duši sledoval poslední zákmity, ony tuchy zlověstnosti, jež v tu chvíli přes jeho tvář uvrhaly jistý zasmušilý stín. Spjat byl v přemýšlení, pátrání. —

Ale co vše znamenalo proti tomu, co tanulo v záři jeho duše! Vytrhl se rázem z chmur, byly-li tu jaké, jako v nadšení, celý jeho obličej se ozářil, jakoby se rozpjal pohled jeho, nekonečně cosi obestřel. Vešlo v něj opojení, vnitřní horoucí štěstí, jež jen o sobě ví. Vše ostatní, i cokoliv by to bylo, všechno jiné, k jeho štěstí nenáležející, bylo zapomenuto. Nemohlo být vůbec nic jiného v přítomnosti toho blaha, jež jako sláva Boží chrám prostupovalo jeho duši. Jako sláva a nadšené alelujah veleby Boží schvacovalo to zase jeho duši, jež rozevřela své lásce všechny brány dokořán.

A k všemu tomu, co značilo se tam venku za okny v nevlídných prostorách krajského městečka, plných špinavá a bláta, na nedalekém nádraží, spjatém perspektivou kolejnic, se vším tím ruchem a třeskotem, a co za městečkem značilo se širou, prázdnou krajinou jako bez obzoru a v takovém mrtvu, jakoby upadavé mrákotě pod neurčitým, ustrnulým nebem podzimním — docela nezřel, hledě tak chtivě, v mocném zaujatí před sebe, do toho okna. Při čemž jakoby vzrušený lesk jeho oka vyplýval ze sebe, přese vše pozemské se přenášej, maje jediné zření — zase jen ji, Marii . . .

*

Až posléz po době takového zření, které nezná času ani prostoru, vrátil se ku své skutečnosti, k nutným, obvyklým věcem, začav se mýti a strojiti — a bylo až příliš patrné, že děje se to k jisté příležitosti, vybraně. Z šatníku vybral jiné šaty, než povalovaly se na židli u postele, vyložil skvělé prádlo, jež jakoby dychtivě a oddaně objalo jeho zrůžovělé, studenou vodou a vonným mýdlem zálibně zjitřené tělo, i nové elegantní botky vzal, jako schválně připravené. Až příliš bylo patrné, že takto obvykle do služby se nevydává, mezi ty hmoty kypící v tajemství svých změn, od jasu a čistoty křišťálu až do smrduté hnusnosti, vždy tak doráživé a znečišťující člověka. Až příliš bylo patrné, že má to dnes jiný význam, jiný smysl, byť bylo i sebe pošetilejší takto připravit se do fabriky a zajisté i nápadno, zvláště u něho, jenž vůbec o věci zevnějšku tak málo dbal, a jmenovitě poslední dobou. Než nastalo to, hověl si až v příkrém neladu, jaksi odpovídajícím ponětí jeho nitra. Ostatně ani o pošetilosti a nápadnosti neuvažoval tak zaujat věcí svou — a ostatně může mít vůči světu třeba svátek, třeba narozeniny neb nějaký jiný významný den, na nějž v roce aspoň tím lepším ustrojením a lepším obědem se v jejich životě fabrickém někdy vzpomíná, v jakés tradiční sentimentalitě ještě docela neodložené. Na krk pak vložil si něžnou, delikátní kravatu,

vázav ji dlouho a pečlivě — jistě si toho leckdos povšimne, budou si lidé šeptat, dozorcové na sebe pokynou, ale může to mít třeba svátek či narozeniny nebo něco takového památného, nezbytečného v jejich životě . . . Avšak co mu je po nich a po každém lecjakém mínění.

Mezi strojením zapotácel se někdy, něco jakoby se mu v té chvíli zatemnilo před očima a rozplynulo se, a jakoby i nejistě dosahoval po předmětech vůkol a neměl patričního ponětí o nich v tu chvíli, smysly jako by mu tu halucinačně nadsazovaly a klamaly ho; ovšem zcela nedivno po tak dlouhém nevyspání, po úmorných útrapách, jež jeho mladé, silné tělo dávno zmáhaly. Ostatně trvaly takové příznaky vždy jen okamžik a jakoby jich ani nepostřehl, zvtělil hned zase nad mdlobou. A snad dalo se to i v halucinaci lásky, jež nezná skutečnosti . . .

A když zcela dokončil svou toalettu, do všech podrobností skoro již jaksi rafinovaných a úmyslně vybraných, jež by mu v nedávné ještě rozmrzelosti nikdy ani na mysl nevstoupily a zajisté obvyklé nebyly pro takovou službu tovární, — toalettu jistě vkusnou a elegantní, dodávající jeho zjevu ušlechtilosti jaksi význačné, postavil se před zrcadlo. Něco takového již dávno nebyl učinil, tak mu druhdy nezáleželo na zevnějšku, tak všechno mu bylo lhostejno a bezvýznamno. Nyní dychtivě vzhlédl

tam, v pose uvědomující se krásné přirozenosti. Nestalo se to z ješitnosti, ze samolibosti, jež nebyla mu vlastní, ale jakoby se chtěl přesvědčit, jak zjev svůj přivedl k oprávněné platnosti, a zároveň jakoby se chtěl předběžně otázati, co bude říkat ona. Výraz jeho tváře v soujemu úboru nabyl jakési toužebné prochvělosti a tajemného slavnostního zastření. Byl to jinak mužský dokonalý zjev, jak i on zdál se postihovati v tom zrcadle, ale nepřiznav to vzhledem k sobě. Postačilo mu, že nacházel ve svém zevnějšku uspokojení. —

Napotom nechav všeho, přikročil v jeden kout pokoje, jakoby ohrazený, úmyslně vyjmutý od ostatního prostoru. Při stěně nacházel se tady na dvou židlích k sobě přistavených, lenochy obrácených do pokoje, přes něž zavěšeno bylo bílé prostěradlo, nový vkusný proutěný koš, pečlivě uzavřený na zámek. Mohl zcela dobře také spočívati na zemi, ale i to postavení na židle, mimo zemi, jakoby bylo úmyslné.

Ten koš šířil jemnou, ale intenzivní, neodolatelnou vůni, z těch vůní, které jakoby blaho a opojení vnášely smyslům a zvaly ve své tajemství. Záludou jakous obestřely obsah koše, jenž jakoby k sobě sladce vábil.

Přiblíživ se k němu mladý muž, vložil naň ruce, jež se chvěly. Jaksi toužebně, horoucně zatknuly se na povrch, ševalivě se po

něm sunouce. Přiklonil pak hlavu k samému koši, jakoby delikátně pátral uvnitř, a jakoby voněl dlouze, nervosně v sebe ssál, snaže do opojení se nabažiti a vystihnouti tajemství tam ukryté. Vše odtamtud zdálo se jeho duši přinášet nové vytržení, zdálo se tu býti cosi zřídlem, jež vzněcovalo v něm nesmírnou slast, a jakoby již odtud užíval předzvěstí vlastní rozkoše. Při tom zarděl se, jakoby odlesk červánku na jeho tváři spočinul, a jeho zraky obejmul roztékající se oslnivý zážeh, jenž jakoby kanul s nich dolů v obsah ten, vpojuje se v jeho vůni. A jakoby to v zanícení pátral zároveň, jestli vše tam uvnitř jest tak dokonalé, tak připravené, jak měl na zřeteli a za jak vhodné to považoval. Zdálo se, že shledával, že vše je uchystáno v souladu a skladu náležitém, že nic není opomněno ani zanedbáno, co náleželo k dané chvíli.

Bože, jak by jí byl vše obětoval a snesl z pokladů a výhod světa veškerých, jak by mu jen bylo přístupno. A zde toto je určeno, aby bylo jejím darem svatebním, od něho, pro ni.

A při tomto neobsáhlém připomnění náhle vznesl zrak kamsi do bezmezna, tam někam mimo celý svět, v němž jakoby mu již nic nepřekáželo, nic nebylo na újmu a nic nezadržovalo jeho osud se naplňující. Zajásal zároveň jako u výronu písně vítězné. Takový vášnivý, neoznačitelný zvuk vyplýnul mu ze rtů, jenž

v překotu svém přerýval se sám v sobě, nenacházeje pravého výrazu, při čemž jakoby v rtech jeho horoucně cos zaproudilo, rozvlnilo se v úchvatu vodní hladiny dotčené zářivým jasem. Až konečně přešly ty zvuky v jediný kypící proud zvlněného, omamujícího jásotu, jímž samo srdce se smálo, ohlašujíc vypjatí své rozkoše veškero . . .

Až to připadalo jako hysterický záchvat zmámeného nitra, jež se již nedovedlo zdržeti, rozpoutavši se k bezmeznosti neukojené. A neslo se to zde, v tomto uzavření stěn jakoby úmyslném, v tomto osamocení člověka a za ohraničeného ticha zde, které jakoby se význačně vynořovalo ze vzdáleného povyku venku, jako blouznivý, nepřičetný hlahol, jako ohlas fantastického světa, v němž duše odevzdává se cizím záhadným mocnostem, jsouc s nimi srozuměna. Ostatně bylo-li co upřilišněno v tomto projevu nitra, bylo-li to i nevlastní obvyklé rovnováze životní, nedivno za stavu fysického, v němž se nalézal a jenž vlastně dlouho již byl vypjat z přirozené rovnováhy tělesných sil. Síly tohoto mladého těla umořené a vyčerpané dlouhým nespáním jakoby již byly jediné vzněcovány výhni nitra svého, toto nitro jakoby samo u něho jen žilo . . .

Zmlknuv náhle pak, jakoby se mladý muž zaposlouchal v tento ozev jiného světa; zazněl mu v sluch onen nápadný ohlas vlastní duše,

a jakoby v tomto okamžiku postřehl, že co se děje, je něco mimořádného. Zrak jeho cize, znepokojeně vzhlédl, za sebe se obrátil, nabyl v tu chvíli zcela lidského zření, jež v tuchách svých nabylo jistého seznání celé pravdy. Jakoby tu vystřízlivěl, vrátil se k danému chodu života — ostatně bylo i třeba pomalu se odebrati, mýnil-li učiniti ještě před službou obvyklou procházku, již mu tolik bylo třeba.

Cítil rozhodně potřebu této procházky zvláště také dnes — potřebu vzduchu, prostoru, pohybu, než začne strašná služba — a než nastane to! Než nastane to! . . . A již ho to zase mělo, již ho to zase stihlo — a kdyby za tím světem samy tuchy pekel zjednávaly celou nejstrašnější jistotu, nebyl by se zlekal ničeho, nebyl by se vzdal tohoto světa v duši své. Již zase háral jeho zrak, a celá jeho bytost u vášnosti a nastrojení svém jakoby se chvěla v nedočkavé touze. Ale bylo tedy potřeba již jednou jít — sbíral se mladý muž k odchodu. Všem u zde vzdal významný pohled, vítězný a schylující se, jako opouštíme-li něco ku štěstí se ubírajíce, pohled, jakého věci zanechané nikdy u něho neseznaly — a zároveň jakoby všemu sliboval, že vrátí se sice zas sem, třeba pak již jen krátko, ale že se přece vrátí, ale již zcela jinak, co jiný člověk, jako ten, jenž učinil svrchované poznání, že vrátí se přinášeje s sebou ono štěstí, jehož vše zde učiní účastným, že

vrátí se, vnášeje sem s sebou jiný svět, nezměrný, sladký, neskonalý, že v dosavadní poušť vejme se samo blaho ráje. To jakoby připovídal zasmušilé pustotě své komnaty, již opouštěl — — — — —

— Venku na ulici ho obstoupila vřava, jakoby naň bylo cosi vrženo; vše dotýkalo se ho nějak příkře a bezprostředně. Za nedlouho tomu ušel, vyšel postranními uličkami z městečka — dostal se do polí, prázdných již, jako trudně udivených nad tím, kam podělo se vše, co nedávno na sobě hostila. Zápach země, kouře a bramborišť rozprostíral se nad touto širou rovinou, tak bohatou a žírnou, a tak smutnou, prázdnou a beznadějnou, k jejíž tvůrčí síle chovali se její lidé bez porozumění lásky, citu, krasochuti, nepovznášejíce ji, neozdobující, nezlahoňující prázdnou nivu, majíce jen na zřeteli neomalené, bezprostřední užitekářství, v němž rvali odtud její plodiny. Nebylo dokola stromu ani keře, osvěžení stínu ani záludnosti a úkrytu houštiny; nebylo tu zemědělskou snahou člověka promluveno k citu, k potěšení srdce, ku smíru a skonejšení duše, uděláno něco mimo zájem rozpočtu. Nesázeli nikdo nic, jen co samo narostlo, udrželo se kdes u vyhostění: vrba tu a tam, skloněná, stará, ustrnulá, vydoupaná, a i ta spadne, urve ji někdo k podpalu, a víc nic se nezasadí, a bude po ní prázdnno ještě trudnější, ptáček nebude mít kam usednout, aby zazpíval.

Potok vždy kalné, nesvěží vody vlekl se bídně kolem těchto vrb, bez ohlasu, bez radosti, jako němý. Někde vyhlodal si v zemi tůň, jakoby se tam chtěl schoulit k dochřadnutí, a nemaje tam nyní dost vody, hnil, zapáchal, potahuje se netřeskem a sešlým chřástem obrůstaje.

Chodívaje jindy touto nevlídnou krajinou, jejíž všecken půvab a mohutná, rodící moc země obrácena byla skoro výhradně k řepání, mamonu co nejrychlejšímu, a neponecháno pranic k ostatní útěše života, v níž pracovala vždy jen u vypočítavosti neúprosná střízlivost života — pocítoval družně celý ten úporný, beznadějný stesk života vlastního, tu bezmocnost jiné snahy, jiné touhy, to uvržení své bytosti v jakousi malátnou, nízkou, potácivou oblast, v ujařmení hmoty, z níž nebylo vybavení. Byloť vše u něho právě taková pustina výdělkářská, již vše obětováno, jako u tohoto kraje — a kam až sáhal obzor tohoto kraje, vše bylo stejné, nebylo na obzoru změny, útěchy, svěžesti, jen zas někde to vrboví unyle splývající, ani hor, ani lesů, právě tak jako v pohledu obzoru jeho žití, v šedé, bezmezně jeho plochosti, omžené takovou neurčitou, rozplývavou truchlivostí. Tak druhdy srovnával život svůj s tímto krajem, svůj úděl s jeho údělem . . .

Procházaje však dnes stejnými místy — jak vše bylo jinak — jakoby všude zřel vykypující moc z mrtvé, šedé, upráhlé země této,

všechno obdávalo se pro něho radostnou, vzněcující se mohutností.

Z toho kraje hrnuly se k němu zvěsti jakési, jež ho prochvívaly nedočkavostí, blahem, nedůtklivou, opojivou atmosférou. Vše mu bylo dnes tak zjasněno, vzneseno v obzorech tohoto kraje, jindy tak těžce, zasmušile ujařmených, a sláva života jakoby spěla v nekonečnosti všech jeho prostorů. Chtělo se mu na něco sáhati, dotýkati se něčeho, pozastaviti se někdy u něčeho, v co by jaksi na okamžik vpojil tíhnoucí jeho nitrem záplavu — shýbl se někdy pro hrudku země, něžně, ale i tak významně v prsty ji spjav, v takové příchyllosti neoznačitelné zůstal slát u některé z vrb vnořuje se jaksi v samy její útroby, v jakous duši její vnitřním zrakem svým, až pohladil ji pak po vydoupanalém kmeni jakoby v účasti lidské soustrasti ve vlastním radostném úžasu, jímá tak i plaché, chřadnoucí stvolky kteréši travinky a opozděné kvítka nějaké, jež tu hledělo v takové bezmezní opuštěnosti. A ke všemu, co tu bylo, co zdálo se trpěti a hledalo vůkol jakous divnou účast v trudu svém, jakoby družil své neoznačitelné vznícení, z čehož nic nemělo býti vyjmutu, a jež jakoby bylo odleskem té nezměrnosti v jeho nitru vyplývající. Hejno koropty, zlekáno jeho chodem, vzneslo se v pronikavém, těžkém třeskotu, i zůstal slát, aby je jaksi neděsil dále, provázeje jejich uděšený úprk takovou omlouvající se měkkou sdílností. Bílou

rozplývající se kadeř babiho léta, jež v zachvění zachycovala se jeho oděvu, hrozila další chůzi se servati, tak něžně vyjmul bez ublížení, jakoby v dopřávání jí toho jejího života efemerního; a když ona posléz zase odplynula dále v tiché jakési radosti vybavení svého, jakoby s ní pocífoval tuto tichou, blaženou radost.

Ano, i tento kraj, jenž připadal mu druhdy nejzoufalejším světa, měl tolik svých výhod a útěšností, jež mohly mluvit k srdci, a čeho nikdy nebyl shledával, shledal dnes . . .

Ostatně velmi blahodárnou byla pro něho tato vycházka. Někdy sice před ním jakoby se náhle všechno vzhouplo, jako po dlouhé plavbě na lodi — ze země se tu cosi odnášelo a v závratí se rozptylovalo až do oblačné výšiny, a nemohlo se tu jeho oko udržeti na ničem, pohledem prudce kolísajíc, i zjevy vůkol jakoby na tu chvíli přecházely v divných změnách, vyvíjejíce se jako ze sebe, až na obzoru posléz jakoby se vše v nesmírném kruhu smýkalo a jeho samého to bralo, zachvacovalo. Ale vše to netrvalo dlouho, závrať hned zase přecházela, a jakoby při další procházce cítil se stále jistějším, osvěženějším.

Z roviny před ním, z té nějak se vytracující a čím dále tím více nějak se schylující zemské oblasti, někdy v zracích jeho tak neurčité, rozpadající se, jakoby splynula s ovzduším, vynikaly občas unylé, svíravé steny, zvuky protahu-

jící se, mljivá, jakási smutná, těžkomyslná zaržánf. Zvěř, znepokojena naléhajícím podzimem, se tak ozývala v této bezmeznosti země, jež jí byla jedinou ochranou. I k zvukům těmto nějak obracel tu svou konejšivou soustrast ve vznícení nitra svého, jež pro vše nalézalo si svého neskonalého označení. Chtělo se mu tak bezmezně ke všemu v tomto světě se přichylovati — jemu, jenž nedávno ještě nejraději byl by se odchytil ode všeho.

A nyní přišlo mu ohlédnouti se stranou, k městečku. Tam vynášela se stranou z nesmírné rozlohy ohrazeného stanoviště spousta budov, mocná, bizarní nakupenina, okna nescetná, komíny, střechy, útvary podivné, stožáry lamp, celé barikády čehosi — to byla továrna, ten svět, v nějž pohlcen byl jeho život a v němž naplní se dnes velké osudové příští. Zahořel zrakoma jako v hypnose. Zřel k tomu vzdálenému komplexu, k tomu pecku druhdy, v něj vchýli se dnes ráj. Místo to zaujalo náhle celou jeho bytost.

Jindy raději na svých vycházkách před službou těm místům pohledem se vyhýbal — kéž by jich jaksi nemuselo býti v jeho životě, kéž by ono stanoviště kamsi navždy propadlo se ze země, kéž by se vzhledem k tomu cosi naplnilo, aby najednou prost zůstal toho úporného jha, co tam představovalo jeho život! S jakou, marnou ovšem, zoufalostí vždy raději se

vyjmul i od pohledu na tu továrnu! Nenáviděným až stával se mu onen jako zlověstný, nekonečný proud, dýmu, jenž z komínů továrních táhl se bezútešně na celé míle cesty nad touto rovinou nevyrušující jej nikde, a jehož jakoby nebylo lze se tu ani zbýti, vzhledni kam vzhledni, poděj se kam poděj, ani na okamžik; zevšad neustále kalnými a vinoucími se massami svými vnořoval se vířavě všem smyslům, čpě, duše, žlutna, černaje, někdy příšerně zhubřuje a naléhaje v neuchylující se tíže na celou krajinu. Vše jímáno bylo v smrduté, neodbytné jeho jařmo, které jakoby i duši potříšňovalo a znešvécovalo. Připadalo mu druhdy, že z jakýchsi pekel vyplývají proudy jeho a s ním že i jeho vlastní žití uplývá v dálavu marnosti, nicoty, prázdnoty. Plynul nyní ten kouř jako šerý, nekonečně rozvleklý závoj, ježž bylo marno sledovati v dalekých stopách jeho, jako mléčnou dráhu nebes. Ale on po těch stopách jakoby dovedl zpěti, z kraje světa až zas k jeho zřídům, těmi kanály strašnými až k vlastním ohňům, chrlicím sílu a moc, a odtud pak již v celý ten tovární svět změtenosti hmoty, ve svět dnes zcela jiný, uprostřed něhož za nedlouho vše se naplní vzhledem k němu...

Kéž by tam již byl, kéž by vše se již plnilo a pak takto navždy pro něho zůstávalo! Ó naplní se, zůstane navždy a plnění tomuto nebude konce ani míry! A jakoby mu v tom vý-

znamně zakynuly ony šeré, oblačné závoje, neobsáhle vystupující ze všech komínů na celou šíř kraje, volající k sobě — i nechal již všeho zde a zabočil nejpřímějším směrem k továrně, k tomu celému městu, jež mimo vlastní městečko, proti němu jakoby ubohé, odvislé, pokorně se k němu uchylující, tvořilo svůj zvláštní, posupný, mocný svět.

Ostatně již se všech stran v celém dalekém okruhu, po mezích a cestách vynořovaly se jednotlivě i v hloučcích lidé, jakoby je rovina ze sebe vynášela. Jsou to lidé tovární, ubírající se do služby. Sta jich bude přicházet ze všech stran. Začalo také valem se šeriti, a jak to zde bývalo, co obzory daleké zůstávaly ještě stále bíly, jasny, světelný, jako otevřeny, uprostřed roviny nastupovalo již valem ztemnění. Bylo již třeba bez otalování dáti se k továrně.

V tom dýmové závoje ve vzduchu najednou neobyčejně se vzduly, vynořilo se to pravé chrlení massy kouřové a jakoby hukot skrytého ohně je provázel. Zatmělo se pronikavě, jaksi bezedně v jejich neobsáhlé, valčí se záplavě, z které jakoby se vynášely jakési příšerné útvary v divém vzájemném zápolení. Těmito zjitřenými massami, v nichž jakoby ještě moc ohňů plála, zatemnila se na tu chvíli celá obloha. Přenášejíce se tak krajinou na pochmurné nedohledné své pouti, jakoby i hlavu mladého muže zasáhly. A s nimi zároveň jakoby nad

celým tím krajem zaplynulo něco neblahého, v hrozivé jakési posupnosti. Jakoby to pak zaplanulo úmyslně nad tou hlavou mladého muže

— Lomoz, hukot, neoznačitelný ruch, jakýs vír, v nějž vše se soustřeďovat zdálo, spousta lidí — to byla vrata továrny.

Nikdo nebyl ještě vpouštěn dovnitř, až o určité hodině. Mimo ty, již vpuštění budou, kteří totiž k podstatě továrny náležejí, zůstane ještě velká řada těch, již vůbec nebudou vpuštěni, kteří přišli sem na zdrafbůh, zevlovat, vyčkávat známé i neznámé z těch, kteří z práce budou se za nedlouho odebírat. Mnozí vůbec nevěděli, proč by sem přišli, jen tak, snad i na podívanou. Ale mezi nimi jsou i ti, jimž chce se práce, již nemají co dělat a jimž při tom chce se co nejnutněji jíst a není co. Vědí sice tyto žádostivci, že všechny stanice jsou již obsazeny od počátku kampaně, že prázdné v tomto úlu práce není ani jediné místočko a že vše je spjato jako v nepřerušovaném řetězu, v němž není článku nedostávajícího se, kam mohli by se vemknouti, že není místočka jedinkého, kam mohli by se vrazit, odkud urvali by tu skývu chleba, ale přece přišli. A zítra přijdou, pozítří přijdou a jindy přijdou, budou přicházet neustále, dorážet sem, vyčkávat, jako topíci mu se člověku nenamluvíte, aby stále k břehu se nenamáhal, on bude se namáhat, dokud se neutopí;

snad se i zachrání. A i tam těm snad posléz přece podaří se někam zde se vrazit, urvat tu skývu chleba. Je v tomto kraji nadbytek lidí, taková massa otroků, již nemají ničeho mimo žaludek a hnáty, a je tu taková žebrota, černá, nízká, hnusná, vyssávaná v područí těch, již opanovali a zabrali všechno zdejší bohatství. A na těch lidech je také tu bídu a otročinu v celé její divokosti a neblahosti znát, také jsou tak černí, hrozní, někdy i hnusní. Z této bídy, když docela není co jíst, když poslední fůra je zavežena do cukrovaru, a všude je po práci a není nač sáhnout, a chce se dělat a chce se tak jíst, sem teda mnozí docházejí, dávno však opozdění, dávno zanechání, dávno nepovolání a nevyvolení pro obrovské chlebodárné nitro této továrny. Jenže znají tito lidé ten zdejší běh, takže to jejich vytrvalé namáhání se kamsi ke břehu práce a jídla není zcela marným a jen tak bezúčelným.

Stává se totiž téměř denně, ba mnohdy každé chvíle a zcela neočekávaně a nepředvídaně, vlastně v tom stálém opětování se zcela předvídaně a skorem najisto, že v tomto mraveništi lidí jakoby horečně zjitřeném, nejružnější osobní změny nadcházejí. Mezi těmi sty lidských těl v nekonečné práci křečovitě spjatých někdo onemocní — někdy se to děje i schválně vzhledem k dobrodiní nemocenských pokladen — snad někde doma někdo vskutku již zemřel

v nemoci opravdové, na kterou mu třebaš nemocenská pokladna nepřispěla pranic, umřel, neopověděv se u správy továrny a bez ohledu, že má se jít do služby. Snad nedostaví se zase jiný z jiných soukromých příčin. Snad zapomeno se o nějakém posvícení, jichž je na tucty v tomto kraji, a místo do továrny, která v neúprosné nemilosrdnosti nezná žádných posvícení, v náruči své holky zůstane si ještě na »zlatou hodinku«, pranic nedbaje již na povinnosti — pak ovšem do továrny vůbec nemusí, neb ona neuznává ani »zlatých hodinek«, ani sladkosti náručí. Snad jiný zas ocitnuv se cestou za nejlepších jinak úmyslů někde v kořalně, že zdrží se tu jen trošičku, zpil se při tom do němoty, a octnuv se pak v přškopě, pobude si tu přes celou šichtu — také pak již nemusí do továrny — a nehraje v těchto nepravidelnostech osobních kořalka malou snad roli, jak dokazují všelici ti bezpočetní Mautnerové, tučníci z kořalky v tomto šfrém kraji. Dále mezi těmi sty lidstva sem příslušného přihází se mnoho všelikých rodinných záležitostí. Umírají blízcí přfbuzní, když ne již oni sami — děti, rodiče, žena — a to továrna omluví ještě — a zůstane takový na chvíli toho funusu doma, ohlásiv to ovšem včas. Nebo žena jinému neočekávaně slehne, jsou třeba dvojčata — nemá třeba taková žena nikoho k posluze — co tu dělat, musí muž zůstat doma, aspoň do zítřka, co zas žena musí

vstát, — obstarat to nejnnutnější. I takové případy továrna připouští, omlouvá i, ač dost neochotně, tak bývá toho někdy přespříliš, plemení se ten lid zdejší jako králci, leč co dělat. Nebo vyhořel někomu přes noc nepojištěný barák — také nedostaví se takový do práce, co by uklidil zbytky, aby mu je nerozkradli, a uvedl někde ty děti pod přístřeší; přinese si o tom od představeného cedulku a také mu to továrna omluví. Někdo také zůstane si doma z pouhého mamlasství anebo takového furiantství, jež napadá takový lid — domnívá se to nějak, jak tím přivede továrnu do úzkých, a jakoby se to i mnil na ní vymstiti. Jiný zůstane si doma, neví ani proč a neví nikdo, — a z jiných soukromých příčin, o nichž se nezví, zůstanou si doma jednotlivci z těch mass. Také i z příčin ne zcela již soukromých se někdo nedostaví, proti jinak dobré vůli své, že zatím jinak s ním osud naložil, že ze všelikých ohledů sebrali ho neočekávaně četníci a posadili k nejbližšímu soudu, někdy i dále, za mříže. Leccos se vůbec přihází mezi tím lidem. Pak stane se, že hned na počátku šichty anebo i v jejím průběhu, po případě až na konci je třeba někoho neodkladně vyhnati z nejrůznějších důvodů, po nichž jinému nenáleží pátrat v pravomoci továrny, ale někdo vyhnán rozhodně je vždycky, vždy se s někým něco znesnadní, někdy i celá řada a na místě tu musí opustiti továrnu — snad kradli, snad

dopustili se hrubého opomnění, zanedbali něco ze svých povinností, snad popadla je zuřivost, vzepřeli se železné disciplině anebo poprali se, nebo byli dopadeni při nemravopočestnosti ve styku s druhým pohlavím, nač je továrna zvlášť nedůtkлива — čiň co čiň, ale nesmíš být dopaden. Stává se i konečně, že během šichty někdo někde nechá hloupě nohu, ruku anebo aspoň prsty, anebo také docela hlavu, anebo si nechá pomačkat hrud, anebo že se uvaří, anebo nechá si vycentrifugovat všechny šťávy z těla, umístiv se nedopatřením (někdy i úmyslným) tam, kde náleželo místo pouze cukru, a on měl být jen mimo, opodál. Všeliké takové příhody, kde těla nezůstávají pohromadě, se stávají, běžnější jistě aspoň týdně jednou aneb i dvakrát, a odbývá-li se to pak po delší dobu jen těmi prsty anebo nevinným rozmačkáním kloubů, vynahradí se to podruhé zajisté hlavou, anebo někdo se utopí i uvaří současně. Na štěstí že ještě pro všechny tyto případy zařízeny jsou všeliké ty instituce úrazových pojišťoven, tak blahodárné, ujmající se každého takového neštěstí, v nichž se tak dobře úraduje díky tolika rozdrceným tělům, kde berou se takové diety, vždy větší, než dostane se nějaké té uražené hlavě... Ale rozumějí se v této továrně ony tak zvané nešťastné případy jaksi již samy sebou, nepozastaví se nikdo nad nimi a povídá se o nich v továrně téměř jako o pikantní pří-

hodě, trochu vzrušující jednotvárnou, úmornou fádnot tohoto života, a bylo by každému divno a až neobvykle připadalo, kdyby se aspoň týdně taková tělová záležitost neprojednala a nedostavily se úřední komise.

Tedy z těch či oněch příčin každého dne a každé noci nedostává se vždy někoho nebo více těch, kteří mají obstarávati v továrně jistou povinnost, již z těch či oněch příčin se vyhnuli, či ji opomněli, že zkrátka nejsou na svých místech, či na svých místech býti nemohou. Stroje však a vary řítí se v před, musí se řtít, není možnosti přestávky, přerušení v jejich chodu, neznají žádných rodinných ani jiných lidských ohledů ani kompromissů, po jednom musí nastupovat druhý, je to jako střídání se života a smrti.

Přehlédnou se na počátku vystřídavší se šichty všechny stanice — trvá to několik minut, každý dozorce hned zvidá, co se děje, co není na svém místě z lidského materiálu. A co chybí, jde se prostě doplnit. Vyjde se totiž za ona tovární vrata, vnikne se nehorázně ve skupinu čekajících, hlučících, nevrlych i hostejných lidí, střízlivých i ožralých, mlčících upjatě anebo se zbytečně hádajících, s tupostí, ano zvířeckou otrlostí v tvářích, anebo se zřejmou bolestí a úzkostí a vyjeveností bídý lidí, již mají opravdu hlad, jimž je zle, jimž doma jejich příslušníci třeba nařkají a hynou bídou a nač oni se dívat

nemohou, lidí to v tomto případě v nitru svém zajisté úpířích, aby byli aspoň na tu chvíli vyvoleni, aby jim bylo příznivě pokynuto, aby byli vzati do práce, v náhradu třeba jen zatím, anebo může se i z toho vyvinouti práce trvalá, podle toho, co se přihodilo s tím, jehož by byli povoláni vystřídat.

Za tohoto vyčkávání v houfu nastaveném kolem továrních vrat, jež jsou mnohým jako branou spásy, kterou jen vyvolení mohou se ubírat a všichni zavržení nemají přístupu, stojí si někteří na jedné noze, jiní na dvou. O sebe opření dost mamlassky anebo samotářsky stranou opodál. Někteří si opravdu mohou při tom kouřit, jiní jen tak mamlají jakýs nalezený ohryzek. Někdo z hladu i pochoutky chroustá si křížaly anebo pracně zabývá se tvrdou kůrkou, anebo dostala se někomu kůže z buřtu, kterou šťastně někde popadl na ulici dřív, než ji vyčenichal pes.

Jsou také ovšem mezi čekajícími ženské — holky mladé i staré, škaredé, usouzené ženštiny, někdy s dětmi k jejich sukním bázlívě se choulícími — bývají tu neomalené žerty, škvěčení omakovaných holek, ostatně stávají tyto zvláště a vcházívá sem i místní stráž, aby se netropily přílišné neplechty. Pak také i ženských v tomto houfu čekajících bývá nepoměrně méně, někdy zcela žádných, poněvadž ženské v továrně jsou spolehlivějším elementem, není mezi nimi ani tolik změny, ani tolik zpupnosti, ani ožralství,

ani neštěstí, a u mladých ani tolik bídy, protože ty mohou si v nejhorsších případech vypomoci jinak — leda nějaké to posvácení přináší změny, anebo porody svobodných i vdaných, což je továrně jedno, a více u svobodných než vdaných. . .

Ale všechno to zde jinak svorně vyčkává; co se děje, je jen ukřacování si chvíle. Často vyčkává se celé hodiny napřed a celé hodiny potom. Některá individua přechkávají vůbec celé šichty, jednu po druhé, přichoulena ku zdi; ruce v kapsách, v sebe jaksi vhržena — je jim jedno, mít hlad tady či jinde, nemít co dělat tady či jinde, ostatně, než protloukati se někde návsí, ulicemi, je zde přece pohodlněji stát, anebo než dokonce někde přespávat na poli, ve zbytku chraští, v příkopě, někde u hnoje (sedláci v této krajině totiž každého takového, místo noclehu ať v chlévu či stodole, ženou dále od stavení s hřbetem vydatně často namláceným a s lýtky od domácího psa rozervanými), je lépe u těchto vrat, někdy leže, někdy pořád jen tak stoje, je tu přec jen veseleji, celou noc světlo jako ve dne a ten hukot a ruch nedalekého života jakoby strhoval do illusí, jaksi je tu tepleji od všech tam hořících mass, a vůně cukru, sladká, mdlá, rozneslá, neodbytná vůně plyne, již tato individua vssávají v sebe dychtivě, třesouce se zimou i hladem, jako psi chňapajíce po ní. A jsou-li takto zde, po ruce, místo aby

byli jinde, někde po těch hnojích a blátech, tu, vyženou-li někoho z továrny uprostřed noci či někdo se zabije — a zdá se, jakoby se i na tu krev u těchto vrat lačně čekalo jako u supů, vždy aspoň vděčně přijímá se před vraty taková záležitost sběhlá se tam s krví něčí — může se jim pak spíše něco naskytnout na zub.

U všech tedy, co zde vyčkávají v podobných zámyslech, je trpělivost význačnou vlastností, v tom všichni jsou si za jedno, třeba i někteří za hladu, za vědomí jakési strašné zodpovědnosti vzhledem kdes k těm pozůstalým doma, a kdož ví, za jakých ještě jiných zřetelů bídného svého života, sžrají se mukami netrpělivosti, úzkosti, nejistoty, vyčkávání, jak to zas dnes s nimi dopadne, až vyjde všemocný pan dozorce! —

Již vpouštění byli všichni ti dovnitř, co zatím nashromáždili se před továrnou, nalézajíce se stabilně v práci, sledování tu a tam, ne bez závisli a němých výčitek těmi, co v práci nebyli.

Zároveň dostávají se předáci, dozorcové i úředníci, všichni od většiny zevlounů zde uctivě pozdravování, od některých s pokorou, otročností, bázni, přepjatou úslužností, od jiných vůbec nic. Někdy i mamla sské posuňky dějí se od některých individuí, jimž není nic svatého...

Zatím zaplanula celá továrna ve světle, jež jako obrovská elektrická peruf na vše v obvodu

továrny se položilo. Zaujalo zemi i zaujalo vysoko ovzduší. A tu již uvnitř nádvoří rozproudil se lidský ruch, to již se tam vyvalují ze všech sání a útrob továrních zástupy dělného lidstva, hukot ten spěje k vratům. Jistý ruch označil se také mezi zevlouny, srazily se jejich řady po obou stranách východu. Napjaté očekávání učinilo je pak nehybné a jako ztuhlé v jejich houfu. Co nevidět dostaví se totiž dozorcové, aby si vybrali potřebná doplnění lidského materiálu. A komu tak na tom záleželo, aby byl vybrán, ten jakoby k té blízkosti se chvilí, jež třeba zahnat v něm měla hlad, anebo jeho lidem kdes tam daleko v zapadlém vesnickém brlohu poskytnout měla úlevy snad i v nejstrašnější bídě, vypjal jaksi celou svou užaslou bytost a co možná stavěl se v popředí.

Zdály se ty sražené, vyčkávající řady být bizarní snůškou hadrů, oděvů nevábnych, mnohdy z kolikátých těl přijatých, na chřtánech leda bylo navázaných šátků, rudých kazajek — sukni i zástěr — kytlí a salupů, a tvrdých bot, škorňi i nohou bosých s nehorázně vypjatými klouby, s palci jako kopyta, jinak opatrně stranou se uchylujícími, aby nebyly potlapány, ač zdálo se, že by takovéto noze, ztvrdlé a černé jako zem, nebylo ani možná ublížiti —, někteří byli bez kabátu, jiní bez vesty, s košilemi rozhalenými, byly-li to vůbec košile, a pod nimi zmo-

dralých těl, ostatně trásli se zimou jako psi — a byly ty řady ve své sraženosti změní všech možných obličejů a výrazů, tvrdých, ztuhlých, nepohnutých, ztupených, v úplné zvířecí lhostejnosti i v líném se šklebení, i obličejů zmořených, bídných, vyjevených a zjitřených, šedých, temných a zlověstných . . .

Leč — již rozevírají se všechny tři rezervní východy v obrovských vratech továrních, za nimiž uvnitř nastavěl se hučivý přival najednou tam zadrženy. A do těchto tří východů vstoupili si tři lidé, do hlavního strašný, rezavý člověk, jenž by mohl vydatně střežiti samo podsvětí, vrátný tovární — oni dva byli jemu přidělení pomocníci. Začíná jeden člověk se druhým z vnitř dvora každým východem se ubírat. Ale před oněmi lidmi zůstav náhle stát, jakoby ztuhl, nastaví tělo, jaksi se vypne a podle předpisu zároveň rozmávkne vzhůru ruce. Jeť každý důkladně ohmatán — mužští i ženské stejně, mužští od krků a náprsních kapes až po nohavice dolů, ženské od ňader, živůtků, po pasy, po sukň, přes životy, při čemž zvláštní obezřelost věnuje se na význačná ňadra a na těhotné životy, neb dávno zkušenost zde ukázala, že místo těhotných životů a nápadných ňader měly tyto ženské napakovaný cukr v tomto improvisovaném skladišti. Všichni bez rozdílu, ochotně, zvykle, netečně, někteří v ledabylé legraci, jiní v obřadnosti jako ukování, jako v hyp-

nose, s očima vyvalenýma, ale celkem nic v tom neshledávající sobě na ujmu, podvolují se této manipulaci hrabavých rukou, i jaksi v zájmu státu prováděné, nejen aby továrna nepřicházela o cukr, ale ani erár o daně. A snad jen proto dostavují se k této kontrole finančníci, provázející často žádostivýma očima ono ohmatávání mladých ženských ňader a kynoucích životů, což ostatně se strany rezavého vrátného a jeho pomocníků děje se při takových stech ženských těl úplně řemeslně, bez jakéhokoliv jiného snad postranního úmyslu a bez hmatů na některých diskretnějších místech snad akcentovanějších — ostatně vrátného žena, žlutá, ohavná babizna neopomene občas vyhlédnouti z okénka průjezdu.

Bez počtu vzmává se taktó rukou, bez počtu nastavuje se těch těl. Bezpočtukrátě již po nich popracovaly ohledávající ruce, v stejných hmatech, v rytmu téhož smýknutí jakoby přesně vyměřeného. Děje se to v jakési hypnose neúprosného dokonalého chodu stroje. I panenská ňadra dívek jako těhotnost žen zasahuje bezohledně tento chod. Ku pěti stům těl nutno taktó obezřele ohledati. Pot vyvstává již na rudém, ještě více zrudlejším a zpihovatějším obličejí vrátného, divně se sešklebujícím jako v nějaké tortuře. Jeho pomocníci povyhrnuli si rukávy. A zdá se, že posléz již slepě, bez vědomí provádějí svou povinnost lito mužové,

i jakoby cosi katovského značilo se v hrubé netečnosti tohoto jejich počínání.

A vymknuvše se z objetí těchto rukou, vybíhala ze vrat lidská těla, aby na místo jich jiná nastupovala. Někdo pádil odtud v bujně radosti, jiný vlekl se odtud v lhostejnosti, jiný měl na rtech pustý smích, pokřik, úšklebek, jiný zas němé, upjaté hoře; mnozí počínali si v naprosté netečnosti, jako bez vlastní vůle, jakoby byli kusem dřeva uvrženého v tok. Na někoho někdo čekal, jiného nečekal zcela nikdo. Přibíhaly děti k tátům, ale jinde neměli tátové dětí a děti tátů.

A pořád ještě vzmaňují se tam u vrat nové ruce a zase se po té skládají, a finančníci, nemající ostatně nic jiného na práci, chtivě přihlédají — mají zevlovatí tady či jinde, a to je jejich celá služba ...

Několik dozorců protlačilo se zatím mezi odcházejícími. Vstoupili k postranní tlupě zevlounů před vraty. Znali z nich dávno některé, byly tu mnohé tváře, obvykle se vyskytující, jakoby to byl jejich sport a jaksi již náležely nutně sem. Mnohé po prvé se tu vyskytnuvší sice neznali, ale již pohledem anebo pouhým jaksi hmatem dovedli oceniti materiál. Jaksi nejdřív takovým pohledem velmocensky spráhli shromážděný zde materiál — vzhledli to surově, opovržlivě, s cynickým úšklebkem, jak takový dozorce dovede. Na některých obličejích posléz jako nevý-

vratně utkvěli, a takový obličej jakoby zkameněl v uctivosti a pokoře, do některého i vstouplo horko. Načež sem bylo kývnuto. Některý z dozorců raději zas jen hvízdal, a ku podivu, každý ze zevlounů vždy přesně odhadl, patřil-li hvízd jemu; nebo jiný z dozorců měl zvyk uhoditi beze slova na rameno a nezdržoval při tom zrovna ruku, naopak, takové řádné praštění, až se třeba oběť zajikla, bylo známkou milosti a od ostatních provázeno souhlasem. Jiný opět z dozorců obyčejně kopl ze zadu nebo z předu, podle situace, že div se tu dotyčný chlapík nesvalil, ale vždy byl rád. Také se jednoduše na vyvoleného vychrstlo ze zubů něco slin, třeba za košili nebo do samého obličejce, v kterémžto vzhledě měl jeden z dozorců opravdovou virtuositu, a bylo to ostatně přijímáno s gaudiem ostatních. Všichni takto vyznamenaní a označení věděli již, co to znamená — půjdou na šichtu, je dnes po hladu, také retko se bude moci třeba zapálit. . . Vystupují z řady; některý jakoby ho vystřelil, sešklebiv obličej v radostném úžasu byl by padl k nohám panu dozorcovi, a jen kdyby se mu třeba znovu a sebe vydatněji uráčilo kopnouti.

Zapadají pak dvěře za všemi vyvolenými, je po rekrutýrce do práce; také zatím poslední zástupy dělníků byly odešly. Finančníci odešli do kantiny, po případě někteří do svých cimer, vzavše si s sebou holku. Mnoho smutných očí

zvenčí ještě chvíli upírá se na zapadlá vrata. A pak pozvolna se rozchází většina zevlounů, na něž se nedostalo. Někteří neodcházejí. Ti zůstanou třeba celou noc, zachouleni v sebe, snad i nějaká krev bude prolita, snad stane se i něco jiného, a tak přece na ně ještě bude moci dojít, byť to bylo někdy po půlnoci. Nedojde-li na ně vůbec, složí se z nich někteří podle zdi, vyspávajíce tu celou noc a třesouce se jako psi hladem a zimou. — — — — —

— — Když on se dostavil, obvykle nějakou dobu dříve před vystřídáním part, kde kým pozdravován i provázen poníženým respektem dělného lidu, bylo ztemnělé nádvoří tovární již zúplna osvětleno systémem obloukových lamp, jež s výše stožárů shlížely jako řada oslnivých úplňků měsíčních, tanouce v bílé, mrtvé, zatřásající se někdy sféře pronikavé záře. Vrhají dlouhé, proplétající se a zase náhle mizející stíny, celé chomáče jich vběhnou někdy do cesty, aby zase se náhle propadly. Vše, co na dvoře se dělo, mělo jakýs neoznačitelný, fantastický ráz, vše připadalo v tajemné změtenosti bizarní záhady.

Neoznačitelný ruch panoval na šírém, dalekém nádvoří. Ze všech stran zřela sem bezpočetná, vysoká okna, žlutě, význačně planoucí do bílé oblasti nádvoří. Jakýs třeskot živelný zdál se vpojen v tyto vytřeštěné okenní řady, jakoby ve svítivé zuby rozevřených, chrličích

úst. Za nimi hlučela bouře práce a síly. Nádro-
řím přecházeli a pobíhali lidé, povozy, vozíky
a vagony sunuly se, ano i celé vlaky. Byl po-
křik, zvláštní ozvy, signály, syčela pára. Bučeli
voli táhnoucí vagony. Byly nárazy, po nichž
ještě chvilí jakoby úpěl řinčivý, v dál se rozná-
šející ohlas. Jako z podzemí vynikal celým ná-
drořím těžký, nepomíjivý chod bagrů. Rány
kladiv z kováren se stíhaly a rozlehlé, ohlušivé
hřmění kotlárů neustávalo, vytrvávajíc někdy
celou noc. A na některých místech dvoru plá-
polají fialová a zelená ohniště, bizarně šlehaající
barevné jazýčky ohňů. Tady se zároveň letuje,
měděné roury se zatavují. Ruch a vír života
mnohotvárný, jakoby v chaosu bezuzdně spějící,
avšak přesně označený a disciplinovaný vědo-
mými účely...

Procházel vším tím netečně, bez povšim-
nutí, vše mu bylo tak známo, v jeho krev ja-
koby se přelilo. Na dvoře hromadily se hloučky
lidí z jeho party, co pracovali na dvoře, čekající
na brzké vystřídání. V bílém elektrickém zá-
svitu zdála se je rovněž jít jakás oblast zá-
ludnosti.

U výrazu tváří těch lidí tanulo něco mimo-
řádného, ono radostné napjaté vzrušení a ráz
jakési významnosti, jak to bývalo vždy v před-
večer těchto osmnáctek, po nichž přejde zase
parta na den, nastane to zase úleva, veselejší
denní práce a v noci vyspání. Neboť tito lidé,

pracující celé noci, domů nepřicházeli, aby spali jak by se mělo rozuměti. Ale rozumělo se samo sebou nespáti, když je den; a dělala se tu doma obvyklá práce u chalup, na polích, štípalo se dříví, co bylo třeba, podělkovalo se i jinde. A na noc místo vyspání, místo pobytu u žen a dětí, místo rodinného útulku, místo usnění pod domácí střechou, odeberou se do továrny. Až nyní teprve po vystřídání na den nastane jim zase v noci odpočinek, kdy po dvanáctihodinové práci denní přišedše domů (někteří mají přes dvě hodiny cesty i více) budou moci posléze v noci spát.

A toto očekávání, toto vytušené přístí blaho jakoby již ve vzrušené předzvěsti označovalo se v předvečer vystřídání. Ostatně je také zítra neděle, nálada sváteční; vyšedše věru do úpadu zmoření v poledne po osmnácti hodinách služby z továrny, neopomenou proto zabandit si, — popijou, pohrajou, je někde muzika, třeba posvícení, potančí, poperou se, promaří třeba vše, co přinášejí na mzdě — a i v tomto očekávání nedělního odpoledne, v němž vypoutají se z jařma továrního, aby byli zase na chvílku svoji, zas v proudu obvyklého denního života, aby zvěděli, jak ten svět ve dne vypadá, vždy také bylo mnoho půvabu a jakéhosi slavnostního předurčení. . .

Procházejte nádvořím, pro nic již nemaje zaujatosti, než pro ono velké přístí, jemuž se

tak blížil, několikrát pronikavěji zapátral kolem sebe. Ale jí tu neviděl. Byl ostatně tomu velice rád — raději až později, ještě nyní ne. Pak až vše bude jaksi vhodnější, na svém místě a svém určení. A jen k tomu jedinému upíral všechno své duševní zření. —

Mihl se mu přes cestu tovární ředitel, těžkopádný, gichtovitý, nevrlý člověk, s afektem vodnatelnosti, s chlůzí hrocha, s neustále jaksi bolestně zkrivenou tváří, jakoby se mu v útrokách stále něco svíralo — ostatně nemírně jedl a ještě více pil, aniž byl s to zdaleka projísti a propítí to, co za ohromné tisíce vydělával na služném, tantiémách a jinak. Bylo na mladém muži, aby vložil se v náležitý respekt, ostatně jako vždy ředitel chvátal, jen několika slovy zmíniv se zcela zbytečně o nějaké vnitřní záležitosti. Vše to dávno věděl mladý muž, bylo to pořáde stejné, uklonil se mlčky na respektný souhlas a vlastně ani si nepovšiml, co chtěl všemocný pan ředitel.

Byla ještě as čtvrt hodina, snad více času. Ale nenapadlo mu, aby obvyklé té chvílky použil k zastavení se v kanceláři, na noviny, na kus politického a denního místního zvěstu s ostatními úředníky. Nestál o nic takového, do duše vše se mu to již dávno zprotivilo, divil se, že vůbec kdys pro něco takového mohl míti zaujatí, že to konal s sebou — ostatně jaké

vůbec bylo druhdy lepší zaujatí v tom dosavadním bídném životě.

Blížil se zvolna, v zadumání ku zadnímu obrovskému traktu továrny, mezi barikádami uhlí, vápna, stroncianu, mezi nesčetnými sudy melassy jako v svorném stádu po celé šíři dvora rozloženými, mezi ohromnými nádržemi zemními pro tuto melassu, z nichž obrovský nekonečný řetěz hnědým smrdutým plynoucím chomáčem, na člancích tohoto řetězu ulpívajícím, tuto melassu dopravoval do nejhořejších poschodí, mezi haldami škváry a zbytků stroncianových, nehodících se již k ničemu, mezi hranicemi prken, dříví, kar, kotoučů, mezi massami starého železa, litiny a rour, jež vyčkávají svého žida. —

Než vstoupil do vlastní továrny, prošel dvorem až na konec, aby ještě chladného, volného vzduchu nadýchal a své zřejmě se v něm vzrnávající rozčilení utlumil. Bylo mu těžko zůstat klidným, aspoň na venek se udržujícím, v tom ovzduší, v němž jako by již vycitoval blízkost její. Za plotem továrním bylo náhle pusto, volno, vyrůstaly tam kopřivy a sešlé, staré bodláčí se tam udržovalo z léta; tady jakoby náhle končil svět, tady nesmírný rafinační komplex, jenž obsahoval všechna odvětví výroby cukru, měl posléz svou hranici. Za ní byla samá pole, nyní těžká, bezmezná, podzimní poušť. Ještě kus dále vrhala se ve ztmělou krajinu, jakoby pohlcující se v bezdno šera, mohutná

*

bílá projekce továrního světelného moře; ale vše již v jejím dosahu bylo nehybno, mrtvo, jakoby ve strnulé prázdňé extasi. Jen ty úzkostné, zvířecí steny vytušující brzké příchů zimy někdy vyzněly z té pouště jako v zachvácení náhlým ústrachem. A někdy mohutné dštění jisker vychrstnuvších se z továrního komínu, jakoby ohnivý chvost se řtil, událo se v pustině soumraku. A zas vše v neznámé tam dále smutně zapadalo, až srdce tady jímala zoufalá, beznadějná hořkost života ..

Tu náhle pronikavé hvizdnutí vzrušilo mrtvou extasi této pustiny — party se střídají, musí na své místo. Ohlas toho znamení jakoby ho vyrval zrovna ze sebe, zachvěl se až, vypjal násilně hrud, zárný kлокot naplnil jeho smysly. A připadalo mu to zahvizdnutí jako ohromující předzvěst osudového naplňujícího se příchů. Co jen s mrzutým, netečným povzdechem přijímal druhdy, bylo mu signálem nastávající feerie. Ale byl svrchovaný čas dostaviti se, tady není obmeškání. Zanechal zatím, co bylo v něm, a ze světa srdce svého vkročil do světa továrny. A ani se jaksi nenadál, a již zachvácen byl celou tou vřavou práce, jež hned obklopila ho bouřícími vlnami jako vzduté moře, na něž byl uvržen a bezmezně jím unášen.

Vystřídání stalo se najednou, jako rázem. Je v tom dávno naučená metoda, nepřekročitelná disciplína. Lidé postoupili si svá místa,

odevzdali si práci. Jedni přišli, druzí odešli. A jiného vlastně nebylo nic. Vše pak spělo stejně dál, bez pozastavení, bez vyrušení. Kypícím hmotám a úsilí strojů bylo lhostejno, kdo řídí jejich chod. Nezvěděly o těch jiných lidských bytostech, jež se k nim přidružily. —

A uprostřed toho moře továrního, přejav řízení z rukou druha chvátajícího co nejspěšněji odtud, nacházel se nyní jako suverén ve svém království, s celou tou svou mocí, jíž zde nic se nesmí vzepřít, co zavázalo se disciplině a řádu práce — i s celou tou svou přemírou zodpovědnosti, v níž nejmenší oborné nedopatření nebo neznalé opomnění přivoditi může často nejstrašnější katastrofy, rozpoutávající záhubu a děs ztroskotání, nabyly-li soustředěné zde obrovské síly v nestřeženém okamžiku zvůle své. Ale i u vědomí této své zodpovědnosti se zde nacházel a i u vědomí přináležejícího jí významu a moci . . .

Byl velmi neklidný, celé jeho nitro jakoby se chvílemi divně vzepjalo — ale na druhé straně bylo mu jakoby v neskonalé vítěznosti, tak nějak ovládatě nejen před sebou samým, ale i nad touto vši hmotou zde uváděnou v pohybu a soujem změn. Bylo mu nejen, jakoby celou svou bytostí vítězně mával v nezměrném povznesu nadšení, ale zároveň jakoby vše zde dále se jeho pokynem, u překotu zdroje jeho síly a moci. Jakoby v neodolatelném popudu

jeho ducha vzdýmaly se všechny ty massy varu v bezmocné pokorné poddajnosti, uváděny v onen stav, jaký chtělo jim dát velení ducha. Jakoby jim řídily se a od něho svou hybnou sílu vynášely ony zde pracující tisícikoňové stroje, zasahující neskonalým pohybem svým tam, kam on velel. Záplava toho světla, jakoby kosmického, zdála se planouti z ohniska jeho bytosti. Vůbec jakoby v celé té sféře řtila se nezvěstná síla, majíc zdroj v jeho bytosti, ve všemohoucí jeho vítěznosti. . .

Valila se to obrovská kola setrvačnicků, jejichž během jakoby samy kosmické dálavy se mohly dostihovati, aniž ona sama hnula se z místa, změnila své stanovisko, co země jakoby nucena byla páditi v jejich chodu vyvracejíc se ze svých posic. Vývěvy stenaly v temném těžkém hukotu svých plic, pohlcujících bez ustání spousty par ve svých útrokách, jako plíce obrovských netvorů. . . a nemohouce jaksi stále nabrati dost dechu, jakoby se tím děsivě bouřily v nekonečných těch výkonech vzdechů svých.

A vakua, z jejichž prostor ony vývěvy jako polypy neunavně ssály, byla rozestavěna nad nimi, celé lesknoucí se sálavé skupiny jako demonických, posupných těles, uváděných v nitru svém v nezměrný pěnný var, jakoby tam cos šíleně kypělo, prazující k zrodu jakémusi; supělo v nich oním dechem jejich vroucím štavám ubíraným vždy znova, a vždy znova v takové

zoufalé překotnosti dosazovaným z té jejich nevyčerpatelné podstaty, roztavované příbojem řířící se direktní páry. Balustráda, zvýšená to prostora na mohutných traversách, jaksi vkusněji upravená než ostatní celek, jakoby salon továrny, na které vakua ohromivě spočívala, hřměla a třásla se, i zdivo vůkolní se chvělo, jakoby v základech bylo vyvraceno lomozem všeho toho varu. Jinde zase, kdes v temném daleku, jako v samém podsvětí, duněly ty hluboké strašné nárazy nekonečně za sebou vyplývající, jež zdály se vše drtiti a rozrážeti, co v cestu se jim stavělo. To ty bagry hnaly kamsi neodolatelny svůj chod, u vytrvalosti jakoby věčného rytmu, bouříce a zmítající se ve svém úkrytu. Nabíraly to v neodolatelné, všestrhující moci všechny ty hmoty soustředované sem v ohromných spoustách, dopravující je, kam bylo třeba. Zalévalo vše znojně, hořké ovzduší. Vynášela se provalující atmosféra par, vůně dráždivé, sladké, až dusící, naléhající mdlobně na smysly, v slizké, měkké, jako rozpařené vlhkosti. A nad nekonečným spjatím všech těchto sil a hmot, v nesmírném jejich rozpoutání schvacovaných v divuplné změny, roznášelo se ono širé světlo jako v náměšřném nepohnutí, v takovém nezvěstně bádavém prolutí, nevydávající stínu, protože vyzařovalo ze všech stran. I v nejskrytéjší, nejztracenější kouty uvrhalo svůj jas, naplňující vše bílou mocí

svou, před nřž jakoby každá podstata měla býti projevena. Bylo někdy jakési světelné vytřestění všeho, v němž jakoby se dala magická kouzla a ohromné přeměny . . .

Uprostřed všeho toho se nalézal. A vytanulo-li v něm někdy ponětí, jakoby on ve své osobě, o své vůli byl právě tím kouzelníkem, v jehož svrchovaném pokynu vše se zde naplňovalo v neomylné exaktnosti, v jehož tajemné emanaci plynuly všechny tyto víry sil a hmot, dělo se to zajisté vlivem magické té oblasti, jež jakoby se dnes pro něho rozprostřela na všem.

Byly to u něho pocity nebývalé. Již dávno zbyl se toho opojení člověka, jemuž svěřena byla moc a řízení velkého systému, to bylo druhdy, na počátku této životní dráhy, v nezkušené ještě mladosti, kdy dostavovaly se u něho podobné elementy cítění, jimiž v nitru se utěšoval a nahrazovati si tehďáz mnil, co z ponětí jeho duše čím ďále více bylo serváváno a co pozvolna, ale jistě zanikalo z jeho bytosti v životě tomto. Ale dávno podobné nálady se setřely, blahé vědomí moci zlhostejnělo, zaniklo posléz zcela, jako vše zanikat tady muselo, co v nitru nacházelo se vypjatého, opojného, vytrženého, horujícího, a co zbývalo, byla již jen trudná nutnost řemeslné všednosti. Vždy spíše místo jakéhokoliv sebevědomí cítil kleslost, netečnost a nepatrnost uprostřed všech na-

hromaděných zde živlů, nacházejících se jaksi v jeho područí. Pociťoval se tu spíše u vleku neznámé síly, strhující ho právě tak jako nejposlednějšího mrzáka zde, jako nejposlednější částici stroje nebo hmoty, věda, jak moc jeho je tu pouze zdánlivá, povrchní, určovaná vlivy od jeho vůle a síly zcela nezávislymi, a připadal si jedině jako pouze výše posunutou částicí, v oupředí vši té massy, uvržené zde neznámými příčinami v plynutí a překot proudů nezměrných. A u vědomí vlastní této malomoci, v odvislosti jakési své hmotné od ostatní nesmírné hmoty zde, jejíž také je pouhou součástí, pouhým takovým vržením v ostatní bezděčný, fatální svět, upravil celý svůj poměr napotomní k tomuto životu zde — bylo to mechanické provádění naznačeného mu úkolu, nutné vyplnění místa, jež mu bylo poukázáno. Sledoval prostě setrvačností onu dráhu, v níž byl vržen. A dělo se to beze vznětu a radosti, jakoby bez účasti duše, v pravé řemeslné navyklosti, jež nemohla ani býti jinakou. Kámen vmetený v propast také nepřemýšlí sleduje přesně svůj pád . . .

V dnešním jeho vypjatí nitra, v němž sám sobě tak vítězně tanul, nebylo ale snad chlubi vého sebevědomí, nebyla to nadutost zneužívané pravomoci, pošetilost a marnivost mladíka, jenž dostal se k řízení nějakému, jehož smyslu neporozuměl. V tomto jeho vznícení, jež jakoby

ho povznášelo nad všechny zde spjaté obzory, ovládajíc sférou jejich, byla mravní síla. Bylo to něco jiného. Bylo to opojení dosaženého, závrát v té nejvyšší kulminaci, k níž vynesla se duše, byla to ona zář nebes vcházející v nitro, v níž chvěje se a spěje nejvznešenější blahoslavenství žití, v němž stvoření nalezlo své zadosťčinění.

Jak vše bylo jiné ve chvíli tyto, jakoby v životě náhle zcela jiném, dostavivším se z luzných konců zázraků a divů, v životě tak nepodobném trudu, omrzlosti a vyžilosti nedávné, v níž konal svou povinnost. Bylo mu, jakoby nastoupil právě jakýs nový, nevýslovný úkol, jehož naplnění jest neskonalou slastí, jakoby zanesen byl na dráhu, jež vede luhy rajskými. A bylo mu zase, jakoby vystoupil na horu, od níž za nezměrného lesku vynáší se nesmírný okruh s perspektivami štěstí a blaženství, za radostného zmámení a úžasu nad sebou samým, nad výší svou a nedostupností svého zenitu. Jakoby to zase jaro nalezlo na duši v nevystihlé své luznosti místo bývalé ustrnulosti zimní, jež přinášela do nedávna samou tmou a samé zoufalství . . .

Za takového jara v nitru svém, v němž chvělo se blahoslavenství a rozjásání nebes a země, zaujavší každé jeho zdání a naplnivší mu nyní všechny prostory tohoto života, v němž bytost jeho nabývala jakéhosi svrchovaného,

vítězného zmocnění, přecházel po stanovištích továrních, řídě a rozkazuje, veda bezmeznost života hmoty a lidí, jak kázala jeho povinnost — — — — —

— — — — — Bezmeznost života hmoty a lidí!
Lidé zdáli se věru spjati s hmotou, se stroji, se vším zde, v odvislosti jakoby bezpodmínečného celku, fatální nutnosti. Každý hleděl si své práce v němém, horlivém zaujatí, v celém jakéms odevzdání; na počátku šichty bývá tak, je ještě chuť, práce jakoby vždy sama poháněla lidskou sílu nezpěčující se, nevyčerpanou.

Muži byli vysvělečeni do svých hrubých širtinkových košil, do bavlněných trik, jejichž rukávy jsou vyhrnuty, aby nepřekážely, v pohybých jen spodcích utažených řemeny, na mnoze v pantoflích, s hlavami nepokrytými. Jsou trakty, kde pracuje se zcela v nahu, aniž by se kdo pozastavil nad nezastřenou nahotou, jež je nutnou a nemá času na ohledy a pruderii.

Bylo zde mládí i stáří.

Byli tu mladíci a výrostkové silní, bujní, elementárně zachovalé přirozenosti, jak vyšli z luhů, polí a slunce venkova, nezotročení dosud nepřirozenou, jednostrannou, zmáhající práci v ovzduší otravujícím, za umělého světla; ale i také mladíci docela schátralí, vyžitých již sil, přirozenosti předčasně vyssáté, i touto prací, jež jim zvláště nesvědčila, i lumpačením a hýřením všeho druhu, k němuž dáváno tu příležitosti

i podnětu — to byli nejvíce zdejší usedlíci z nejbližšího továrního vřkolf a městečka, dávní příslušníci továrny.

Byli tu zamračení, drsní mužové, s tíhou životní na svých bedrech, tvrdí, bezohlední, zasmušilí, neteční ke všemu mimo nařizenou jim povinnost, jaksi již dávno přestavší se účastníci jiného života, než určovaly tovární povinnosti a ta drtivá neznámá tíha na nich spočinuvší. Bylo lépe jíti od nich dále, nechati jich.

Byli tu starci, dávní veteráni továrny, schýlení, trudní, nazírající již kamsi v hrob — a zde jaks taks již jen vyhovující určeným úkolům, při nichž ostatně nebylo ani tak potřebí síly a práce, jako spíše jen pouhé přítomnosti člověka, lidé spíše trpění, s nimiž měla továrna přece nějaké ohledy, a kteří při této své práci strávili celý život, očekávající nyní smrt.

Byli tu zřejmí neduživci mladí i staří, kteří neduživost svou skrývali v obavě před propuštěním a nezastonali by, kdyby smrt měli na jazyku, co zdraví mnohdy stonali, kdy se jim zlíbilo vzhledem k nemocenské pokladně (ale tací lajdáci se brzo vyhodí), a byli tu mrzáci všeho druhu, přijatí sem, buď že mohlo se jim dávat málo platu anebo z ohledu, když z továrny odnesli si své zmrzačení, navrátivše se v ni znovu. Byli tu i hrbáci, úžasně znetvoření, posupní, zlostní, v nervosní nedůtklivosti a ve vždy pohotové, zle nakvašené rozsápanosti,

z nichž kde kdo dělal si švandu, jítře je tím více; byly to někdy zlé mely. Byl tu také bluchoněmý výrostek, Bůh ví, jakým osudem tady uváží — snad to bylo takové diskretní dítě některého z úředníků, jemuž ukrácení chvíle s některou z těch holek vyneslo toto nadělení, a třeba tu již dávno není ani onen úředník ani ona holka, ale hoch tu uvázl; ostatně bez roztržitosti koná svou povinnost. Jednoho člověka, jemuž řemen kdysi stáhl celou kůži s lebi i s vlasy a jehož leb značila se nyní co netvárný koráb jakýs, nabývajíc vzhledu neoznačitelného, příšerného, ze známé zpodoby vůbec vyjmutého, dali stranou, v zapadlý, osamocený kout reservoiru, kterémuž místu každý z daleka se vyhnul, vyhostivše ho sem navždy jako malomocného.

Ale nikdo se tu celkem neohlížel na nic, jak kdo vypadá, kdo je, co je, tady nejednalo se o člověka, ale jen o jeho práci. A mezi nějakýma dvěma sty mužských jen jedné party najde se již leccos neobvyklého, ba monstruosního — leč konečně opice byly by třeba stejně vhodný, kdyby jich ku práci mohli potřebovati a kdyby nepřišly dráže. —

V těchto závodech nesmírných pracovalo ale ještě více ženských, aspoň jak se zdálo, ženských jaksi více napočítáš, je jich více plno, tane jich více do očí, aspoň do mužských, jejich živel je nápadnější, pohyblivější, vtíravější ve smysly.

Byla jich tu celá massa. Něco mezi nimi stařen, dosluhujících při lehčí práci, jichž nemohli zrovna vyhnati také snad z jistých ohledů, snad že tu strávily celý svůj věk, či že jinak vedoucí kruhy měly k nim své povinnosti, snad uplatnily se jako výborné kuplířky a podobné šmejdny — přejímaných posléz pouze jako staré nepotřebné šfáklův, jehož nelze se nijak zbavit — stařen namnoze škaredých, hnusných a bidných, jakoby již ne ani ženských a vůbec lidských, spíše podobných obludám zvrácené, spustošené přirozenosti; vyhrazena jim také místa docela v ústraních zapomenutých.

Nejméně poměrně vdaných žen zde bylo zaměstnáno — některé pracují společně s muži, nemajíce dětí anebo již odrostlých.

Nejvíce tu zastoupeno svobodných, aspoň tak a potud, že po jejich počestnosti, minulosti a závazcích se nikdo nedoptává, přinesou-li si jen od své obce řádně vystavenou knížku, která pak jest jim tu jedině potřebným dokumentem těla a duše.

Byly to holky a ženštiny rekrutované z dalekého okolí, z dalekých měst, z dalekých příslušností. Má-li se jich sehnati pro celou tovarnu nějakých pět set, je již třeba hojné úrody, aby takový sad vydal tolik ženského ovoce. Proto nemohly to býti jen zdejší příslušnice, nemohlo se ohlížeti na počestnost, solidnost, na život pravidelný a řádný, ale musily sem býti

přibírány a přicházely i živly nejrůznorodější, z mimořádných stanovíšť života a světa.

Holky přišlé ze všech možných velkých měst, jedna až i z Amsterodamu; přišlé ze služeb, kde se jim konečně znechutilo týráním paniček, špláchání se v pomejích, vynášení panských nočníků a východ ze smradlavých kuchyní povolovaný jim jednou za týden.

Holky vyšlé z porodinců, jež nesměly domů a jinam neměly, a jež svědce opustil, aneb vůbec o pravém ani nevěděly, nemajíce se na kom hojit — a kdo pak ví, kde kdo nyní pečuje neb nepečuje o to jejich dítětko, na něž snad si ani nevzpomenou.

Holky vyšlé přímo z bordelů, že snad již dosloužily svou krásou a svými půvaby, anebo že se snad některé třebaš samy ještě rozpomenuly v čas na jiný život, o němž nepřestaly snad ani snít v těch vyšperkovaných špelunkách hanby, stále ještě doufajíce. Jenže je těžko určití, jestli taková citová romantika vůbec je na světě.

Byly tu i četné bývalé »slečny« z vináren, z hampejzů nekoncessovaných, že snad již nebyly s to nalákati dosti hostů, anebo že je policie v nepříznivou chvíli poslala do špitálů a pak postrkem domů.

Ty nejošklivější tropily tady nejhorší neplechu.

Byly tu však také nevěstky se zbytky věru vzácné krásy, stroskotané třebaš již docela, ale přece dosud nápadné, jímavé, zvláštní krásy, které vyšly, jak se vědělo, ze »salonů« prvního řádu mnohých evropských velkoměst.

Bylo tu dále zastoupeno několik ženštin i z přímořských doupat a pelechů námořnických, které dodržely do posledka, a teprv když se nehodily ani pro posledního pobudu, a sebrali je na ulici a přivedli do rodného hnízda zdejší krajiny, uchýlily se v soukromí. Mezi těmito nesly některé na sobě masku hrůzy, byly to pravé příšery na duchu i na těle, i zde každý se jim vyhýbal, jakýs prašivý hnus a demonický, zlověstný šleh zdál se tkvěti na uzavřených, temných jejich obličejích, tak nepřírozně zbarvených, fialově siných, až temně zazelenalých, podivně zvrásčelých a ulupujících se od jedovatých pudrů i příjice, jakoby na nich na vždy zůstalo znamení hříchu a prostopášnosti bývalého způsobu života v nejděsivějším záhubném rozpoutání vášní, — jakoby jejich přítomností jednalo se o to, aby všechen kal ženského plemene byl na těchto místech zastoupen, kde již tolik kalu a neřesti stávalo, aby zde bylo vše, co lidskost ve své zvrhlosti a bídě ze sebe vynáší . . .

Jsou nyní uchýleny kdes v nejbídnějších děrách městečka, u podobných sobě lidí, žijících také z hnusu společnosti, jenž jakoby byl ne-

zbytným; nikde jinde na vsi by jich nestrpěli, nikde jinde na celém světě, kde panovalo ať právem či neprávem jisté zhodnocení života anebo aspoň o toto zdání se jednalo, nebylo by pro ně místečka, zahrávali by je lidé jako vzteklého psa, jako prašivce, jako kletbu morové rány — a tady vařily cukr; ostatně znamenitě vařily, a vysoptivše se ze všeho, co zmitá ženskou bytostí, byly živlem velmi spolehlivým, takže byly přiděleny mnohdy na stanice nej-důležitější.

A vedle těchto kopřiv zasazeny na mnohotvárný záhon továrního života květy luzné zase — vedle zvrhlé ničemnosti mnoho holek z rodin počestných, jak se říká zachovalých, pokud se stanoviska fabriky na to zde hledět lze — rolnické a chalupnické dcerky sem poslané, aby svým vypomáhaly na ty daně, procenta a zbavovaly domácnost zbytečných strávníků, bylo-li jich doma více a na všechny práce nezbývala. Mezi nimi byla děvčata věru hezká, plná ženské svůdnosti, jak zdejší kraj tak jednotvárný, fádni a bez půvabu se jimi ku podivu vyznamenává — sotva že zavřely se za nimi dveře školy a z dětství v pannu vypučela, hned s nimi do rafinerie. . .

Tyto mladé, slušné holky, tvořící jakousi elitu tohoto smíšeného ženského světa, lépe i ustrojeny, zdravý, silný, svěží a nevyžilé, nosily si více méně uvolněné živůtky, dost modní

a koketní, a vyhrnuté rukávy, jednak skutečně z potřeby, pro pohodlí, ale zdálo se, že i z jiných příčin, jistě, aby své bílé lokte odhalily a poukázaly na vlnadná, rozpučelá svá ňadra; neb jiné, jimž nebylo se honositi krásou ani zevnějškem, dovedly po celou šichtu vytrvávati zahalené jako mumie. Vytanuly to u mnohých lokte jako z emailu, zardělé horkem a prací, útvary krásy kypící životem, vášní, ženskostí, neporušeným dosud zdravím a bezstarostným mládím. Některé šije ničím nehalené, vystupující z těch živůtků, byly věru labutí, smělé, něžné, vyzývavě se nesoucí, koketní. Holky tyto dávaly na sobě zřejmě záležeti, byly vždy čistě ustrojeny, nosily se trochu dle módy sehnané jakkoliv. Byť měly na sobě nejobyčejnější hadry přepásané i pytlou zástěrou, ukládala-li to nezvratně práce jim přidělená, vždy to mělo jistý elegantní ráz, až bylo ku podivu, jak jednoduchým, nepatrným způsobem dovedly pudem svému vnějšku dodati půvabu a graciesnosti. Vůbec k zevnějšku, k úpravě, modním celkám, zdálo se směřovati mnoho toho úsilí zpozdlého mládí, zvláště když tak na neděli se ty holky vyhrnuly; některé na to obětovaly všecken výdělek a raději nejedly, obmezivše na sobě vše ostatní. Některé potrpěly si zvláště na střevíčky městské, filigránské, žluté a červené, s vysokými špalíčky, tak uzounké jako pro Popelku, že dalo by se přítí, nacházela-li se v nich vskutku lidská noha,

kteřá má nésti celé vyspělé tělo. Vůbec malou, krásnou, ušlechtilou nohou vyznačovaly se dívky zdejšího kraje. Nelitovaly pak často těchto střevíčků do nejhorších marastů, prokračující ale jimi bez závady a s jakousi hravou zručností; v dřeváky od továrny poskytované obouvaly se pouze stařeny a ženské, jež od života již nic nečekaly. Ostatně dávaly se tyto mladé, hezké holky vždy na nejlepší stanice a ty staré, ošklivé, umourané na stanice nejhorší; nad tím se zde ani nikdo nepozastavil...

V zdejším světě jaksi vše kypělo ženskou podstatou. Ženskost tu byla vypjata, prolinující jaksi celým ovzduším, doráživá. Bylo by toto dráždivé, smyslné ovzduší, jež zdálo se svůdně tanouti samou rozkoší, samou příležitostí, působilo neodolatelně. Co fantazie a pohledů mužských mohlo by se zde hýřivě ukojovati! Co smyslné emanace jakés zdálo se zde prouditi, vyzývající a strhující v bezmezném záchvatu! Ale všechny tyto věci lidské jakoby nesměly přináležeti sem a nebyly na místě u těchto strojů, u těchto varů, v burácivém tom překotu sil, za horečné, ohromné, mnohotvárné, neuvolňující, nebezpečné práce, za které jakoby nebylo zřetelů k jakýmkoliv choutkám, k modě, eleganci, grácii, k vášni a rozkoši. Věšeho toho jakoby zde nemohlo býti dbáno.

Připadalo aspoň, že tato práce, schvacující jako vír nevystihlých hlubin, jaké pojmu vše,

*

všechnu podstatu člověka a každé jiné pomnění strhuje v ten svůj proud, jenž jakoby se řtil bez přestání v před strašlivou fatální bezohlednou mocí. A tato moc věru hrozila zdrtiti každého, kdo by se zapomněl ve své povinnosti, kdo by se jí postavil v cestu a nevyhnul se včas, kdo by jinakými zámysly zasahat mnil v její neúprosný dravý proud. Takže se zdálo, jakoby smyslnost, rozkoš a požitek byly zcela vytlačeny, zahnány a vyloučeny odtud, z tohoto ústředí sil a slepé hmoty, v nesmírnosti zde kolující, a jakoby v tomto světě nebylo vůbec lidských vznětů, ovládaných mravní úctou a zdrojem duše, ale jakoby vše vydáno bylo na pospas si navzájem, v tomto světě, v němž tělo a duše, život a hmota, žár a peklo, vášeň a zvrhlost, kypění a zmatení, zoufalství a hazardnost života jakoby byly za jedno.

Zevně aspoň nesměly se díti žádné nepřístojnosti, byly stihány a trestány. Vykypěla-li smyslná zvůle mezi těmito těly, začala-li se na sebe trásti jako těla psů v deliriu páření — bylo jí třeba obezřeale uchovávat na příhodnou chvíli a poskytnouti jí výbuchu jen v nestřeženém okamžiku. Musilo se to stát jen mimoděčně u příležitosti, již bylo vhod vynalézti. Uchylovat se musila ta těla kamsi v ona nevypátratelná zákoutí továrny, o nichž snad nevěděli ani ti, kteří zbudovali tento chaos, ale jež vypátrat si dovedlo pro své ukojení zžíravé pronikavé vzpla-

nutí smyslů, přenášející se přese všechny překážky. . . A že tak ostražitou je vášeň, hledající své ukojení, a že tak geniální, vynalézavý je hřích — co vše dovedlo se zde přibázet, co vše vykonati v bezmeznosti smyslného vznícení. A vše hned je zase na svých místech, jakoby vždy bývalo, jakoby nic se neudálo, v témže chvácení a víru práce, varů, strojů jako druhdy. Snad jen vášeň v extasi zadostiučinění svého splývá ještě širokým leskem v oku.

Ovšem bylo-li ale zatím cosi opomněno, nastalo-li přerušení práce, zastavil-li se stroj ponechaný na tu chvílku sám sobě, překypěl-li var, stala-li se chyba, nastalo-li překvapení, jehož se nenadála zvůle, následovalo ovšem bezpodmínečné propuštění. Disciplína snažila se aspoň na povrch obmezovati spoustu, o níž měla tušení. Ale žádná disciplína světa nepotlačí vášeň, nepřelstí orgii.

A tak zdálo-li se, a jak bylo nařízeno, že z' tohoto světa práce vyloučena je orgie, bylo to právě jen zdání. Právě takové zdání, jakým celý svět pruderně zastírá svůj hřích a pravou svoji přirozenost. Zdání, jež tajilo v sobě spousty tím hroznější. . . . Jenže nebyla mravnost to, o co běželo továrně. Zasáhala-li disciplína co nejtuzší v tento obor, dalo se to jedině z ohledu práce, nevybočení z povinností, a to bylo vše. Neboť kdyby se v nejmenším povolilo a bič v pravý čas nedolehl na otrocká záda, neroze-

drav je náležitě, vybuchnout by musela soustředěná zde massa lidskosti věru ve strašnost smyslného šílení!

... A mnohé ty holky napouštěly se horlivě voňavkami, sprostými i lepšími, jak se jich domohly, jež někdy přemáhaly i vůni cukru, tu sladkou, mdlobnou, téměř chutnající vůni, vynikající zde nad veškeru ostatní podstatu. A pak s těmito závany voňavek uprostřed sladké atmosféry linula se zároveň jakás vůně těl — a o to jakoby se hlavně jednalo — těch namnoze vábných, mladých, bujných těl, rozpařených prací a horkým ovzduším, zjařených ještě svými nadějemi a touhami, vzňatých tu jaksi v samých zdrojích své ženskosti.

Věru až nevystihlá, vzrušující, dráždivá atmosféra zaplynula někdy vůkol těchto bytostí. A jakoby tato vůně byla sama ženskost jejich, a byla i touha sama a byla moc, již ve světě lidskosti nic neodolává. A v tuto atmosféru norilo se to bílé liliové světlo elektrické, vzněcující ji ještě nevystihleji, v jakýs svrchovaný omamný opar vášně a smyslnosti, — jakoby zaléhalo v sen lásky a milostnosti měsíčné světlo jarních nocí. Vyplynula ta touha jako vroucí pramen, vznášela se jako v duhovém oblaku kol duše. Nezvěstným a bouřlivým kvasem mámení a základy zaplanulo to v této smyslné oblačné vřhni, v této sféře emanace životnosti. Vnikala tato atmosféra ve smysly jako ohnivý nápoj v ne-

odolateltné dráždivosti a rozpoutávající se moci, a jedině v tomto jármu práce a disciplíny jako mrak se spouštějící na všechny hlavy, zde v této spoušti hmot a sil jakoby ještě mohla zadržována býti tato bezmeznost hrozící strhnouti všechny hráze, a jedině v pohlcování nezměrným chaosem zde ještě vítěznějším a svrchovanějším, ohrožujícím každou zvůli, každý přehmat, každou nedodrženou povinnost, jakoby se dovedla stlumovati vášeň, ponechávajíc si vše na chvíli příhodnější, v níž ale chystala by se oddati u veškeré rozpoutanosti sobě vlastní. Tuto chvíli jakoby lze očekávati každé chvíle. A pak jakoby již nastati měla v těchto místech Sodomá. Tak to připadalo u vlastní podstatě všeho . . .

To vše zde bylo — —

A on, chodě mezi vším tím, tu atmosféru znal v sebe ji ssaje, ale nedal se jí strhovati.

Těchto holek jinak si hrubě nevšímal než se stanoviska práce a povinnosti jim přidělené, za niž mu byly zodpovědny. Nedbal těch těl, jež snad do jednoho byla by mu ochotna poskytnouti všech svých rozkoší, z nichž snad každé bylo by slepě poslechl každého jeho pokynu, kdyby jej byl učinil. Byla by padala v jeho náruč jako mouchy v zážehy lampy, vzdávající se tak, jak to jen ženám dáno jest. Snad na kterémkoliv místě, za všech okolností. A vše že bylo by vhod za lože svatební. Zrovna

za ním bláznily některé ty holky, zase jak to jen ve svých případech ženě dáno jest! Kdyby i nebylo jiné přednosti u něho, dělo by se to ovšem i v ohledu k jeho svrchovanosti, jeho postavení zde, čemu ženy svou lásku jsou zvláště náchylny věnovati.

A když tak kolem nich se ubíral a svým pohledem znenadání utkvěl na některé z nich, tím svým pohledem jakoby obmykavým v takové pronikavé síle, ale i něze, která povzbuzovala srdce, za té své moci, již zde nic nesmělo odporovati, — a moc každá tak neodolatelně sama v sobě působí na ženské srdce, — tu chvěla se každá a jakoby tála, rozplývala se v nitru jako na slunci jarní sních.

Ale když on pak dále kráčel, nevšímaje sobě více žádně z nich, že snad prvé jen mimoděčně to utkvěl na některé, — ach, tu jakými pohledy, jakým chtěním, v jakém vznětu háravosti ho vyprovázely všechny, některé hryznuvše se náruživě v rty, některé zatajujíce dech a lokte nervosně v ňadra vhřizujíce. Některá byla by jistě ráda zaplakala, takové křečovité štkáni touhy dusilo se jí v nitru. Jiné jen malomocně se odvracely, zastřevše si obličej dlaněma, zástěrkou, aby neviděly, aby přešla kolem nich raději již pryč ta marnost jejich dychtění . . . Některé ale za jakoukoliv záminkou, vydávajíce se často v nebezpečí trestu značné pokuty, odbíhaly kus za ním, v plachém, houževnatém zá-

pěti jemu, dotud, dokud je neodehnal, anebo nepozoruje jich dokud nezašel zcela jinam, kam již za ním nemohly — kam by tak byly za ním spěly!

Ale se žádnou nebyl si zadal. Ze zásady, disciplinovanosti i z přirozené čistoty. Nemohla si také žádná z nich dovoliti vybočiti z mezí jí přikázaných, což bylo tak důležité v jeho postavení. Žádná nemohla nestoudně na něho ukázati. Nemohla zlehčovati jeho nařízení, když by jí bylo proti chuti, odvolávajíc se infamně na jisté chvíle jiné, v nichž tak neporoučel a takto si nepočínal. Žádná nemohla se chlubit mezi družkami jeho zvláštní přízní a zneužívatí jí na úkor své povinnosti. Nemohly ani, blížil-li by se pak k té dotyčné, šeptati si nápadně ostatní a podezřele mezi sebou šuškatí. Neprinesla mu také nikdy žádná dítě do fabriky. Neměl vědomí, že sirotci jeho jsou tržním zbožím pro spekulace venkova a štvanci zvěle a zloby světa.

Ke každé mohl jít s přímým pohledem, s týmž neochvějným pronikáním pohledu, jemuž není nic nejisto, v němž netají se vědomí viny a hříchu. Mohl bezohledně kontrolovati práci a takovým pak pohledem jakoby postřehoval i všechny jejich chtíce a jejich svědomí. Bláznice se po něm, bály se ho. Držel je všechny na uzdě rukou železnou, i ty nejhorší, nejzvrhlejší zpustlice. Vlastně takovým pohledem je vázal, tou svou čistotou, na niž tady nezasáhl

žádný mravní kal, tou svou nedotknutelností, již žádná nemohla zneužiti. Tak jakoby vždy na čas uhasil i ten nejbhroznější troud života a nezřízenosti. A mnohé ony příšerné masky kletby vášně odvracely se instinktivně v jeho přítomnosti za jeho vržení pohledu k nim v jejich stanoviště. Hned jakoby se tu ochromoval každý zámysl těchto lidských kreatur a každá probouzející se zlotřilost byla aspoň na tu chvíli potlačena. Bylo známo, že má výtečnou disciplínu a bylo to uznáváno se strany továrny. — —

Tam, kde nacházela se ona, ještě dnes nezašel. Těm místům jakoby se vyhýbal. Či nechával si je naposled až k vlastní chvíli? Že vše v sobě uzavřel, že vše ustanovil vzhledem k budoucímu životu, že věděl, co se stane z jeho vůle a z vůle osudu, a že nemohlo být již jinak, cítil se sám v sobě nesmírně uvolněn, v té již nekolísající jistotě, jež zná již jen své nedaleké přístí, nemajíc již žádných zmatků a pochybností. Jen tělesnou svou bytostí nacházel se v továrně, jen zvyklostí a jaksí jen těmi pozemskými vzhledy řídil dnes chod obrovského díla, jaksí mechanickou šablonovitostí vše prováděje, nepřidávaje se k dílu vlastní svou bytostí, nepoje se s ním duší, jak bývalo druhdy, kdy duše neměla nic jiného — ale sám dnes nenáležel již ničemu zde. Jeho duše jakoby z jeho bytosti háravě vyplynula ubírajíc se kdes před ním, vznášejíc

se mimo tělesnou oblast svou, a on jen za jejím hlasem šel, jímž ho volala.

Byl to hlas lásky . . .

Chodě po ohromných sáních, prostorách i zákoutích, mezi stroji, jež neznaly pozastavení, mezi hmotami v massách nahromaděnými a tříděnými, mezi víry a proudy par, mezi vary neochablého dechu, mezi tekutinami uměle donucovanými mrznouti v led uprostřed žáru, v chaosu nekonečně spletilého kovového ústrojí a rourová, jež proplétalo se jako cévy v těle a v němž obeznámen byl s každou částicí jako anatom, chodě mezi těmi lidmi sešedšími se zde jakoby ve vřavu ohromného tržiště, v němž každý pohyb určen je zákonem, — řídě, nabádaje, vele, připomínaje, ukládaje pokuty a pochvaly a zaváděje vše obvykle v přesný, nepřekročitelný běh, čině a svou povinnost naplňuje jako obyčejně, jakoby to zatím ale nebyl on, činitel tovární, on, člověk v bývalém určitě daném souvztahu k činitelům soustředěné zde hmoty a síly, nebyl to již onen pouhý článek nezměrného mechanismu schvácený s sebou v pohyb, v ten mohutný postup souřadí všeho . . . jen fysicky, hmotně tu ještě dlel, v tomto souřadí, co jeho duch kvačil mimo něj, v nezměrnosti jiného souřadí, uzavíraje se v jiný nezemský svět. Se své oblasti zdál se jen někdy patřiti k němu dolů, se své étherické sféry vychylovat se ve vřavu onu, již zanechával. A jakoby to jeho samého, jeho tě-

lesnou bytost neustále přibližoval ve své zdroje vzhůru, vynášeje ho se země v tu jinou, hvězdnou říš . . .

Mluvil lidskými slovy k lidem svým, slovy to někdy tvrdými, hrubými, obvyklou nadávkou, trhaje i pouhými zvuky lehkomyšlnost, nedopatření, — ale duch jeho jakoby linul se u jiné výmluvnosti, nadpozemské, hlaholíci v hold nebešťanům. Bylo jeho počínání v továrně zevně zcela korektní, vhod okolnostem a poměrům, jak bylo předepsáno službou — ale v skrytu jeho nitra bylo jiné vznícení. Vystupovalo v dálavy onoho jiného světa, v říš hvězd, jimiž jakoby vynášela se výtucha ráje z chaosu a bezdna života, může-li být totiž ještě jiný ráj, než v srdci jeho byl. Vlastně to jeho srdce jakoby vyňato bylo z lidské hrudi své a v ono souřadí hvězdná zaneseno. A tam on byl a tam byla ona, v oné říši, v oněch sférách nadpozemských, kde nebešťané sídlí . . .

Měře teploty, zkoumaje tlaky, posuzuje váhy, kontroluje vše, co se tu dalo, i uváděje to v pojmy rozpočtů a odhadů, u fyzické vztahy i lučební procedury, zře k atmosférám, stupním, kapacitám a intenzitám par a hmot, k jejich čistotě a sladkosti stále v průběhu výroby se zvětšující a zušlechťující, až by dospěla k vlastnímu cíli svému, totiž vykrytlení i dovršení své způsobilosti, maje neustále smysly napjaté, ke všemu tomu nezměrnému sou-

vztahu kvalit a kvantit, kteréž duch lidský proniknuv uchopil je vítězně a dovedl k pravému jejich významu, řídě vše svou inteligencí a naukou a co vše vůbec tu činil tak korektně, v neodchýlné bezpečnosti, jak léta dlouhá praxe ho naučila — postihal se, že činí to vše nemaje jaksi o tom všem uvědomění.

A jakoby se tu byl za takového postižení probral ze stavu neoznačitelného, jež nebyl s to pochopiti, v němž nebyl s to jaksi sám sebe nalézt; v úžasu jistém vzhlédal to sám k sobě, je-li to on, je-li vůbec zde, a divně zazřela na něho všechna skutečnost, kterou také nebyl s to pochopiti. Ze záhud uchvátivších jeho smysly k vlastnímu jejich dlení, k oněm halucinacím tajemné rozkoše, jež vlála v jeho duši, probral se vždy na tu chvíli ve skutečnost, jež zazela na něho tak příkře a nepochopitelně, jakoby objala ho náruč studená a nepřátelská. Ale pak ihned zas jaksi ironicky a směle popatřil jí v tvář, v tu drsnou tvář tak nepodobnou té tváři tam v hvězdnu, kde halucinace tajemných rozkoší svírala ho dechem nadpozemským — v tu tvář nevraživou a pustou, jež cynicky se šklebila, ale která jeho již tak nedosahovala, tak mu byla vzdálenou a ubohou a bezvýznamnou, jako mizivá bludička proti hvězdnému jasnu. Zpodobiti se mohla v jakoukoliv posupnou záměnu tato hrozná tvář skutečnosti; leč v jeho oblast, kde ona se nalézala, neměla přístupu

zlým ani dobrým — a proto jakoby u vítěznosti popatřil jí v tvář, když tak na něho z nenadání se protrhla. Jeť ten život zde zlý, přináší tolik divé, brutální rozpoutanosti, nelze v sentimentalitě v něj se odvážiti.

Až pak, odvrátiv se zas ode všeho zde kamsi dovnitř, v sebe zapadnuv, počínal si uprostřed továrního chodu v předešlé nepřítomnosti ducha, neskonale zaujat tím světem jiným — nic jaksi nepochopuje, neuvědomuje si, co řídí jeho smysly k tak korektnímu zasáhání v souvztah toho všeho zde, jsa jinak řádně na svém místě a zastáváje vše dle předpisu, aniž mu bylo co k vytčění...

K tomu planoucímu světlu obloukových lamp vzhlédal někdy jako u vytržení, zastaviv se uprostřed chůze, s dechem náhle zadržným. Jakoby mu to v duši zasvítilo jiné světlo, vrhající se s výšin nebes — vzepjal nenadále ruce, které samy spěly, a byl by se vrhal za svým vznícením, nechávaje se čímśi bezmezně unášeti. Takové oslňující zastření v zářivé oblačnosti rozprostřelo se mu v tu chvíli před zrakoma — zdálo se mu někdy, že to není dávno světlo tovární, světlo mechanické, světlo pozemské, ale že jeho zdroje jsou zcela odjinud. Až k záchvatu jakoby se to světlo někdy velkolepě vzněcovalo a v tento záchvat jako v náruč mystické blaženosti tu cosi jeho duši strhovalo...

Někdy se tak vše v jeho vzhledu mísilo

jako v širé halucinaci — plynuly vidiny, touhy, nepřetržité spění chvátilo všechny jeho pomysly v záhadnou říš — a zase varý se vzrnuly, stroje a kola vířily, jakýs překotný běh hmotný se dál, jako když strhne se neodolatelný tok anebo zvedne vichřice, jakés říčení se v jednotě ohromivé, a vše vespole, i jeho život i život tovární, vše chváčeno v nekonečné proudění. Závrať života a všech hmot a sil uchopených u vír, v koloběh nesmírný, bezmezný, jakoby to stanula v oné záhadné jednotě. A nad tím to světlo rozprostřeno. Všemmu jakoby zíralo magicky v tvář. Světlo, které jako tajemný symbol svrchovanosti přecházelo v záření tak jinaké než druhy, jakoby se jeho vlastní tajemství podstaty chtělo označovati obluzenému vzhledu. A vši touto schváčenou jednotou pronikal zvuk veliký, zvučení jakési neoznačitelné harmonie, v níž vzdáleně prales stená a moře žene v nesmírnost své vlny. Bylo to ono vyznění, v němž všechny hmoty, zvířené zde neodolatelně silami a mocnostmi, pojily hlasy a ozevy rozevírajících se a oživených mrtvých podstat svých, jako když země jme se volati ze svých základů . . .

Bylo v tento souzvuk vpojeno všechno to vření a hučení kotlů, všecken lomoz bagrů, všechno to hnaní se strojů kamsi do nekonečna, a říčení a třískot mílového potrubí, o jehož stěny narážely v těžkém tlakovém naléhání toky tekutin a par jakoby z bezdna vyplývavé, a

všechno supání ventilů a skřipot jeřábů a pák a šroubů jakoby neviditelných cenicích se zubů. Svůj ohromný lomoz pojila v tento souzvuk kovová, obrovská tělesa, zmítající se až v samé své molekulární podstatě od těch varů, jež buřácely v nich jako v nitru sopečném. Plynul jako mystickým vichrem hukot větrníků, ženoucích v celých spoustách ledový vzduch na svá stanoviště. Byly třeskuté nárazy kovů, a zase jakoby zvony zněly a rozduňel se východní tamtam. Bylo někdy, jakoby nový příboj přidával se k hukotu mořských spoust vrhaje se na skály pobřeží, bylo někdy, jakoby rozkvílela se meluzina, prolinujíc kdes úkryty a přístřeším svými nejúspěšnějšími tóny, a zase jakoby se někdy přihnál pustý vichr z hor a jejich těžkých lesních srážů. To byl fičivý let centrifug, jež šilely ve svém víření v tisících obrazech za minutu. Pak význačně hlasy lidské zahlaholily v nejrůznějších ozvěnách a výzvucích, a jakoby to byla odezva života lidského onomu životu hmoty. A co vše zde se dalo a uváděno bylo v otřesy a rozluky svých nejnižších podstat, vše, co se ozývalo — a jakoby ozývalo se vše, — přidávalo se k témuž nesmírnému souzvuku...

Souzvuk ten někdy harmonicky se uspořádal, jakoby tanulo znění ohromných zladěných kovových desk, znění širé, táhlé a záluďné, v takovém zalehání jako dalekých obzorů, které vyrovnaly si všechny příkré, vybočující zvuky.

Znění vytrvávající bez pozměny a jen o málo se zvyšující nebo snižující, jako u vyplývání mohutných pultůů, jimiž jakoby se výmluvně vyznačovaly změny u výrazu a náladě jakéhosi nesmírného nitra. A zas jakoby se v souzvuk dosavadní nalehavě přidával či s něho sjímal nějaký suverenní, osobitý, významný hlas z jiného zdroje nevyčerpatelného. Tak za vznícené letní doby vynikají a zanikají z nesmírné harmonie tóny vždy jiné, jakoby vše spělo u vyvrcholující chvat života.

Ohromivě harmonicky, jako demonický chor zapjal se někdy souzvuk onen u vyzařování prostor těchto, v tuto oblast světelnou. Vynášet se tu zdálo cosi neoznačitelného, mohutně fantastického na perutích jeho neumdlévajících závanů. A bylo to jakoby oblast zvuková zpodobila se v oblast světla. Vše vespol se zpodobilo, v témž projevu, v témž závratném unášení k cílům neznámým . . .

Načež náhle vše se změnilo. Ta vypjatá harmonie jakoby stržena byla v pouhý neurčitý povyk, v šílený chaos jakýs, v němž zanikalo jako divokým a zmateným srázem vše, co dosud tak pělo, co v takovém souzvuku se vynášelo . . . Přešlo vše na tu chvíli v jakousi anarchii zvuků, v níž každý ryk, každý řev a ohlas uplatňoval se sám pro sebe. Řvaly kotly, supěly stroje, sténaly pumpy, těžce oddychovaly vývěvy. Jako řinčení řetězů nastávalo a bagry lomozily, ja-

koby se jim bylo s čímsi zuřivě bít. Neoznačitelný hukot zapadal jako vodopád. Byl skřek ženských hlasů a pronikavé výkřiky. Basové mužské hlasy hlaholily a takové jiné ozevy, jež ale lidským hlasům zcela se nepodobaly. Zalehalo tu vše v takovém pustě prorývaném výzvuku, tak sveřepém a surovém, jako kdes u vřavě návsí, na níž sběhly se zdivočilé davy opilé chátry.

Tu on vždy za takového podivného protržení se ze souladu dosavadního, v němž tak vše pělo a harmonicky plynulo u výzvuku továrním, jako by byl příkře vyburcován ze sna, z mámivé halucinace.

V tom snu, vydávajícím takou zář a takou harmonii, přistihal se v její náručí, v tak slastné, tak všemohoucí, tak jen jemu přináležející, v ohromení slasti nevyčerpitelné. A přistihal se bezmezně se odevzdávajícím této náručí, v takovém vyplynutí všech zřídél své bytosti, že odpoutávat se zdála ze všeho pozemského, že v tomto mámení neskonalém připadal si, jakoby s ní to byl vzlétal u věčně se neopouštějícím spjatí, u splnutí s ní, v okruhu a nad propastmi jakés bezmeznosti . . .

Když se ale náhle byl probral z takových obluzení, přistihal se i v okamžiku jakémsi strašném, že padá, že řítí se, s ní, kamsi v ony propasti, v jakés peklo, v němž má býti zatracen. Zachvěl se tu, strnul ve svých útrokách, jakoby

mu zasazena byla rána — tak probudili jsme se ze sna, v němž jsme strašně padali. Zůstal pak na chvíli jako vyjeven . . .

Je pravda, nebylť již tak dávno spal. Tolik nocí, jež jsou člověku ozdravujícím živlem jeho žití, minulo, aniž by jeho zjitřeným smyslům popřály tohoto ozdravení. Jak by nyní neřtily se, nelékaly v extasi vyčerpané tyto smysly, jimž na čas rozumová vůle nedovedla se vzepjati a neovládala je. Byl u něho stav jakoby mrákot u vidění, jako fantastický spánek vynuceného bdění, ale halucinujícího bez ustání. To snad vydávalo jeho smysly ve chvilkovou chimeru a v záchvaty obluzení.

A někdy i za tohoto stavu propadal bez pomoci a možnosti bránění se na pospas okamžitým usínáním. Zaspával to chodě, spánek jakoby se vlekl kol jeho skrání, olověná tíha usínání v zápětí ho sledovala. A připadalo mu někdy, že jakoby již vcházal v otáčející se kolo setrvačnicku, jež jímalo jeho ponětí jako podivný neoznačitelný okruh, míhající svými kovovými paprsky, v něž byl jaksi neodolatelně váben. Anebo jakoby se usilovně snažil přejíti kdes u výšin balustrád tudy, kudy přechodu vůbec nebylo a kde pod ním vznášela se propast, a do ní v tu chvíli zdálo se ho cos neústupně vychylovat, táhnout tam dolů ve strašnou změť strojů, která mu ale nepřipadala docela nic strašnou, spíše jakýmsi fantastickým světem,

*

v něž měl se vnésti lehkostí kouzla, vznášeje se nad ním a nabýváje v něm svého účastenství. A vši mocí chtěl to kamsi dále, kde nebylo země, chodby, schodou, koridoru, a bariera zahrazovala zde vchod do hlubinného propadliště. Až se zase vzpamatoval, fysicky se ovládl, kráčeje na místa jiná, jist zase skutečností, jež se ho dotýkala, a nabyv náležitě své posice vzhledem ku všem vztahům hmotným, ho obklopujícím.

Byly to všechno jen přirozené nahodilosti, co se s ním dály. Netřeba jim přikládati významu. I jindy se mu cos podobného přiházelo, třeba ne zrovna v takové intenzivnosti. Za těch nocí jako nekonečných rádo se děje cos takového v okamžitých přecházivých záchvatech. A bylo-li skutečně tentokráte cosi mimořádnějšího u něho, bylo to zcela vysvětlitelné, zcela přirozeno po úmoru předchozím. To vše zas přejde po jediné noci spánku, věru netřeba se tím déle obírat.

Ale třebas takto usuzoval logicky, přistíhal se zase již, že nějak vymyká se sobě.

Jisté své pohyby, posuňky, jistá potřebná označování k lidem — a někdy i jakoby k sobě — činil zas pod vlivem zřejmé extase, pod jakýmsi patrným závazným spjatím, v něž znova vložena se zdála bytost jeho hmotná, a které jakoby mimo tělo jeho intenzivně se rodilo. Někdy bralo ho cosi neodolatelně s sebou, ocítal

se v nepochopitelném ústředí, v němž celá skutečnost přecházela v zmatenou bizarerii předrážděných, vyčerpaných smyslů.

Teprve za chvíli mohl se zase opanovati, uvědomuje si svůj přece jen mimořádný stav, za vlivu jakoby cizorodých elementů, jež ale dovedl zase setřásti, zbýti se jich, vše zapomněv v ohledu svém fysickém. —

Co na všem záleželo, na těch předcházejících jakýchsi přehmatech tělesnosti, vzhledem k tomu, oč se jedná a co mu nastává? Hned již je zase setřásl, vše zapomněl — co na tom všem záleželo!

... Že peklo, v němž má býti zatracen!? připomnělo se mu tu znova, jako u výtrysku vše překonávajícího nadšení, nedávné obluzení onoho strašného jakéhosi řízení. Peklo, v něž by padal s ní! Ó, i kdyby to bylo v samo peklo, v okruh nejstrašnějších muk, k nimž odsouzen byl by u věčném, neopouštějícím se spjatí s ní, byl by chtěl takto býti navždy zatracen, nepřeje se vysvobození a ráje! Byla to zase láska jeho, jež ho opanovala úchvatem neskonalosti své a v níž rozechvěl se dechem svatě, bezmezně vášně, v touhách rozničených až k zámezním mystiky. A nebylo pro něho ničeho jiného, jen ten jediný cíl mu svrchovaně vytanul, jenž mu již kynul, jež měl před sebou.

Byla to láska jeho. A láska ta vynášela

ho zase ze sebe, ze skutečnosti, ze všech neshod a slabostí těla. Někdy cítil se velkým jako Bůh, tou velikostí, jež není přeludem blázna, pošetilce, zpupné samolibosti, kteráž by nebyla nikdy dosti sebou zadostučiněna; ale tou velikostí, jež požehnaně vkládá se do duše u vypjatosti síly tvůrčí, svrchované! Někdy zase jakoby se láska jeho blížila k němu chodem nedostižné jakés veleby a volala k němu hlasem proroka. Všechna ta síla a moc zmítající jeho srdcem jakoby se tu zpodobila v ohromivou podstatu, v nadzemské úchvatnosti, a vychylujíc se mimo bytost, splynula pak kol u vznešenosti glorioly, jež vše si podrobuje. — Ó, Marie, pozvedal se tu v něm hlas, v jeho nitru svět světů vyvolávající a jásající jako hlahol vzkříšení, rozpjav se v ústrety tomu všemu, co až dosud v zoufalství a zavržení marně očekávalo svou spásu, již osud nepřinášel.

V lesku a slávě nebes mu vzházela. A byl obličej její jako blesk a roucho její v bílém liliovém záření. Ano, jakoby tak něco nezměrného spělo k němu. Velké stopy razily se k němu slavným prostředím jeho extase, jako v závanech božního dechu, v nadzemské zářivé sféře, v zachvacování vždy novou vášní, novou silou, neskonale stupňovanou, zasvěcující se mysticky u vidinu svou. Při tom jakási ohniska nezměrného jasu kladla se v ostatní ústředí zářivé a jejich vržením přecházet se zdály jakés stíny

ohromivosti jako věšteiná chimera, razící si tudý chod, jakoby jiná neznámá jsoucnost spěla!

K této jsoucnosti upjal celou duši svou.

A jeho, ovládajícího na těchto místech lidmi, hmotami, silami, jeho velení slepě poslouchajícími, k nimž stál v poměru svrchované odpovědné pravomoci, najednou ona jsoucnost stlačovala mámivě k té zemi zde, v uvrhování se bezmezném, v takovém sladkém koření se a v oddanosti mystické, jakoby před zjevem světlíce. Jaké povýšení v tomto oddání se, jaká svrchovanost v tomto schýlení se lidskosti! Tu jakoby dostávalo se jí zadostiučinění všeho! A vzlyky rozjásání, takového slastného rozechvění srdce, vzdávajícího se cele, byl by v tomto ohlasu svého nitra holdoval této jsoucnosti. Takto do bezmezna by se klaněl, nikdy by nepominul. . . Až zase jakoby ho k sobě prudce vznesla ona jsoucnost lásky, ve svou náruč, ve svou omamnost. Skrže to bizarní, pochmurné, uzavřené přístřeší trámové, k němuž bez ustání valily se páry a chumle mrakové splývající zde v kalné oblačno, a v němž za pronikavých zážehů světelných, dosahujících v jeho víry, ztafovati se zdála jakás pekelná fantasmagorie — pronášela ho k sobě od toho všeho tam zanechaného, tak bědného a lidsky změteného, jakoby od demonické vřavy světa. Nedotčeného vším tím k sobě v nebesa ho vnášela, kde u volnosti blažené, v rozvinu netušených sil, divů a zá-

zraků vplynul dokonale v závratnou sféru lásky. A bylo mu zase, jakoby tak s ní vzlétal u splynutí v neskonale neopouštějším se náručí, vzlétal slavně uprostřed pějícího hvězdna, ze všech dálav věčna sdružujícího se k nim k oslavě lásky jejich. Ó, Marie ...

Bylo to ono věčné řízení se nekonečnosti a všech její věcí u věčnost lásky ...

A v tomto ponětí, jež bylo tak nevystihlo jemu samému a odnášelo ho na okamžiky od každého jiného zření vzhledem k tovární jsoucnosti, již náležel, že byl slep ke všemu vůkol, upadáje takřka v bezvědomí, jakoby jen báječná sugesce vedla již duši jeho tam, kam bylo třeba, aby vše se naplnilo — všechny překážky zmizely, každá možnost nemožnosti. Vše ovládavě za cíli svými dovedla spjati tato sugesce.

Bože, jak bídný byl ten dosavadní život, v jakých temnotách a nízkostech se dál. Jak malicherny a bezpodstatny byly domyšlené výhody i nevýhody jeho, jimž přikládá člověk význam, jakoby svět ovládaly. Jaká to zpozditost vlastní důležitosti, jaká slavění se, jaká vynášení ze vši té bezejmenné nicotnosti. Jak plano a zbytečno to bylo všechno, jaká bezúčelnost pachtění, jak ubohá, pustá pozemskost, dechem lásky nenadehnutá! Marně toužil druhdy po horoucím jejím zaproudění, marně vzýval svaté její jméno uprostřed hluku továrny a vši

lomozíci vřavy života. Dnes vzýval již její jméno! — Marie, Marie, volal ji jako v nezměrné, konejšící se útěše, jsa obklopen veškerou tou změtí zanášející se k němu z nejzazších zákoutí, z místa a utkvění každého. A připadalo-li mu někdy, že změt ta významně vzpjala se zrovna k němu, že jakoby to celá vřídla povyků zabouřila, vrhající se na jeho hlavu ze záhadných jakýchsi útrob, že jakoby rozehnal se náhle vším jediný ohromný zvuk jako supění hory, u víření stále bližším k němu se zanášející, suna se ho pohltiti, měl již sladké jméno lásky. Marie! neustával volati, a jméno to mu bylo záštitou před každým ohrožením, před nástrahami všemi... . . . Kde byla ona, dosud nepřišel. Zúmyslně ještě tam nezacházel. Pořád vyhýbal se místu tomu, jakoby ještě nenadešla pravá chvíle. Jakoby jí tak vytoužené chtěl se zatím ještě vystříhat, jako každého velikého štěstí, k němuž nejsme ještě dosti připraveni.

Vzdalovat se jí to mnil ještě na tu chvíli, až by vše, co náleželo k jeho povinnostem, bylo tady zúplna zařízeno. Neboť pak . . . pak . . . na nic již nebude čas, vše pak zůstane na tu dobu sobě odevzdáno. Nebude již tomuto světu náležeti, zmizí jaksí dosavadní jeho osobnost, jež tu zápolila. Odevzdán bude jiným mocnostem, jimž náležet bude zcela.

O, mocnosti blahoslavené, jež takto v duši zasaháte . . .

A nebyla tedy jaksi ještě chvíle pravá, kdy slavnost života má začínat. Jak ta chvíle udeří, pak vše vzejme se v slávě nebes a země a veliké štěstí dostaví se připravenému . . .

Ale do této chvíle bylo třeba rozvážně vyčkávati. A dle toho zaříditi své jednání vzhledem k ní. Vědělt, že kdyby dříve k ní šel a ji spatřil, více by již nebyl svůj! A to nebylo ještě na čase, zbývá všeliké nutnosti ještě naplniti, jichž vzdáti se naprosto nemohlo býti dáno ani tomuto snu lásky jeho.

A že bylo zatím třeba informovati se i o věcech, jež týkaly se stanice, kde ona se nacházela, a dle toho leccos zaříditi, dal si zavolat dozorce dotyčného oddělení.

Naslouchaje výkladům hubeného, zasmušilého muže zdánlivě v celé zaujatosti, — jaká že je dnes pěkná čistota šťav, aparáty že dobře berou, »mužiky« že nezlobí a »pakunky« že drží, že ještě ani jediný nepraskl, a hmota že se dobře vystírá a šlempa pěkně sváří, že půjde-li to tak celou noc, že bude moci být víc o hezkých pár metráků šťávy, jenže musil jednou dojíti do várny, kde omeškávají se jim s odebíráním, — a co vše sděloval — ani vlastně neposlouchal. Vždyť to bylo pořád stejné rozumějíc se dávno jaksi samo sebou, pokud nějaká abnormalita nenastala, čehož dnes bylo daleko, a vše dařilo se co nejlépe.

A jedině to již na ni myslel, na tu ženu rozkošnou, ženu jeho, tu božskou královnu jeho srdce. A div že jedné chvíle nevypukl v bouřlivý, veselý, ironický smích nad tou shodou okolností, že právě vykládáno mu bylo o šlempě, když nejháravěji se mu zpodobila ona.

Jinak důležitě hleděl upjatě do tváře dozorcovy, do jeho sivých, trudných, nějak ale nemilosrdných očí, rychle pomžikávajících a sledoval pohybující se jeho rty, jež monotonně vedly svou — a leda to si mimo své háravé pomnění uvědomoval při těchto sděleních, týkajících se továrny, že místo praznámé tváře svého dozorce vidí chvílemi jakousi neznámou, přecházející zpodobu, klapající rtoma, jakoby v masce natáhl ukrytý stroj, a že jemu samému chvílemi rozvířilo se v hlavě jako za vichřice, jež vše přehlušovala mimo nárazy, ženoucí se neústupně v před a odkudsi vystupující a zase sestupující — to ten bagr vtíral se tak v rozechvělé smysly nárazy někdy neobvyčejně vyniklými, — ale vše zase hned napotom uvedlo se v pravou míru, vichřice zaléhala již jen vzdáleně, a bagry to vedly svou obvyklou prostou tvrdou píseň, a i tvář dozorce vymanila se najednou z bizarní své zpodobu.

•Všechno tedy v pořádku, netřeba se dnes asi obávat zlé noci, kalamity asi nenadejdou,• přerušil konečně mluvčeho, praviv to ale více

jaksi pro sebe, zřejmě zatím netrpěliv, ale ne i neuspokojen nad dobrým chodem všeho.

A kynul mu, že může jít. —

»Abych nezapomněl,« obrátil se náhle ještě k dozorci, jakoby byl věru skoro málem zapomněl, když tento byl již v odchodu; a povídal mu co nejvšedněji, v prázdné, unylé, zmrzutělé monotonnosti, v jaké zbýváme se nahodilé upomínky na věc nejmalichernější, k níž jsme se ale nějak zavázali: »říkala mně Marie, ta . . . abych jí od půlnoci povolil východ — už ani nevím, co uváděla za příčinu, nějakou rodinnou nebo co — tak tedy od půlnoci na její místo někoho připravte . . .«

A tu již mu uvázl hlas a splynul v sobě. V nitru jeho cosi tak bouřlivě počalo vystupovati, co nedalo se již ani zadržovati — že kvapem v nevýslovných jakýchsi rozpacích musil se odvrátiti od mrzutě naslouchajícího dozorce, jenž, toť se rozumí, podvoluje se, nemohl přece nepřipomenouti:

»I toť se rozumí, to ony ty zatracený běhny mají pro své spády vždycky nějakou ‚rodinnou‘ (vytkl v opovržlivém důrazu) záležitost; ale jak líbějí poroučet — on že by se jimi jen tak obalamutit nenechal,« bručel si již cestou.

A mladému muži, jenž dělal, jakoby nezaslechl poznámku dozorcevu, či skutečně ji neslyšel, zdálo se, že tím se nyní ke svému cíli o tolik přiblížil.

Ku podivu, jaksi se obával té chvíle, kdy vůči dozorcovi musí udělit tu disposici stran ní. On, jenž byl zde nyní na místě neobmezené vlády nade vším, stran takové věci, jako byla ona, do níž mu neměl nikdo co mluvit, byl v nesnázích trapných vůči člověku, jenž zcela závisel od něho. Nyní se zbyl těchto nesnází a jakoby byl svému cíli hned ještě blíže.

»Ó Marie,« zašeptal, přikloniv k čelu chvějně dlaň, jakoby je chtěl zastíniti, či konejšiti; a rty se mu rozlínuly jako v horoucím vanutí, a pohled jeho zazřev do záludné dáli, zjitřil se jak hvězda neskonaleho záření, jímaje ve svůj obzor tajemný svět, jenž se přibližuje.

Ostatně stran toho koše zařídil všechno hned již s večera, jak se bylo setmělo, nikdo nic netušil, mělť tu své oddané lidi. A ti konečně vyřídili uloženou věc, aniž by jim bylo co po tom, co vše má znamenati. Byla-li i u nich zvědavost, musila vůči němu zůstat v pokoře; a znal pak své lidi, ukládaje jim důvěrný úkol. Nezvěděl nikdo ničeho.

Podíval se z nenadání v nedůtklivém nervsním chvatu na hodinky. Stalo se to ne jako při netečném ohledávání času z pouhého zvyku, ale jako když náhle vzbouřil se v nás popud, není-li již čas k momentu nejosudnějšímu, jenž v naléhavějším chodu nezvratném se blíží. Při tom srdce jeho prudce zabušilo jako v návalu horečné vidiny. Byla to horečka rozkoše.

Ale bylo ještě mnoho času.

Nadchází-li význam ohromující, ohlašuje se čím dále naléhavěji, v překotu stále doráží-
vějším, nedávaje více myslí pokoje, byť ještě
značná byla časová distance, v uíz o něm bylo
ustanoveno.

Zdržoval-li se ze zevních ohledů ještě pořád
nejít k ní, dodržel-li chtěl jaksi pravou míru,
byl to již celým nitrem jako v bouři unášen
k ní, jen k ní, a všechno že je u ní, nebe,
země . . . Dodržoval jistou lhůtu, aby napotom
nerušeně, nezdržovaně ji měl. Velké mysterium
aby se naplniti mohlo v celé shodě s okolnostmi.

Pořád ještě nemohlo to být, nutna vzhle-
dem ke všemu je určená distance časová. Zatím
nastane ona shoda a pozemskost zde rozevře se
jako povolná brána, jíž bude vstup . . .

A zdržoval-li se ještě po tu dobu i přiblí-
žiti se k ní, aspoň ji u vzhledu svém mít, patřit
na ní jako na krásu — zdržoval-li se to, jakoby
to činil i u vědomí, že přiblíživ se k ní, musil
by se hned uvrhnouti jí k nohám, obejmouti
je, zulíbatí lem jejího roucha, zaplakatí v ně
rozkoší přede všemi, aby celé jeho tajemství
dáno bylo lůze na pospas. Zdržoval-li se to
takto v sladkém zmučení, přece přes svou vůli
a přes své síly, procházeje trakty továrny, vždy
blíž a blíž se jí nacházel, jako v nezdolné fa-
tálnosti k ní sunut, jako kosmickým vlivem
všemi prostory zasáhavým, jako v okruhu moci,

jež do libovůle nakládá s naším životem — vždy blíže u ní se ocital duchem i tělem, jako v závravném víření, jež unáší, jako ku světlu neodolatelně muška spěje. Vždy blíže tíhnul k ní, spjat s ní jako v ohromivé dráze nebes, jako v souhvězdí, jež věčně sobě náleží, nezřeno zraky pozemské zvědavosti.

Nikdo nic netušil ze všech těch lidí zde . . .

A zase tak nervosně hleděl na hodinky, jsa již tak blízko u ní, není-li ještě čas, a dech v něm ustával u vanutí rozkoše. Zůstával chvílemi stát jako ve mdlobách slastných, jež vydaly všechnu svou sílu v neskonalou oběť . . . A přece jakoby se v něm vzmáhala vůle zůstat jí pořád ještě vzdálen, na tu dobu ještě se opanovati, když byl jí již tak blízko. Neb zdálo se mu, že musí se před ní celá jeho bytost zviřiti náhle jako prach v slunečné záři, že shlédnuv ji, nebude mítí více sil odolati na těchto místech.

Ale zdržuje se takto, byl jí co nejlíže . . .

Již tam měl vejíti — oním postranním výklenkem v ohromné massivní zdi může se tam přímo vcházeti, ač to byl vstup nepohodlný, více jenom nahodilý, jehož také používal, chtěl-li druhdy překvapiti lidi, když se ho odtud nenadáli, aneb později, chtěl-li nepozorovaně z ústraní k ní vzhlédati.

Již tudy měl vejíti zas — ale náhle si to rozmysliv, vrátil se, dáv se pobočnou dlouhou síní; použije raději okliky, aby jaksí ještě nabyl

času, totiž síly a sebeovlády k tomu okamžiku, až ji uzří. Neb dnes jakoby se to mělo udátí u významu zcela jiném než druhdy, k čemuž jakoby nebyl stále ještě náležitě připraven.

Tak ku štěstí svrchovanému někdy otalujeme, ještě jako bychom si je přáli mítí odložené, vědouce, že již nám neunikne — aspoň v tom prodlení, abychom zcela nitro připravili k úplnému jeho skonání. A vždyť i toto prodlení na samém prahu štěstí jest také tak nevýslovné! A tohoto jiného štěstí jakoby chtěl také ještě v posled užívati . . .

Prošel onou oklikou i několika jinými sítěmi, jež v situaci podkovy posléz zase uváděly v ono jediné místo, v místo, jemuž na jeho dráze jakoby nebylo již vyhnutí.

Všude to magické záření světla, v jehož rozprostření značil se svět nejrozmanitějších strojů a dála se mohutná jejich práce, sdružena s činností lidskou. V neoznačitelný vír bylo vše neodolatelně vejmuto. Celé lidské shluky zdály se plynouti tímto vírem. Dály se tu hromadné pohyby jakoby povely na cvičišti — takové jistoty fatální dosahující, přesně tam, kam měly, a zase se navracující. Připadalo to jako rytmus živých automatů, v něž suggerován určitý druh pohybu. Jakýs tok plynul kolem něho, v rozvodnění své vše unášeje, ale jakoby to bylo věčné ustrnutí vod, řítících se za svým vytčeným spádem . . .

Bylo mu, jakoby chvílemi se nacházel uprostřed takové cizí nehybné vystrnulosti. Bílé světlo zevní zasahovalo mu divně na duši. Vnášelo v ni cosi tajemného, cizorodého z onoho světa, ale v jeho vnitřní svět to mělo nyní jenom tolik vlivu, aby u vši své slávě a radostnosti vyjmuly se tím význačněji zjevy vlastního srdce. U něho, v jeho světě, bylo cosi vše přeslňujícího, vzněcujícího se jako souhvězdí. Bylo v jeho srdci čím dále nekonečně mocnější. Bytost jeho rozdouvala se nadšeností, láskou svou. Vznášel se na jakýchsi perutích andělských, tíhnoucích k věčnosti — k té hvězdě tam jediné, nejzářivější, jejímž magickým leskem jakoby zírala ona na něho, kynouc mu od prahu věčnosti, zvouc ho k sobě v nebeštanství. Byla okem tmy jeho života, jímž prohlédl, hvězdou noci jeho osudu, jeho blahoslavenstvím. . . .
ó Marie!

Přejde ještě touto jedinou sní, tam se chvíli pozdrží a pak již k ní neodvratně zajde. Pak jakoby již nastával vlastně čas, odtud koleso osudu vejme se v novou svou dráhu.

Pohlédl na hodinky.

Ano, čas se blíží, dráha souhvězdí jeho života se zahajuje. Pochopil, že již není více prodlení ku štěstí . . .

‡ Zastihl se právě v místnosti — vlastně celém oddílu — jaksi fantastické, která amfiteatrálně do mnoha pater vždy výše vyplývala. Zde bylo ta-

kové nehybné, studené, bílé tanutí, ztuhlé, zasmušile se zajiskřující ve světle jediné obloukové lampy. V zelenavé průzračnosti cosi se obráželo touto místností jakoby na ledové pláni. V těchto patrech, spojených dřevěným, úzkým schodištěm o zábradlích zkřížovaných a jako nekonečných, nacházel se systém velkých nádrží, fošnových massivních kádí, stoupajících až vysoko v samé podstřeší. Visely tam ve spjatosti trámového lešení. Naplněny byly vesměs čirou zelenavou tekutinou, po jejíž hladině splýval onen hluboký lesk jako měsíční reflex po vzdálených, vždy dále zacházejících ledových pláních. V těchto místech připravovaly se stroncianové louhy ze vzácné té hmoty, dovážené přes moře k účelům rafinačním, mající v jistém svém skupenství takřka zázračný vztah k cukerným roztokům ve zpodobě jakékoliv, z nichž za varu vypoutati dovede všecken cukr do jeho nejposlednějších částí, aby mrazem zase jej vydala čistý, zbavený všech jiných příměsí mimo hmotu svou, jež lehko se pak od něho odděluje, aby znova, vypálena jsouc a rozpuštěna, sloužila téměř účelům na cestě tak jakoby nekonečné. Louhy to stupňovaně žravější, zelenější, uváděny až ku koncentraci hranění. Modravé zelené hraně jakoby nejmrazivějšího ledu svítily ze stěn nejdolejších — oněch tůní, jakoby mrtvých, začarovaných jezírek aquamarinu. Celá prostora měla ráz jakési arktické měsíční pustiny.

Bylo tady až příšerné osamění. Sem jen málo hluku doléhalo, spíše značil se tu jakýs vzdálený hukot moře. Jenom několik pump zde pracovalo, vnášejících tekutinu do nejvyšších pater, a chod jejich pístů značil se v zasmušilé, jednotvárné unylosti, jakoby za noci s okapu nepomíjivě voda se ronila. K smutnému, těžkému usnění uváděla tato kvílivá jednotvárnost zvuková. Jiných strojů zde takřka nebylo, v ústraní jen nějaké míchadlo, jen občas spouštěné. Manipulaci ostatní provádělo několik mužů, zamklých, nepřicházejících při své práci ani ve styky, strávivších v této pustině život svůj od mládí — bylo-li tu vůbec nějakého života. Vždy v určitý čas přepouštěli totiž do dolejších nádrží louhy uzralé ku jisté hustotě a síle, a do nejhořejšího patra pudili novou tekutinu. Tu vždy jednotvárný klapot pump vpojil se v temný šplíchot, cosi kvílivého a neurčitého rozneslo se celou pustou rozlehlostí těchto zasmušilých prostor, jakoby jarní vody stenaly za noční doby. Až zase šplíchot ochaboval, zanikal. A nárazy pump také zanikaly, jakoby krápěje s okapu padající docházely. Nastávala zase hluchá pustina. Přecházel-li tito mužové, zněly jejich kroky zvláštním dunivým výzvukem — měli na nohou dřevěnky, neboť kůže bot byla by louhem sežrána za krátko. Byli také tito lidé opatřeni dlouhými bidly, jakýmisi žebry, jimiž občas míchali v nádržích. A v tomto všem

*

jejich počínání, v chůzi, v posunech bylo cosi jako náměsíčného — právě v takovém mrtvém a pustém, studeném a bílém tanutí v této říši jakoby arktické. Bylo zde po celý rok tak bez života, tak studeně, nezaproudila tu pára, nevyplynul var. A ovzduší tu bylo slané, sžíravé, nepohnuté jako na břehu mrtvého moře. Ozvali se někdy někdo z mužů, což bylo jako z úmyslu tak zřídka, rozlehl se jeho hlas jako v skalní pustině, houkavě i kvílivě, nabýváje zde ponuré ozvěny. Ostatně nebylo těmto lidem co mluvíti, navykli si dávno zasmušilé upjatosti své práce, němého svého pozorování mrtvých tekutin, kteréž jakoby se s nimi dělily o smysly, o duši, o své tajemné procesy u vzájemném se střežení — —

Sem poměrně málo přicházel. Bylo to oddělení klidné, bez valné zodpovědnosti a bez nebezpečí. Nebylo tady třeba aktuálního dozoru, ta hmota zde jaksi sama pracovala v daném jí popudu, v těch mezích, do nichž byla uváděna, a nehrozila tak snadno kalamitou, vybočením, přehmatem. Pak lidi zde měl spolehlivé, zkušené, jimž mnoholeté toto konání stalo se jakousi životní podmínkou, než aby svou věc mohli konat jinak. Bývalo mu ostatně zde vždy jaksi nevolno, zasáhala mu odtud v náladu příliš ztrnulost a studenost mrtvé hmoty, něco umrlého, bylo tu vždy něco, co v něm vzbuzovalo trpkost a zasmušilost nad životem, co při-

pomínalo záhrobí. Jisté věci života a světa mají vždy vespolec neoznačitelný souvztah. Svět, jenž se tu jevil, bylo jakési němé podsvětí, nehybný přízrak místo života, a zvláště za těch nocí. Ty louhy vysvítily vždy v takovém zrádném smaragdovém zásvitu, jakoby v upjatí pohledu bádatel vystrnulého, jenž zdál se pátrat v duši. Vynikalo odtud k němu jako záhadné oko, jež omračuje. Jednou, dvakrát za noc sem vždy pouze přišel. Někdy po větším určení, v rozestávání při nahodilých nesnázích, chtěl-li se pak zde jaksi ochladiti, ve ztrnulosti těchto prostor uklidniti zase smysly, k čemuž jakoby tak vhodná byla oblast těchto stanovišť.

Nyní staviv se ještě tady, jakoby to také byl učinil s úmyslem. Jakoby se mu zachtělo najednou toho rozsáhlého, ustrnulého, studeného klidu zde při jeho rozvření srdce, chystajícího se právě k nejvznešenější své oběti. Pak také, aby jaksi i tu vyhověl své povinnosti, dříve než nastane to — nebyl tu ještě dnes a dnes sem více nepřijde. Vystupoval tu vždy výše, drže se nervosně zábradlí, až stanul na poslední nejvyšší terase, odkud jako v rozsáhlé propadlišťe patřil dolů.

Zjev obvyklý se mu odtud označil — jakoby bílý fantom, pusté očarování podsvětí. Sunuly se touto místností jakési závaný nezvěstné.

Dole porůznu rozptýlení lidé, jakoby od věků střežili toto podsvětí, stáli právě na svých

místech nehybně vhrříženi. Nárazy pump ubíraly se kamsi truchlivým rytmem; vlastně připadalo, že v chodu svém ustrnuly. Nehybně rozprostřelo se světlo. Po hladinách loughů smykaly se ony záblesky jako po studeném těle plazů. A takto vše vytrvávalo v užaslém spjatí, jež i jeho duši na okamžik dovedlo ujařmiti. Snad to bylo právě jen na okamžik, ale někdy i sama věčnost zdává se vytrvávati za jistých stavů jakoby hypnosy duše. Kolem něho ubíral se ten truchlivý zasmušilý rytmus zvuků . . .

Ale tu již se vytrhl ze sebe, nebyla to vhodná chvíle k zasmušilému ujařmení duše u vstupu k hodokvasu života! Vůbec jen nerad sem zacházel, kde válo ustrnutí života, a tím spíše nyní rychle odtud, tam, kam má spět, kam ho osud zavádí, kam volá ho hlas duše, kde září mu hvězdno v nejnádhernější konstelaci své. Tady neměl docela nic na práci, ani nevěděf již, proč sem vlastně mířil, tady neměl o ničem co zvídati, již jen o jednom zvíдалo to jeho srdce a toho domáhat se nyní jako v nejbouřlivějším svém chtění. Již jen všeho zde zanechati — co záleží na pustině, již zanecháváme za sebou, vcházíme-li v kraj květů, a u vstupu v ráj neohlížíme se zpátky v očistec.

Pokynul jen hlavou ještě tam těm dole, jakoby dával na jevo, že vše viděl a že vše shledal v pořádku. Někdy oni k němu vzhlédli vzhůru, v pose utkvělého pokoření a ustrnulosti, jako

zába z jámy zírání. Krátký, hluchý třeskot dřevének se ozval, které v něčím kročeji se sunuly. A to bylo vše, co zde se nyní stalo po jeho pokynu. Všechno nutné dorozumění mezi nimi se tím odbylo.

A jakoby najednou vznesl se nad tato místa nezměrně vysoko, kam až chtěl, jako pták u volnou oblačnost, kde vše ustupovalo neskončnosti lidského jeho chtění, tomu vyvrcholení se jeho touhy, jež bralo na se zdání všemohoucnosti. Jakoby již nebylo pod ním opory, a také jí nebylo třeba, a jen tak ovládat v samovolné vítěznosti plynul nad vší tou studenou, trudnou, zamklou říší pustinnou tam dole, jakoby mrtvou polární plání, co v jeho srdci, v říši jeho lásky bylo jarní vznícení, byl záchvat a jásot života — ó Marie . . .

Zaplesal tu náhle v nezdrženém vykypění smyslů, jako slavík zaklokotá v rozruchu jarní noci — a zdálo se, že ponurou touto místností sesulo se cosi v temném, prudkém výbuchu, jako když koridorem kdes zabouří náhle vidina manie. To prorvala se sférou jeho srdce vidina lásky v celé své prudké moci, jako mlhami noci jitřní zář. Bílé světlo jakoby sebou pohnulo. A po zelenavých zátokách louhů zčeřil se tanoucí úsvit, jakoby vystřídal se reflex oněch studených oblych těl jakýchsi plazův . . . V němém upjatí těch mužů dole prozíelo znepokojení, které dřevěnky zachřestěly . . .

Ale co na tom, cokoliv by se tady dělo, v dosah jeho srdce nezasáhá tento svět; a kdyby rozpoznati mohli ti lidé zde v těžké, dávné ustrnulosti duší svých, ujařmených podmínkami zde jakoby úzkými pouty nemnoha těch mrtvých vztahů hmoty, kdyby rozpoznati ještě mohli v těch svých duších, v nichž dávno usadil se pouhý trud života, to, co srdcem kdy spělo, uvědomili-li si kdy mládí, jeho sladký překypující žár, to jeho nesnesitelné blaho, prolamující se nitrem, jež vybuchá znáhla jako vůně jistých květů a jako píseň z hrdla ptáka, aby hledalo své zadostučinění, nebyli by pak zůstali jistě v udivení nějakém nad tímto vznícením uprostřed všech těch okolností tak nevhodných. Ostatně v pokoře, nedávající nic na jevo, jest jim trvati vždy při jakýchkoliv libůstkách svých pánů — a kdyby i cosi se jim neuzdalo, kdyby všelijak začali souditi po svém a věc nepřívznivě si vykládali, co by mu na tom záleželo, jim není zodpověden a nikomu zde za své srdce!

Zase již hleděli si své práce, svých studených louhů, svého smutného jako věčného pozorování hmot tak jednotvárných, sžírajících jaksi duše jejich. A jakoby tak navždy měli zůstávati v té své pochmurné utkvělosti, v níž nebylo naděje ani útěchy, a z níž jen snad již smrt je vyjme, není-li vlastně již smrtí ten jejich život zde. —

A jemu již také nezbývalo pranic co činiti

vzhledem k zanechávanému zde životu. Jal se spěšně odcházeti, sestupuje s výšin balustrád.

Nacházel se opětně v živých dolních traktech továrny, ustoupila studená zřřravost ovzduší, a neodbytná, přilínující se sladkost kladla se v dech, ve všechny smysly, obklopily ho horké páry a zvuky se rozpoutaly, rachot, hřřmání, hukot, sykot, nárazy bagrů, skřřpání parních jeřřábů i ono tajemné, téměř nepostihlé znění, jež vydávalo všechno to rouroví, do kilometrů délky zde změtené na jedno místo, oběhem všech těch svých šřtav, jako někdy slyšet bývá v těle šřlest a hukot vlastní krve.

Ano, slyšel to i svou vlastní krev, šřumící v něm jako slavný vodopád. Vzněcoval se mu v útrobách slastný kypící žřár, v němž jeho smysly stápěly se jako v omamné rozkoši. Necítil tu jaksi svého tělesenství, svého spjatí, vynášen ze všech svých pout. Pak vše mu zase najednou splynulo ve zvuk jediný, ohromný, záľudný jako sen, a zvuku tomu jakoby se v něm v tak slavné zbožnosti všechno pokořřilo. Bylo to jako u náhlém vynesení velebné hudby, spěl svou bytostí ve zvuku tomto, zvuk ten ho uvolňřoval, vypjal ze sebe. V nadšění nevystihlé blaženosti mu bylo za této hudby továřřního života — ó ano, byla to jeho hudba svatební, doprovázení plesu jeho srdce, to vzněcování na cestu, jež v životě se klade jen jednou a je cestou nejblažšří. Bylo to na cestu k ní, k ne-

věště, ta hudba továrny v její náruč ho vyprovázela. Všakťe tam hned již přijde — a spěl to jakoby u vzmávání neviditelných křídel onoho souzvuku . . .

Znenadání ale připadalo jeho smyslům, že v tomto znění cosi velebně odplývalo, uhnulo jako v mystickém spění k jiným obzorům, až souzvuk onen zdál se ho docela mřjeti, unášeje se již v nevystihlé dáli, jako shor poutníků spějící ku spasení. Tak i ohlas bouře ze záobzoří hlaholí. Zároveň jakoby v jeho duši, uchvácenou velebností nepoznanou, sestoupilo ohromné ticho, naslouchající záluďnému sboru kajicnosti, kamsi v břehy onoho probouzejícího se záobzoří, zaléhající v samy meze věčnosti. A pak za tohoto ticha duše, připravující se ve vlastní cíle své, hlas jiný se vzněsl, hlas jediný, sám vítěze, sám hlásaje se a odevzdávaje se věčné podstatě.

Byl to nyní hlas jeho srdce.

A bylo mu u nezměrném osamocení jeho tluku, jeho písňě, že nad celý svět, nad vesmír, nad tradice hlásané věky, nad minulost, přítomnost a budoucnost všech dalších věků nekonečných, jak spěti budou, a nad všechna jejich tajemství vybudovalo si vítěznou platnost toto srdce jeho . . . ó Marie!

Až napotom zase u svrchovanou sféru hlasu tohoto z onoho mystického záobzoří zanášela se jiná sféra zvuková, blížil se sbor poutníků,

v zenit spěla bouře, zněly to zase zvuky jednotlivé a zvuky nesčetné, zvuky nejrozmanitější, zvuky od nezvěstných šelestů až do jakéhosi hřímání, vzdouvaného ohromnými silami.

A v tomto náhle dostavivším se chaosu zvuků jakoby každý hlas a řev sám o sobě chtěl se uplatňovati, i tanula tu jakási nezměrná projekce zvuková, v níž smísilo se vše, co zde se ozývalo. A hřměly to zase jen bagry, jakoby nabíraly tvrdou věčnost, a duněly ony tisíc-koňové kolosy, jakoby v tomto řítícím se chvatu sama země hlásala svůj oběh, a řvala pára ve zvířecím ryku, vypoutávajíc se z napjetí nevytušených svých atmosfer, i supěly všechny ty pumpy, vrhajíce jakoby hříčkou spousty kapalin, a rytmus jejich jakoby se neměl zastaviti, i skřípěly řetězy a jeřáby, posunující se násilně ve svých drahách. Každý var těch soustředěných mass u kypění a zmítání svém, jakoby moře jato bylo v zemětřesení, přicházel u významné své vyjmutí v tomto chaosu. Každá molekula měla tu jaksi svůj život a hlas. Každá céva tohoto nesmírně kombinovaného tělesa jakoby se chvěla a zvučela. Každá noha vznášet se zdála svou chůzí, a každý lidský hlas se uplatnil i každý signál i každý ozev, i pouhé jakési matné úryvy zvuků. Vše se zdálo uplatňovati a nic nechtělo zůstatí nevyjádřeno, umlčeno v této jakoby šlívě projekci zvukové. V tu chvíli bylo to zase jakési nesmírné kvačení a neopo-

zdění a nepozastavení se v jakémisi strašném vrcholcím souboru šilení a chaosu. . .

Vše tak mávalo a vrhalo se mu do duše, a ona byla jako ohromena před sebou. Mohutnost vždy více se rozpoutávající stavěla se za těchto momentů vůkol jeho smyslů, schvacující ho jako v demonickou moc. Leč nebylo to u zvratnosti a zkáze, ale u nekonečné vítěznosti duše, jež postupovala jako veliké světlí v tomto chaosu. Jakoby v tomto rozruchu tajila se vlastní předzvěst toho, co se právě připravuje, jako v orchestru zvuková bouře v divém rozptýlení, v dissonancích a kypění fanfár předchází velké harmonii, v níž posléz vše vyplývá.

A v takovou harmonii vše se zase v jeho duši připravovalo. Po vytržení začaly vyplývati souzvuky, jeden po druhém, v melodii vždy neskonalejší. Postupovalo vše již společně, nebylo jediného rušivého vyjmutí. Vše zatanulo posléz ve společném ohromivém područí jakýchsi vše uchvacujících akordů. Mávaly mu v oblast duše jako mystické nadšené vidiny. Valilo se mu v nitro jakési hlaholení všehomíra u vítězném allelujah nebešfanů, v nadšení před svým Tvůrcem . . .

Připadalo to vše jeho vytržené mysli, jakoby dmuly se kolem závany varhan, rozléhající se v chrám věčnosti. A jakoby mystická kathedrála, jakou kdy dovedla zbudovati duše vzňatá svým Bohem, nastoupila tady místo

všeho: ta všední tovární prostora vypjala se mu před zrakoma v závratnou, výšinnou klenbu, v neomezenosti, jež nikde nestavěla se v cestu hárání duše, a v níž veškera změř strojová nabývala jaksi nádherné, slavnostní bizarerie vidinné, kterou zdály se postupovat exotické guirlandy slohové, vybavující se zázračně ze vší té nekonečné rourové spleti zde uložené. V tuto klenbu vpojovalo se zároveň nesmírné světlo s jakýchsi nebes proudíc a vynášejíc se s sebou na těch neviditelných perutích akkordů a hlaholení mystického.

Postupovat se to zdály jakési veřeje nadzemské záře. Svou jasnotou naplnily posléz vše. A zároveň jakoby s sebou kladly se vůkol obláčky kadidla, na všem ulpívající. Zavoněly v úchvatě mdlobné, jako v toužebnou, sladkou mystičnost uvádějící smysly.

A když všechno takto bylo, vpadly náhle v tuto oblast mimozemské slávy zvony veliké, zaduněly jakoby v zmítání nebem a zemí, javše se provázeti tak právě vhod záludu vidinného vznětu duše — byly-li to ony bagry, ani na okamžik neustávající ve hřmění svého kvačení, nerozpoznala jich v tu chvíli jeho mysl, unášená tou svou nezměrnou vidinou. A bylo dále, jakoby za toho stále mocnějšího a slavnějšího hlaholení zvonů přicházeli zástupové v tuto kathedrálu a mystické varhany vnášely jim vstříc velebnou symfonii dechů svých.

Spěli to zástupové v nadšení a velebě kamsi blíže a vítězněji a s nimi jasnota nebes a chory nebešťanů. U jakémsi vyvrcholení bylo posléz, že zraky všech vznesly se kamsi u výšinu katedrály, jež jakoby již byla nebesy, a tam u ohromujícím úžasu patřily . . . Zdálo se to být nekonečné mystické patření, za kterým duše se strhovala v mrákotách zmámení . . .

Jakoby to ale všemi těmi pohledy patřil on, patřil kamsi nezměrně vysoko, u velebu nebeské slávy, v symbol nejvyššího, nejsvětějšího tajemství, jež se tam uchýlilo.

Uvrhajíce se na zem v bezmezném zvroutnění, klaněli se zástupové . . .

To jemu jedinému jakoby se bylo uvrhati na zem, v prach a nízkotu, u zvroutnění tak bezmezném před Tajemstvím, a klaněti se, co ty zvony hlaholiti nepřestávaly, a ony veřeje mimozemské jasnoty tkvěly jako v záři věčnosti, a vonělo a splývalo kadidlo v tomto mystickém chrámu, vše v oslavu symbolu nevystihlé tvůrčí moci, jež zjevila se zrakům člověka za hymnických chorálů — —

Marie!

Byla to ona. Přiblížil se to zatím až tam, kde ona se nalézala, aniž jaksi věděl sám, aniž měl tušení, veden tím hlasem srdce svého za vidinného vzpjatí smyslů svých.

Vposled jakoby to najednou vzrostlo světlo před jeho vytrženými očima. Místo obloukové

lampy jakoby tam zavěsil hvězdu neskonale nádhery, v jejímž lesku mýjelo vše ostatní. Zároveň jalo jeho bytost nevýslovné zmocnění, jako nesmírná úzkost blaženosti, jako ono neznámé nadšení, strhující v mystickou závrať, jemuž jakoby nenáležely pozemské zdroje přirozenosti. Tam od ní, jakoby v zenitu, snášela se k němu a kladla nepřemožitelná síla, o níž nezdolně opíral se celý jeho svět. V ní jakoby vyrůstal v soujem veškerenstva. Důvěra a moc dřívě nikdy nepocitovaná jako omamné teplo jihnoucí v nitru ho náhle naplnila. Jakoby to, blíže se již k ní samé, k místům jejího staniště, vstupoval v nový velký život, jenž v jeho krvi začal vřítí. Vášnivý cit zbožnosti, zahrnující v sobě Boha a Věčnost, rozpjal se mu srdcem, tím srdcem, jež poznalo lásku, jejíž velké požehnání v ně navždy sestoupilo. Majestát vítěznosti obejmul ho jako náruč spasení. I naplnila se svrchovaně duše jeho v její přítomnosti . . .

Marie . . . již nebyl s to vyvrátiti se z tohoto světla — — — — —

— — Když tehdáž poprvé ji tu poznal, hlásící se u něho o práci, jeho nitru jakoby při tom zasadil úder nepoznaného dosud citu. Vzejmula se v něm neurčitá moc, a šlehlo mu duši neodolatelné pomnění. Napotom již v její přítomnosti zachvacovala se celá jeho bytost.

Určil ji hned tehdáž k této práci nejčistší

a nejdělikátnější zde Výrostka, jenž ji dosud zastával, sehnal odtud, neboť prováděl neplechty. A i kdyby byl neprováděl, jeho neměl se kdo ptát, proč sehnal toho či onoho. Jaksi na jiném místě v tomto vůkolí továrním neuměl si ji ani představit, všechno jiné jakoby bylo nevhod ku jejímu zjevu, když již zde musila dlít.

Toto byla stanice, již mohla jaksi zatím vhodně zaujmouti do té doby, až naplní se ostatní. Kdykoliv se to ony dva zlatorudé, lesknoucí se reservoiry, nacházející se na zvýšené osamocené balustrádě, naplnily po určitou míru cukrovou šfavou — totiž tou výslední šfavou zdejšího traktu, šfavou jantarového třpytu, čirou, vonící, hřející a vnášející se jaksi do samých smyslů, vyjmutou z nejsurovějších cukrotajných materiál vším tím nezměrným úsilím strojů a lidí, vyjmutou na tolikerých cestách změn přetajemných a vzájemným působením nerozmanitějších hmot, na cestách dlouhých, změtených, u varu, mrazu, v dotecích žíravých, srážením, ceděním, mnohonásobnou filtrací, na těch cestách, jimiž jakoby lidský důmysl sváděl hrubé ony materie, zbavuje je postupně těch zhyžďujících součástí, kteréž posléz co odpadní, smrdutá šlempa ještě v posledních stanicích podrobovaly se svému určení, zároveň co v jiných místech jako jasný pramen vytryskla ona zlatá šťáva z labyrintu potrubí vylévající se do zmíněných reservoirů — bylo třeba ten neko-

nečně přitékající proud otočením ventilu zaražiti a zvažiti na zvláštní důmyslné váze, jež pouhým pošnutím běhounu i s reservoiry vážila nabytou šťávu a pouhým vsunutím lístku z tvrdé lepenky do jakéhosi zámku na běhounu otiskovala hned čistou váhu cukrotvorné tekutiny. Tyto číslice lístek po lístku ukládané až do konce šichty jakoby tak ukazovaly všecken výsledek tohoto obrovského traktu, těch pouhých několik číslic, vyznačujících denně do setmetrických centů, co se ve své způsobě připravilo zde cukroviny, kteráž pak postoupena traktům dalším, aby novými nejrozmanitějšími manipulacemi a novým nezměrným úsilím vyhráněna byla posléz v bílý křišťálový cukr, jež něžné ruce dam, v ranním negligé, s pejskem třebas na klíně, budou delikátně klásti do vonné číšky thé při nahlédání do románu, a mozolná hrubá ruka chudé ženy, obklopené hladovými dětmi, do oné smrduté tekutiny, jež kávou chudiny se zove . . .

A tato manipulace s naplňováním reservoirů a zvažováním a přepouštěním šťávy do následujících oddělení byla úkolem této stanice. Ona jsouc sem přidělena, prováděla svůj úkol přesně a obezřele . . .

Tady byla vůbec místa nejčistší, vše stále omyto, vydrhnuto. Myčky myly zde každého dne, vše se lesknoucí, samá měď, podlaha z litých zdobených desek, dříví natřeno fermeží.

J. K. Štejhar: Peklo.

Okno vznášející se od této balustrády, v němž nyní z venčí tiskla se příkrá tma, bylo ohromné, jako chrámové. Mělo tu jaksi i tímto souladem míst býti naznačeno, že zde je korunování práce konečnými výsledky tohoto traktu.

A tímto dojmem vskutku toto stanoviště mimoděčně působilo. Bylo zde vůbec jisté mírné harmonické vyjmutí z ostatní vřavy tovární, jež plynouc zde jaksi již vzdálenějším ohlasem, nezdála se tu tak příkrou, bezprostřední, nesla se i nějak družněji, mileji, zvuky a hlasy zanášely se sem již bez ryku, spíše táhle a někdy jako v melodii, stroje odtud měly vzezření utěšenější, řadily se vespolek v jakýs důstojný chod, v takový volně unášivý, ač nezvratný postup, v jehož vyrovnaný rytmus bylo jaksi mílo smyslům vnořovat se, jakoby s sebou plynuly. Vůbec co dělo se v továrně ostatní, vespolek do těchto vyvýšených stanovišť již v pokojném, vyrovnaném soutyku, atmosférou utěšenější, konejšivou. Bylo zde místo spíše jisté záludnosti, uchýlení se z ostatního zdejšího rozbouraného světa. Kolkol všady jako závoje splývaly jemné páry, opálově modravé, vlahé, vzněcující se někdy jako průzračná, svítivá mlha v reflexu oné obloukové lampy nahoře zavěšené, která někdy jakoby se kývala a chvěla, zachvívajíc pak veškerým tím prostranstvím intenzivního světla svého jako v závanech měsíčné noci. Zároveň rozpouštěla se onou mlžnou sférou sladká,

měkká, lahodící, nějak jako hedvábná vůně, v níž zachtívalo se smyslům tak nějak cele se odevzdati . . .

A k těmto místům od nějaké doby začal patřiti jako k vytoužené metě, jako k trůnu nejvyššímu, jako k oltáři víry své. Sem vcházelo se mu jako v ráj. Sem od té doby vnášely se veškery jeho pozemské vzhledy, všechno to hnutí bytosti — k ní to, k bohyni jeho srdce, ku světici jeho duše, ku královně jeho spásy . . . k Marii!

Když za nevýslovného vzrušení smyslů, jež mělo sílu přízraku, v jakési pravé extasi nitra svého dnes ji spatřil, došed pod balustrádu, zůstal v úžasu a nepohnutí blaha. Zraky jeho duše samy tu spěly, jako u vzhledu ku věčnosti, v jejíž hluboké modři soumraku hvězda nebeská se právě vynořila. Srdce zůstalo mu divně tkvět jako v ohromení rozkoše. A v jednom vdechu, jaksi neobsáhle napojil svá prsa. Ten výdech, jež ssál jakoby ze vši její přítomnosti, zůstal pak tanout v celé jeho bytosti, naplňuje ji jako vůně, rozlévaje se v ní nevystíhlou, omamnou záludností, neodcházeje, nevydávaje zpět svého tajemství. Jako výdech smrti navždy ulpí v omračné pose u bytosti zemřelé, tak u něho výdech v rozkoši svého poznání jakoby rovněž neměl se nikdy rozvanouti.

Byla mu tou hvězdou věčnosti, Marie, jež vzešla v soumraku jeho duše . .

*

Tak prvně as člověk stvořený zůstal zřít na ženu v ráji. Tak prvně as lidstvu u vytušení nebes vytvořilo se nejvyšší a nejsladší poněří pozemského údělu, vpojeno v bytost ženy, ten čarovný květ vystřený na odív všemohoucí a žehnající tvůrčí síly. Tak as prvně postihlo lidstvo ve svém srdci uvědomění si svého záhadného poslání u věčnost, nevědouc, odkud vychází a kam vchází bez vůle své a bez svého přispění, učinivši, protože tak dáno jest, počátek, cíl a všechno skonání v ženě, v tomto nejvyšším projevu stvoření, aby byl vším blahem pozemskosti . . .

Byla tam ona, Marie!

V jeho smyslech jakoby nastalo náhle nesmírné vybavení ticha, ono utišení bezejmenné, otrásající duší, v něž jakoby zalehaly samy vzněty věčna, ono ohromivé, mystické utišení, jež zdá se naplňovati oblast všehomíra v jeho prostupu říší Boha, ono utišení, jaké vyjímá se někdy náhle u pozemských vztahů za zjevování se tajemství. Vše zaniká v utišení takovém, učinivši místo záludě nejsvrchovanější. Sama tu jen duše lidská, vzdavši se ostatní pozemskosti zří, a jakoby v hárání, jemuž není dána mez, vynášela se tu k nejvyššímu svému symbolu, kterýž jí je představen v mystické sféře blaženství.

Patřil tak na Marii.

A jakoby pro něho krása světa se tam vtělila, a jakoby kouzlo s nebeských výsp tam státnulo — tak její zjev zaujal rozechvělou duši . . .

Byla to ona, jistě dívka velmi spanilá, z květů luzné ženskosti, jaké ku podivu dovedou vykvést na místech, kdež by se jich nejméně nadálo. Z těch zjevů čarovné, přirozené krásy, v něž někdy nenadále tajemství tvůrčí síly vnáší všechen svůj nevystihlý úděl, jakoby k naplnění života. V takovou ženskost vylouditi se dovede jedině přirozenost neporušená, v odevzdání samé sobě, u prostřed zdrojů a pravé síly a moci elementárních hlubin života, v něž nevnikla ještě zhoubná rakovina civilizace . . .

Jak přišla tehdáž prostě, z míst asi oněch nezachvácené dosud, hluboké přirozenosti, ze zákoutí Bůh ví kde ležícího v tom širém kraji, neznajíc své ceny, nevytušujíc svého údělu.

Za vřídělkem se sem dostavila, i ona jala v proud, jenž zmocňoval se všech vyděděnců této žírné země, kterýmž vzato bylo vše, příroda, půda, čistota, neporušenost, mravní síla i ono celé zmocnění přirozenosti na sebe odkázané, aby jim za vše poskytnuty byly drobtý z milosti té výživy, při níž rychle a jistě olupovány jsou o vzácnou svou životní podstatu. Neb v těchto místech pekla zpráhne a zničí se každý květ, zdolá se každá síla, nejhroznější

rakovina tady se zmocňuje všech nejvnitřnějších tkání.

Přišla i ona zvěděvši snad od družek o výdělku prý daleko snazším, výhodnějším, ne tak krutém a namáhavém, ne po celý den tak do úpadu, než jaký z milosti popráván jim tam doma, kdes u těch panských, kněžských a židovských dvorů, u všech těch otrokářů země, kteráž zrodívši děti své, aby všem byla stejně matkou a živitelkou, zatím jim uloupena, schválena jménem řádů, jež jsou jen právem otrokářů, uchvatitelů a povýšenců, ale bédou a útliskem těch, již zůstali jim v područí.

Nemajíce nyní ani pídě té země, na níž by spočinuly, v jejíž záštitu by se uchýlily, sklonivše sem svou hlavu oddaně a bezpečně jako děti v klín matčin, a jež by jim poskytla vlastní svěží sousto chleba nevyčítaného, nepovrženého a neporušeného, bloudí jako vydědění a ztracenci tímto krajem, shánějíce běsným pudem tuláka a hladových psů ve smetištích a odpadcích života, kde by zbylo co k nasycení a co výhodnějšího.

Z dětí země a přírody, jež jediná sama může býti zdrojem pravého života, jsouc jeho těžištěm a rovnováhou a tou bezpečnou záštitou, nesoucí na sobě jediné požehnání boží a odvracující od zdrojů prokletí a zpuštění, stávají se vyvrženci.

Snad slyšela dále i od družek, že tady je jiný život — teplo, světlo, všechno takové nevidané, mocné, bohaté, a cukru lze se tu namlsati po plných hrstích, a jaký život ostatní, zábava, zpěv, veselo a bujno, a čeho všeho lze tu užívat; pěkně lze si tady chodit, po městsku, parádně, a odbudeš svou službu a jsi pánem svým, nemá ti kdo co poroučet ani sekýrovat.

Jak černo, pusto, zoufalo, mokro, dusno, hladovo, mrazivo a bídně je zatím tam u nich doma, v těch ratejnách a děrách, kam zahrání byli těmi, již pro sebe vyhradili si paláce, do těch doupat, kam důstojnost lidská ani nezáleží.

Tam jakoby sídlelo zoufalství poroby. —

Snad trpěla všechnu tuto bídu. Snad byla zbytečným jedlíkem mezi svými, snad pouhým trpěným tvorem. Snad nechtěla se vzdát chťčí toho kterého otrokáře, jenž za plat několika šestáků denně k práci až 19hodinové vymínuje si i k užívání kde jakou vnađu — najímaje si to tělo i duši v celou výhradu. A snad nebylo ani takové služby tam u nich doma. Přišla tedy sem, kde by se najedla, ohřála a ustrojila, kde by nebyla zbytečnou, kde by se jí nevyčítalo, kde by měla pokoj — a snad se jí pošťstí, že najde se také pro ni něco. Jakoby to bylo sem vydávání se do zaslíbené země, jako spění za jakýmsi štěstím, jehož podstaty nelze si ani dobře uvědomiti. Přišla tedy sem,

jako sem přicházely ostatní — z otroctví jednoho v otroctví jiné, z otroctví země do otroctví strojů, z ruky do ruky, od uchvatitelů k uchvatitelům.

Leč přicházely sem všechny bez úvah, bezstarostny, bez trpkosti, v neuvědomění hnaného stáda, dávno zapomněvše svých práv, nemajíce potuchy, že jsou také dětmi vsí té země, která jim má náležeti a mají býti účastnými všech její hodů, od nichž byly odehnány. Neznámo jim, že těmito hody plní se jen několik břich a ta jsou stále nenaplněna, a na ně zbývají jen pomeje z panských talířů. A jak za ně vděčny jsou ty všechny hladové, bídné děti dostavující se jako žebráci v ústraní hodů. A dostavují se ochotně sem, aby rázem zahubily tělo, duši, aby nic neuchránily ze své nedotčené přirozenosti, udělené jim Tvůrcem jako nejskvostnější dar, aby za krátko rozhodány byly tu hnusem neřestí a spousty vše postihující, vše potřísňující a vše hubící, neb v těchto místech tak se nebdí a tak nemodlí, aby se nevěšlo v pokušení. A spěchajíce tak, počínají si jako ovce vedené na jatky neucitujícíce zavčas krev. Neb vcházejí v krátkozrakosti a nevědomosti bezprostřední výhody, v nedohlédajícím názoru těch, kteří z tmy v náhlém světle se ocitnou, aby pak v tmě napotomní, když umělé světlo zhasne, z níž již nebývá východu, na-

vždy zanikly. V této tmě jakoby již nekynula spása lidskosti. —

Přišla tedy i ona jako nevědomá, snívá, hravá ovečka, nic nemajíc na zřeteli ze všech věcí oněch, v názoru právě tak nedohlédajícím, ovečka bílá, čistá, spanilá, jakoby vtělená milostivým shlédnutím nebes.

Blahoslavená, že přišla a že přišla k němu, právě k němu se uchylujíc božím řízením, jež mu tak bylo milostivo. Třikrát blahoslavená...

A to již jakoby se v nejvnitřnějších hlubinách své duše modlil v nenadálém onom záchvěvu celé své bytosti, v němž zdá se splývati jsoucnost nebes a země; vzýval tuto jsoucnost osudu, oroduje za něco, co rázem začalo mu být tak nevystihle draho a svato u zjevu jejím.

Bylo to hned tenkrát, že u jejím spatření uvrženo bylo v nitro jeho nezměrné blaživé vzrušení, že i podivným slastným zmatkem byl při ní jat, on, kterýž chladným rozpočtem řídil tu beze zmatku a pochyby tolik živé i hmotné massy.

Bylo mu, že z jeho nitra k ní začal se to chvět jakýs velký, nadpozemský plamen, jímž jakoby řada andělů spěla — a od té chvíle modlilo se a smálo jeho srdce a zrak jeho se zjasnil a jal se celé světy přezíráti...

A již jakoby byla navždy jeho a již bral ji v jakýsi úchvat ochrany své. Nedopustí, aby

zahubena tu byla. Uchrání si ji, byť s obětí celého života svého, střežiti chce vzácný ten poklad nevyrovnané ceny, zachová tu božskou přirozenost před rakovinou těchto míst, nad něž vyplývat neustane v nedotčené skvělé své čistotě, jako z močálu dovedou se vynořiti vodní lilie.

Bude bdít a modlit se za ni — aby nevěšla v hřích a pokušení, kteréž je tady hned zhoubou a zničením samým. Vynese odtud v celé jeho svěžesti a neposkvrněnosti ten čarokrásný květ a neserve jej neomaleným chtíčem, lačným nozdrama nevyssaje jej, ale vpojit umínil si u přísaze svaté v duši svou, aby tam navždy zůstávala, vůni a něhu tohoto květu, ježž nezanedbá u vláze, ale rosou jitřní, májovou vždy oň chce pečovati.

Blahoslavená, že přišla! Blahoslavená vyvolená!

Jak tam stála, osvěcoval ji s hůry bílý jas jako madonnu v chrámu. Něco, co se zdálo pocházeti od Boha, ji obklopovalo a jakoby ji vynášelo. Hlavu měla lehce nachýlenou, s jejíž temene vynášela se taková hedvábná kštice, tím bílým úsvitem elektrickým jako v závoj halená, jenž činil ji vzdušnou, fosforující a tak opojivou, v jakou věčně čelo by se chtělo přikláněti. V kštici tuto jakoby vsazený byly hvězdy. Tvář měla právě odvrácenou, svou povinnost sledující a snad jeho ještě nepozorující.

Ten jas spadající s hůry, tak modravý a pro-
chvělý dodával jí neoznačitelné bělosti, jakoby
v alabastrové průzračnosti se vynořující ze sebe.
Načež vychýlila se tvář celá, vzhlédla před sebe,
a tu jakoby nastoupilo vůkol u vzhledu tom
cosi rozkošného. Napojenou se zdála teplým,
nakypěným mlékem života a zardívala se jemně
v sobě jakoby v prolinutí šfavou révy, jež ne-
ustále zdála se jí kolovati. V ústech, v nichž
sbíraly se útlé chvějné rtíky, jakoby neustále
zahrávala a vlála milostná něha; usmívala se
v sobě, tak mimoděčně a radostně a blaze,
jako v opojení, jež půvab jejich slastně zvyš-
valo. A při tom, jakoby províralo stříbro pra-
mene, vyjmuly se vždy bělostné čisté zuby,
jakoby email kladl, který ale nezůstával nikdy
zcela zastřeným, vybízeje v přilnutí milostné
ke slonové své nahé běli. Cosi nejnevšobněj-
šího dlelo ve zracích, ty jakoby se vypjaly ne-
nadále z kouzelného modrého snění duše, jež
zůstalo nedosněno, a v udivení toužebném vy-
zřely. Bylo v jejich pohledu něco, co přesah-
ovalo člověka. Něco, co přetanuslo pozemskost,
co dívalo se záhadně jako ztichlá tůň, až na-
jednou, vracejíc se, uvrhlo se jásavě v duši
člověka. V nich jakoby pramenil se všechen
zdroj života. Obejmuty výmluvným temným
obočím, vystupujícím jako z duše, značily se
tím intenzivněji, stápěny v clonu rozkošného
tajemství. Čelo nad nimi pak rozprostřelo se

jako úchvatná oblast, v níž chvěla se spadlá kadeř, jakoby vyvlál tudy zlatý tok. A bylo kolem celého tohoto obličejě jakési nevystihlé omšení, jako onen opar nádherného květu, v nějž májové jitro vdechlo. Postavy byla spíše útlé, ale z těch, jež pnou se luzně, tak vznesle a ztepile jako stvol ve sluneční záři. A co by této dívce jeho srdce náležel diadém a háv královský, oděna byla zatím prostě a jednoduše, nezdobil ji splývavý šat, nebyl tok perlí kol jasu jejího hrdla, jakoby nebylo na ní ničeho, co dostává se v uznání krásy ženskosti. Ale jakoby jí to nebylo na úkor, jakoby nebylo již ničeho, co by dovedlo zdobiti tuto krásu; jevilof se u ní vše v takové ušlechtilé vybranosti, jak je to jen dáno pravé krásy přirozené, zachovalé, již vše sluší a při níž vždy vše jakoby se spojití dovedlo u vzájemné doplnění souladu rozkošnosti. Ve vlasech jen skoro ztraceně zatknut byl modravý květ opozděného chrysanému, jenž jakoby se v tuto teplou ochranu blaživě nořil. Oděna byla v lehkou modravou bluzu, již měla nad živůtkem rozepjatou za toho parna továrního jakoby dusné červencové noci. A z těchto uvolněných nader, vyvinutých tak delikátně jako vykvétající koruny narcisů, vynášela se již šíj zcela obnažená, tak se vinoucí, v takové údobě, jakoby tudy labuř se propjala, a hrdlo této šíje, na niž náleželo vložit tok perel, hrálo krví svou a chvělo

se dechem svým, i vyznačilo se náhle jakoby v horoucím vzkypění . . .

Krásný to zjev jako v pozemskost vyčarovaný — z těch zjevů, jejichž přítomnost je jako rozplesání samo, je jako pozemské oblažení, je jako naplnění života; z těch zjevů v onom se zpodstatnění všech vidin a touh muže, jak si je kdy vytvářil v luzném skrytu svých nejháravějších nadějí a snů, jeho blaho veškero. Jen země z nezkažených útrob svých, v nerušené boží své volnosti a síle vynáší ze sebe zjevy takové, aby jimi zpodstatněno bylo blaženství ráje. A dívka ona byla jako květem, jako krásou samou země té a v oblast duše jeho vnesla se jako v mystické aureole . . .

Tak aspoň jemu připadala. Tak nyní na ni patřil z dola. Připadala mu tam jako v rozpjetí kouzelných závojů, jako uprostřed záření hvězdného, jež snášelo se v tuto nevystihlou oblast ženskosti: V gloriolu, pro niž v jeho ostatním ponětí nebylo označení ani porovnání, zdála se mu vnořena, a jakoby vystupovala tam v oblaku slávy nebeské jako hvězda večerní, obestřená provázející ji perutí andělskou. Vznášela se před jeho duší jako krása světa, bez níž vůbec svět by neměl smyslu. Kolem její hlavy zřel zlatou zář, luzné květy tajemství, jež se mu odevzdávalo . . .

Nikdy nezdála se mu tak krásnou, tak

sladkou, tak požehnanou, tak učiněnou, jako v tuto chvíli.

A v tento její zjev spěly všechny vzněty a záchvěvy jeho duše, jako v duhovém víru ve sluneční třpyt za letního jitra hmyz se vnáší.

Jak se hnula, v každý její kročej, v sunutí ruky, ve vzhled její, v každé to chvějné zaplynutí krve v modravých žilkách jejích skrání, tak křehkých a bílých jako květ parnassie, v každé zalinutí jejího dechu a v každý vznes té sladké, omamné hrudi, jímž jakoby se mu na srdce kladla, i u splyvání roucha jejího i pouhé jiné označení lemu jeho, ve vše to, co dále se u této bytosti dávajíc tušit o bytosti samé . . . v to vše, co postíhal jako zázrak v jediné extasi milostné rozkoše, nedovedoucí se víc ani na okamžik vybrati ze sebe, jakoby jásavě velnouti se měl a ponořiti slastně až do nejvnitřnějších úkrytů a tepů její ženskosti, až do těch vlastních hlubin nitra a duše jako do studně Tajemství — ve vše to se vpojiti, v závratí sebe zapomínající, v celém vzdávání se a obětování, u vytrženém onom záchvatu zalknutém a nervosním, v tom přesunutí se náhlém z pozemskosti v mystičnost, kdy život a sen, rozkoš a smrt jakoby byly jedno. Ve vše to u věčný svazek seplynouti!

Tak ji sledoval, jako u háravé velké vidině somnambula. A zatím z jeho místa jakoby se odnášela všechna skutečnost, světy

náhle od něho se odvanuly, a na místo všeho rozlily se v prostor hloubky věčných propastí. A v nich ona sama jakoby na náspu Výsosti Boží stála v té kráse své, u věčnosti lásky své mu kynouc těma rukama spjatýma jako lilie a kladoucíma se jako u vidině snu.

Čas a svět mizel, nebylo přílivu a odlivu skutečnosti, jen daleké mýjející hřmění po nich splývalo. Hvězdy jen samy zdály se tkvěti kolem, chvějíce se v záři své jako věčné lampy. A jakoby nekonečný závan vůkol spěl, jako dech boží, s jménem jejím: Marie!

Neb vše, co se dotklo zjevu jejího, pak již jen zvěstí o její bytosti hlaholilo jako v hymnickém rozepění. A v mystický refrén sbor všech hvězd provázel tuto slavnou symfonii: Marie . . .

Jaká svatost odnáší se z vidin takových, jaké jen jednou v životě zaztí do duše! Z její bytosti odnášely se v jeho smysly závany věčnosti. K ní, k ní, zářením těch hvězd na výspu věčnosti a lásky, po schodech ráje — na ústa její, v její duši . . .

Začal se chvěti na celém těle v horečce slasti, se srdcem usedavě se zastavujícím. Duše jeho jakoby plála v zážehu ohnivého obzoru. Takový lesk sbíral se z jeho zraků, jakoby celé nitro vypjalo se z těch svých zřítelnic. A jeho líc vyzřela, jakoby se rozevřela, a jakoby těmi

vchody všemi vycházela duše v aureole své touhy.

Vztáhl pak ruce směrem k ní.

A pohnul sebou, učinil několik kročejů...

Vše tu sebou tajemně hnulo, vše s sebou zaspělo: K ní, k ní, všechny sbory a hlasy jeho bytosti, všechno jeho vzývání, všechny mocnosti v něm a všechna jeho pozemskost — k ní, k ní, k Marii!

A tu mezi nimi v oblasti srdcí jejich, jako na dráze dvou sluncí, jakoby začal se chvět bílý plam — řada andělů, v tom setkání se dvou duší zrak se modlil a jásal ret...

V tuto chvíli zrovna jakoby se zase neobsáhle kolem vyzvedl hlas továrny, ohlas všech těch varů, všech těch změn, všech těch hmot a sil nesmírných v jejich vznesu a spádu ohromivém, promluviv v to jako v hřímání, v celém svém projevu.

Jeho sluchu, jenž náslouchal jen v její bytosti, všechny zvony slávy a lásky to vpadly, neb učiněno tu tělem božství bylo a nejsvětější tajemství se odhalilo kořícím se zástupům v srdci jeho, jež bylo jako celý svět...

Až posléz vytrhl se ze svého somnambulického unesení a octl se u vlastní skutečnosti učiněného blaha, jež mu kynulo. Bylo potřeba se vzpamatovati z hárání mimozemského, aby dosaženo bylo všeho.

Přetřev si dlaní čelo ve zmatku nervosním jako ten, jenž posléz násilně se zbývá vidiného ploužení, jal se vystupovati vzhůru schodištěm z litých desk a jakoby to po stupních k trůnu šel.

Zatím bylať ho spatřila i ona.

Rděla se a bledla střídavě. Ruka její, jímající právě ventil, jenž se v ní označoval jako zlato v dlani kouzelnice, zatřásla se nedůtklivě a jakoby sesula se náhle s toho ventilu, při čemž lehce uvázl jí rukáv bluzy. Zjevila se ruka obnažená až po loket, bílá jako stvol lilie, a jakoby vnitřní duše této ruky zatanula zde v této své čisté nahotě. Však rychle setřásla zase rukáv a v prudkém zmatku jakémsi sklonila hlavu. Kadeř na čele se při tom zatřásla, a jako samet měkké, hluboké zardění zastřelo celý její obličej, více již s něho neustupující. Oči nechávala sklopeny v neskonale cudné něze.

Jak tu byla krásná, svatá, žádoucí oběti lásky!

A tuto oběť lásky vstříc jí přinášel . . .

Jak blíže jí docházel, tu zdála se mu od ní, stále hlouběji se zardívající a zmateněji se odvracující jako delikátní květ od slunečné prudké sálavosti, vzecházeti jakási omamná záře . . . A z jeho duše zase ten plam začal se chvět a obě záře se spojily jako na dráze dvou slunců . . .

Ale tady to bylo na očích světa, na pospasu brutální zvědavosti, jež hází blátem po růžích, jedovatou slinu metá v krůpěj rosy a strhává cynicky clonu každého tajemství.

Ze zdola, z té propastné hloubi, v níž jakoby se odehrávala posupná bizarrerie všech těch strojů, majících tam své umístění, a všeho toho zmitání těl a hmot, jme se sem hned zírat vždy, jak sem přichází, mnoho párů lačných, zrádných očí, jakoby krysy slídily drze a potměšile, svou zvědavostí sáhají sem vzhůru ženštiny se zpustlými, uhranujícími pohledy, některé i na kvap odskočily od svých stanic blíže sem, v chamtění, co se bude dít. Baby v dřevěnkách, tak ohyzdné a strašné, v jejichž přítomnosti již nevolno bylo člověku, s pomety v rukou, jakoby připravené i určené, aby každým okamžikem vznesly se u vanu čarodějnic, brouzdaly se varní síní, klapajíce význačně těmi dřevěnkami, jakoby to byl chod kostlivců; a právě tady zdály se nejvíc práce mít a nejhorněji být zaměstnány, ony, jež jen honěním a vyhrůžkami měly se jindy k práci své — jak mžikají potměšile, hnusně krhavýma svýma očima, vzhůru je jako násilně vyzvedajíce, a bylo to, jakoby odtamtud vytryskaly pomeje. A to se nedalo zakázati — baby jinak při tom metly a neustále městi je jejich přikázaným úkolem; nyní za to, že hleděly, kam chtěly, nemohl pokynem ruky sehnati tuto holotu . . .

Nic tu nedělo se proti disciplině. Treba se tudíž zdržeti, míti se na pozor, jeť tu velké prozřetelnosti třeba k zachování tajemství anebo aspoň k jeho zřejmému neoznačení.

Sám hlas továrny jakoby tu ironicky a výsměšně zasahoval v tajemství, v delikátnost srdce, snaže se v jakési bezmezné brutalitě strhati clonu se všeho, co vymyká se jeho zdrojům, co v žití svém postavit se snaží mimo jeho vřavu — zdál se to někdy rozrážeti v jednotlivé prozrazující ryky, výkřiky pustého odhalení, v němž přišlo se zvědavosti na kořist, a upadat pak v jakýs úšklebný povyk luzy, jenž ve vše se vetře a před nímž nic nezůstane ušetřeno. Bagry se to tak zdály cosi hrubě klevetiti.

Nyní ženštiny ony ze zdola v chamtivé, nenabažené lačnosti vzhledajíce vzhůru, začaly vespol jízlivě a horlivě šušlati, jakoby jed tryskal z těch prašivých rtů.

Dobře vše pozoroval, nemohlo toto bláto nezasahovati v slávu jeho srdce; byl by nejraději jediným povelom rozdrtil tuto neomalenou potvornost, hlodající na jeho tajemství, leč bylo nejlépe nedati na sobě nic znáti a míti se tím více na pozor.

Počínal si nyní, jakoby jiná bytost v něm na stráž se postavila a střežila onu bytost druhou, tak milující, tak háravě spějící a tak vzdá-

*

vající se bouřlivě, ale jakoby tu bylo třeba nezměrného úsilí.

Padal v duši své na kolena před ní, již tak nekonečně miloval — ale před tou výsklebnou tváří továrny zachovával pósu a zdrželivost velitele, jehož nic se tu nesmí dotýkat mimo povinnost, v jejíž nezvratné područí vše je tu jímáno. Také jakoby jedině za touto povinností přišel v místa tato, jako jinam přicházel; a že kdyby byl nepřišel, že naopak by proti této své povinnosti se prohřešil.

To naznačovat chtěla jeho pósa.

Také jakoby si té dívky ani nevšímal.

On, nevšímat si jí, dělat tak, jakoby pro něho nic jiného neznamenal, než pracovní materiál . . . jaká v tom byla zvrácená podstata! Ale musilo to tak být, jako tolik zjevů v světě být musí, jež být nemají a hříchem jsou ve své zvrácenosti pravé přirozenosti. Ale tady musilo to být.

Tedy zachmuřiv se přísně, trochu nedbale a rozmrzele, vše v tak patrné nastrojenosti, nahlízet se jal zkoumavě do těch reservoirů, plných zlaté šťávy, nabral si v nich také do připravené zle sklenky horké šťávy a proti světlu ji dlouho a pátravě prohlížel, aby se přesvědčil o bezvadné její čirosti barvy — bylať, jak měla být, tak průzračně zlatá, perlivá, hrající na světle jako tekutý krystal topasu.

Pak vzav nashromážděné lístky vážní, přehlédal si je zvolna, pozorně, spočítáváje zběžně na nich naznačenou váhu, k jaké asi intenzitě vyspěla již dnes výroba, aby dle toho činil své odhady práce pro ostatní noc. Důležitě se při tom zapřemítal, zdaje se uvažovat o problémech dnešní výroby, a posléz i ventilem, od něhož ihned její ruka plaše couvla, pohnul, zkoušeje jaksi obvykle, jestli řádně funguje.

Často záležívá na takové zdánlivé bezvýznamnosti, v čas ji zpozorovati, v čas předejítí dalekosáhlým následkům. Takový nepatrný ventil kdyby přestal náhle správně působit, je s to na chvíli zdržet celou výrobu. Proto na vše měl takový zřetel.

I tady vše jen jako jindy činil, i když tu býval ještě kluk. A nebylo věru příčiny nějak déle se tu obmeškávati. A vše tu shledal v pořádku. Ostatně málokdy zde vzejde závada, ale, jak řečeno, vše třeba mít neustále na zřeteli. Jen že shledav vše takto v pořádku, stále ještě neodcházel, k čemusi zdál se tu přidržován, s čím nevěděl si dobře rady ve své póse velitele.

Zmatek hluboký jevil se na jeho obličejí, v jeho mimoděčných pohybech, jež neměly smyslu. A na rtech chvěla se mu slova, která ale vypráhala dřívě, než ze rtů mohla vyvanouti, a stále zůstávala nevyjádřena. Než bylo to konečně nutno říci, aby prodléváním zby-

tečným nezbudilo se podezření tam u těch číhajících krkavců na kořist lačné zvědavosti.

Jaksi se tedy násilně rozhodl, v celé své bytosti se vzepjal. Nahnul se ještě jednou k reservoirům, tentokráte hlouběji, podle samé dívky, zašeptal sotva, dýchaje jen takřka to, co říci náleželo.

Šepot jeho zaplynul jako v těžkém určicím vzdechu v útrobách zjitřených, při čemž ona zachvěla se u výrazu tváře své, jakoby v snění duše, jež se zlekala před neznámým, bezmezným blahem. A naklonivši pak hlavu co nejhlouběji, co nejpůsobněji, co nejcudněji, stulila své vzezření v jakýs záhadný, nádherný květ, jenž v sobě uzavřel své tajemství krásy a divy oné moci.

V tom oblouková lampa prudce mžikla. Snad v elektrickém proudu nastala na okamžik závada jakás. Širý otřes světla a stínu zatanul nad jejich hlavami, nad celou varní síní, jakoby se tu jakýs velký posun udál. Ale hned zase nerušeně plála bílá světelná tvář, kladouc to své zření na vše vůkol u nevystihlém, neobyčejném významu.

Zvuky tovární zároveň jakoby se pozvedly o ohromný půltón, u výmluvnosti mohutné, čehosi se domáhající, jako v březnové noci hlasy vod se vzmáhají v neustálém, až upěnlivém dovolávání se. A v této tonině pak dále zněly volající, vyzývající.

»Marie,« vyšeptl tu háravěji, snaživ se do povědfti, co ještě říci náleželo . . .

Leč tu se zajíkl v sobě, přemáhala ho již vášeň, roztoužení a celá jeho bytost jakoby chýlila se v sladké zmirání. Slova již více nemohl říci. Bylo by to i zbytečno tam, kde srdce samo tak mluvilo. A již jen pohledem, hlavu odnášeje od reservoiru, mohl domluviti ostatní, bylo-li co ještě nedomluveno, pod kterýmž vzhlednutím zahořela ona jako u vzplání makového květu za jitřních úsvitů.

Hlavu vhržila tak hluboce k řadřům, tak jaksi v sebe se vpojújíc, aby unikla sobě, unikla celému světu v cudném svém zmatku z hlubin duše.

Načež on pohled od ní odnášeje, ještě jednou tak upjatě a zkoumavě zřít se jal skrze šťávu, která jako horké víno se perlila — jakoby tyto oba pohledy měly stejný význam. A pohodiv v překotném zmatku sklenkou, až rozlila se šťáva, hned pak co nejspěšněji odcházal, klopýtaje o schody, jakoby se mu mátly.

Teprv dole nabyl jistého klidu vpravuje se u patrném úsilí zas v přiměřenou pósu velitele. Pro ty zde, kteří viděli, mělo to značiti, že shledav na oné stanici vše v náležitém pořádku, ubírá se po kontrole stanic jiných.

Zvědavá havět na všech stranách se zatím rozprchala, unikajíc na svá stanoviště. Baby s košťaty se uchýlily v docela jiná místa, kde

mohly ustati v metení, dokud některý z dozorců jim zase jak náleží nevyhlaje. —

K půl noci dostavil se k němu do továrního jakéhosi kabinetu, v němž po chvilkách se zdržoval, pořádaje v knihách tovární zánosy, zamračený dozorce, žádaje tedy za »východ« pro tu Marii . . .

Bez takového poukazu k vyjití nedostane se mezi šichtou nikdo z továrny — onoho rezaového a pihovatého člověka ve vratech továrních, jemuž zde přezdělo se »Jidáš«, a který jako argus vše tam ostřeňoval, nebylo lze nijak oklamati; nepustil sem ani tam.

»Už má náký naháňky,« podotkl zamračený dozorce, čekaje na lístek, ježž on tak zdánlivě netečně jal se mu podepisovati, zapisuje si to také před ním do notesu, do výkazu práce, aby vše bylo podle řádu a nic nejevilo se tu nápadného.

»Nevídím sice rád něco podobného,« troustil mezi tím zase tak netečná, jako rozmrzelá slova — »ale prosila tuze. Nesmí se to však zvykat. A na toho kluka nyní mně tam častěji dohlédněte . . .«

Dozorce uctivě přisvědčil, nabrať při tom na se významné vzezření, jež značilo vzhledem k onomu klukovi připomenutí: — však já bych ho už jak se patří sporádal, kdyby něco tak . . .

A mohlo se tomu docela dobře uvěřiti u tohoto zamračeného, robustního člověka;

neboť vzítí hůl, poleno, železo, nějaký sochor, anebo kus roury nebo kladivo anebo francouzský klíč, kterým přitahovaly se nejohromnější šrouby, anebo co se právě nahodilo do ruky, a omlátiti to řádně o hřbet nebo zadnici, či kam to zrovna zasáhlo kteréhokoliv z těch lidí — ponejvíce ovšem výrostků svobodných, ale někdy také hezky už ženatého člověka, — kdož zanedbali službu anebo ztropili výtržnost, bylo osvědčenou methodou tohoto jinak málomluvného dozorce, jenž bez mnoha slov a dlouhých napomínání vždy hned raději přistupoval ke skutku; a methoda tato prošla mu bez protestu jakéhokolivěk, bez hlesu a spurnosti z míst nižších, naopak přijímána tu celkem ochotně, jakoby se rozuměla sama sebou v podivné převaze a podřizování se jí u tohoto člověka, z míst pak vyšších mlčky schvalována, neboť působila někdy zázračně — začež požíval dozorce tento i jakési autority a mimořádného přídavku. —

Za nějakou chvíli nebyla již ona na stanici reservoirů čistých šfav.

Zubil se odtamtud dolů na celou varní sň nečesaný výrostek, jenž toto místo druhdy zastával. Dělal dolů posuňky, zahvízdal jakýs bujný trilek jako špaček z jara a v nestřežené chvíli vyhoupl se na ruce, postaviv se na ně s obratností komedianta.

Často přicházel sem dozorce, zahroziv mu zdola od schodou pěstí, v níž po případě držel

kus roury, a věru nebylo s touto jeho hrozbou co žertovati. Tu také kluk tvářil se vždy co nejsvatěji a byl jako oukropeček. — —

Jak byl pobouřen, zmaten, přistupuje taktó k samému cíli!

Jest to již sama předzvěst slavnosti nastávající, velký jakýs svatvečer před úsvitem Hodů Božích. Již sebe neznal, jeho bytost ocitla se v oblasti jiné, jež neodolatelně schvacuje ve svou podsta'u. Byl v moci jiných vlivů, v oné moci, která lidskou bytost vpojuje v sebe jako slunce rosu, a v níž ona jáhne jako v záři životodárné.

Cítil, jak je nezměrně vynášen ze sebe, ze své podstaty, jak nekonečně blaze zalévá jeho útroby ona jihnoucí moc, jak není více svůj, ale cele odevzdán oné omamné záři, jež ssála rosu jeho srdce. Nemyslíl tu již, neuvažoval o ničem a jen v sobě se tak rozplýval a tál, jako v zářivém blankytu nebes bílý beránek, jehož podstatu nelze ani postřehnouti.

Svítání nejpožehnanějších okamžiků života!

Ještě za chvílku, ještě jen za tu chvílku, v níž očekávání není vlastně již čekáním a strádáním touhy, ale v níž již srdce je u cíle!

Jeho srdce bylo již u cíle, a tato chvílka vyčkávání náležela již k jeho slávě a rozkoši. Ještě za tu chvílku, co odbudou se poslední přípravy — z oněch příprav, jež vlastně jsou již slavností samou a k ní již náležejí u vzru-

šujícím svém spění. V přípravách těch jakoby již horečně dokonávaly se poslední etapy. Již v slávě hřmělo to a otřásalo v jeho útrokách a jakoby bylo samé slavnostní vyzvánění...

Bude za tu chvílku to velké Jitřní.

Již jen u vyčkávání, co jaksi rozptýlí se rmut a troud pozůstalé všednosti jako ze soboty na neděli — co na těchto místech zde uvede se všechno v zdání nerušené skutečnosti, co zakryje jaksi vlastní stav a všechno půjde svou cestou, z které nebylo by potom již uchýlení.

Byla-li na těchto místech přece vzbuzena jakákoliv pozornost, jato podezření, že se něco připravuje, jest třeba je dříve odstraniti, nechati zcela vyvanouti neposkytnutím zavčas záminky. Jeť potřeba tolik obezřelosti u věcech lidských ve zvrácenosti doby, jež strhuje nejvznešenější v kal.

Ještě za tu chvílku to bude, co jaksi nadejde veškero uskutečnění těch nezbytností hmotných, jaksi náležitá průprava všech těch jejších podmínek zde daných, bez nichž v říši ducha nic se nemůže skonati — za tu chvílku, co i jaksi tam bude vše připraveno a co náleželo nejdělikátněji respektovati a co zatím i on zde všechno zanechá za sebou v tom zadosťučinění povinnosti, jaké dle zdání jeho bylo vhodné a postačitelno.

V tuto chvíli, co mu zbývá a není pro něho již dávno sebezapřením, mučivou, zřikající se touhou, upne ještě všechnu svou pozornost k těm vezdejšíím věcem zde, aby byl dokonale ujistěn dobrým, bezpečným chodem všeho. V této chvílce vše znova naposled si obejde, o všem se přesvědčí u jakési zvýšené soustředěné upjatosti, pozornosti, k jaké jakoby se mu samoděčně i sbíraly v nitru síly, vše zařídí v té mocné, ochranné, vystižné, všejímavé, výslední jakési dispozici, k jaké v životě za vhodných poměrů dovede dosáhnouti po svém způsobu každý duch. Jedná se o to, aby napotom jeho velící, určující přítomnosti nebylo zde na celou tu dobu potřeba a aby jí také nebylo postrádáno. —

Tu temně se zarazil, kdes v dáli jeho myslí, již zúplna nelze nikdy odpoutati od podmínění poměry dosavadními, jakoby vysula se výstražná otázka: Je to možno?

Proč by to nebylo možno, si ale hned v bezstarostnosti svého štěstí odpovídala jiná dispozice téže myslí.

Vždyť stávalo se to i jindy, a častěji, než by se zdálo, musela se zanechati továrna jaksi sama sobě. Ostatně pro nějakou dobu takový massivní, v ohromné setrvačnosti plynoucí organismus, tak uspořádaný, znalým lidem obsazený, střezžený na všech stranách, nesnadno jen se vymyká ze železného svého spjatí. Nerad jen

jaksi, aspoň nesnadněji, než by se zdálo, vychyluje se z neodolatelného svého vytčení takový ohromivý běh. Někdy celé doby šla továrna jako sama, aniž se co událo, cos dovedlo přerušiti její chod, nebylo příčiny k zasažení, nemusel tu dobře být celé hodiny, jakoby vůdčí duch pro vždy byl se vtělil v její ústrojí, jímž ona samovolně spěla . . .

Uzavřel tak a usuzoval v oné dispozici ducha, v kteréž tento vybuduje si posléz vše vhodně dle své touhy a vše posléz upraví si s ní v souladu, shledav vše tak, jak si přál. Shledal, že dnes to může zcela vhodně být a že to také musí být pro chvíli, již vybral si za epochu svého žití.

Tedy jen za chvíli . . . a jakoby to již zatím v celém rozchvácení nitra háral k té, jež ho očekávala, a zároveň se to vracel ještě naposled ku své povinnosti.

Prodlévaje ještě pořád při této povinnosti a význačně vše tu přiváděje k svrchovanému zření mysli u pozornosti vše naposled v sebe shrnující, jakoby to u významu své zodpovědnosti opouštěl koráb, zanechávaje jej na jistou dobu na pospas ohromující záhadnosti, jež kdes na živelném moři nikdy číhat neustává.

Leč i na zodpovědění tohoto protestu, jenž zas se namanul kdes v temnu jeho duše jako výstraha, měl svou odpověď, své uchláčení, jímž hájila se ostatní část duše, jež chtěla jiné.

Nikdy nebyl totiž dosud, co vstoupil do tohoto světa, zanedbal svou povinnost. Byť jakékoliv příkládal jí mravní měřítko a uváděl ji v tak příkrý nesoulad s vysněným účelem svého žití, nezlehčil jí nikdy. Jakoby tu byl obětí života a krve plnil hořký svůj úkol.

Neměl si co vyčítat, nesáhal nikdy k těm praktikám vylehčení si, jak věděl, že bez neshnází a skropulí se dělává u jeho soudruhů. Nikdy ještě se neodebral potají v některý skrytý útulek si podřimnout na hodinu až na dvě, vše bezstarostně nechávaje osudu a spolehaje na dozorce, na setrvačnost tohoto jakoby neomylného továrního chodu, na štěstí, na příznivou náhodu, jež někdy tak věrně slouží lehkomyšlnosti a hazardnosti. Nikdy dosud nestrávil na úkor své služby nějakou tu noční chvíli kdes v takovém útulku, jichž je v továrně tolik, v náručí leckteré pozvané sem dívky — a trvalo někdy to objetí na úkor povinnosti povážlivě dlouho, třebaš že štěstí tovární jakoby přálo lásce a nestalo se zatím nic. Neznal oddechu, nepovoloval žádné choutce a slabosti, třebaš proklínal začasť život, jenž ho drtil. Byl přísně bezohledný k silám svým, někdy vypjatým do krajností jako nyní. Měl hrdé vědomí, že byť v nitru svém byl jakéhokoliv přesvědčení a názoru vzhledem k životu svému, s nímž v takovém neblahém byl rozporu, přece přímo a pevně zírat může v tvář své povin-

nosti, když ji již přijal, a že nemusí se na obhajování svého zlehčování služby dopouštět podlostí, lží, předstírání a úskoků proti osobám druhým. Továrna měla v něm dosud zřízence co nejvěrnějšího, ve svědomitosti neodchylující se, v neúnavné bdělosti jejích zájmů. A věděl, že druzí namnoze tak nečinili, že bylo to sloužení na povrch, co možná k hovění svým choutkám, k zachování jen nejnutnějšího kompromissu, co by se vůbec obstálo. Však znal všechny ty ustálené praktiky, jichž on ale nepoužíval nikdy; nesneslo by jich ani to jeho vědomí povinnosti, ani jeho vnitřní podstata opravdovosti, v níž nesnesitelná a nemožná bylo by mu každé jiné zdání a tváření se. Teprv vždy po všem, na vše pomysliv, vše zařídív, vše obstarav a máje jaksí v pořádku vše, co týkalo se tohoto kolosu jemu svěřeného, znal sebe a pomysлил na své výhody, jichž ale pak jakoby pro něho vůbec již nebylo.

A toto svoje vždy přísně zadostučiněné dílo máje na mysli, jaksí před sebou u vzhlédnutí svým vnitřním, jakoby si nyní mohl tím spíše dovoliti úlevu pro jednu, učiniti totiž jednu tak, jako jiní činili napořád, zřejmě, bez rozpaků. Nikdy toho dosud se nedopustiv, jakoby tím spíše měl najednou právo ze své vůle a ze svého rozhodnutí činiti něco takového, když pokynem osudu byl k tomu povolán. V zásluhách celé té zde minulosti jakoby shle-

dával dostatečnou omluvu pro přítomnost, v níž mělo býti jinak, pro něco, co za jiných okolností nedovedlo by se vymknouti jeho svědomí.

Ale za okolností, jež nadcházely v tom svrchovaném vyznačení osudu, jak malicherno a úzkoprso bylo každé takové pomnění, všechny takové skropule a průtahy a znesnadňování podobné jak směšny a nepřiležity, jakoby člověk maje předstoupiti před majestát, zabýval se střevícem, jenž jaksi tlačí. Jak malichernou a zbytečnou byla by mu tu morálka každá, kteráž snažila pozvédati svůj hlas a své výstrahy — jak daleky byly mu tu již zřetele toho obvyklého života všechny a netroufaly si zasáhati v ten svět neskonalosti, jemuž již náležel!

Hlas rozumu a vědomí jiného zanikat zdá se navždy tam, kde pozvedá se hlas srdce, jenž věčně vyzývá, kde touha sama jme se řtit k cílům svým, jež také věčně jí tanou — kde bytost muže takto spěje v nalezenou ženskost svou! . . .

Leč jakoby bylo i něco jiného mimo tyto mámivé obzory, k nimž jeho touha spěla, vymykající se měrám a vzhledům pozemskosti. Proč právě chvíli takovou si vybral, proč ne jinou, vhodnější, zabezpečenější, nerušenější, v soukromé kdes intimnosti, to jakoby mu bylo uzavřením osudu. Musela to býti právě chvíle ta, jakoby právě v ni shrnula duše jeho ne-

skonalost svého chtění, a jinak že nemohlo se díti.

Vůbec tak něco nápadně jiného v poslední čas se mu neustále vtíralo v jeho určování, které přestalo již samo o sobě pozůstávati, nabývajíc v jeho vědomí neoznačitelné, od tolika záhadných okolností odvislé složitosti. Jakoby tu celým životem jal se přecházeti ve zvláštní stav fatality, v níž všechny vlivy jiné ustanovují osud, vším činíce jej závislým, ale jen nejméně od vlastních snah, kteréž jakoby stávaly se čímsi mimoděčným. Vystupovaly nějaké cizorodé elementy v tomto osudovém určování, vcházejíce v jeho dráhu, jež druhdy vůbec by neměly smyslu a podstaty u něho, u kritické, střízlivé jeho soudnosti, ale nyní jakoby strojily se ku významnému zasahování v jeho životě.

A za tohoto stavu jakoby pociťoval právě v tom, že vše takto předsevzal, totiž že vše takto předsevzato bylo, a právě na tuto chvíli a v těchto okolnostech, totiž že vše tak předsevzato býti musilo, když takový záměr jednou již se objevil a jaksi své stanovisko vytknul, a když již ustanoveno bylo takto z jakéhosi neodolatelného souvztahu vnitřních a vnějších dějů, že nemohl již více na jiných základech psychických, na jiné volbě prostředků budovati onu svou věc, i kdyby se to jakémukoliv vzhledu jinému zdálo napotom jakkoliv výhodnějším —

právě tedy v tom, že to takto předseval, jakoby pocífoval rovněž kynutí osudu, jenž nemohl býti jiný.

Neb co věcí a událostí životních u vlastním záměru stane se právě proti všemu rozumu a proti nejpatrnějšímu a nejpřesvědčenějšímu zdání přirozenosti, jež o jiném chce určovati vytušujíc jinak, co stane se právě proto, že se tak státi musí, že tak osudem bezpodmínečně bylo naznačeno!

A nyní v této své epoše žití pocífoval, že majíc se vše státi, jak to bylo uzavřeno, jakoby to bylo okázalé vynucení velkých výhod pro sebe právě v tomto tak nepříznivém ústředí, které dosud život jeho zahrnovalo jen samými nevýhodami, jakoby to byl vysoký ironický výsměch proti všemu onomu spádu života zde, jímž dosud byl tak proti své vůli, proti celé své přirozenosti unášen, až z něho najednou podařilo se mu vytrhnouti. Ano, jakoby bylo tak významno, že právě odtud, z tohoto bídného světa fabrického, v němž jeho bytost lidská tak byla pohlcována a setřena a uvrhána v hmotné podruží, bez ducha, v úzkost všech úzkostí pokořeného, osudem zneužitého srdce, jakoby na potupu toho povznesení a určení, jež mu původně Tvůrcem dáno bylo, že právě odtud z tohoto spuštění a zavržení lidskosti má býti učiněn ten slavný krok na dráze ku věčnosti života, že právě kyne ono svrchované

dosažení blaha zde uprostřed této nízké vřavy, za okolností, jež všemu štěstí a luznosti blaha jsou tak na úkor, v cynické, strašné posupnosti přerávající každý sen a vznes ducha...

A právě uprostřed této spousty nastupuje neskonalá něha jasu, smíru a zadostučinění srdce. Právě v tomto pekle pozemském, u těch jeho veřejí, v nichž vše lidské pomíjí a stravuje se u zpráhlost pouště života, vynáší se a rozevírá ráj, o němž uzavřeno u všemohoucí boží moci. A ráj tento je duši připraven, v něm ona bezmezně bude se vzdávat v mystickém blahořečení za dary lásky, jež jí poskytnuty. A bylo právě odtud jeho bytosti onu svou pout v kýžené blaženství nastoupiti. A vzruch tu mámivý naplňoval jeho smysly, a ony jakoby se vzjímalý u vychvívajících plamenech. A maje nastoupiti z těchto míst svou chůzi u neskonalost a věčnost lásky, jakoby to vyjmut náhle byl z bahna hnusnosti, jež kálelo jeho bytost, v soubor nejzářivějších konstelací, k nimž jako vržením meteoru vospěl z dosavadní nízkosti a tmy pozemské.

Právě tedy zde, v této vřavě života, jako soutykem oněch odvěkých ironií světa a osudu mělo se co nejvítězněji uplatniti lidské srdce v neskonalosti lásky své, jako tak nejmohutněji vzejme se vzplanutí slunce uprostřed pusté, vzbouřené změti oblačné...

Ano, i právě to považoval za neodolatelný pokyn osudu!

Bylo to i, že takto v poměru k dosavadní pustotě jakoby se ta lidská bytost uzříti chtěla v extasi svého života, v celé slávě a moci, v té slávě a moci lásky, v níž kdy synové člověka všech pokolení lidských zastkvěli se, ku věčnosti své tihnouce . . .

V takové zpodobě tedy jakoby se mu označilo to nenadálé sdružení se těch zdánlivě nejnepřiměřenějších a nejnepodobnějších okolností, v nichž připravovala se ta jeho pouť, jež vede u věčnost života. A zde bylo vyvoleno místo pro všechno štěstí jeho, pro ono štěstí, jež Tvůrcem popráno je všemu lidstvu, nikoho nemajíc vyjímati . . .

A ostatně kdyby i nebylo ničeho, žádných důvodů a pokynů, čím by uzavření své tak nevhodné omlouval: v naléhání toho, co nastávalo, u spění přítomnosti, jež v zenit vypjala horizont jeho žití, v tom soujemství blaha, v němž kdy lidská duše tanula, v té neskonalé oběti lásky, jež jedině bytost člověka z úžasu její pomíjivě nicoty vynáší k moci jakoby kosmické nebes i země, zúčastněné v určování nejvyšším, u vytušování toho, co již mu tajemnou ruku podávalo jako z mystického lůna věčnosti — nestávalo pro něho překážek ani nesnází. Co že by mu byla fabrika a její změť, co bylo by mu domnělé vyznačování povinností, všechny ná-

zory a zodpovědnosti a vymezování jakási světa toho, čím mu byli všichni lidé a všechny elementy ukládající se a vtírající se v oprávněnost blaha jeho!

Čím bylo mu všechno vedle ní, čeho dbal by ještě tam, kde ona byla — jak měl by jakkoliv váhati, kde kynula ona? . . .

Jen již u ní je jeho svět, jeho duše, jeho věčnost, jeho všechno. A již u vzletu závratí omamné, která vyjímá z pozemského spjatí, k ní být unášen . . . Marie, ó Marie . . .

Ale u vzývání svém, v těch jakýchsi nejposlednějších přípravách duše, za nichž ona spěje k cíli svému, hledající věčnost svou v tom celém vyjmutí se ze sebe, ze svých pout a ze souvztahu ji obklopujícího, v těch posledních chvílích, co na něho ještě tento svět tovární své právo a jařmo vkládal, jeho bytost tělesnou jímaje co pouhý článek v obrovský svůj mechanismus, v tom vnitřním horování svém, jemuž ale tak vzdáleno bylo všechno to lomozčí zde železo, které u jakési posupné úporné tvrdosti kladlo se vždy druhdy v každé vnitřní jihnutí, mezi vši tou rozsopťenou hmotou, která vždy jen duši a srdce pozřít se snažila, činíc je sobě co nejzpodobnější, u automatický slepý vír svých změn — oddávaje se všem svým omamným slastem u vznícení svatém, vynesším se nad tuto spoušť, a dokonávaje tak předvečer již již přichylujících se vanů těch hodů božích

lásky své: postihoval zřejmě a v jasné pronikavosti jistých slunných dnů v přírodě celou svou situaci ve světě tomto, jak třeba se zachovati ještě a uhájiti dosavadní posici.

A nečinil nic více, nic méně, než co bylo nutně třeba.

Tak zdál se totiž v tyto poslední chvíle vůči obklopujícímu ho světu horlivě vzdáleným každého jiného zřetele, jenž netýkal by se úkolu jemu svěřenému. Tak zdál se v nejúslušnějším područí vši té svá svrchovaná práva ukládající hmoty, jejíž vůli bylo tady prováděti, a takové měl vzezření nejstřízlivějšího továrního funkcionáře, střízlivě si vědomého své zodpovědnosti.

Povrchní oko nebylo by u něho vyslídilo nic.

Tvářil se v obvyklé míře trudného, starostlivého zaujatí o věci pozemské, dočasné, a tak vše u něho zevně bylo náležité a správné, jakoby v jeho nitru jiných zřetelů ani nebylo, ani vůbec jiného vynášení se nad toto prostředí, které s člověkem svým dokona srostlo.

Jen zření hlubší, navyklé pátrati v útrobách duše a v hnutích lidského, vznícení bylo by s to usouditi jinak a jinak postihovati všechno jeho konání za těchto chvil.

Jak vše značilo by tu se jiným vzhledu takovému, jenž rozumí význačné mluvě duše — ale všemu tomu vzhledu zde, jenž utonul v pusté jednotvárnosti a úpornosti hmoty, nad níž jen

sdužení zvířecích vášní dovedlo se za vhodných chvil rozpoutati, nejevilo se při něm snad ničeho zvláštnějšího, nač za dlouhého soutyku s ním nebylo by se uvyklo — ovšem, jednou byl takovým, podruhé jinakým, ale celkem vždy stejným, aspoň co se tohoto světa dotýkalo, nedostupným, pevným, zaujatým, zdržlivým i svrchovaným ve své pose vůdcího ducha. A bylo jinak docela jeho věcí, byl-li takového či jiného rozmaru, když to nepřinášelo úlevy ani výhod v osudu zde nastrojeném, ježž nutno tak či onak snášeti; a jen když to aspoň nepřinášelo pohoršení a znesnadnění ve službě zdejší, neboť měl-li svůj zlý rozmar, aspoň nikdy si jej zde nevyléval.

A tak vše bylo by jen docela jeho věcí, cokoliv snad jiného, neobvyklého, nápadného značilo by se v jeho projevech, vše tak příliš bylo by jeho věcí, co týkalo se vnitřního jeho života . . .

A tak celkem tedy za těchto posledních chvil neshledával z těch všech lidí zde nikdo nic mimořádného, nápadného v jeho jednání.

A přece jaká to byla mluva duše, jež nedovedla se více ztajiti, ve své výmluvnosti volající v účast nebeskou, a přece jaké to byly věci, jež všem zde ucházely! — — — — —
— — — — — Použije zbývajících mu chvil ještě k jakési úhrnečné prohlídce věcí sobě svěřených, ku výslednímu přehledu všeho, co

se tady dělo, aby odcházel s bezpečným přesvědčením, že vše zanecháno v dobrém chodu, v tom chodu, jak jej uzřel a ovládnouti snažil jakousi naposled v něj vnořenou sugescí svého ducha, ukládajícího se v tyto chvíle jakoby násilím všemu, že nic selhati tu nemůže, tak jakoby vše mělo býti spjato touto poslední vrženou suverenní sugescí.

A na tom základě že nápotom již si odejti může tam, kam vzýval ho srdce hlas.

Podíval se zase na hodinky — hruď jakoby se mu rozkolísala v bouřlivých vlnách, u nervosním zajíknutí zasáhla mu rozkoš v hrdlo. Ještě tedy jen do té nějaké půlhodinky, jak si rozvrhl čas všech příprav a okolností, té půlhodinky, za níž mu bylo zdržovati se v zámezi tohoto světa a jednati a stýkati se s jeho věcmi.

Obejde zatím ještě některé stanice, je to letmo, v překotu lásky, jež žene jako vír a přes veškery překážky.

Na některých místech je to zřejmá potřeba, upamatovává se na vše podrobně, co je ještě potřeba. Bude mu tu ještě co činiti s člověkem bývalým — pak že náhle všechno bude tak jinaké, tak jinaké!

A nejen že bdělosti své na povinnosti se upamatovávající chtěl to ještě zadostučiniti, jak v něm bylo vždy tak přísně, neodchylně, nevývratně zakořeněno, nýbrž jakoby to i u vnitřní

radosti jednalo se mu o tu zvláštní potřebu cítění, aby jaksi všemu ještě jednou se ukázal, aby v tomto soustyku s věcmi bývalými pochopil tím spíše význam věcí nadcházejících, aby zahonosil se jaksi v sobě před tím, co zde zůstávalo. Bylo to jakoby poslední pomíjivé, ale i okázalé podání ruky poměrům starým, z nichž sice tak lehkou je odcházeti, ale jichž přece zachtělo se naposled u vstupu k poměrům novým, jež značí takovou epochu.

Nebylo jaksi možno neohlédnouti se s výšin, k nimž se špělo, zpátky, do tmy, propasti, jež byla bytítem dosavadním. Bez opovrzení a chvatu odkládá vězeň dlouholetý žalární svůjšat a okovy, vycházejí zas u vytouženou volnost života, a v okamžiku tom ta kýžená volnost jakoby zastřela se zdáním nepochopitelného stesku a pochmurnosti; — a ten, jenž z chudoby k vrcholům bohatství se vyšinul, rád zatíhne v jistých okamžicích od překotu přepychu zpátky k nejtěžším momentům bývalého strádání, jež pak označí se v duši bez trpkosti, bez výčitek a pohrdání, ale spíše v neneblahé nyvosti podivného zahárání . . .

Jakoby jednalo se mu také v této zvláštnosti cítění, aby takto na vše staré, co ještě do nedávna v bezútěšnosti krušilo jeho bytost, činíc ji jako ztracenou v tomto životě, pohlédl také tak promíjivě, bez výčitek a trpkosti. Chtěl vše ve své radostnosti k sobě pozvednouti, ne

odstrčiti hlouběji od sebe, na vše jakoby snažil se v tuto chvíli uvrhnouti reflex té zášné moci, která v jeho duši vcházela.

V štěstí svém jasem jeho rádi bychom všechno obestřeli, co mimo naše štěstí se nalézají, jakoby na nás zřelo u vyčítavém vyzývání, abychom s sebou to vzali a nezanechávali v úzkostech pomíjení a nemilosti.

A snad jen tuto snahu jeho nitra mohli vycitovati někteří z těch, kterých jakoby svým nitrem se dotknul na své poslední obchůzce. A tento cit, vynášející se z jeho duše jako vřelý pramen, mohl v mnohé nitro hojivě zavanouti, mohl tento jas vyzařující ze štěstí jeho srdce jakousi záludou obestřít tu mnohou tvář ujařmených, kteří jakoby nacházeli se mimo všechn život a všechno štěstí.

Zdali přinese jim to úlevy a jakési útěšnosti, vysvobození a usmíření v jejich osudu — jakési víry a jakéhosi doufání? Ne-li, co se vším tím tady, co se vším jiným v této vřavě hmoty mimo ryk prorvaných vášní? Zůstává zde všechno niterné sdružení bez ohlasu, nemá tady nikam srdce přístupu, není vůbec v tomto životě okamžiku blahého zastření intimnosti? Jest vše ledovou pustinou, která netaje pod hvězdným paprskem?

Avšak on nenaslouchal ohlasu, jež bylo by se mu snad podařilo vzbuditi. Nejednalo se mu o to, jak ho přijímali, nepátral v účasti,

jež vstříc by se mu nesla. Nebylo u něho vůbec té samolibosti, jež tak zřídka opouští nitro člověka, nevzdávajíc se své zpupné posice ani v nejvyšších mírách vzrušení; dávno již v sobě neměl tendenci vnějšího příznivého se uplatňování, o vnášení sebe ve svět ostatní. Nevěděl jaksi nyní o záři své, o tom svém povýšení, a jak jednal, jednal právě jen v té vnitřní neobsáhlé své radostnosti, jejíž vroucí teplo nemohlo se na vše nevylévati, byť to bylo i na pustiny ledových plání a skalin.

Se svým rozjásaným srdcem takto všady naposled vcházeje, jakoby spěl všemi těmi místy v té nejzářivější konstelaci svého života — — —
— — Bylo po půlnoci.

Doba, v níž továrna je vždy ukolébána ve svůj jaksi nejintenzivnější chod, jenž jakoby se oblastí noci ubíral nezdolnými stopami obra. Jsou to mohutné stopy moci, kteráž jakoby vše měla překonati. Je to pak i chod v té době obyčejně nejvyrovnanější. Vše se v tomto vnitřním ohromivém životě zbylo jaksi překážek, ku podivu se uspořádalo, uvedeno v jakýs trvalý průběh setrvačnosti, jež pak tak hned nevyškne se více ze své dráhy.

Tak se aspoň zdává.

Do půlnoci rádo zlobívá to či ono, rádo vymyká se nějak své povinnosti — nucenému vztahu i hmot i lidských sil. Mnohá stanou se znesnadnění, nastupují všeliké rozruchy. Často

naskytnou se zlobivé malichernosti, které ale dovedou způsobiti dosti rozpaků a při nichž často uvázne celý chod továrny. Živly hmotné i lidské bývají tak vrtošivé. Až ale posléz úplna je jaksi schvátí ten nekonečný souběh nezdolnosti. Vše již poddalo se jaksi suverenosti řízení; jakoby nesčetné prameny posléz vyplynuly u jediný proud. Zdá se posléz, že jakoby ohromná suggestce zmocnila se celé té různorodé změti podrobivši si ji, ve všechny smysly ducha i hmoty vnášejíc tentýž svůj hlas, za nímž u poddávající se malomocnosti vlastní vše spěje jako u nezměrném stádu. Vše stalo se tu jediným mohutným vřídlem, v němž každá krůpěj vrhána je týmž směrem. Není zdánlivé nesvornosti mezi všemi těmito živly, není vybočení, zakolísání, ochabení v tomto spění sil.

Nezvěstná ruka zdá se tu třímat onu otěž, v níž vše spjato v chod se dalo. A ruka ta neustále ku předu bezmezně pohání a před ní všechno se šine řízeno touto svrchovanou otěží. A jakoby právě v popůlnoční době bylo zřejmo, jak nocí a tmou tato ruka vyplývá v obrovitých jakýchsi konturách, rozpjata nad tímto strašným celkem, v tomto spění od místa k místu a stále nezdolně ku předu, v hrst jakous schvacující všechny ty nekonečné části.

V této popůlnoční době připadá i někdy, že život tovární vzejmul se k souboru jindy

netušenému a nebývalému, v podstatu vybírající se náhle záhadně ze sebe, jež dosud nebyla zřena. Všechno pak v tomto souboru zdá se nabývat kontur gigantičnosti a zároveň bizarrní i demonické jakési zpodoby. Zpodobá tato valí se ku předu říšemi temnot jako chumel, v němž vše je unášeno, jako jakési kosmos samo pro sebe stvořené a určené.

Mimo továrnu, vlastně mimo světelnou její projekci, jež v ostatní tělo tmy jako vzmach břitké ocele proráží, vězí vše v nesmírnosti temnot popůlnočních, které v této rovině s obzory, zdajícimi se stále snižovati, připadají ještě neobsáhlejší a neprostupnější. Jako nezměrné příkré stěny tmy se přisouvají k této projekci, někdy blíže, někdy dále, jako u zvědavosti a nezvěstném badání. Stavět se to někdy vůkol zdají samy hráze jakýchsi strašných, propastných, nakupených vod, úvaly příkré, zasouvající se navždy v závratném, černém svém bezdnu, v něž pak se stran jako smykavým úbočím nahlédá zděšeně ono světelné vržení. Živly ponure velkolepé postavily se v těchto vztazích proti sobě — živel té bdělé, nezměrné moci tovární s bouří jejího života, s jejími světly a tím jejím jakoby požárem nočním unášeným jakýmsi kvačením nekonečně vpřed, a živel tohoto upjatí strnulé, bludné tmy, jež jakoby znamenala věčnost a příšerné nepohnutí smrti. Ve změtení záhadném

prostupují se živly ony, u splývavých rysech jakési nezměrně rozpjaté přišery . . .

Byla noc zcela bezhvězdá, těžká, podzimní. V nocech takových jakoby se jediné mohlo ukrývatí tanutí smrti.

Továrna sama bděla uprostřed nesmírnosti této zevní temné masky smrtelné, bděla v těchto pustinných mrákotách jako sama sobě odevzdána, v soustředění té moci své, v níž úplna sobě postačující, jakoby nestarala se o nic jiného. V této době popůlnoční osamoceno bilo a ožývalo se planoucí rušné srdce tohoto továrního kolosu, žijící nerušeně v bouřlivém svém neustávajícím chvatu, u jakýchsi vírech, v těch nezbádaných, přišerně tajemných útrobách svého organismu, v nějž dovedlo se vpojiti tolik síly a energie.

Zaplanul někdy tento kolos v náruči obklopující jej noci, jakoby do nejzazší její bezmeznosti vítězně se uvrhal. Oblast jeho života opanovávati se tu zdála celou říš noci a burcovati z mrákot všechnu tu ustrnulou propastnost tmy. Ale jindy zase připadalo, že zaplanuv do nedozírna, náhle schoulil se zase v sebe, jat a podmaněn mocí ještě nesmírnější, že sesul se to upadavě v tu nekonečnou oblast tmy, v níž kdes u vylučnosti osamocen a vhrížen ponure pracuje jako ubohý červ v hlubinném lůně země. Tmou zavát zdál se tu celý svět a v něm jen tato mňjivá světelná bludička to-

várny zůstávala vyjmuta. Leč zase potom bludička vzplanuje, vzjímá se již v celé moře plamenné, hučivé, v rozruchu nesmírné moci své, kteráž jakoby zvítězila . . .

Po celou každou noc, za každého počasí, za bouří i lijáků a vánic a mrazů nejtřeskutějších, jako za smírné hvězdné něhy jarní, panuje na ohromné prostoře dvora továrního o mnoha oddílech a rozsáhlých zákoutích, tvořených jednotlivými budovami, život, jenž vlastně v těchto místech nikdy neustává. Jen že dobou touto podivně se utahuje, soustředí se u jisté oblasti, z níž nevychází, kdežto vše ostatní vůkol zůstává pusto a němo. Tyto jednotlivé koncentrace života připadají co pouhé body v nesmírnosti těch rozloh vůkolních, které zůstávají tak těžké a ponuré po celou noc.

Co se nemusí ozývat, neozývá se.

Když se co ozve — houkne-li občas signál, pronikne-li písknutí, zařinčí-li úder železa, vagonů-li dunivě a těžce sunou se po kolejích, až narazivše na sebe, opětovanými a jako unylými nárazy dalšími vzdychají ještě dlouhou chvíli, jakoby se nemohly upokojiti, a volí bučí-li rozsáhle a žalostně, toužíce po pokojném zažívání v chlévech svých — neozývá se vše jinak, než v jakési hluboké noční ponurosti, jakoby tajemné ozevy vlastních podstat se probíraly k neznámému cíli svému, tanoucímu u neobsáhlém trudu, a zapadaly pak zase nezvěstně,

beze stopy, jakoby kámen vnořil se ve vodní tůň. A zase na nějakou dobu vše umlká, jakoby se na tuto oblast spustila příšera zamlklosti.

To jest, vyplývat neustává jistý neochabující proud zvukový, ten nehybně a neústupně tkví na vybojovaných svých místech, z nichž zde nikdy nic jej nezatlačí. Nikdy to neustává onen šum páry, která přes dvůr ohromným potrubím řítí se z kotelen do továrních traktů, vzbuzující neoznačitelný stenot massivních rourových stěn, jakoby se to rozpjalo rámě obra. Neustává onen táhlý posupný ohlas, v nějž jako u vzdálený hukot záobzoří sbírá se z nitra továrny vše, co se tam ozývá a spěje k nezměrnému životu hmoty, — kdy pak ta celá rozloha dvora s obklopujícími jej temnotami jakoby v nevývratné hypnose ustrnula všemi smysly svými uprostřed toho hukotu, v němž všechny ty bagry, na svých místech vykonávající svou strašnou mozolnou povinnost bez únavy a pozastavení jako duše bez klidu, zdají se dávatí posupný, přese vše řítící se rytmus. A posléz vždy i neznámé vzlykotné úpění nějak vytrvává bez ulehčení a útěchy v celé této oblasti, jakoby dávalo se to na jevo všechno to zřícení a zvrácení těch různorodých spoust, schváčených tu nezdolně v elementární rozklad a rozmach podstat svých.

Tak zní to tady ve dne v noci, tyto projevy zvukové tu vytrvávají jako hukot nad horami, každému, kdo přichází, neodolatelně naléhajíce

na smysly. Jenže zde se tak jim zvyklo, tak již udolaly smysly svou jednotvárností, že připadá tento nikdy neukojený rozruch jako němo samo, přidává se nezbytně k podmínkám ponuré podstaty, v níž nezdá se pak ohlasu.

Jevilo se pak vlastně až strašné ticho za všeho toho zde neustávajícího hukotu, za tohoto zvukového víru, jímž promítaly se širé úseky světla a stínů, tu ostře hraničíce a uvrhující se na zemi v příkrých konturách, a jinde zas stanuvše jako malátně v široké rozplizlosti, ulehající v prázdných, vzdávajících se chumlech — a vše se vespol v takové nezvěstnosti projímalo, v té záhadné družnosti, jakou noc obestírá všechny své zjevy.

Ze všech pak hmot v haldách téměř nepostihlých pro obvyklé odhady míry, složených i rozházených po dvoře, na všech místech, ve všech zákoutích, kde se dalo a kde bylo příhodno, vyplývat se zdála jistá významná bizarní tanutí, tak neoznačitelná smyslům, kteráž jen hlubokou nocí jakoby se odvažovala vyvolávat se ze zdrojů svých k záhadným projevům. A byly tyto projevy někdy jako strašidelné, v posunu tak ponoukajícím v útěk a oddálení, jindy v mystické temné rozhárání se vzněcovaly, — a onen chór zvukový jakoby byl úžasně pochmurným pěním a doprovázením niter jejich...

Takto někdy na všem lpěla noc v tomto továrním okruhu a činnosti jeho. —

Co těch nočních chvil strávil tady na dvoře uprostřed toho všeho, za povinnostmi, pátrav, co se děje, vše-li na svých místech, co mělo být. Znal všechna jeho stanoviště i jeho zákoutí i spády podezřelé, v něž unikala neřest a uchýlovaly se živly, jimž jednalo se aspoň na chvílku o vymknutí se povinnosti. Procházel se tudy jako bludnou poutí, v ostražitém, pátravém osamění.

Ano, věru bývala mu začasťe bludnou tato pouť, a jak bludným připadal mu tu celý jeho život, zvláště za těchto nocí, které jakoby z nitra dovedly vypoutávati všechny zlé, nepříznivé moci, vše zatlačující, co by životu v jakékoliv útěše se značilo.

Bývalo mu někdy téměř upadavě, fysicky i duševně upadavě, kdy tělu chtělo se spát a v duši bylo tak trudno.

Tělu mnohdy spát za každou cenu za těch nekonečně se vlekoucích nocí, za nichž do úpadu utýraly se smysly, spát kdekoliv, jakkoliv. Byl by se to oddaně a bez rozmyslu složil jako zvíře třeba v ložiště toho továrního bláta nebo na hromadu škváry, rumu, kamení, zbytků a odpadků továrních, kamkoliv by zapadl — vše tu mámivě kynulo nejsladší, nejměkčí poduškou. Nejhoršfmu tulákovi záviděl v roztouženém, mučivém hárání po spánku, tulákovi a žebrákovi, jenž složití se mohl kdekoliv v příkopě anebo zaléztí si do stohu a celou zvůli tam

dát unavenému, po spánku toužícímu tělu. A takové doupě vytvořovalo se někdy po odpočinku prahnoucím smyslným jako nejblaženější útočiště, jež jen jemu zabráněno. Ah, spát, za vykoupení duše spát na minutku jen volnou, a třebaš složití se někde na ložiště skelných řezavých střepech, i v té řezavosti vynalezlo by si tělo svou vhodnou polohu, jen moci spát, slepě, živelně, bez výhrady.

A tato marná touha tak prodlévavě jímala duši v okamžicích takových.

Ta země propadavě tanoucí pod nohama zrovna vyzývala k takovému složení se těla na svou hrud, jímala k sobě neodolatelně jako náruč ženy, slibující nejvyšší rozkoš spánku.

Ale nesmělo to být, v tu náruč rozpjatou, milostnou, v níž vše tvorstvo se bouřlivě uvrhalo, on nesměl, ta jemu nekynula. Povinnost byla neúprosná a byla mocnější v jeho ponětí než všechno pokušení. Byť se potácelo, upadalo tělo, takřka v bezvědomí násilně již samo se hroutilo jakoby u vlastním oddávání se spánku, vždy musil odolati. Zrovna brutálním násilím bylo se mu začasté vyrvávatí ze své přirozenosti, aby navracel se zase ku bdělosti.

Jen nějakou chvíli dopřál si tu někdy postáti, pak jako v trudném zmatku přemítaje o tom, co tvoří jeho život, jak ubohá je jeho podstata, zakmitaly se mu v mysli představy o luznosti těch výhod života, jež jedině jemu

*

jsou zbraňovány. A pak ihned vše v něm tak zhořklo, ztrudnilo se, tázal se v zoufalém jákémisi zaúpění, čemu že je to vlastně takovýmto osudem svým povinován. A v tomto uvědomění, v těchto úvahách okamžiku svého soukromí, jež jaksí vynutil si pro sebe, nahrnula se mu zároveň do duše taková lítost a ubohost nad sebou samým, nad tou zvráceností a posupností života, jež vedl, nad tím odpíráním si nuceným toho, co přísluší každému tvorů, za jakousi šalebnou výhodu, jež v nejbohatší své odměně nenahradí v životě ani ten jediný okamžik, v němž člověk oddati by se mohl pravé své přirozenosti — tak mu bylo nesnesitelně, tak se v něm vše otřásalo, že div se malomocně u výbuchu nerozvzlykal.

Bylo mu tu jako dítěti, když úžasně se rozpláče nad svou bolestí, která nemůže odejít. Ale bylo to i ono hoře malátnosti, upadání-sil, jimž není popřáno nikdy dostatečné úlevy. Jakoby to byl vlastní smutek podstaty, jež se rozpadává, jejíž vnitřní ústrojí podléhá vlivu zkázy.

Začalo mu již zatím tehdáž býti, jakoby podléhal, jakoby věru rozpadával se ve své podstatě — a to ho zachvacovalo malomocí smutku neobsáhlého. Vydávala pak jeho hrud' vzdechy, které v radosti života nejsou nikdy slýchány, steny jako smrtelné, jež vyvolává do-tčení zkázy.

Až pak musel se zas probrat z tohoto vniterného, usedavého žalostnění, v němž jakoby značilo se hnutí v úpad, a místo vzlyku a pláče, místo lítosti a hořkosti hrnulo se mu v zlých okamžicích na rty ono bezmezné černé proklínání, jaké svrhujeme na bytost osudu, když žene nás na pospas své z vůli nedbajíc našich protestů a bídě nás zavrhuje. Proklínat jal se to jako v extasi zločinu svůj život, své zrození, svou přirozenost, proklínal sebe i celý svět a jeho nároky, proklínal i onu věčnost osudovou, jež takto život schvacuje ve své područí. Jal se i někdy zuřivě pěstí bušit kamsi do stěn a skřípat zuby, a kamsi vzhůru hrozil, ať tam bylo nebe nebo peklo — vše tak zbytečně, marně, v té bezúčelnosti hluchého vysoptění, v němž také jakoby se značilo samo upadání —; neb neměl vlastně ani sil, aby životu tomuto se vytrhl, v jiný směr osudu se dal. Hned to také pochopil, ustal v soptění a pocítoval pak tím úžasnější sklíčenost.

Tak bývalo někdy upadajícím jeho silám, když pozvedat se marně snažily k lidskosti své uprostřed nesmírnosti těch rozloh nočních, v nichž vše tak navždy pomíjet se zdálo, co náležití kdy mohlo k jinému zdání života a světa. Ta jiná lidskost jakoby byla pro něho zakleta na vždy.

Pomíjeti věru zdálo se u něho v té době nedávné vše, co mělo duši náležití.

Což by již bylo o spánek, o to fyzické znovunabytí sil, o pouhé osvěžení tělesné, o všechno to, co slulo právem přirozenosti a co jakoby náleželo pouze mechanismu žití — když zároveň to sama duše jeho jakoby hynula!

Hynula to věru jeho duše, a to bylo to nejtěžší upadání.

Den ke dni hynula mu vždy patrněji, neodvratněji. Cítil v sobě toto mravní upadání. Nemohlo být jinak v poměrech, jež hubily lidskost, v nichž všechny zdroje přirozenosti a zušlechtní mravního bytosti byly odejmuty. Nemohlo být jinak v těch materiálních spouštách, pod nimiž všechno, co duše se týkalo, hynulo jako ušlechtilá květina uprostřed bylí. Nemohlo být ani jinak v tomto stravování všech sil člověka, kteréž jímány byly v kořist jediné bezuzdné věci, jediné práce, jediného cíle mamonu, jediného shonu požitkářského po tom, co vybývalo v této pustině. Nemohlo být jinak, kde příroda s všeoživným svým zdrojem lidskosti a ducha byla tak daleko, nepřístupna, kde Bůh byl tak daleko, kde nebylo víry ani pomnění.

Byloť zde jako u věčném víchru nejnižších vášní, jako u vřavě a jako v dýmu požároviště, jež vzplálo z životního troudu.

A nemohlo být jinak zvláště u něho, jehož bytosti nedostával se všeživný pramen lásky, jenž by očišťoval a vyjímal z bahna, nad

něž by vůní svou vynášel srdce jako stvol stulíku — svrchovaného toho blaha lásky postrádal, které by hrálo na této ledové výspě života a ochlazovalo znojnou rozpálenou skrář v oblasti onoho požárovíště. Její zázračné útěchy se mu to nedostávalo, která by byla s to vytvořiti zelenou oasu v jeho poušti, a nedostávalo se mu jejího heroismu, všemu životu čelícího oddaně s úsměvem na rtech, u vědomí svého blaženství a oddání se, jež nic nemůže odejmouti, její vznešené, požehnané oběti nebylo mu popřáno, v níž životu jeho dáno by bylo svrchované poznání.

Srdce jeho bylo tak pusté do nedávna.

Zůstával tak sám, tak zoufale sám, tak nezměrně opuštěn. Jeho touze nestačilo pouhé ono frivolní zahrávání s láskou, vlastně s pohlavím a jeho smyslnými vzruchy, v něž vlastní omamná výšina lásky byla stržena. Nepostačovalo mu pohlavní nasycení, pohýření tělem, ukojení chťiče; hnus sám o sobě styků těchto zbývá, když vznět srdce jim není za podklad.

Čím dále pocítoval zásadnější, z potřeby srdce a jeho určení vytrysklý odpor proti nahým těmto stykům pohlavnosti, uchvacující se tady na potkání, v kterých srdce je pustošeno.

A nesetkávaje se na dráze žití se ženou, s jejím srdcem, s její láskou, nýbrž pouze s pohlavím a jeho nevěstkami, ať se společenskou etiketou a její zřejmou pohanou či bez ní, a

u- pod rouškou okázalých institucí a jejich sankcí teprv provádějících nerušeně, vědomky i nevědomky, své nejhorší dílo spustošení, v němž podílu bráti nemohl a nechtěl — shledával se čím dále osamocenějším, nešťastnějším, ubožejším.

Jaké neštěstí zírало na něho z té pustiny života, v níž nalézal se tak sám. A již jaksi života začal se vzdávat, již nevěřil v jeho požehnání, v jeho úděl svrchovaného blaha a království božího.

A vnitřní rozúpění za tohoto nabývacího poznání o marnosti a nezadostučinění jeho života trvalo v něm dnem i nocí, neopouštějíc ho ani chvíle, nedopřávajíc vzniku ani jedinému jasnému již okamžiku a dovolávajíc se při tom marně čehosi, co jeho duši nepřestalo tanouti kdes v nedostupných výšinách, jako hledajícímu víru a pravdu nekonečně v srdci ozývá se Bůh, byť i jeho hlas zdál se vycházeti z nejskrytějších útajů — a ona zářivá výšina jemu tak nedostupná somnambulicky neustávala ho k sobě volati, dechem slasti celou jeho bytost v magické extasi k sobě pozvedajíc. Ale on nikdy nedostupoval, nikdy za cílem toho hlasu nedospěl. Nikdy té jeho nejháravější, ve zmučených svých touhách marně se bijící extasi nedostávalo se zjevení, které by jí náleželo a ji věčně zkonejšilo. Jakoby byl ze všech těch povolaných, ale nikoliv vyvolených, jakoby měl býti

z těch, již životem odsouzeni jsou ku zatracení, ah, k tomu zatracení nejtěžšímu, v němž bytost vložena v oblast blaha, nikdy dosáhnouti ho nemůže a jen dívat se musí s nárkem bezejmenným na kol plynoucí symfonii slasti, kteráž pro něho jen vyznívá pohrdavou bezútěšností hran . . . A když tak v sobě hořem hynul jako narcis, jenž v stínu pozůstal vyjmut ze zářivých paprsků životodárné konstelace slunečné, jež by napojila také jeho květ . . . to zvláště za těch nocí na tomto pustém, strašném dvoře, v němž ocital se tak sám uprostřed těch zejících záhadných hmot, jež vždy jakoby se začaly vybírat ze svých podstat stavíce se vůkol něho jako příšerná staffáž zoufalství, pociťoval celou tu zmíru svého opuštění a svého neštěstí!

Tak prahnouti po tom odvěkém sdužení srdce, kteréž jakoby bylo v intencích Tvůrce, když stvořil ráj a v něm muži a ženě dal se setkati jako v nejzáladnější pohádce stvoření, aby v úžasu omamného vznícení spěli v náruč svou a naplnili blaho veškero, — tak hledati kolem sebe a tak nenacházeti, tak být bez ženy uprostřed ráje jakoby nejděsnější ironií pekel, a vidět takto marně a vždy jistěji uplývati vlastní život tou strašnou cestou beznaděje, kudy ubírají se v stínech podsvětí zatracenci v noc, která nemá rána, aby se nikdy nena-

vrátili z tmy a nevstoupili k hvězdám, to bylo prostě nesnesitelné a hrozné jeho vědomí.

A pořád z toho drásavého hloží, v němž byl spjat jakoby samou nahostí své bytosti a z něhož nikdy vyplésti se nemohl za nejzoufalejšího úsilí, jsa při tom rván jako u vlastní nejvnitřnější útroby u věčném, neskonale mučivém ronění krve, bylo mu shlížet v nepomíjivou tu sféru tuch vlastní duše, nedadoucích se nijak zatlačiti a přesvědčiti o jiném. Tolik blankytu opojného, jihnoucího, v jehož zálužném rozpjatí jásala píseň lásky, tolik slastného bujení, jež v jejím požehnání spělo jako v sílivé lázni, hostila tato sféra jeho tuch — všude ten blankyt, všude ta píseň, všude to neskonale jihnutí životní, a jen jemu vše tak nedosažitelné! Z toho hloží nemohl se dostat. A čím více zmítal se v dravém jeho trní, tím více a nelitostněji zdrásáno zůstávalo jeho srdce.

Zdalo se, že již nikdy se z něho nevybaví.

A štkalo tak ve své malomoci.

Byly to ony steny smrtelné, jež nevynášejí hrůzu smrti těla, ale smrti duše a nenaplnění života. Na tom dvoře v noční pustině, za přísouvávajících se záhad osudu, štkalo tolikrát tak bezejmenně v úkrytu kteréhos koutu, kteréhos stínu, vedle kteréš haldy hmoty, jež zůstávala tak posupně netečnou k jeho hoři, jako popraviště k šíleným vzlykům odsouzence.

Na blízku kteréhokoliv nahodilého zjevu života jemu podřízeného se to dalo, kterýž upamatovav na vlastní neúprosnou, tvrdou, naplňující se skutečnost, činil tu perspektivu neukojeného srdce ještě pustější a strašnější.

Štkalo ono někdy v nezvěstnosti, již jakoby schválně si vyhledalo pro své spuštění hoře a jakou vždy volí srdce pro své zoufalství. Odbývaly se to za takových okamžiků prodlení na tomto dvoře, za nichž jaksi nerušeně mohl vejmouti se v sebe, tak krvavé tragedie nitra jeho.

A naléhaly to ony noci nespočetné, vždy v stejném trudu řadící se, noci studené, plouživé a v beznadějnosti své jako nekonečné. Jakoby vyvíjely se a táhly ze strnule nastavených veřejí par podzimu, kteréž vynášejíce se ze všech vůkolních temnot, kvačily v ústrety celé té širé projekci světelné, — noci skličující strašnou tíhou, jakoby měly udolati vše, co ocitlo se uprostřed nich. Zdály se ty noci odtud osvětlené v takových příšerně změtených úsecích do strmé dáli se vrhajících, v níž to světlo jakoby se vpojovalo v záhadnost celé té neobsáhlé ustrnulosti . . .

Zůstávav najednou tak stát na kterémsi stanovišti dvora, kteréž jakoby k tomu bylo určeno, stát náhle rázem tak spoután, jakoby bezmocně zakotven v přemohší ho strašné chumly duše, postíhal se tu v určení a jako

bezdechu. Mdlobná olověná tíha projímala mu smysly, údy jakoby se mu měly sřítiti. Ústa ve zprahlém chvatu hledala dech u vzmahajících se úzkostech, ruce mu malátně poklesly, cosi tak úžasně chvělo se v příšerném prázdnu útrob a srdce postiženo bylo tak krutou mučivou trýzní, jakoby náhle bylo probodeno. Smrt duše rozhostila se mu v tu chvíli u vědomí, celé to pomnění nejvyšší lidské ubohosti, pro niž nezbývá míry zoufalství.

Oh, oh, oh . . . Spjat byl v tu chvíli do úpadu živoucí své bytosti neznámým ustrašením, jakéž v životě nikdy jindy nepocítil, i za nejmocněji vzrušujících momentů, v nichž zajisté běželo o mnoho vzhledem k jeho životu. V žádné zpodobě známé nepocítil nikdy něco takového. Bylo to ono ustrašení uvědomujícího se marného uplývání života, kdy byl již čas vlastního naplnění, kdy jednalo se svrchovaně, aby již ani chvílka nebyla zmařena. A zatím, zatím . . . život tak marně uplýval dále. A toto vědomí v jeho úzkostech a jakoby velké mystické hrůze nevystihnou žádná jiná nebezpečí.

V pustinách pak dvora, v něž se utíkal v bezmezném hoři svém, jakoby jeho srdce z vlastních nader jalo sebe krvavě, hrůzně odkrývat a před něho předstupující, ukazovalo mu svou neskonalou trýzeň, svou poušť: Hle, jak jsem samo! A toto samovolné jakési odkrývání srdce začalo se mu napotom dostavovati tak

pravidelně, nikdy neopomjíc, a v takové přišerné, vidinné význačnosti, jako u přízraku za jistých vnitřních nemocí ohrožujících život, kdy v mrákotách zjitřených bolestí ukazují se pobouřeným představám vlastní útroby, krvavě rozhlodané a zmučené zhoubou. A posléz toto odhalování se srdce z hlubin útrobných bylo pro něho zrovna strašidelné, dostavující se již mocí přízraku, jenž pochmurně své místo v duši si vybojoval, aby s něho již nikdy více neustoupil . . . Hle, jak strašně jsem samo!

A on neodvratně musel nahlížet v celou tu zpráhlou poušť vlastního srdce, v níž osvěživě neskanuje rosa milosti, musil tam patřit v posupné ty stěny jeho, zmítající se stěny přišerně sevřené, mezi nimiž v té zejivé jámě jejich nebylo blahého rozvolnění úsvitu, nebylo oddání se, nekynula v ně milostná čaromoc zraků, nebylo tam úst, jež by líbala, nejíhla v něm nikdy svrchovaná, rozvřelá záluda ne-skonalého lože lásky!

Vše tak studené, zejivé, prázdné, strašné. Strach a jáma bylo to srdce jeho rozevírající se jeho vnitřnímu zření.

Ó, ó — a zatím jak srdce v tom omamném okruhu života se představuje, jak zřít lze v ně jako v slastně odhalující se intimní ozářenou komnatu, v níž dvě bytosti vespolek se rozplývá u zachvacujícím se zvroucnění, a

jaká vůně, jaká hudba vane v tomto ovzduší,
v tomto provázení a překotu lásky!

Jen v jeho srdci jako v černém prázdňém
doupěti čtyř stěn pustě rozplývá se a navždy
pozůstává ohromení opuštěnosti. Strach a jáma
místo luzné komnaty.

Bylo mu posléz tak upadavě, v zimomřivém
schvácení jako v podzimu za ledových,
srážejících se mlh, jež jakoby v duši pronikaly.
— Bože, kam tu zvrátiti se v toto pustě
lože země, aby vše náhle navždy zaniklo a jen
sobě nikdy víc nemusilo se zjevovati. Bylo
mu napotom náhle jako v utišení onom, v němž
začíná vlastní ustrnulost smrti, jako u pohrob-
ném výdechu, v němž ale hrob nejeví se jako
nesmrtelnost, jako věčné zkonejšení smřu, jako
dosažené spasení, ale zeje rozkladem a hnilobou,
v níž tak strašně je zaniknouti navždy
každé bytosti, vyrvané z luznosti žití!

A zatím vůkol spěla noc jako nezvěstné
vání, a kladly se jakési meze nekonečnosti,
v nichž vše konečné tak úžasně pomfjí.

V jeho duši čím dále ohromivěji vše zapadalo
onou jakousi úsmrtí ticha, v němž nic
více nevzniká, ale zaniká bezmezně vše. Bylo
mu, jakoby jeho bytost lidská unášena byla
v mráкотném spuštění, v němž ponětí života
se mu navždy rozplynulo. Bylo mu jen, jakoby
zbývalo mu naléhavé otazování, na něž nedo-

stával odpovědi — kam že podělo se jeho žití? . . .

Nebylo jaksi již žití jeho, strach a jáma zasuly je celé.

Takto okamžiky, takto celou věčnost mohl vytrvávati na svém místě za takových vhrížení, jsou to ony pojmy, jež jsou si tak blízky v ohromivých svých krajnostech . . .

Až bývalo zas napotom, že jakýs pronikavý, úporný otřes se udál v jeho smyslech, jakoby bleskem na blízku rozryly se jeho útroby. Neb jaksi kdyby se byl neudál, nebylo nastoupilo toto příkré jeho zaplanutí, značící zase dotčení života, že bylo by vlastně navždy zůstalo tak. Neb tam to u něho značilo by vlastně smrt.

Vymaniv se tedy ze své mráкотné malomyslnosti, z náručí těch černých stínů, vzhlédl to užasle a pronikavě před sebe jako ten, jenž probouzí se z děsivé, pusté fantasmagorie sna zase ve tvář celé neodvratné těžké skutečnosti. Snažil se to najednou vyzříti; prve jakoby ho život byl již opouštěl, a nyní navrácuje se zase, znamenal to jeho nevývratné, neutuchající zoufalství, jež nutno zase bráti na sebe a navždy pod ním úpěti . . .

Zalomeovalo jaksi zároveň sebou ono ticho, jež na okamžik jako němé ovlášení spjalo všechny živly života, převádějíc je v ustrnutí smrtelné. Vystoupily to z něho zase náhle všechny ty

řinčivé bagry jako v lomozu bouře ve skalách, vyneslo se zase všechno to nezměrné hlučení továrny jako padání vod, jež na okamžik zatajily se v záhadě nočního ustrnutí, aby najednou tím posupněji nastoupily zase pouť bezmezného svého chodu.

A tmy jakoby se divně byly rozstoupily v sled tomuto vyniknutí zvuků, tomuto táhlému, bezmeznému chodu skutečnosti, nastavivše se kolem něho v jakous černou ulici ebenových, nedostupných stěn, s hůry příkré osvětlených, mezi nimiž bylo se mu prodrávati bez vyhnutí v pravo, v levo, bez navracování, jen stále v před. A týmž chodem strašně se neodchylujícím, jemuž nebylo dáno vyhnutí, v jakéms popudu věčného se řízení mezi černými, závratnými stěnami osudu, jež hrozily se sesouti, bylo se mu dále ubírat, v před, v tu strhující, nepomíjivou vřavu života, a na této pouti křížové vláčeti s sebou kříž utrpení — to nejmučivější břímě opuštěnosti srdce, v němž jakoby bylo morovou ranou projato.

Strach a jáma zela zase ze všech stran tohoto putování.

A když zase nastupoval tuto pouť, jaksi k životu se musiv probrati, zdálo se mu něco za těmi stěnami v chvatu unikat, černý chumel smýkl se tam vzbouřeným pozadím dvora, jakoby se tam zlověstná zrádnost označila. A pak to jako u zasáhavém vzhlédnutí ironické nebla-

hosti, u výsměchu zatracení unikalo, odcházelo v nevěstnosti. To jakoby osud života se mu označoval v celé té své nenaplněné míře, stále posupně unikaje, stále nenaplněn.

Ve chvílích takových postihl zavanouti kdes v bezprostředí své bytosti takový vzdech, takové zaúpení, jež táhlo mu kolem duše, s jakým jen ve své zatracení zpět by se ukládaly ony bytosti, jimž nedostalo se vykoupení, k němuž tak bezmezně se pjaly. Zaposlouchal se v ten vzdech tou tuchou, v jaké zvěstem podzimu nasloucháno. Aha! To zaúpělo vlastní jeho srdce, zpět musivši se zas ve svou hrud' odebrati, tam na to místo pustinného járna, v něž osudem bylo odsouzeno. To v strach a jámu zpátky zapadalo. Odebíralo se v hrob své bytosti, jak ve své mráкотy duch zakletý, z nichž o půlnoci napotomní bude se mu zase vzejmouti ku kvílení a nevysvobození. To znova představí se mu jeho srdce v trýznivém svém nepokoji jako děsivé vidění zrakům, aby řeklo: Hle, pořád jsem tak samo. Zase tak v krvavém obnažení vystoupí z jeho hrudi a rozhalí před ním svou prázdnou, úpíci pustinu, jako duch zavražděného před vraha předstupuje, ukazuje na své rány. Bude to tak zítra, bude to tak vždy, nic nepotlačí srdce úpíci ve své touze, nic nezahladí krvavý hlas svědomí . . . Jak jsem samo, och, och, och . . . marně k němu bude volati za smilování, jako k své matce na

smrt nemocné dítě. A on zase nebude moci pomoci, jako ta matka nikdy pomoci nemůže. Snad nikdy nebude moci pomoci svému srdci, nikdy, nikdy — —

A stávalo se někdy za těch nočních chvil, že kolem něho loudily se postavy, nepozorujíce svého velitele. Vyčíhaly si svou chvíli, kdy v továrně nebylo ho zřítí, a spěly vespól na okamžik lásky.

Nejednou to zapadly téměř k němu samému nevědouce o něm, netušíce jeho přítomnosti, an tak vedle v úkrytu stínů noci stál a v tom úkrytu temnot svého zoufání. Nebyly to vždy jen pusté schůzky k smyslné orgii, k okamžitému ukojení chťíce, snad pouhá jen dostaveníčka nevěstek s jejich kumpány, kteří jako psi za nimi věřili, a které byl by zahnal s karabáčem disciplíny zpět na jejich stanoviště.

Mnohdy opravdový vznět lásky, jež z těchto míst nebyla ještě zcela vymýtěna a kterou přinášela si mladá nedotčená ještě srdce s sebou ze svých niv teprv nedávno opuštěných, schyloval to sem na okamžik nedočkavou touhu.

Bylo to třeba na pouhé slůvko, jež tu v takové vřelosti vyplynout dovedlo z přichylojících se k sobě rtů, a to slovíčko zdálo se přinášet tolik nezměrného štěstí těm nitřům, z nichž vyvanulo. Vždyť bylo šepotem lásky, bylo sdružením touhy.

Vřelý jeho dech jakoby ho opodál stojećího ovál jako jaro — a zamrazilo ho zároveň tak strašně, tak bezejmenně. A když pak zavěsily se mladé ruce vespole na šjí a spjaly se obě bytosti jako v jediný záchvat s rtoma v horoucnosti lásky na sobě zářícíma, a bylo to takové objetí a políbení okamžiku, v němž jakoby věčností slasti se chtěla nabažiti ta mladá srdce — připadalo to jemu jako černá věčnost zřirajícího se hoře, jako černý smutek v městě jeho duše rozprostřený.

A co ještě chvěly se ty obě bytosti ve své náruči, u věčnosti toho okamžiku, nemohouce stále dossáti se dna svých rtů a hledající a nikdy nenalézající vyčerpání poháru slasti své, při čemž jakoby jejich mládí snažilo se nalézti své nejnevýslovnější spojení, a co jakoby plamen horoucnosti kol nich šlehal, jehož vůni, sílu a omamnou rozkoš vycífoval, která však nebyla vůní, silou a rozkoší také jeho duše, také jejím svrchovaným vlastnictvím, jemuž by se vzdala — chvěl se to on vedle v utajení svého zoufalství.

Strnulost křeči protáhla se mu údy, přišerné prázdno pjalo se mu od srdce ledovějc ve všech útrokách těla, a posléz mrákoty jakoby ho jaly, v nichž jen postihoval toto štěstí, jehož jedině jemu se nedostalo, jež bylo ho tak vzdáleno, a jen to neštěstí vlastní bylo tak blízko, tak ohromivo. A propast, v jejíž čer-

*

ných úpadech jakési vzlyky mrtvě duněly, jala se to rozprostíratí příšerně a jistě kolem něho, jeho duši uzavírajíc...

Pak když zase v sebe se vracel, maje mnohdy rty do krve rozhrzynuty, byl by tak rád v přítomnosti štěstí onoho, jež ještě prodlévalo, vypukl v pravý svůj nářek, v šílení vzdechů. Ale nesměv to učiniti, zakl se jen v sobě němou, bezejmennou hořkostí, posléz jakoby tak strašně ironickou, jež z vlastního svého neštěstí má posměch.

Třebas ti ještě prodlévati a on třebas dál byl by lačně naslouchal těm vznětům lásky, navždy byl by chtěl být účasten tohoto spjatí bytostí jako chudás hodokvasu .. ale že toho štěstí tady bylo přespříliš a u něho tolik nejčernějšího hoře, nebylo možná déle vydržeti.

A bylo-li lze, raději co nejspěšněji se uchýlil z tohoto koutku slasti v pustinu vůkolní, jež by zas tak bezútěšně pohltila jeho bytost. Anebo jindy zas v chvatu předešla ho láska, posledním polibkem se ujistivši — ten kouzelný žár zavanul k němu jako demonicky, aby jaksí zúplna udolal ho v jeho opuštění, v beznadějném jeho trudu, vyznačiv mu to přec v jeho jako mroucí smysly tolik čarovné perspektivy života, jež jen jemu nikdy nezatanula.

A nacházel se opět sám, jen jakás nevyštihlá vůně chvěla se v té pozůstalé oblasti

lásky, nacházel se to pak sám jako u mraživém vyjevení, v němž ocitáme se po nedostihlém zatanutí vidiny, když navždy nám zmizela.

A na tu chvíli jakoby zamřelo v celé jeho bytosti, taková malátnost ho jala, taková nechuť ku všemu, taková bezvýznamnost bez popudu a opovržení se samým sebou, taková nízká ubohost, i v dechu jakoby raději chtěl ustati, srdce aby přestalo tlouci a šum krve v žilách se zastavil... neb k čemu že všechno to..

Bylo od nějaké doby, že stal-li se bezděkým svědkem takového setkání, nikdy již nepřekážel lásce, nevyrušil u jejich svrchovanosti tyto sladké okamžiky, byť i dály se tak proti disciplině; a při tom vlastní jeho utrpení vši beznaděje, jež tu jakoby se vzepjala ve své neobsáhlosti, bijíc v jeho duši na poplach o svá práva, jakoby stávalo se mu krutou potřebou, a chtěl tu jaksí do dna vyčerpati všechno to rozdřání svého srdce... a přec, kéž by tu nemusil být svědkem, kéž by mohl neviděti a neslyšeti, kéž by mohl vůbec z pojmu svého vymýtiti vědomí, že cos takového je, co jen jemu dáno není.

Jednou jen, když to naplňující se štěstí, jehož stal se také účastníkem, bylo mu za zlé chvíle nesnesitelné, a zvedla se v něm taková zehravá posupnost nitra, ne ze zpupnosti, že

tady je jeho moc, proti níž se prohřešeno, že tady pácháno je cosi proti disciplině, již on třímá v rukou, a tím jakoby jeho osobnost byla zlehčována — ale proto, že postavil se mu tu před zraky jako v jítřivé nesnesitelnosti ten vlastní bídný úděl života, jemuž nedostávalo se lásky, která by jako růžová zář naplnila chmurnou jeho duši, a že v tomto údělu označila se mu tak strašně na úkor tato jsoucnost blaha, až v zoufalé zuření ho uvádějíc . . . přepadl ty zamilované, s láním a vyhrůzkami hnal je zpátky, a zjistiv jména v strachu a zmatenosti chvějících se bytostí, strojil se hned vyhnati je z práce, vůbec odtud, aby jaksi v nesnesitelné hořkosti své duše vše pryč s očí navždy sejmul, co připomínalo mu úděl jiný. I umiňoval si hrozivě v záhubném kypění nitra, jež sebe stravovalo, že všem výjevům takovým navždy učiní přítrž, v té pošetilosti zdání, jakoby tím lásku vůbec mohl vypuditi z okruhu života, aby nic mu ji nemohlo připomínati — a v chvíli tu zároveň chtěl již jen znáti a za svou přijati tu pustou brutalitu života, jak vůkol zela, jak si řemeslně vedla, v té že jedině upokojí to srdce své.

Řádil to teház, jak mu práva poskytovala jeho moc, a na chvíli jakoby se tím dovedl oklamati, jakoby vznesl se nad sebe a své srdce a nalezl své zadostiučinění.

Ale pak přišli oba k němu, ona tak mladá,

svěží dívčina, tak se rdící ve zmatku svého přiznání, on, slušný, zachovalý hoch, s pokorou, ale i zmužilostí v lících; prosili za prominutí... že jsou snoubenci a že o masopustě chtějí se vzít — dívka temně hořela, slzy jí vyplynuly ze zraků, hoch se zajíkal... a že mají to jen ten výtěžek z továrny, aby jim bylo dobrotivě prominuto, že nikdy již nic podobného se nestane na úkor služby a že se jen zapomněli, když se mají tak rádi... Prosil hoch vědomými, oddanými slovy a ona svými slzami, lesklými jako krůpěje rosy od toho vnitřního odlesku lásky, až vypukla najednou v orodující štkání za sebe i za lásku jejich. Naivní, měkké duše to byly, nesetřené dosud o svůj pel. Zastyděl se až tehdy v neoznačitelném pohnutí, tady promluvílo k němu více než sta nejdůmyslnějších sofismat — zachvěl se v sobě a nikdy víc již v těchto místech nepřekážel lásce, byť jemu samému jako zhavými kleštěmi srdce se rvalo... oh, mají se tak rádi, chtějí se vzít, chtějí svými být, oh, tu jakoby přestávalo právo lidské, kde nastupuje právo Boha.

A jen u něho nic nenastupovalo. Jeho srdce zůstávalo stále tak samo, tak samo...

A jindy v trudné, jakoby rozumové resignaci pozastavoval se nad tou bídou svého života, zkoumaje o tom údělu svém. Jakoby nemohl pochopiti, uvěřiti. Vždyť nebyl z jiných,

spíše mnoha přednostmi nad ně vynikal, a vše zdálo se jinak jeho osud činiti tak příznivým, vhodným pro každé zadostiučinění života.

Ano, ano, pro zadostiučinění života, kdyby se mu jen bylo jednalo o to obvyklé společenské zadostiučinění, o jakýs uznaný svazek konvencionality, o přiměřenou partii, o ono náležité udání své osoby a svých poměrů, jež náležely k těm, které vzbuzují maloměstský respekt. Kdyby bylo běželo méně o duši a více o tělo, šablonu, vše již dávno mohl míti výhodně upraveno. Měl slušné příjmy nad spotřebu, své vlastní jmění, postavení uznaného cejchu, na burse společenského odhadování dobře ověřené, rovnající se zvučné třídě dietní, s etiketou titulu dobrého znění. Osobní vlastnosti spíše vynikající, než aby jim bylo potřeba co promíjeti vzhledem k jiným přednostem, kdy tak často v úhradu mnohých nedostatků nastupuje skvělá dietní třída s tituly a zásluhami, která jinak ostkvíti by dovedla každou ničemnost a ubohost, v nižší dietní třídě a chudobě nemohoucí se zatajiti; neb co že mizernosti těla a duše dovede se skrýti pod skvělou uniformu a co nejposlednější fatky dovede se omastiti lákavým titulem!

Jemu nebylo cos. takového třeba, žádného zastření a opentlení jakéhos. Chováním vždy ukázal se celkem korektním, ba pověstně bezvadným vzhledem k všem těm společenským

nížkostí a podlostí, jež nabyly dovoleného, ba vyžadovaného příznaku jakéhos posvěcení a zajištění, stavše se oprávněnými. Nebyl pijanem ani karbaníkem, a kdyby i trochu byl, třebaš i hodně, v jeho vrstvách, je to modou spíše interessantní. Také dítě se žádnou neměl, a nechodil do prodajných domů, ani ho v bytě nenavštěvovaly podezřelé mladé ženštiny. A i kdyby se to dalo a nějaké to dítě byl měl, to je také něco tak přirozeného, samozřejmého, ba zrovna ani k necti to neslouží, spíše to činí u dam jaksi zajímavějším, sloužíc nepřiznaně vždy jen za vysvědčení fysické, mužné zdatnosti. Stran takového dítěte se ostatně několika zákonnými stovkami zahladí navždy každá taková milostná upomínka, a jsou i vzhledem k tomu všeliké ty porodince, nalezince, obecní sirotci, instituce »pražátek« — znalť své kollegy, z nichž mnohý v každém cukrovaru zanechal i po více takových dětech — a jak se přece vesměs oženili...

Byl by tedy na základě svého parere společenského býval co nejvítanějším ženichem nejen v tomto městečku, ale i v celém zdejšími bohatém řepářském vůkolí, s nevěstami namnoze tak výhodnými ve všech ohledech. Bylo mu zkazováno, slibováno, dostávalo se mu celých ověřených výkazů stran věna a výbavy, u jedné také hned výtah z kněh, u mnohých přidáváno celé živobytí z domů, u jedné velmi

srozumitelně nadhozeno, že u její sestry při prvním dítěti dal pantáta do vinku celou tisícovku —; a jakými jinými přednostmi se významovaly; vzdělané, piano, frančina, klášter, i minervistky čtoucí Homera v originalu, pak jaké ruční práce na hedvábí . . . A co vše nestaveno na odív jako přednosti bohatství, vkusu, vzdělání, distinguovanosti dotýčných nevěst a co mělo se státi podkladem života a jeho pravdy!

Věru nikdy nehnusila se mu ženská, jako v tomto kupování mamonu, a jako v tomto sprážením s výhodami a etiketami společenského vyniknutí, honosivosti, okázalosti, čím měla se zakrýti všechna ta bídnost a zvrátenost přirozenosti, všechna ta nízkost a potupa srdce. Vše bylo přetvářka, faleš, zastírání vlastní osobivosti, jež zela tak bídná a bezvýznamná z tohoto společenského bahna. Nebylo tu potuchy o ničem jiném a o nic jiného se nejednalo, než, až by nejdřív smysluplnost byla ukojena, pokud již dávno nebyla rozplýtvána a ochromena neřestným žitím, o pohodlí, přecpávajícím se žrečtvím, o jalové vyniknutí, o společenskou nadvládu. Jednalo se o parádní ničemné žití bez zásluh a vlastního zasažení, v němž ubito pak je ze života vše, v němž láska stává se lží, ale přetvářka života jedinou pravdou; v němž každá povinnost stává se zbytečnou, i obětavost, i slza, i muka, vše je zvráteností, licoměrností. A zbývá a nastupuje něco, co po-

dobá se frivolní hnusné maškaře, pohybující se a jednající bez pravdy, cíle, významu. A jen po této mrzké škrabošce maskary všechno sáhá, nechce nic jiného, netouží po jiné životní podstatě, jen vše tu společenskou stvůru ze sebe činí. Jací muži, takové ženy a navzájem. A takové je to jejich manželství. Manželství na odiv, doma často hnusná jáma, naplněná jakýms hnisem, smetím a prachem života, nudou, zoufalstvím, prostopášností, cynickou otupělostí. Není v tomto životě, jehož srdce nesúčastněno, potuchy o víře, všemohoucnosti, svobodě ducha, o vědomém sebezapření a povznesení se nad úroveň lidské bídy, není porozumění nutnému zlu a strádání, obětem a nevyhnutelnostem života, jež dva lidé oddaně by přejavše, tím volněji zanášet by se vespolek mohli ku pravé, určené jim oblasti své lidskosti. Nejedná se tu o svazek bytí, k němuž by přistupovala rozháraná srdce, ale spíše jakoby pjalý se tu k sobě rozchamtěné žaludky, uvažující o vzájemných výhodách; a v ně jakoby zvrátila se duše docela. Nejedná se o vzájemnou útěchu a posilu života, o to jakési blahé ztělesnění družnosti duší, o to jakési neodolatelné zpodstatnění všech touh a snů i všeho toho, co vloženo je v lidskou duši věčnou tvořivostí; nejedná se o to vědomí silné a vítězné, že půjdou-li takové duše pospolu, že tím spíše dojdou cíle lidskosti a podaří se jim vynést se nad tu nevyhnutelnost vší po-

zemské bídy, aby dospěly posléz k pravému onomu povznešení života, jež věčně u vědomí lidstva tanout bude, vybavujíc jedině z těžkého jařma pozemskosti.

V něm pak jedině že nebylo by břemen, tíhy, nudy, strastí, muk a posupnosti hoře, nebylo by rozervání, zoufalosti, omrzlosti, neplodných zmatků a toho pustého vláčení se životem ze dne do dne, jak vše to s sebou přináší všechno to nezadostiučinění života, jenž vymkl se lásce, povinnosti a pravdě. O nic takového se nejedná, o to, aby vše bylo vzájemností a blahem, ve svém naplnění života; jen o to bahno se jedná, aby bylo co nejtučnější, co nejveselejší, a bylo k tomu co nejvíce peněz a co nejbezohlednější strhování všech zájmů a výhod pro sebe aby k tomu napomáhalo.

Kdyby jediná z těch nevěst, pocitujíc k němu družnost, místo všeho vynášení oněch svých materiálních výhod, jež ostatně byly nadýmány jako telecí kýty řezníkem, aby tím více lákaly oko kupce, ať již těchto kýt, ať již oněch nevěst — kdyby jediná to byla řekla: — Hle, taková je má duše a takový jest cíl mého životního putování, a takto rozumím vážnosti a povinností, z nichž i já chci přejímati svou část a tu část pak splnit se vynasnažím dle sil srdce svého a svého svědomí, a takovou znám pravdu a toužím po pravdách dalších, a takovou jsem zaujata prací a takovou mám

průpravu životní a takové potřebné znalosti pro život . . .

A byla se ptala dále, jaký zase on je člověk, jak cítí a soudí, po jaké pravdě se pachtí a jakou prací je zaujat, a souhlasil-li by tu s jejím zdáním o životě a s jejími pravdami a s jejím konáním. A souhlasiv, zdali by chtěl ve sdružení s ní přejmouti život, na onu posilu, na ono zpodstatnění duší, v kterémžto přejmutí by pak naplnilo se jejich blaho a štěstí a našli by zároveň pravdu a zadostučinění životního svého údělu . . .

A byla se vzájemně ptala na jeho život, minulost a mravní vztahy, zkoumajíc je přísně, zdali je čist a oprávněn, aby přistoupiti mohl k oběti lásky, jíž má se bezmezně a bez výhrady vzdát lidské srdce, napotom jsouc ještě dlouho v uvažování, dlouho na stráži, aby láska nebyla změlena s pouhou vášní, s návalem smyslnosti, jež šálit dovede tolika illusemi a takovou romantičností obestírá svůj cíl. A byla dala na jevo, že i ona byla živa tak čistě, aby u sdružení, k němuž srdce její vzpjati se touží, jasným okem, bez ochvění hříchů a skryté necudnosti vzhlédnout mu mohla v oko jeho, přivinout se k němu u celém pozhnaném vzdání, v němž tělo i duše se spoutá bez výhrad, u vzdání, které je jako mystickou září bytostí, jako nebeským plamenem duší, z něhož ony víc nikdy nemají se vyjmouti.

A byla by si zároveň vědoma, že k této lásce, k tomuto soujemu putování, jež jakoby bylo očistou života, je potřeba naplniti tolik vážných povinností nevyhnutelných, dáti tolik záruk jejich dodržení, napjati tolik sil, které by nesměly nikdy ochabovat, vždy znova a každé chvíle pohotovy k zasažení.

A kdyby mu místo o anglickém nábytku a svých hedvábných spodničkách a o tuctech prádla a ampulách a svém věně mluvila o tom, do jaké míry je sama schopna rozhojňovati hřivnu života, aby nezůstala ladem ležeti a nebyla jen cizopasně stravována, ale přinášela pravého požehnání životu, a byla dala dále na jevo, do jaké míry má ochotu vlastní prací vyhovovati všem svým potřebám a potřebám jejich soužití a neodkazovati je prostě v jármo jiných, ale uvědomiti si, že v tomto vyhovění je nejen totik uspokojení svědomí a pravé naplnění praktického úkolu života, ale i že hříchem a kletbou je činiti jinak!

A byla si dále vědoma, že v tom, co láskou má být, stranou musí se navždy odložit vše, co je sobectvím, chtíčem, libůstkou, leností, frivolní romantikou, pouhou šalebnou maskou života, v čem všem staví se licoměrný život na odív, na úkoj vlastní rozmařilosti a samolibosti, která nikdy není k ukojení, — a že má-li býti onoho povznesení života k lásce, musí k této nejsvětější, nejnádhernější budově

života dříve základ pracný být vybudován, kterýž sluje povinnost a svědomí . . .

Aby jen takto uvažuje byla naznačila, ona že takto život pochopuje, jen takto jej míní věsti, jen takto celým bytím že se mu chce vzdát, a on, soudí-li také tak — a tak by jen souditi a věsti si musil, aby ho mohla milovat a mohla být jeho ženou —, aby jí tedy podal ruku, aby jí byl nápomocen v životním díle a aby ve jménu božím spojili svá srdce navždy!

Oh, nikdy se tak žádná nezeptala! A žádná mu nic takového nenabídla. A žádná nekladla si oněch výhrad, jež u milované ženy byly by mu jako božským zákonem. Zeptala se jen na něho každá, je-li dost feš, kolik má příjmů, v jakém je postavení a jestli titul je dost lákavý, jaká je možnost k nic neděláním, k promaření a pustošení života. A to postačovalo k ocenění člověka. A sama také víc ze svého srdce neuznávala za vhodné zjevovati — nic jiného, než kolik těch tisíc bude, jaké výhody dobrého bydla z její strany. Tyto záruky postačovaly dle těchto zdání úplně k té instituci, jež zvala se výhodnou partií na obě strany, tou institucí, která božství lásky zvrhá v peklo prostituce a životní zkázy.

Se vším pryč! Zhnusilo se mu vše docela. Vše odmítl, vše odbyl a drsně jednou pro vždy vyhnal všechny posly, již měli za provisi kuplovati s láskou; jakýmsi bičem neskonaleho

rozhořčení vybičoval všechnu tu láj života od prahu svého srdce — jako Kristus vyháněl z chrámu svatokupectví.

A nikdy necítil se tak bídným a opuštěným jako tehdáž, kdy všechny zdroje ženskosti jakoby se pro něho uzavřely.

Zase jeho srdce zůstávalo tak samo, tak samo zůstávalo to srdce jeho v oné tíži a osamění, kdy zdá se posléz člověku, jakoby ta samota stala se příšernou bytostí vedle jeho, vystoupivši odkudsi ze záhad strašnosti, aby zela na vlastní bytost člověka jako otevřený hrob v temném vypjatí svých úmyslů. A co za tohoto stavu na jedné straně stává se život čímśi tak nezměrně pustým, jako u černé závratí propadání za cílem, jehož nikdy nebylo, obklopuje se na druhé straně mukami zoufání, šílenstvím hrůz.

Tak mu již začalo být.

Ona mystická bytost osamění přistupovala k němu vždy blíže. Zelo cosi na něho jako hrob, jenž čeká na uzavření. A někdy tato jeho bytost ve strašných němotách svého obklíčení propukala v pravý povyk onoho úpění stesku, jímž tak bezmezně překypovalo srdce jeho. Bylo v něm pravé šílenství a zoufání hrůz života beznadějného, bez lásky. Tak mu již tehdáž začalo být. Tonul v oblasti nezměrného opuštění. A již již sáhat chtěl k těm prostředkům, které by učinily náhlý konec této pusté

nesnesitelnosti. — — — — —

— — Až tu přišla ona — ó, chvíle požehnanosti a záludy osudu, jak nezměrně je srdce vděčno tvému příští! A v jaký vznes perutě Tvé lásky unesou, v jakou oblast nevytušenou pojímům sobeckosti a pusté neomilostněné všednosti! Jaké znění v duši uvedeš, jako když včelstvo rozpěje se mystickým svým souzvukem u prvním vzletnutí v jaro a blankyt nebes zahnícený jarní září jakoby sestupoval v souzvuk jejich, stanuv v jeho svaté harmonii! Požehnaná chvíle taková, v branách věčna klíčů tvůj vzrod a tam osud tebou dán. Nebeskou mannou jsi naplněna, abys, sestoupivši v duši lidskou, v ní učinila celé své poslání boží . . .

— Ó, Marie, ty's určený cíl života mého jakoby záměrem věčnosti, jež ve mně a v tobě zanechala svou část, aby se navždy spojily, jsi bytostí té chvíle nejslavnější, jsi andělem onoho poslání, údělem naplnění, v němž království boží zůstaveno jest člověku! . . .

Srdce již není samo!

Jaký nezměrný hlahol, jaký jas harmonie vzejmul se mu nitrem při tomto pomnění. Vyplynulo jím cosi jako dech boží chrámem v klanění se zástupů. Všechna allelujah srdce vzejmula se u nevystihlém nadšení . . . a jakoby si připamatovával neustále v úžasu opojení svého, že blíží se k samému oltáři svatyně k božství samu! Chrám duše jeho vzněcoval

J. K. Šlejhar: Peklo.

13

se jako v onom nezvěstném závanu věčnosti, když tato přidává se k pozemskosti . . .

Musil prudce vydechnouti. Nezměrný byl to vzdech, jímž jhlo nitro u nesmírné své rozkoši. A bez tohoto vzdechu, bez této úlevy jakoby se nitro, všechno cítění musilo rozplynouti samo v sobě, jako oslnivý jas stravuje se posléz zárem svým. — —

Vytrhl se to tímto vzdechem zas posléz sám ze sebe, ještě k těm chvilčkám nutnosti se navrácuje, jež zbývaly na jeho dráze a u nichž bylo se mu ještě pozastaviti, než ve svatyni božství vejde . . .

Velký posun elektrického světla zběhl dorem. Rozšířil se jako dvěma nesmírnými veřejemi na obě strany, jakoby cosi neoznačitelného se zmítlo a sebralo s sebou, načež zase ony veřejí semkly se těsně v sebe zároveň.

Řinčivé dunění narážejících na sebe vagonů zalostně, jako u stihujících se, opětujících výčítkách, prodralo se právě nehybnou nocí — zase kdes tam v předu z nádraží sune se do dvora celý nákladní vlak, jež nyní vagon po vagonu přejímají volská spřežení, uvádějice jej k jednotlivým traktům v jeho stanoviště.

A volí přihnání z teplých svých stájí jakoby pocífovali neúprosnou tíhu zbývající pro ně lopoty, rozbučeli se táhle a smutně, a jakoby třásl se a tak nevýslovně trudně toužil ten jejich rozlehlý žalný ozev, v němž tolik zvířecí duše

je utajeno ; toužila a snila zajisté ta duše zpátky do teplé stáje, po svém nočním odpočinku, z něhož byla vyrvána. To byl jejich osud po všem tom, čeho byla zbavena, aby výhodněji jejich zvířecí tělo v oběť bylo uváděno, a jakoby v bučení tom bylo i porozumění tragice tohoto osudu — i jejich zvířecí svět schvátila vřava lidského žití, uloupivši jim vše. Nocí do daleka a široka zvučela ozvěna jejich nářku, a jakoby divně naléhala a hledala účasti — a on nemohl náhle s takovým zaujatím nenaslouchati. A dříve než by zase odebral se na nejbližší určenou stanicí, pozastavil se jaksi ještě u tohoto hlasu. A že míra pravé soutrpnosti a nejvyšší míra účasti a lítosti nad každým osudem, jemuž určeno je strádati; má se vzbuzovati a naplňovati v nás, nacházíme-li se sami v nejjásavějším plesu a štěstí srdce, tak bylo i u něho. V záři duše své, jež vznášela se nad celý svět, shlédl každý stín země a byl by shlédl i stín nejtělejšího vlákna, jež chvělo by se v utrpení ; a takovou soustrast pojal náhle s těmi nevědomými zvířaty, jimž odepřeno všechno právo jejich, a nad tím osudem celým, jenž jim zde kyne, aby nežila v blahé přirozenosti a volnosti jim dané, ale těžké povinnosti bez oddechu a pozastavení sloužice v jařmu, aby dosáhla své nejmožnější živé váhy . . .

Ano, ano, vznesl se v něm jakýs blas . . .
že jak nelítostně na vše sahá kořistění lidské,

*

bez útrpnosti, poshovy, vše schvacující ve svůj cíl mamonu, jen u výpočtu výhod hmotných shledávající svůj cíl . . . Tak mu bylo podivně líto těch zvířat, jejichž tragický řev jakoby mu vždy označoval onen všecken nezvěstný nářek ostatní, jenž vyplývá ze stejného údělu, ať lidského, ať zvířecího. I druhdy za tohoto bučení žalu bývalo mu tak nezvykle úzko na tom samém dvoře, kde nyní jeho duše vynášela neustále svá allelujah k Tvůrci. Ale to byl spíše stesk vlastního srdce, k němuž přidával se stesk jiný. Nyní však v chvalozpěv jáсотu a plesu srdce a vyvírání nejtajemnějších vznětů lidskosti u svrchovaném jejím pomnění dovedlo se nyní ještě jinak vše vpojovati, jaksi neobsáhle vpojovati u vzhlédnutí čistším, z obzorů jakoby objímajících všechnu lidskost a všechno cítění. Na vše jakoby mohla shlížeti jeho duše v nebyvalé, neochabující moci soucitu a v ryzí, vše přezarňující jsoucnosti neskonalé účasti.

Zdalo se mu, že v účasti této, jež výronem je srdce, když posléz našlo sebe, když dáno mu bylo ono zadostučinění, které tvoří jedině jeho žití a je mu vezdejší smyslem, že v tomto probuzení všelidském jakoby i samo všeslitovné Božství shlíželo u vyvrcholení své všemohoucnosti na to, co děje se v tvůrčím díle jeho, u průběhu všeho dobra i všeho zla, jimž oběma stejně kyne svou ukládající se svrchovaností, svou spravedlivostí a odplatou, aby vše

v tajemství majestátu svého přivedlo ku platnosti a určení za nejvyššími cíli svými . . .

Slyšel v sobě hlasy a viděl v sobě pozvzdání.

A jakoby plynula v něm tajemná řeka, uchvacující jeho nitro ve své mocné vlny, jakoby vzhledy nebes v něm promluvily, řinuly se. Plynuly v něm to svrchované vzněty lásky, horoucnosti tak milostné, jako plesání a božstv, samo, a plynuly v něm vzněty jiné lásky, jiné horoucnosti, které jakoby přejímaly všechno hoře světa u neskonalou účast.

Slyšev onen nářek v jásotu svého srdce, jakoby tam do těch zdrojů utrpení chtěl celou duší tolik vpojiti útěšného a slibného z tohoto vlastního údělu svého a všemu kynouti na povzbuzení k naději a nevystihlé úlevě. A jakoby všemu sliboval horoucně, a bylo to slibování, že co jen nadejde a naplní se ještě to, co se nyní připravuje, pak že zároveň na vše seslána bude velká milost nebes a nastane ona velká záměna svrchovanosti, jež všechnu tu tragiku a bídu života uvede v neskonalé pojmy jasu a blaženství . . .

S takovým cítěním, vzněcujícím se v nedosáhlost pojmovou, a jemuž nemohlo býti dáno náležitých slov a poskytnuto výrazu, ale jímž srdce jeho v překotu svém se označovalo, budující si všechno své lidské pomnění do bu-

doucna, pozastavil se na okamžik onen u tohoto zvířecího žalostnění, naléhajícího ve tmy noci.

A s cítěním takovým byl by se nyní pozastavil u utrpení každého, a chtěl se tak pozastaviti u utrpení i ústrachu mušky, jež uvázla v pavučince, i u utrpení haluze, jež usýchala na květné jabloni. A kde by co trpělo a strádalo, v oblasti života i hmoty, v oblasti každé, jež jímána je v týž soujem, chtěl se u všeho takto pozastaviti . . .

Nebyť již dávno sám, netrpěl sám, mělť Marii.

Ale v tuto chvíli nejen ona dlela v něm tak neskonalá, svatá, ale jakoby ještě cosi jiného, tak neobsáhlého bylost jeho navštívilo, aby v duši jeho navždy se zahostilo, nadále tam sídlíc s nimi všemi.

Nebyť již docela sám !

A v tomto obcování sdruženém nechť na-
dejdou všechny věci života a světa. S cítěním
tímto, s touto zmírou rozevírání se nepozna-
ných zdrojů života, shrnujících v okruhu svém
všechno v nezměrnou účast svou, vcházel posléz
na všechna následující stanoviště tovární práce,
na oné dráze v pozemskosti ještě spějící, jež
ale jakoby zasáhala v nebesa — — — —
— — Vešel do kotelny, ponuré ústranní bu-
dovy, ku vznikům a pramenům vši té nesmírné
síly, jež do všech továrních traktů odtud byla
jako v bouřlivém překotu rozváděna. Všechna

ta rozvířená, rozpoutaná moc v celé širé oblasti tovární zde měla svou podstatu a jádro.

Hlavním chodem nevešel, ale ústraním malých zapadajících dvířek, s jakési pavlače, jež stála na úrovni s podlahou vagonů, které těsně k ní samé se přisunovaly. Zde skládalo se uhlí a dvířky oněmi hrnulo se do kotelny. Celé vlaky s uhlím dojížděly denně do těchto míst a jako v bezednost, která není k naplnění, vyprazdňovaly sem svůj černý obsah.

Sestoupil několika železnými schůdky dovnitř, dvířka za ním sama zapadla.

Vytanula před ním místnost poměrně úzká a jaksi nesmírně dlouhá, klenutá, vysoká, v jakési stlumené ale strašné vřavě dunící, jež kdes v jejích klenbách a základech zároveň zdála se hrozivě vytrvávati. Naplněna byla jakousi všele třeskutou, rudě zamženou atmosférou, z níž dole vyzírala jakoby šklebícími se čelistmi posupná řada ohňů, kypících, rudých vyhní, z nichž kamsi v strašlivé pozadí jako pekel chrlily se neustále plameny.

Některé tyto zceněné čelisti spočinuly zrovna v jakémisi sveřepém, ulehlém klidu, jakoby v zažívání netvora, oddychující zvolna v řevavění svého sežehujícího se již bílého záru, aby za chvíli znova pohltily a zžíraly další massy paliva.

Po třiceti párech bylo těchto výhní jako stále rozevírajících se, ohnivých, nenasytných

tlam. Třicet kotlů to svorně dnem i nocí pracovalo v těchto místech, chrlíc ve společné ohromné potrubí soudruzně svou ohromnou moc, jež vyvířala z jejich útrob věru jako u kynutí pekelném. S hůry vzhlížela sem zamřížovaná okna s upjatým, neunikajícím z nich rudým, do krvava a řeřava přecháživým zážehem, jakoby to úsvitem zlých demonických očí, co za nimi vlála tma tím černější, příkřejší.

Temný, vzbouřený hukot, jenž vzbuzoval úžas a neurčitý strach, a pak jisté překotné otřásání a zmítání, které neochabovalo ani okamžik, trvalo jako sopečné dunění v této místnosti, jež v zamžení kdes stále unikajících par, krvavým světlem vznícených a jakoby řeřavě fosforeskujících a stále znova divě vzplanujících, a pak v tomto hlubokém osamění noci, které tady tak tušivě, těžce, obávavě přepadalo duši, nabývala neoznačitelného rázu. Jakás věru příšernost demonické extaze zde vystanula . . .

A před každým tím párem ohnivých tlam dlela lidská postava, ponure zamračená, v jakýs soumrak duše své se zabírající. Každá z nich, se stran a z předu příkře osvětlená, jako oblita řeřavým bronzem u neklidném vlání plamených reflexů, jež se na ně vrhaly z oněch ústí, vysvlečená každá do košile, hrubé, zčernalé, rozhalené, v obličejí začmouzena, určena, zvláštěního, bělmem svým příkře probleskujícího pohledu z okruhu mouru, některá s dlouhým há-

kem v rukou, některá s lopatou, všechny jakoby u strážném vyčkávání a každé chvíle pohotovy k zasažení do těch hrůzných živlů před sebou — každá z těch postav sebou hnula při jeho příchodu pudem podřízenosti.

Zároveň odkudsi znenadání se vybrav, kolísal se hned k němu délkou síně dozorce, vyňav ze rtů krátkou dýmku právě tak černou, jako zde vše ostatní. V takové trudné pokoře upjal k němu bělmo svého pohledu, jež svítilo jako olověnou, zhubřelou slepotou. Měl samojediný na sobě kabát, poněvadž mu často bylo vycházeti ven.

Mezi tím některé z těch postav sklonivše se, vzhledly do výhně v příkrém jakémsi zapátrání a shledavše, že je čas, s třeskotem rozevřely těžká dvířka výhňová. Rozevřelo se tak postupně několikero ústí, naplněných ohnivou znojí, jež tam kypěla jako u plamenném varu. Jakési příšerné, rudé zaplání naplnilo celou kotelnu, v klidný bílý úsvit obloukových lamp nalehla dívoce krvavá, vřelá výheň pecí. Kdyby se byl nedostavil, možná, že by ti lidé byli s příkládáním ještě posečkali. Posečkání značilo vždy pro ně úlevu a bylo jim výhodnější topiti zřídka, ale pak najednou naklásti paliva. Prikázáno ovšem bylo v racionálním smyslu naopak, příkládati často a méně, co oheň postaje tráviti — ale bylo o onu úlevu a o toto

nařzení mnoho co zápasiti, často brutálně a bezohledně.

A jak začaly nyní topiti, vytanuly ty postavy před výhněmi, na zad vrhající netvorné fantastické stíny, jako přišerná řada silhuet. A řinčely háky, prohrabující ohně, a svištěly lopaty, vrhající obratně a jistě v plamenné nitro novou, černě lesknoucí se kořist, jež nikdy nesmí dojíti těmto netvorům kotlů — plameny tu jakoby uspokojivě zahučely, vzdouvající se v prudkou, vše pohlcující oblast žáru a třeskatosti.

Mlčky na okamžik přihlédal k tomuto výkonu, také nelze vyrušovati v něm nikoho, aby nebylo zdržování, přílišného zchlazení kotlů, jeť výkon tento jako jakás exaltace v horečce...

— Podívejme se, i ten Ruml jakoby si v celé vyhovující horlivosti dnes vedl, a bylo jindy dost co činiti s tímto zvláštním vzpurným a dráždivým elementem, zběhlým odkudsi od komediantů, u něhož nebylo lze nikdy dosáti toho pravého podřízení se, a který vždy ve všechno své konání musil vměšovati cosi ze své vlastní přirozenosti na úkor rozkazu a discipliny, jakoby při všem musilo zbývati něco podle jeho rozumu, podle jeho náhledu a choutky — však již uzavřel propustiti ho, nechť si táhne za těmi komedianty, tam jakoby jedině patřil mezi onu chásku, stojící mezi zločinem a anarchií. — Podívejme se, jak korektně si počíná, věru, chce-li,

není to neobratný člověk; a v jaké neomylné bravuře činí ty své vrhy lopatou, jež zrovna poslouchá a jakoby sama hrála, na každíčké místo roštu stejnoměrně rozdělující černou massu, jak to má být. Cosi precisně komediantského je v tomto výkoně Rumlově. A při tom v pihovitě, žluté, ostré jeho tváři, jež vždy slídí kolem sebe jako po kořisti, obráží se jakýs neobyčejný výraz, napjatý, proniknutý temnou vnitřní zaujatostí, při tom soustředěném stavu duše, za něhož všem mechanickým výkonům daří se v jistotě nikdy se nechybující; a každá piha v této tváři jakoby bodala a vybíhala ze svých míst, žhnouc zjitřeným, brunátným ohněm, až cosi šíleně vytrženého, mimo svou bytost se nacházejícího a těkajícího kdes po neznámých obzorech, zračilo se v tuto chvíli u výrazu tohoto topiče. Na Rumla to zas bezpochyby přišlo — to vzpomněl si na tu komediantku, co byla jeho ženou, a na těch několik dětí, jež jmenovaly ho tátou, co kdys všechno v jedné chvíli tak se mu znechutilo a co vše, nerozmysleje se pranic, náhle opustil; to vzpomněl si třeba, jak těm jeho drobným dětem údy tam u komediantů lámou a tělo svíjejí za strašného jejich žalostnění, a jak ta komediantka, matka těch dětí a jeho žena, marně dosud vyčkává, kdy vrátí se on, jež měla tak ráda, byť i jí bylo uloženo lákat tu mužskou spřež, aby dali více vstupného, aby se to strašné živobytí tak spíše vydo-

bylo; i byť to mezi nimi vedlo často k výbuchům — přece to bylo její povinností. Ale on se k nim jen tak vrátit nemůže — když tehdy jim ušel, ukradl s sebou celou kasu (to se všechno vědělo). A pak nehledě ani k tomu přivítání, v němž ti lidé jeho druhu nebyli by jistě zrovna delikátní, aby se vracel, v tom nejakoby ho zdržovala jistá malátnost, že snad netroufal by si již zmoci takové břemeno, jako je ženská s několika dětmi, ale spíše jistá divá zvůle, že tady mohl bezuzdně po svém si počínat. Potopiv totiž svých 12 hodin, že pak mohl uvrhnout se, ničím více nezdržován, kamsi do zamílované své putiky, kamsi do hampejzu, kde mohl rádit, s děvkami oplzlit, chlastat, karbanit, na harmoniku si pohrát, všechny výstřednosti provádět, ubandit se jaksi do němoty, mohl se to v celé divé jakési nezřízenosti svých choutek oddati jakémusi šílení svého života, jež ho mělo v moci. Tam u nich, ta ženská se svými výčítkami a němým jakýms k němu úpěním a zase vrháním se mu kolem krku a takovým . . . mh . . . neodolatelným laskáním, i ti proklatí fakani s brekem svým a obstupováním ho a držením se ho za nohy, uprošující tak svého tátu, aby u nich zůstal, zatím vždy ho jen zdržovali, tak protivně, nesnesitelně; a kdyby i zadržet se nedařilo, odhodil to brutálně [všechno, aspoň tak nepohodlné mu to bylo a zkalilo mu to jaksi již předem jeho náruživost, v níž přece jakoby zůstal

osten a stín výčitky. Tady však — bylo ovšem tak jináče. A přece, přece jen zase tam k nim někdy jakoby se zachtělo tak mučivě, tak strašně háravě. A co se nyní tou zjitřenou tváří noří do plamenů, které ji řevavou silhouetou přikře promítají, a co ty jeho zraky zahořují krvavým zářem, posupně kamsi vzníceny mimo výšeň v ně tanoucí, a co ta lopata v jeho ruku vede si tak neomylně, zdaž nepředstavuje si to jako v halucinaci onu svou komediantku, jež jediná ho zvala v náruč neprodajně, kynouc mu nejen tělem, ale i srdcem svým — však věděl o té lásce její, jak to srdce své bouřlivě mu vstříc přinášela —, a zdaž to v tom sykotu plamenů a svištění uhlí neslyší nárek komedianty mučenných dětí svých, marně dovolávajících se svého táty a jeho přispění? — ne neměl v úmyslu vychovati ty děti za komedianty a v dobrých chvílích měl s nimi jiné úmysly, jaksi po lidsku je vychovati a bez pohany a opovržení do života vypraviti . . . Ale zatím to se stalo — okamžik znechucení a zprotivení se přirozenosti, zákonům života a povinnosti, okamžik slepé zvěle a mámivosti svobody bez otěží a přítěže, a zvíře nespoutané již se vrhá v domnělou volnost svou, kde jaksi lépe jeho pudům bylo zakynuto. Všechno se to vědělo, i o tom zdržování a takovém . . . hm . . . láskání té ženy a chytání za nohy, a jak to vždy tak odhodil — všechno se to vědělo, v opilé chvíli vše pověděl

na sebe a vyžaloval Ruml. A vědělo se, jak byl by posléz, zbyv se již všech rozpakův, i své malátnosti, i svého bažení po nezřízené svobodě, v níž by nic nepřekáželo jeho zvůli, vše překonav v sobě, tak rád se zase navrátil, byl by se již i podrobil trestu za tu věc stran té kasy (a nebylo to snad jen tak, věděl ze zkušenosti, jak byli by ho nejdříve zmlátili strašlivě a co s ním vše dělali, než by ho zas přijali, a věděl, že takováto pamětná u lidí jeho oboru bývá věru nezapomenutelnou a je nade všechnu jinou morální vydatnost), — všemu, všemu byl by se podrobil a lezl k té ženě po kolenou a prosil ji za odpuštění, aby mu zas byla tou ženou, jakou bývala, a ty děti nikdy víc by nesetřás'... aspoň horoval tak v opilé chvíli, zajíkaje se vnitřním jakýms divým úpěním. Leč nenalezl ani ženy, jež by ho v náruč pojala, ani dětí, jež by se k němu vinuly, ani komediantů, aby ho dříve ztloukli do úpadu, než by ho přijali zase mezi sebe, a i toto ztloučení jakoby již hledal, věda, že-je nutnou průpravou. Prý někde v Sedmihradsku a v Rumunsku potloukají se ti jeho lidé, a dávno již zde nebylo po nich slechu. A vědělo se, že někdy v divém jakéms chvatu místo odpočinku zběhal Ruml celé daleké vřkoly, do měst o jarmarkách a trzích se vydával, poptával se, na úřady se obracel — vše marno. A pak pil a řádil Ruml — a topil někdy jako ďábel v pekle a jindy nebyl zase

k přimění ku řádnému plnění své povinnosti, dáváje na jevo neoznačitelné výbuchy své povahy a umíněnosti, vzpírající se továrnímu řádu.

Však chystal se již dávno ho vyhnati — ale co tak nyní na něho z ústraní patřil, vrývala se mu ta řefavě bronzová silhueta Rumlova tak nějak divně do duše, takovou jšhnoucí oblast tam zanechávala, a jakoby mu bylo náhle až v trýznivém pocitu vše překonávající soustrasti přichýliti se k člověku tomuto. A žádný detajl neunikl mu v okamžiku tomtu z této příkré, rozžhavené tváře — ty vrásky jak se tam vrývaly, neoznačujíce to jedině v onen pichlavě lstný, nespolehlivý výraz tvář komediantovu, ale jakoby projevovaly těžké sevření neodcházející mučivou strastí, jež hledá nitro — a hle, nyní ty zažloutlé, jako řadou se promítající řasy, splývající úporně jaksi do plamenů, se náhle zatřásly, zakomihalo sebou blýskavé, tou krví ohně zbubřelé bělmo oka a hned jakoby se přelínula přes ně průzračná nachová vláha — ano slzy to byly a zajisté ne z ohně, takové oči, jako Rumlovy, dávno již se otužily před ohněm a před zjevem každým . . .

— Ne, nevyžene toho Rumla, nevyžene ho . . . snad že zatím se mu podaří naléztí tu svou ženu . . . ty své děti . . . ne, nevyžene ho . . . připovídal si v tu chvíli v zádumčivé, do daleka zacházející rozpomínce, která obsáhala tolik lidských obzorů . . .

Načež hned, snaže se čemusi nedůtklivě ujíti, a maje dozorce podle sebe, — něco stranou a něco vzad z povinné uctivosti, jež ve své nemotornosti nevěděla by se ani jinak projevití, a nepřírozeně komihajícího, jakoby u vynasnažujícím se projevu téže uctivosti, v níž i se rtů sňal celou zamouranou fajfku, zastrčiv ji místo do náprsní kapsy kamsi za černou svou košili, u krku provázkem spjatou, — procházel celou dlouhou síní kotelny. Ale zjasnil se brzo ve tváři své dozorce, tonuv dosud v patrné úmorné starostlivosti, a vyšel ze zmatku, s fajfkou to mezi tím poopraviv, když nepostřehнул u výrazu svého velitele káravou výčitku, ale spíše něco valně pro všechny tak příznivého, čemu ale nerozuměl. Byl to sprostý, pokorný člověk, ubědovaný životem, ale ochotný, spolehlivý, podrobuje se každé otěži discipliny, která na této stanici zvláště musela býti spjata do vši bezohlednosti.

Procházel podél celé té řady plamenných ústí. Ze všad sálala žhavost a čišela pára, připadalo, že ve svém sdrnutí všechny ty jícny za dané příležitosti rozpoutati by se musily v celé plamenné moře, jež by pak zachvátilo a zasáhlo ohnivou zkázou celý svět. Nepřekonatelná, demonická moc zdála se zde upoutána kovovými pouty těchto kolosů, v nichž jakoby samo peklo vřelo a budovalo svou zkázu pozemskosti . . .

Při každém z ústí těch se pozastavili. A on ku každé z těch postav jakoby přátelsky a v pohnuté účasti se schyloval — ty, jichž druhdy si nepovším', maje k nim ve své pose velitele pouze zřetel jako k výkonům podmaněných strojů, ty nyní v jejich lidskosti sblížoval k sobě, nebyly mu již pouhými stroji, pouhým pomocným materiálem upoutaným k vykořistění, ale lidmi mu byli — měli ženy, děti . . . A odcházejе od každého, ještě znova se po něm ohlédl v takové divně jíbnuocí, všelidské účasti, která náhle poznala se s lidskostí jinou . . .

Ale prodlévaje takto a snaže se tím svým pomněním zasáhnouti v samu podstatu té zanechávané zde lidskosti, jakoby v její těžký trud vznésti chtěl úsvit útěchy, neopomněl nikde pozorně zkoumati stav vody a tlak páry, kteréžto oba živly zřely se vespole v jakémsi děsivém laškování ve sklech kotlů. Oh, tak se nedopatřiti, tak opominouti a v čas nenapojiti tyto útroby — oh, oh . . . Ale to se mu ještě nestalo, jednou jen málem za kteréhosi obejdy dozorce, když byl usnul a usnulo pak šmahem vše — ti lidé byli by bezstarostně usnuli na okraji samé propasti. — Přišel na to ještě zavčas, dozorce na místě vyhnal — ale mráz mu neustává přecházet tělem i při pouhé vzpomínce na okolnosti ony. A zase se mu ty okolnosti vetřely na mysl, zase to vnitřní omrazení projelo jím — kdyby tak tito kolosové

zůstali odevzdáni sami sobě, neopatřeni... sama zkáza světa ve všech svých hrůzách by se to dostavila. — »Jen pozor, jen pozor,« připomenul v neoznačitelném přívuku k dozorcovi, obrátiv se k němu náhlým, výstražným i temně vytrženým pohledem; — »ať máme pořád vodu... vodu jen ať máme,« opětoval si pro sebe, jako v doznívající úzkostné halucinaci oné vzpomínky. — »Líbějí být bez starosti,« sliboval dozorce. »Na všechno jen pozor — i na toho Rumla pozor,« znova jaksi naléhal. »Líbějí být bez starosti... ale což ten chlapík, dnes to s ním jde, topí jako čert,« liboval si dozorce. »Zvláště dnes — ať jen dnes nevyskytne se nám nějaká kalamita. Pro Bůh, jen dnes ne — jen dnes ne!« Ledová hrůza zasáhla mu bezděčně na srdce, dech nemohl se mu probratí z hrudi — i ohlédl se maně vůkol v těžkém zmatku, a jako u neblahém vytržení ve zracích jeho zahrál kmit nejistoty a vyděšení. A zavěsil se na prostý, pokorný obličej dozorcův, ulpěv na něm jako v divném zapátrání a ujišťování se, a zároveň i u vyhledávání jakési pomoci — dozorce však tohoto pohledu nevystih', bylot právě zase potřebí lépe fajfku zastrčiti, a to zdálo se být pro něho mnohem význačnější okolností. »Líbějí být bez starosti,« jen při tom nepomenul podotknouti.

Leč hned zas úsměv vědomý a zvítězivší nad vlastní bláhovostí stoupl na rty mladého

muže a oko hledělo již zase s pronikavou důvěrou, s tím svrchovaným, po celé šíři jeho rozlitym záleskem, jaký pojí se k očekávanému štěstí.

Jakoby to bylo prvé u něho pouze ono mimovolné zakynutí nitra vždy živého, pohotového, dostavující se ne k označení osudu, ne k tušivé výstraže, jak by se vlastně zdáti mohlo duši nedůvěřivé a tonoucí vždy v pohnutí neznámé fatalistické odvislosti, ale jaksi jen proto — tak si aspoň předstírali mohla duše opojená svými úspěchy —, aby ve chvíli spění ku štěstí nejvyššího blahoslavenství toto štěstí honosivě se jaksi představilo vlastní duši u nejvypjatějším porovnání, a pak teprve u pravém svém vyjmutí, ve své nejjásavější zpodobě jakoby chtělo naznačiti, že není štěstí, není-li vědomí neštěstí, že není blaha, nebylo-li zkormoucení; a že jen zmíru štěstí každé bytosti ustanovuje a podmiňuje míra trýzně, již bylo dříve překonati.

A hned v takovémto domyšlení se o významu onoho pokynu, v němž hrůza dotkla se jeho nitra, a zároveň v celém onom pomnění neobsáhlosti nedávné trýzně srdce zoufajícího ve svých samotách, v tom představení si jaksi schválněm všeho toho, co u něho minulo a co zpodobil si nyní v honosivost štěstí svého jako bohatec kdys bídu svou, — jakoby tím háravěji a neskonaleji vypjalo se mu v duši a očekávání to štěstí nezměrné, jež tam již kyne . . .

*

»Líběj jí jen být bez starosti, milostpane,« zas obvykle dozorce, zakomihav se a fajčku zastrčiv, ukloniv se zároveň neohrabaně pouze týlem, při čemž značně odtáhl se mu límec jeho burnusu, v němž byl neustále oděn, musiv často vycházeti ven; a pak již nějak ten límec tak mu zůstal jako na krku psa vypjatý obojek. — »No, dobře, dobře, Škaloude, dosud jsem se moh' na vás spolehnout,« pochválil mu blahosklonně — jinak zcela proti zásadě, že takové lidi neradno chváliti, aby ihned neulevili ve své povinnosti, v níž pouze krutá bezohlednost dovede je udržeti — a jat byl náhle jakýmsi zvláštním, cele přichylujícím se citem i k tomuto člověku, kladoucím se mu v neohrabané pokoře k nohám jako pes.

Přecházel pak ke kotlům dalším, ani jediné místo dnes nepřešel bez pečlivého povšimnutí, jak jindy nikdy nečiníval, více jen v běžném souhrnu vždy vše přehlédnuv; aby jaksi o všem byl tu z vlastního názoru dokona ubezpečen, neb tady je nejvýznamnější stanovisko, z něhož v neblahé, nestřežené chvíli rozpoutati se může zlo nejděsivější, o jehož mírách nelze učiniti si dosahu.

A nemohl zase nepovšimnouti si Rumla, k němuž stále a stále vracel se jeho zřetel, jaksi k té krvavé, rozpjaté slze v oku jeho . . . stále značila se u něho ona mimořádná, nápadná horlivost. — »Což Ruml — jistě dnes se činí,«

poznámenal zas bezděky k dozorcí. — »I topí, topí jako ten čert, milostpane, jen co je pravda,« pochvaloval si zas dozorce, »slavný je to dnes s ním zrovna — jen,« dodával náhle starostlivě, »aby nám tu něco neproved', takový náтуры mají toňák v krvi — však něco v kotrbě mu dnes vězí dozajista.« — »Jen tedy na vše pozor neopomíňte,« opětně co nejdůtklivěji přikazoval on — a tu se nápadně zamyslíl — »avšak víte, co je první zákon, kdyby se něco mělo stát — ohně vyhrabat, především ty ohně vyhrabat!«

A zazíral tu najednou zas tak zaujatě před sebe, jako u zřejmém sunutí se pronikavých kombinac. Jakoby ho to zase v celé intenzivnosti přepadla představa, jak se v případu hrozičího neštěstí ty ohně nakvap vyhrabují.

Toť první neopomenutelná povinnost, ukáže-li se zlověstnost nebezpečí, jako na tonoucím korábu spustiti čluny.

Rozevrou se to šmahem ty massivní, prostorné zděné jámy pod těmi všemi kotly a do nich bezohledně hrnou se z chrlících jícnů zpátky všechny ty ohně, všechny ty žáry, vše to divě třesuté schvacování plamenů, jež jakoby se vzpurně bránily, nechtíce ze zaujatého stanoviště své kořisti, vzpěčovaly se úsilně, nechtíce míjeti se cílem původně jim určeným, chtěly zůstat na místech, kde by k celému vzniku uplatnila se jejich energie; šlehají a soptí zpátky, celé oblaky dýmu vzdouvajíce

jako u vyvrcholujícím marném zápasu tam, odkud rvou je nemilosrdně ohromná, mocná žebra v rukou těch lidí, jakoby bohatýrem z pohádky utínána byla soptícímu draku hlava za hlavou, až posléz bohatýr vítězí . . . Se vším všudy, s uhlím již roztopeným i teprve žárem obvlačovaným, i s těmi do běla a fialova rozřeřavenými struskami hrnou vše zpět žebra z ohnivých jíců. V jednu kolosální výheň promění se tu celá rozlehlost kotelny, v jednu rudou, přecházející zát; žár nesnesitelný, vyňatý z útrob kotlů, rozlévá se po nějakou dobu v její prostore, v níž vše je ze železa a kamene. Strašný živel ohně přesunul se tu v jiná stanoviště, a je to právě soptění plamenů a žárů na této nedobrovolné cestě. Zároveň neobyčejným hukotem vypouštěné páry do vzduchu, jakoby v bezměrném ustrašení řvala všechna stáda pozemská, a takovou příšernou nepřírozensostí výzvuku, jenž ohlušuje a omamuje, je provázena tato vzrušená procedura s rozsoptěnými živly páry a ohňů, když takto z míst svého účinku dosavadního, v nichž za nedlouho v rozmáhajícím se nebezpečí přivodily by nejstrašnější katastrofy výbuchů, uváděti se musí k bezesškodnosti a minutí se s cílem. Je to něco v takovém zpodobnění dojmů, jakoby náhle v dosavadní obvyklou vřavu života ulic velkoměstských rozduněla se nepřátelská děla, vjíždějící sem za té příšerně hroživé, neoznačitelné

mluvy kovových vražedných svých bytostí, vnášejíce vůkol tuchu strašnosti a zkázy.

A nikdo nesmí dříve opustiti svého místa, dokud nejsou vykonána tato opatření, byť hrozilo jakékoliv jiné bezprostřední nebezpečí; a je zároveň v tomto dění něco skutečně příšerného, něco jako zvracování se v marnost a rozpadání se podstat jakoby se tu značilo. Nesmí nikdo opustit své místo, dokud povinnosti tyto nejsou vykonány — a bylo by tu jeho zoufalou povinností jako zodpovědného činitele stát u dveří třeba s revolverem v ruce aneb s jakoukoliv zabíjíčkou zbraní a ty dveře uzamknout a strašně, jaksi vražedně bdít jako na palubě strokotávajícího se korábu, až by vše bylo učiněno a opatřeno, co je příkazem svrchované nutnosti.

Z venčí třeba ze všech již stran valí se nebezpečí, tam nastává i dokonává se jiné strokotání, nový příboj zkázy se odtamtud připravuje a naléhá — ale vše to neznamena nic, pranic oproti tomu, co zde by nastalo, kdyby nevykonáno zůstalo toto opatření.

Zatím dohrabují se takto poslední ohně, z těch nejzazších míst roštů, kam může se dosáhnouti, již vysunují se poslední strusky, poslední řevavé zákmity vzplanují jako zažehlé jazýčky udolaného tohoto zoufalství ohně a žáru. Vroucí peklo sálá již jen z podzemí, v němž je bezeškodno, jako šelma uzavřená

v kleci. Všechna ona ústí zejou v jakýchsi vyhlubujících se temnotách, zvolna hasnou a zář jejich šmahem se ztlumuje, jakoby cosi bezvládně a mrtvě se tam ukládalo. Ale najednou studeným vzduchem vnikajícím v chtivé hltavosti v nitro kotlů nastává v jejich útrokách prudké ochlazení a náhlé mohutné molekulární změny ve všech těch rozžhavených masách se přivodují, nastávají jakás bezmezná proudění a neobsáhlé víry v jejich strašném útaji. A těmito nezbádanými popudy pozvídají mezitím kotly uprostřed onoho bezmezného hukotu uvolňujících se spoust uzavřených par, jakoby živelné bouření spělo a ona stáda řvala a vodopády bouřily, jiné hlasy, nad vše se vynášející, tak hrozné jako trouba vyzývající k poslednímu soudu, — nastává jakés strašné úpění a bubření všech těch kovových útrob a rozléhání se mass a soptění neobsáhlého živelného udolání. Jakás zoufalá protestující vřava vzjímá se to u bouření a žalostného výmluvnosti ohromující. V ústrach náhlý, v mystické uhrůznění schvácano je každé srdce tímto posledním ozevem hynoucí ohromnosti, jenž za mimořádných údajů a katastrof hmot věru přivádí se k platnosti. Tu mnozí z těch lidí neodolávají u svrchovanosti hrůzy své, v níž zanechavše všeho, řítili by se odtud, jakoby sama zlověstnost pádila jim v zápětí, jako když vojsko jme se šmahem odhazovat zbraň, v záchvatu hrůzy

smrti v neodolatelny úprk se dávajíc. Ale nikdo ještě nesmí odtud, dokud vše není vykonáno — až již na prázdno chrastí žebra na roštích a smutně hledí z nich ono pohasnutí, jako když ve stín mrákoty zastře se líc, a až podzemní jámy se zajatými ohni, z nichž dosud v příkré projekci ku klenbě stropu vrhají se dravé ztopošené žáry, jakoby země vřela v hloubi své u přípravě k jakési katastrofě, uzavrou se těžkými kovovými příklopy. Cosi najednou úžasně zmizí s povrchu země jako plémě morem schvácené, jakés ohromující bytí přestalo; nastává temnost jako smrti místo toho všeho ohnivého zápolení. A v ztemnění tomto onen hukot poustává, soptě jako z hynoucích útrob posledními vzdechy, jakoby hrany duněly v ohromivosti katastrof . . .

Nyní může každý po svém utíkat — ohně posléz vyhrabány, pára vypuštěna. —

Takto se mu najednou v duši neodolatelně zpodobila a táhla tato představa v celé své ohromivé a děsivé rozsáhlosti, tak šíleně vzrušující a tragická; zaujat jí najednou cele, jako v přišerné hypnose zřel u velkém vytržení před sebe, jakoby postihl vše to úžasně živelné schvacování za naléhání kdes jakéhosi nejkrajnějšího nebezpečí . . .

Jako tehďáz — připomnělo se mu — když chytalo ono ohromné potrubí direktní páry, jdoucí z kotelny do celého továrního traktu

jako do těla hlavní céva výživná. Hrozila svrchovaná zkáza bezprostřední, chytala i střecha a visuté lešení vůkol potrubí a plamery dorážely již v samu kotelnu. Tehdáž tady tak stál v jakémsi krajním odhodlání, jež nedbá více sebe, uzavřev všechny východy, až do poslední jiskry všechna žároviště pod kotly vyhrabána byla a z kotlů vypuštěna pára, v celé té neobsáhlosti bezmezné moci, za onoho jeku a vzbouření, jakoby v chaos rozpadal se náhle svět — byla to hrůza, šlení, jakási záhuba znehodnocení všech podstat zdála se to nastupovati. Jak úprkem vše se napotom řtilo odtud — a on sám, oheň maje v hlavách, musil v témž krajním odhodlání, jež dávno přestalo již dbát sebe, na jiná zas místa, do ostatních továrních traktů, aby tam se zařídilo, co bylo nutno, co zatím venku usilováno bylo vší mocí lidskou o zamezení ohně. Jaké tu napjetí ducha, jakou kombinační mohutnost třeba vyvinouti, aby jakýs organický soulad uveden byl v tuto změň strojů a hmot zasahujících tak nevystihle v sebe, aby nenastoupilo neobsáhlé rozpoutání jiné strašlivé katastrofy, jiná znehodnocení za nezměrných škod a krajních nebezpečí. A jaký tu morální heroismus třeba vypjati ze zříděl vlastní bytosti, která staví se na odpor síle rozumu a vůle, aby pomýšlela jen na bezprostřední vlastní ochranu a zaujala se tím rozruchem jakéhosi kvačivého šlení, jež všady vůkol spěje. — Za-

stavil se to stroj za strojem, jeden kolos po druhém k bezděkému, jako mrtvolnému odpočinku složil své kovové údy. Místo toho valení se jejich běhu jakoby v samu věčnost nastalo náhlé příšerné ustrnutí, místo živého hukotu a kypění vírů a proudů nastala posupná smrt sil a hmot. A rozhostilo se takové příšerné ticho, zneobsáhlené jakýms záhadným zasaháním, jakýmsi pozastavením se tu nezvěstného strašného majestátu naléhající záhuby, co z venčí tam od toho hořícího potrubí a jeho přístřeší a ohrožené kotelny zaléhá sem ještě vřava, třesk, praskot, zmatek, usilování o pomoc. Je to tak strašná věc, toto náhlé zaniknutí všeho oběhu a života takového nesmírného továrního organismu — jakoby to zmlkla jakás ohromivá výmluvnost a úderem mrtvice schváčena byla nezměrnost živé síly. Bývá to strašnost a hrůza, jakoby spuštění světa nastávalo . . .

Podářilo se tehďáz nebezpečí zamezení záhy. Což když se ale nezamezí, když nepodaří se zavčas vykonati ona předběžná opatření — ó, jaká pak hrůza a strašnost v úpad se vyčerpávající, jaké to spuštění a jaké dokonání tohoto světa!

Leč proč vše mu to nyní napadá? Proč v představě takové, které jakoby přinášely zdání pekla na zemi, se musil zabráti do posledních důsledků a v celé neústupnosti právě v tuto chvíli, kdy jeho bytosti kyne ona nejslavnější

a nejslastnější epocha života, již tak na blízku chystající celé své rajské skonání? Proč v celou tu luznost opojení a schvácení bytosti vtírá se ono zdání pekla?

Snad jen zase proto, aby v té chvíli příprav k vyvrcholení štěstí toto štěstí zase se vypjati mohlo k celému svému významu u přirovnání s tím, co vedle něho značilo se jako zřícení temnot? A aby opětně zjevno bylo, že jen zmíra neštěstí a bědy a nedosažení a zoufání podmiňuje vlastní pochopení blaha?

Či dostavily se mu to ony věci na duši v tom záhadném průběhu jejích tuch a tanutí, které určují bez ohledu na ni odvislost bytosti od věčnosti, označení jejího osudu, jenž jí nastává — k temné, nikdy neustávající výstraze a nedůvěřování vzhledem k sobě samé? Bylo to jen snad samovolné vybouření těchto tuch a výstrah z temnot nitra, aby upozornily ku bdění a připomněly vzrušené slasti, že démon zla nikdy neopomíjí své budování?

Kdož to ví — avšak již hned zase duše opojená o těchto vztazích a záhadách dále neuvážovala.

Neb náhle jakoby magická zář rozprostřela se vůkol něho. Zaniklo v její oblasti, která mystickou perutí zamávala, všechno ostatní, co tvořilo dosavadní skutečnost — nezdálo se tu být více bývalé prostory, ani kotlů, ani mass uhlí, ani ohňů, ani lidí, ani ničeho, a jen nade

vše v této záři, která jakoby měla kosmický vznik, vyplynula vidinná mocnost, nevystihlé kouzlo, jež jalo duši a naplnilo ji bezejmennou svou podstatou. V této oblasti, která jakoby byla připravovala svůj nejvyšší, nejslastnější záměr, zjevila se mu napotom ona, Marie, zírající k němu jako s nebes matka boží u všemohoucí a požehnané háravosti a milostné něhy své. Všechny ostatní vidiny v jeho duši zanikly náhle před touto vidinou jako noční chmury před jitřním zážehem — bylo-li tuch a nejistot a výstrah a hrůz a temnot a ztroskotání, všemu učiněna náhlá přítrž v tomto záchvatu, vyvolávajícím věčné splnutí bytostí. Magická záře zázraku jakoby naplnila všechny obzory duše, že místa v ní více nezůstávalo pro zření pozemskosti. Všude to světlo, světlo, které jako mystickými mlhami vyplývalo, jakoby zrodil se a zjevil duši velký symbol. Byla to výšina a nebeská výspa duší, v níž dýchalo se dechem božím. A v gloriole vycházela mu svěťice . . .

Právě v tuto chvíli celá řada ústí kotlů byla rozevřena dokořán, v zlověstné svornosti jakoby sopečných, připravujících se výbuchů, jimiž do všech těch prostor kotelny sálala třeskutá záře. Do celé řady zde těch třiceti kotlů se přikládalo zároveň, ukázala se toho nutná potřeba, ač nemá se to díť, je to tak neracionelné, ale nyní rozhodná se toho potřeba ukázala, neboť v neoznačitelnosti okolností všude

ohně jakoby najednou pozbyly síly, intenzivnosti a zase jinde byly náhle stravovány, i tam, kde zrovna před málem se přikládalo; všechny tlaky páry totiž šmahem poklesaly, bylo to jakoby neznámá moc pohltila velké kvantum z jejího bezmezného zdroje. Nastávají takové neoznačitelné okolnosti, nastává takové nevy-světlitelné, nápadné stravování ohňů, nastává toto náhlé, záhadné pohlcování energie, nastává tak mnoho neoznačitelného a nezbadaného v tomto souběhu, proti všemu rozumu a všemu zdání . . .

Dozorce postřehnuv tuto potřebu, toto náhlé střetnutí se obvyklého průběhu s neznámostí jiných vlivů, pro které asi prostá jeho duše vytvořila si své označení, poukazoval na to svému veliteli, jaksi na omluvenou. Neboť bylo by jindy příliš zle, kdyby se cos podobného mělo bez nutné potřeby stát oním současným příkládáním, jakéž ostatně topiči v nestřežené zvůli své z pravidla a rádi by prováděli, zvláště v noci, najednou ze svých vzájemných táček sbírajíce se k topení, aby najednou měli to odbyto a zase najednou sesednouti se mohli vespolek k povídání a dřímání — nastává totiž prudké, hromadné ochlazení kotlů a sražení podmíněného tlaku páry.

Ale byla-li to dnes potřeba anebo nebyla, anebo stalo-li se vše zvláštní náhodou, dělo-li se cos takového anebo vůbec nedělo, duše mla-

dého muže v této chvíli vyjmuta byla ze zření pozemskosti, tam vzhůru se vynášeje, v tu magickou oblast zázraku, v němž rodil se velký symbol jakoby jeho života a světice mu vycházela jako hvězda v příští jeho osudu. Tam ovanul jeho duši dech boží, zadýchala v zahárání u věčnosti svou . . .

Bylo-li to zas pouhé vytržení mysli, jež ve své vzrušenosti každým vnějším popudem zabrána byla v extasi — jak všechna ta ústí kotlů v plammném svém souboru jakýms dechem pekel planou! — byla-li to pouze tato zevní zář, jež v šalebné záludě zpodobit se mohla u onu záři nitra, byl-li to všechno klam a mam, samá nervosa a vytrženost smyslů, samé rozrušení, samá halucinace, anebo byla-li to všeuchvacující mocnost lásky, kterou strhuje se pozemskost a v nebe se vynáší, kdož to ví. Necht každý soudí dle svého vznětu . . . Ale ovšem, že chaotické nervosní vzrušení mělo tentokráte celou nadvládu ve smyslech mladého muže, zároveň tak fysicky utrýzněných a zároveň v takové blaho a očekávání pojatých, jakoby nejpříkrejší extrém v nich si ruce podávaly . . .

Všechno blaho lásky, jež je duší pozemskosti, to neodolatelné zachvění se rozkoší a nadějí jako mystické háravosti, jež jen v podstatě lásky je, všechno to neskonale přelnutí vlastní bytosti kamsi v omamující náruč a svrchované pomnění života, v němž vše je obsaženo a kde

již nastupuje boží mocnost, zakynulo mu to zas u jeho vidině, jež jako hvězda vzešla v nádhře zenitu. Ve hvězdě té jakoby Bůh vkročil na obzor jeho žití. . . Zdrávas, královno, živote sladkosti, naděje naše — linulo se mu neodolatelně ze rtův duše — a jakoby poklekal a zároveň takovým neoznačitelným posunem jeho tělo vzpjalo se. . . Požehnaná ty's mezi ženami, plynulo ještě z těch rtův duše — ale tu již zas jaksi postřehly jeho smysly, kde začíná ona říš nadzemslosti, a tato říš pozemskosti že ještě zbývá.

— »Jen tedy ty ohně vyhrabat,« promluvil ještě jakoby v důtklivém pokračování toho, o čem právě byla řeč. . . »a jen na všechno pozor,« dodal v naléhavé přísné významnosti vycházeje z kotelny. — »Líbější být bez starosti,« doprovázela ho obvyklá slova dozorce v ujišťující pokoře ale i řemeslné netečnosti — — — Ve dveřích ho zprudka ovanul chladný noční vzduch. Velmi blahodárně to na něho působilo; ta rozvřelost vnitřní jakoby ode všech zanechaných tam ohňů, žárem jejich vzbouřená, zchladila se, uvolnila, skráně vlaze se mu zalily. A taková rovnováha jakoby u velebě majestátu, jaká dostavuje se jen u vědomí nejmocnějšího zpodstatnění vlastní bytosti a jejích snah, v jeho smyslech nastoupila.

Bůh to v jeho duši kráčel, a on jakoby šel Jemu v zápětí tam, kam ho vedl. . . Byla

to cesta spásy a cesta do ráje. A nedaleko již je svatyně ona, kde mu požehnání nebes zvolilo svůj stánek, kde jakoby nejsvětější oběť lásky jejich byla uchystána. Tam již Bůh cestu naznačuje, i vzhledne Bůh na oběť lásky jejich a přijme ji v zalíbení v nebesa svá, kde u věčnost bytí vřaděna bude, a Hossanah budou jí pěti nebešťané a boží oslavenci...

Tam nedaleko je to, v onom vybočení továrního traktu, v onom jakémsi hlubokém zátiší, které vyjmuto je ku podivu z ostatní tovární vřavy. A ona již vyčkává, královna srdce jeho, požehnaná mezi ženami. V ovanutí dechem jejím, který jakoby již vanul mu do duše, pocituje celou svou bytost háravě jihnouti, mámivé světlo a rozkoš bytosti její vnáší se již neodolatelně v atmosféru jeho, v níž naléhá jako vůně neskonalé opojnosti. Tluk jejího srdce již slyší na blízkou — naslouchat mu u vlášení těch bílých, slastných ňader nikdy neopominouti... To srdce věčně jemu již náleží. A jakoby vemklo se horoucím, slastným tlukotem v ňadra jeho. Vespole takto již tepou srdce jejich a nikdy tepat neustanou v jakési souborné, slastné písni... ó Bože, Bože... a jak bude teprv pak, až píseň ta se vskutku rozepěje, v úchvatu sdružení, u vespoleném zaklokotání slavičím... ó Bože, Bože, račiž milostivě vzhlednouti na oběť lásky jejich!

A co ona nyní v tom blízkou as koná, očeká-

kávajíc jeho, miláčka svého, jemůž se vzdá u vši své ženskosti, která je jako symbol, v nějž Moc Všemohoucí věčně vtěluje velebu a neko-nečnost díla svého — co ona as dělá a v jaké podstatě duše as prožívá tyto okamžiky u své touze, u svém přenášení se k němu, jak že ho očekává a jak se připravuje pro něho — tane mu v takové zachvívající se opojnosti na duši, když nachází se již tak poblízkou jí. Ah, v tomto zatanutí tak byl by jásal, rozplesav se jako jaro, v němž vzešel máj. Ona čeká na něho, nic jiného nečiní, než na něho čeká! Co významu a slastné neodolatelnosti tají se ve vyčkávání milující ženy — a kéž všechen život je tímto vyčkáváním nás, vědomím této omamné čaromoci, jež k nám se rozprostírá!

Však již k Tobě přijdu tak brzo, ó Marie . . . a pak, pak . . . zajíkla se duše jeho u vzlyku, kterýmž jakoby se měla sama v sobě rozplynouti v záludnou chimeru.

Bylo mu nepochopitelně, jako v slastných úzkostech a u závratí opojnosti, v níž jakoby dál se pád v náruč věčnosti, jako v těch mukách, jež pocházejí ze zdroje jako horoucí vlna valícího se všejmavého blaha, jež bytost ob-sáhnouti nemůže.

Zůstal až stát, musil tak učinit, aby v poslední tuto ještě chvíli jaksi jist zůstal sám sebou — i aby snad tomuto vyplynutí nitra, jež jako jarní bouře spěje, popřál celou tajem-

nou zvůli, která jakoby byla bytosti posláním ráje. . .

Teprve zase za chvíli mohl dále. . .

Však již za nedlouho tady se vším bude hotov. Jaká to hříčka nyní, jak slastné vše konati a naplniti v předzvěstech nejslastnějšího! Rázem projde těch několik zbývajících traktů, kam je třeba ještě jednou se vrátiti, stane se to za přelet chvílky, a pak již nebude žádného obmeškání. Však ona dobře ví, čeho všeho zde je třeba, jaká vyřízení se mu ukládají. A nemusí se obávati nijak jejího znetrpělivění.

Ostatně vše toto očekávání! — přece v okamžicích lze někdy celou věčnost prožívat i zase celá věčnost vyplyne v okamžik! Zajisté pro ni tam všechno je okamžikem i věčností blaha, jako u něho. A neznepokojí se ona, vyčkávajíc s touhou milující ženy, jež nemá o své lásce a jejím zadostiučinění pochyb již. Však již hned to bude, jen tady těch několik posledních pochůzek ještě, aby pak ničím nerušena zůstávala pouf jejich lásky, již vespole nastupuj. . . ó Marie!

Ve chvatu stále vzrůstajícím, jež jakoby poháněla nervová sálavost nitra, v onom unášivém překotu, jenž byl již vzletem celé bytosti, bylo mu nyní. Pominula všechna chabost, všechna ona tak zemdlující vetřelost prázdnoty, která někdy neodbytně jímala jeho síly, všechny nejistoty a všechna tušení byla zatlačena, aby

*

vše učinilo místo celé oné horoucnosti bezmezné, v níž jeho bytost tíhla ku svému zadosťučinění.

Neboť očekávala ona a jí měl před sebou. Byl tak vítězný sám nad sebou, zveselen háravě úsměvností čisté, překypující jarosti, dlel v radosti oné, která sama v sobě je oživena a v níž již není stínu. Vše jaksi zanechával bez lítosti a výčitek za sebou, i celý svůj život druhdy, i všechny ty zdánlivé povinnosti zde, které již nenamáhaly se přihlásiti o jakési své uplatnění. Všechno lidské a budoucí značilo se mu již jen u zpodobnění jejího zjevu. Neboť vedle něho nebylo již ničeho, co by mohlo v jeho pomnění jakkoli ještě obstáti a zanechat stopy.

Těmi pak několika trakty, v nichž se ocitl, vzlétat chtěl již tak volně a u vnitřní já-savé radosti, jako skřivánek nad jarní brázdou, tak vysoko, neodvisle a nadšeně nad tou brázdou a přec jaksi k ní ještě upoután.

Také on, k těmto továrním pozemskostem již dávno nenáležeje, přec ještě k nim náležel, ještě byl jejich zřízcem a právě tak i ještě mnil si počínati jakoby jím byl. Že vrazí do těch traktů nenadále, jaksi aby překvapoval, jak bylo zvykem, v té nápadné, nehorázné míře, aby jaksi všichni tam musili se nadáti, že každé chvíle takto znova přijde, překvapovat že je bude, za nedlouho že třeba vstoupí zas,

že dá na jevo vůbec zvláštní horlivost ve službě, aby se tedy měli tím spíše na pozoru — a on třebaš již nevstoupí, a docílí přece, jak všichni budou se míti na pozoru, a budou ostražitě bdít, očekávajíce ho neustále. Jen neustále bdít, o to se tu jedná. Ale on zatím nevstoupí již . . . a jak mu to připadalo veselé, rozmarné, i tato lest vzhledem k jeho cílům jakoby mu byla sama o sobě pramenem radosti, jako mu bylo pramenem radosti vše!

Nevstoupí již, vstoupí docela jinam . . .

A všechno naskytující se prodlévání, když přece okamžik mimovolně se musil pozdržeti či stanul bezděčně u některého zjevu — to vše byla samá slast, ten průběh slasti k vlastnímu vyvrcholení. Vždyť to již pak bude navždy . . . jakoby konejšil hlasy srdce, volající po sobě. —

V ústředním traktu, kde mimoděčně déle se obmeškal u širém hlučícím víru činnosti lidí a strojů, schvacující v sebe, jakoby i ve svém nervovém vnitřním kypění byl stále neodolatelněji posilován, vypjat jako bezmezně, a nebylo mu náhle možno zůstat nedotčeným v tomto ohromivém rozruchu práce, jenž nabýval jakési moci a sugese přízraku . . .

Toto centrální těleso práce! V němž v rozmanitosti takřka nepostžitelné dokonávaly se již vary nejčistších šťav, aby posléz vyhránily u výslední drahocenné bílé zrno, to zrno aby

v celých spoustách po jistých procedurách jato napotom bylo v centrifugy, které šílenými svými kmity zpodobily by je posléz u žádoucí utváření a jemuž pak již jen dodala by se nejrozmanitější prodejní etiketa — což vše dělo se pomocí nesčetných předúmyslných manipulací, chaosu strojů, náčiní, vřidel, zařízení a opatření, jaké jen lidský duch je s to vymysleti v honbě za ziskem. Kde některé stroje zdály se pracovat s takovou kombinovanou jistotou a rozčleněnou, matematicky se stihující činností, jako věru bytosti o rukou a o rozumu, a síla mechanická z neomylnosti svého průběhu přecházela již jen v poslední dokonání díla silou lidskou, její hmatem a obratností, kam jaksi již rozum stroje dosáhnouti nemohl — a kde zase naopak práci počatou a danou impulsem ducha přejímaly zase napotom jiné stroje k úplnému již dovršení díla, aniž tu již bylo člověku o více co se starati, — aniž dalo se tu postihati, kde by bylo vlastní ohraničení těchto vzájemných činností, mechanické a vědomé, které jakoby obě náležely témuž zdroji života. Místo, kde takřka bizarrerie nejpodivnějších útvarů a zařízení v subtilnostech někdy věru až úžasných kupila se s mocností a ohromností rozloh, kde celé skupiny varných těles a aparátů vynášely se na jednom místě jako hrady mračen vystupující na obzoru, kteréžto ale velikány stačila obsluhovati jediná osoba. Místo,

kde jako v centru všeho života nakupeno bylo najednou do sta lidí, všech fysiognomií i všech mravních záruk, všeho pohlaví i stáří, od téměř dětí až do starců, od čistých panen až do nejspustlejších bývalých hampejznic, z nichž však některé jaksi již hotovy se světem ku podivu dobře a spolehlivě obsluhovaly jistá vacua, k čemuž i lépe se hodily než muži, jsouce lacinější a obratnější. Oblast, v níž jakoby prudce vyzdvížen byl vír orkánu práce, a kam jakýms strženým oblakem vychvátilo se vše z ostatních hlubin a rozloh zdejšího továrního kolosu, aby tu posléz uplatnilo se u výslední jedinou nesmírnou mohutnost, oblast, v níž světlo a souzvučí všech hlasů a ozevů, soujemství všech sil a vznětů, všechny živly a všechny hmoty, tělo a duch, vedro a uřícení, všechny sladké vůně, poty a puchy splývaly v jedno, kde panovala atmosféra jakési bílé neoznačitelné třeskutosti páry i cukerného prachu, jež jako mlha nad vodopádem plynula . . . Tak značilo se toto centrální těleso tovární v celé té své ohromující vypjatosti.

Ani jeho nemohlo i v této chvíli nezaujati, byť do všech podrobností tak dávno byl již s ním obeznámen, s tímto klopotným srdcem jaksi celého organismu továrního.

A nejen že to ještě před tím, co mu nastávalo, vyhovoval jaksi naposled své povinnosti, to jest, aby odejít mohl vším jist a ubez-

pečen, ale zůstal tu i stát, že přízrak tohoto dojmu náhle v tak neodolatelné moci bezděky ho k sobě upoutal, jak již dávno se nestávalo...

A ku podivu, jsa tu tentokráte jakoby naposled v životě dosavadním — to že pak již vzejde život zcela jiný, ježž jakoby jeho lidskému ponětí nebylo lze vůbec vystihnouti — naposled na těchto místech, kde již tolik života svého byl ztrávil, a ponořiv se v divném zaujatí v porovnání onoho života před sebou, jak vše najednou shledával jiným než druhdy!

Druhdy jen pocity nevýslovné hořkosti a trýzně vyplynuly pro něho z přízraku toho dojmu. Jakás neblaze rozrušující moc přecházela vždy v jeho duši z tohoto chaosu, jako nikde jinde v ostatní továrně. Nikde jinde jako zde, v sevření pouty tohoto demonického rozruchu, jenž se sem soustřeďoval jako dravá moc vody v jez, nezdálo se mu být vše tak ztraceno, zničeno, zmařeno, oloupeno, zprzněno i potlačeno jako právě zde. Ta negativní, zvracující síla, pustošící veškeru důstojnost života, která sice do všech traktů továrních stejně záhubně zasáhala, jako stéblem osení provléká se jedovaté vlákno námelu, přece nikde jinde nevystupovala v momentu tak strašně a cynicky a pustě okázalém jako tuto — jako ono vlákno námelu posléz v klas vyjme se v celé své vyspělé zhoubě.

Nikde jinde nepřipadal život pravého lidství tak znemožněn jako právě tulo. Tady jakoby byl již ztracen docela, v přirozené své podstatě udolán. Tady jakoby ztraceno bylo srdce, ztraceny tradice jiného životního názoru a vyspění, zdroje jiných pojmů stráveny, tady znemožněno všechno to svrchované pomnění v mystická útočiště života. Ztracena víra a modlitba, strženo nebe a Bůh znesvěcen, z něhož jakoby zde nezbývalo nic, než vřava mechanických sil život ovládajících. Nikde jinde jakoby peklo nevystupovalo v takové sveřepé, demonicky bezuzdné moci jako zde. Tady byl znojný hukot hmot a spuštní a shon lidskosti . .

Tak mu to druhdy připadalo v místech těchto, a vždy jen s hnusem, s pocitem zvrácenosti a tuposti, se srdcem pustě rozervaným, pro které jakoby nezbývalo již nikde útěchy, odtud odcházel, nevida nikde nikdy východu ani vysvobození z tohoto zatracení. A nikde jinde zároveň si nepřipadal sám sobě tak ztraceným, tak bezmocně schváceným v záhubu vnější i vnitřní jako právě zde — a všechno zření jen to dalo se již jaksí u něho, kdy že tato záhuba bude posléz dokonána . .

A skoro vždy stejné místo bylo si mu vybrati pro takové úporné úvahy, jako náhodou a jako úmyslně — tam v ústraní na zvýšené terase opodál vacuí, kde jakoby neodchylně se ocital, činil to mravní své rozebírání, jakoby

na smutném luhu uplynulého žití svého, jež zdálo se odsouzeno k odumření, probíral se u nevlídném podzimu zlými a jedovatými květy ocůnu — samá jen bezútěšná myšlenka, připomínky života, jež cíle se minul, nedosáhl své jsoucnosti, neuplatnil se dle volání a hesel nitra svého. Valilo se toto přemítání bezděčně duší jeho jako podzimní mlhy krajinou a nebylo z nich vyjmutí.

Při tom maje na zřeteli povinnost, s terasy oné nejlépe mohl vše kontrolovati vzhledem k tovární práci, co se vůkol dělo, je-li vše v pořádku. Tak na ráz bylo lze vše odtud přehlédnouti, všechna ona pachtění, všechny shony.

Terasa tato schválně asi udělána k tomuto cíli kontroly, byla jako trůnem a vypjatím v tomto nitru pekel. —

Na tomto místě se to nyní zase přistihl, jsa již na prahu ráje, na samém vstupu tam . . . a aby na tento okamžik oddal se posledním úvahám, jaké v duši vyplynou na rozhraní dvou životů tak zcela sobě nepodobných, aby tu na okamžik popřál zvůli celému jejímu svrchovanému tanutí, když vystupuje v oblaky své slávy, zachtělo se mu tak háravě, v usedavém sladkém úpění celé své bytosti. Byl sice jakoby již v životě jiném — ale ve skutečnosti onoho života bývalého ještě tělem dlel, jako fysická

podmíněná součást toho, co dělo se nedaleko, vůkol a všady.

A za tohoto okamžiku vzplanuly mu náhle úvahy a sny v obzory jeho duše jako červánky na zářivý blankyt oblohy. Byly to nyní květy vonné, záludné a rajske, jež zastkvěly se na luhu života, jenž před ním se rozprostřel, a místo sychravé mlhy stkvělo se to na něm oparem rosy a třpytu. Takové jaro, takové má-mivé ovanutí dechu božího odtamtud přicházelo. Všechno kolem něho se zveselilo, jakés neskonale jásání rozestřelo se na lících života, stalo se vše také tak záludným, vonným a vroucím jako zjevy na jaře.

A v tomto rozzáření jeho duše jakoby vše kolem zachvátilo se s sebou v jediný pocit — v soujem vše jímající družnosti a vroucnosti tak smírné a schylující se ke všemu, k oné soustrasti nejlidštější, která vše k sobě povyšuje bez ponížení a klamu samolibosti.

Připadalo mu najednou jako v neomylném, vše postihujícím přesvědčení, že nenachází se nic více tak neřestného a ztraceného v tomto životě, jež zde zanechával, jak značilo se mu druhdy v tragických chmurách duše, když se měla sama za ztracenou. Že i z míst tohoto nízkého poklesnutí, tohoto zvrácení a tohoto opovržení, v němž život se tu potácel, vzejítí ještě může jakés čisté, nové blaho, že i v této Sodomé prokletí a odsouzení z mračna pustoty

vyplynouti může svatozář srdce. A že není nic tak strašného, tak spustošeného a pokleslého, aby v danou chvíli zmocněno býti nemohlo k povznesení a k očistě.

V jeho zracích takto vše nedozírně spělo, povyšovalo se a vyzařovalo ze svých spoust, že nebylo před ním tmy, jež by zůstat mohla neproniknutelnou pro třpyt nebes, že nebylo zoufání, v něž zasáhnout by nedovedlo zase doufání, a že nebylo hříchu a spuštění, jemuž nekynulo by požehnání a odpuštění. Kde duše jen vytane, kde se vznítí, pozvedne, tam hned začnou tajemné zdroje její působiti jako kvas velkého obrození, a tam je k očekávání její dílo, jež mezi nebem a zemí, uprostřed věcí všech stvořených jest dílo největší, nejzáračnější.

A tady že co je, to dočasné dílo hmoty a jejích strašností v jejím rozpoutání, že není definitivní podstatou, v níž navždy bylo by životu neblaze vyspěti a z které nebylo by pak vysvobození jako z pekelné vřavy, když zachvátila odsouzence, ale že vše zde je pouhou průpravou ze strašnosti k blahosti, z temnosti k světlu, z hříchu k ctnosti . . . k tomu světu království božského na zemi, jehož příští jakoby se náhle zjevilo jeho zrakům tak nedaleko pro veškeré stvoření, v němž nikdo nebude vyjmut.

Bylo mu u horoucím, neskonalém přesvěd-

čení, které jako vlna zalila jeho duši, že není a nebude moci, která by mohla život navždy zatratiti, a že není ani takové prostopášnosti a mravní zvrhlosti, byť v opanování neřesti všeho zla, které by bylo s to vše navždy zprzniti.

Nic, nic že není ztraceného, jákala duše své horoucí přesvědčení. A ve všem že vyjmouti se může nevystihlé doufání a vše nalézati své nejvyšší útočiště, neb žádný hlas pozemskosti není vyloučen z chóru nebešťanů, pějících od věků do věků své alelujah! . . .

Tak jakoby byla rozprávěla jeho duše, když zastavil se na onen poslední okamžik, kdy u vzletu v bránu nového žití ohlédáme se vždy ještě jednou tak významně zpět, na své terase jako na trůně svrchované neskončnosti nad vším tím zvrženým zde otroctvím života.

Jeho duše poprvé tu okřála, s její oblasti setřelo se dnes poprvé to zlověstné ztmění, jež vždy ji halilo. V tom slastném a vítězném odezdání se nacházela, jemuž patřila vši svou podstatou, osvobozena ode všeho zemského spjatí . . .

Těch patnáct mužů v pouhých kalhotách a škorních, co bylo jim jediným oděvem, s trupy zcela nahými, zarostlými, kostnatě vysedlými, jejichž každý tvar zdál se v sobě zpodobovati jakési křečovitě dávné utkvění té jejich strašné otrocké práce, pleti žlutohnědé, přecházející až do zelena, naběhlé a lesklé od těch všech sy-

robů, unikajících z centrifug, které obsluhovali, hnusných, mazlavých syrobů, v nichž bylo se jejich tělům brodití po celý život, — mužů o žilnatých, přfkrych krcích, jako zrdousených až do jakéhosi zalknutí svými nepoměrnými ohryzky, jaké vyjmou se lidem při jisté neustávající nadměrné vypjatosti života, mužů o hlavách s vlasy a vousy v pustotě splývajícími, na něž nezbylo nikdy času lépe je opatřiti, a dodávajícími jakési divosti a přikrosti hlavám těm, které tanuly jako v násilně udržované úpornosti, — mužů se sevřenými, nějak strmě vysedlými dásněmi, jakoby navždy bylo jim v sebe se zalíti při přemáhání strašných nezdolných překážek, — zraků hystericky vyjmutých v určité zření, jakoby v jejich zornicích připraveny byly napjaté tetivy následkem onoho jednostranně pronikujícího hledění, jež jakoby po celý život navykli řídití výhradně na ona místa jediná, která byla nitrem a obsahem těch demonických centrifug a jež stala se jim posléz celým jejich obzorem, zraků to vyznačených jakýmsi bezejmenně trudným, vytřeštěným zakletím ve svých pohledech, jimž nevytanulo nikdy nic zářivějšího, v čem by jinak rozepláli se mohly!

Těchto patnáct mužů, jakoby podle téhož typu nevybavitelné přfkroty tělesného jařma stvořených, majících v křečovitě sevřených, hrubých, naběhlých hrstech po dřevěné massivní lopatce, které jakoby nemohly se spustiti jako

vesla ruka galejních otroků, a z jejichž kostrbatých těl pot se řinul, o něž nebylo čas se starati, mísící se svorně se všemi syroby, a kterýž jakoby byl výronem vlastních jejich urřčených duší, odsouzených jako u věčnost tohoto urřčení, jímž sám život zdál se ubíhati! Těchto patnáct mužů na dnešek na 18 hodin odsouzených bez ustání skláněti se v měděné bubny centrifug, když vždy po jejich zastavení hned jako v zápolení shonu cukerný jejich obsah vyjímat se jali, při čemž ta jejich těla vždy v jakési křeči se spjala, dostihující na nich každé živé součástky, — a když se to stalo, aby znova buben co nejrychleji naplnili cukrovou massou, a když ďábel centrifug se rozšířil ve svůj tanec, přihlédajících v ustrnulé němotě, za níž jen ten pot z těl tam hojněji vyplýval v celé nerušeně řinoucí se záplavě, až by zase nastal dle barvy odtékajících syrobů čas centrifugu zastaviti, by pak na novo dávali se v chvatný shon vybírání cukru a nového zase plnění, v čemž jakoby jednalo se o divý překoť, neboť pracovalo se akkordně a těchto 15 centrifug nesmělo zaháleti ani chvíli, aby postačovaly pozřiti všechny massy jim dodávané! Těchto patnáct mužů činících dojem přišernosti nezměrného urřčení a uštvání a jakoby uloupení všech výhod života a nakupení muk a strastí samých pekel!

Za svých úvah patřil nyní na ně jako

v hypnotickém zaujatí, nemoha s nich pohledem se odchýliti, jakoby v jeho smysly vstoupili mocí přízraku. Ze záludy rozplynuté vši jeho duší začalo ho najednou divě burcovati těchto patnáct mužů. Neochablý, příkrý rytmus těchto patnácti těl v jedné řadě jako v galejním sdružení se naklánějících, chvíli tam u vypjatí všech sil zápolících a pak ustrnujících na okamžik v té své póse, v níž upadavě mrtvěli, jakoby začal se úporně vkládat v ten rozzářený soulad jeho vnitřní, zabíraje s sebou celou jeho bytost.

V blahost jeho rozjásanou, která žehnáním a doufáním celý život zahrnovala, nic nenechávajíc opomněného, jakoby náhle zasáhl úder trýzně tak mučivé a nevýslovné, že div ve svém nezměrném očekávání štěstí naplňujícího se nezaúpěl. Ledová ruka sáhla mu na blaze teplá nadra a v záludně jihnoucí oblast jeho duše, tající jako obláčky v nebeské modři, vedral se závan mrazivý. Bylo to takové nevystihlé hnutí všech zdrojů duše, takové zhroucení se niterné, v němž jakoby každý záchvěv usedal v nářku nezvěstném, jako když uprostřed zářivé pohody zavane a projme se mráкотná tucha podzimu a jako když v luzný rozkvět jara zadýchne zhoubný mráz.

Jak tu prozřel, jak sevřelo se mu srdce a jakoby mučivě sebou zadrásalo!

Těch patnáct mužů tam ujařmených

u strašné vysilující práci do úpadu, jež začala a skončí jejich životem, a kteří jakoby neměli nikdy mládí, radosti naděje, útěchy, úlevy ani odpočinku, vytanulo jeho duši jako milníky na té nejhroznější cestě života, na které značily, co zbývá ještě uraziti mil této strašnosti a spousty životní. Vytanulo mu v jeho přízračném vidění jako patnáct přišerných sloupů krvavého hrozného označení, s návěštlím muk, zoufalství a beznaděje, kamkoliv se na té cestě spěje.

A byl by tu serval se sebe šat, ten vzácný, vábný šat, v nějž dnes se vymódlil, zošklivilo se mu každé ponětí blahobytu, to každé sousto pochoutek, jež kdy u vybírajících si laskomínách pozřel, jaksi vzpřičilo se mu v útrobách, všechno, čím slynul jeho život u zdání výhod a předností, v překotu poznání hříchu odmítal, zločinem a hříchem připadal mu celý dosavadní život jeho před tváří života těchto patnácti mužů, — byl by se zřekl vši své moci zde, jež tuto cestu života pomáhala naplňovati mukami a zoufalstvím, všechna ta jeho moc a jeho nadvláda a jeho důstojenství zde připadalo mu jako v katanském zpodobnění, které rve život a duši u vynášení krvavých ortelů...

Byl by se sebe serval celou svou bytost dosavadní, potlačil celé své vědomí, jež takto musilo nabývatí o sobě poznání, byl by se náhle vydal v každou oběť, aby jen toto zatracení výkoupil a s tvářností světa navždy sejmul

nesčetné zjevy takovýchto patnácti mužů, takového nesčetného uloupení výhod života veškerých a nakupení všech muk a strastí samých pekel! S tváře světa moci jen navyždy sejmouti zjevy takové!

Přerýval se v něm až dech v křečovitých záchvatech, jako když srdce udolané najednou ustává ve své životodárné činnosti — to srdce dusilo se a rozplývalo ve svém divém překotu hoře, a jakás divá gesta v nitru jeho začala mávati, a vzchopovalo se v něm a zmítalo cos, jakoby to srdce nadlidsky vymknouti se mělo ze zákáznosného svého sevření.

Na těch patnácti trupech, jež najednou všechny se sklonily, na těch kosmatých hřbetech, které jakoby nesly drtivou tíhu světa marně se jí zbývající, a jimiž tak úporně se vinul řetěz páteře, jehož kostnaté tvrdé články vespole jako v hryzení se splývaly při každém z těch zmítavých, strašných, neochabujících pohybů, za neustále řinoucích se pramenů potu, jímž zdála se uplývati z těch útrob míza života, — jaksi na vlastních těch duších, jež zdály se jen proto naplňovati tyto schrány patnácti těl, ne aby k nesmrtelnosti povznášely, vyjímající život z otroctví pozemskosti, ale proto, aby byly nositeli nikdy neulevujícího vědomí všeho toho zla, které na bytostech těchto bylo pácháno, — na vsí té podstatě nešťastníkův, jež znamenala nej-

strašnější úděl života, — ulpívajíc jako v hypnose strašnosti, třásl se to tak to srdce jeho!

Jakýs nesmírný stín zlověstnosti zatáhl mu všechny obzory. Tmělo se a upadalo v jeho duši a nemohla nalézt v tu chvíli útěchy ani opory. A kamkoliv se upjala v nenadálém černém zmatku svém, jako v záhubném bloudění na všechny strany pohled úzkostně téká, nebyla by našla v tuto chvíli nikde útěchy, nikde východu z této cesty krvavé, která jakoby vedla k samému zatracení.

A jakoby k věčnému takovému zmítání a zatracení bylo vše odsouzeno v těchto místech!

Třebas byl to jen pouhý okamžik takového černého, ponurého zastření duše u něho, mohl mít samu podstatu věčnosti — jsouť taková zdání duše, třebas pouhých okamžiků, která vystihují nekonečná trvání, jako jisté perspektivy, v nichž za okamžik u celém ohromivém významu zpodobňují se všechny věci života i smrti . . .

V tuto chmuru strašnosti patřil na prahu ráje, blíže se k místům, kde očekávalo ho veskeru naplnění nevystihlé slastnosti života.

Tisíckrát byl patřil u výjevy ony, a dnes poprvé jakoby je uviděl v této jejich zpodobě. Dnes poprvé rozevřela se mu ona perspektiva, v níž náhle a najednou jakoby se dovedly zpodobniti všechny věci života a smrti!

Proč právě dnes, nyní, na tomto prahu?

*

Ano, ano . . . zahárala jeho duše, vzněcující se v nesmírné, bolestné extasi, kterou spěje k svému vysvobození. A hned jakoby všemu porozuměla a pochopila tajemství krvavých svých rozporů — jeť jeho velká láska ne z těch, které ukojují jen svůj chtíč, poskytující si své zadostučinění rozkoše, ale z těch, jež všecken život objímají, duši otevírajíce vlastní bránu života.

Co vše jen nyní je před tou branou temnot a zmítání života! Ale všecken život ten může vstupovati. Všemu proroctví, všemu umění, všemu tajemství otevřena dokořán. Všemu milosrdenství a soucitu je otevřena. Cokoliv vchází vstupem tímto, nic nezůstane odmítnuto, vchází-li v očiště a oběti srdce. Rozkoš, nadšení, svatost a všechna pozemskost v objetí této lásky vezjmou se jako v svatozáří, jíž vše se obsáhá.

Jest to láska, která jako jarní bouře vzrušuje, zachvacující celou kosmickou oblast duše, láska, která zdánlivě ze sebe vycházejíc a zdánlivě jen pro své ukojení určena, vpojuje se v celý vesmír a na vše vkládá blahoslavené své požehnání — původ majíc jako tvůrčí dílo ze zdrojů nekonečnosti a ve zdrojích jejich zase svůj cíl. A na této pouti potkává vše a nic jí nezůstává tajno a zastřeno a ona přidružuje se ku všemu, vše jímajíc ve své blahoslavenství.

Srdce pak v extasi mystické cíle svého, za nímž spěje, v té své rozkoši jakoby svatosti a všeho blaha nebes a země pozastavovat se jen

musí u oněch milníků strašlivostí života. Aby to tady zahorekovalo, zakrvácelo, a vše tu sdrůživši v soucit svůj, dále táhlo na své pouti. A aby všeliké proroctví a všeliké tajemství a všechno určení stvořeného s sebou prodlélo u těchto pozastavení soucitu a označilo v duši a svědomí symbol svého zjevení. A dále že vše s sebou spěje na této věčné pouti . . .

Tak bylo i jemu v tom neobsáhlém rozevření duše, v níž svůj triumfální vjezd slavila láska — že s sebou v tomto neskonalém vznícení a zjáhnutí, jakoby v rozechvění vši lid-skosti, vcházelo vše z té cesty života, a vcházelo o celé své síle a moci vzbuzených a odestíraných podstat, ať byly druhu jakéhokoliv.

Srdce jeho tak zahorekovalo a kácelo se nad tím, co tady shlédlo, a přece jakoby to bylo stále výše spějící očišťování a zmocňování jeho lásky. Bylo mu v tomto jakoby mystickém rozjímavém zahorekování náhlém nad tím, co dnes poprvé nalezlo k němu přístupu, že nějak ve svém tíhnutí sama sebe ztrácel, ale co nalézal, že bylo neskonale světější a požehnanější. A jakoby na této cestě, na níž vstříc mávaly mu červánky východu, že za nedlouho vzejde samo slunce již v celé naplněné slávě své, měl posléz docela ztratiti sebe, měl celý se vzdát oné podstatě nejvyšší, měl tu oběť zapáliti, na níž v milosti shlédlo by oko Boží — aby našel za vše nejvyšší milost . . .

Těch patnáct těl tam nedaleko neustávalo se schylovat, jakoby ušlápnutý červ se svíjel ve smrtelných mukách. Jeho srdce zaplakalo při nich tím výbuchem hoře, jež všemu se vzdává. Ale zároveň ještě neobsáhleji a zářivěji vyneslo se ze sebe. Přestal zrak jeho zmatené již těkat po oněch vřídlech jakoby samých pekel. Temno jeho duši na okamžik zastřevší se protrhlo jako chmura nebeskou září, jež věčně plane.

Ó, Marie, zdrávas královno, živote sladkosti! Ó lásko svatá, zahoroval tu v něm veliký hlas srdce, jako v odpověď na veškery pochyby. A takto volav, jakoby i všem těm věcem ostatním, co se tam dály, přisliboval brzké vykoupení i království Boží a blaho života . . . Jakoby ubíraje se napotom dále tou svou poutí k vytouženému cíli, i oněm patnácti tělům v určených mukách se svíjejícím sliboval účast toho velkého blaha, jež mu kynulo, a sliboval jim brzké království i vykoupení. I sám Kristus u vstupu do ráje k Otci svému, slibovav vedle na kříži zmučenému tělu lotra, že i jemu dán bude ráj a vykoupení, nebyl s to zatím více učiniti . . . a přece jak to bylo mnoho, jak to bylo veliké, co učinil, a jakoby to duše lotra skonávající i pochopila, obdavši se nepozemským blahem . . .

Odcházeje posléz z těchto míst, maje v zřetelnici oka jakoby velkou zářivou hvězdu vůdčí, jež zdá se rozpjatou nad věčností, maje po-

divně slinulé rty, jakoby chvěly se v nepostihlém šepotu, kterým sdělována jsou nepochopitelná tajemství, a pokynuv všemu naposled tady v takové dorozumívající se blahověstné významnosti, cítil se jakoby sám před sebou nesmírně očištěn. Jat byl zářivým svatým nadšením, v němž bylo mu, jakoby postupoval neobsáhlostí a záhadami věcí všech, které všechny se zjevovaly . . .

S ním odtud v jeho vespolí jakoby cosi vycházelo, něco, co bylo jako aureola. — — —
— — Co bylo dále, bylo zase všechno na cestě k ní, tam k těm místům, kde ho očekává.

Bylo to místo nejodlehlejší, jako schválně volené pro jisté své účely, jichž však druhdy nebyl by se nikdy nadál ve způsobě, že v nich jeho život dosáhne svého skonání.

Projítí mu bylo několika jen odlehlými trakty, místnostmi to zimotvornými, komorami větrníkovými, k melasníkům zajde, k stroncianovým pecím . . . A je to i dobře, že na té cestě ještě těmito odděleními projde, však v nich ještě dnes nepobyl. A jakoby v této tak veliké chvíli, v níž život jeho spěl k svým nejvyšším údobám, dostavovalo se mu na mysl všechno, čeho druhdy nikdy ani by si nepovšiml, co v omrzelosti by odbyl, co v netečnosti nechal by běžet . . . Takové podrobnosti se dostavovaly a jisté nahodilosti, jichž všech jaksi významně se dotkl, všechny chtěl je mít zjednány, v pře-

hledu úplného zabezpečení. V slávě předzvěsti těchto posledních chvil jaksi mělo dojíti na všechno, k čemu nalézal se v souvztahu, a jakoby celý ten svět, ježž zde opouštěl, v úhrnném obrazu vrátil se najednou u poznání duše, jako celý osud života se zjeví v jediné neobsáhlosti za velkých chvil, naskytujících se jen jednou v průběhu žití . . .

Nic neměl opominouti u konečném výstupu ze života dosavadního. Se vším chtěl být spřádán, co tady zanechával, o všem aby nabýval konečného výsledního přesvědčení.

Bylo mu, že i každá věc a hmota dožaduje se onoho jeho duševního doteku, v němž by ji pak zanechával zadostučiněnu, jaksi bezpečně samu sobě, vlastnímu jejímu určení. Bylo mu tak jako člověku před událostmi, jež znamenají velké epochy a obraty v životě — v té radostnosti a rozjásanosti, v tom ohromení blaha a očekávání nového příští, v té nadějnosti mámy a v rozluce se vším neblahým dosavadním, v tom spění k čemusi nedozírnému vpřed jakoby pozůstávalo přece úžasné a vytrvalé upjatí k tomu, co stávalo a co tvořilo podstatu života dosavadní, jak to za zbystřených smyslů a za pronikavosti vším prostupující, dělá si duše své poslední odhady a rozpočty u věcí zanechávaných . . .

A vše to právě tak v slávě života, jaká nadchází, jako i v ohromení zkázy, v ohromení

samé smrti, kdy v této události nejvýznamnější, v níž duše náležejíc již světům tak všemu nepodobným, co dosud bylo, přec jakoby měla tu nepochopitelnou povinnost, vše to nepotřebné, tak mjíivé a marné naposled přehlédnouti a poznamenati si v poslední poněti.

V tomto smyslu jakoby vše dnes činil, ne v ohromení smrti, ale ve slávě života. Tak bylo mu, aby v poslední poněti u vstupu do této slávy uvedl ještě jednou všechno zde zanechávané, tak nepotřebné, mjíivé i marné — a jakoby i všemu tomu na rozloučenou svou lidskou účastí chtěl se tak podivně vzdáti. —

Za chvilenu bude i hotov v těchto oddílech, skoro pak vše bude míti za sebou, nemnoho již jen zbývá. Uspořádán pak bude se všemi, všemi věcmi. Na okamžik pouhý se tady pozdrží, na takové ohlédnutí — snad i něco zařídí, v nemístném zjedná nápravu, to tak cestou, mimoděčně, ale vše musí být v pořádku naprostého zabezpečení.

A je to už tady jí co nejbliže . . . už jakoby mohla slyšet horoucí tluk jeho srdce, ano, však může již postihovati to horoucí spění jeho bytosti v bytost její. Zdálo se mu, že toto postihování její udává se neomylně. —

Bylo mu ubírat se jakýmisi katakombami massivních ponurých chodeb, tu a tam jen matně osvětlených žárovkou, zašlou, ztrnulou a jako plesnivou. V těchto chodbách, oddělujících

neprostupně od ostatních místností, kladeno bylo mohutné potrubí pro mrazivý vzduch, hnaný tudy ohromnými větrníky do rozsáhlých komor, v nichž na lištách na pánvích vyložena byla stroncianová cukrotajná hmota k vymrazení určená, aby tímto umělým mrazem, i za největších paren nutně docilovaným, zpět se rozložila, v cukr, jenž pak jednoduše se ze směšeniny vyjme u roztok, a pozůstávající nerozpustný stroncian, jenž vydán zase na novo bude pecím, aby pak opětně k témuž účelu byl použit, jakoby v nekonečném kolování.

Téměř nikdo nikdy těmito chodbami se nebral, mimo dozorce, a mimo jeho, když tak jednou za noc šel se přesvědčit, je-li vše tu v pořádku, zvláště stran teploty, jež tu byla tak citlivě směrodatnou — a někdy jen mihly se tu plaše postavy, když nebylo jiných svědků, mužská, ženská, když ovšem bezpečně nikoho se nenadály, a tam v ty komory zanikly na chvílku . . .

Potrubí vzduchové temně, unyle znělo, jakoby hluboce oddychovalo. Hukot větrníků na konci ústí potrubí vedoucího do komor vyplýval sem v takové trudné jednotvárnosti, jež padala na duši. Duše jeho kdys vždy v ní ustrnula na chvíli, oddávala se mimoděčně beznadějnému stesku . . . musila naslouchat tomu vání, jako naslouchá se větrům těžkých podzimních nocí. V tomto hlasu živelném, osamoceném a jakoby

vyplývavém v celé záhadnosti své podstaty, jakoby dáno bylo místa všem těm hlasům duše, jež vynořovat se tu jaly z pustiny a záhadnosti nitra.

Bloudil tady druhdy jako bez cíle, v ponurosti toho naslouchání, v tom vání živelném a vyplývání tak smutných, lkavých hlasů z pustiny, v níž do nedávna jeho duše byla zastřena. Tady vždy se tak strašně, divně ztišil, tak vpjal se v tu kvílivou mluvu větru a duše. S prázdným pustým srdcem vnímal tu jaksi druhdy vše, celý svůj život v úvahách tak nekonečně neveselých — přicházel sem s pocitem neoznačitelné zvrácenosti a hnusu, nemaje v sobě vznětu, ani jakési možnosti k životu, maje útroby jako spráhlé, žaludek jakoby odepřevší v této nepřirozenosti žití trávit, s pocitem tlaku a ošklivosti, se rty v trpkou malátnost odevzdanými, jaksi zimomřiv, s tíhou v těle, s výhradnou mučivou žádostivostí po spánku a zapomnění.

Někdy usedal na to potrubí vždy omrazené bílým jíním — ano, tady moci tak ztuhnouti dechem tohoto mrazu, moci navždy vyjmouti se z onoho světa tam, a moci zatím aspoň na chvilku zdřímnouti . . . ale již prudce vstával, vytrhuje se z prohřešujících se mrákot svých, ale s úporností ještě význačnější, s takovým černým, zejvíř vyvstávajícím trudem v duši jako mračno vše zahalujícím dále se pak vleka.

A dnes . . . ó Marie!

Za ním ozvalo se náhlé tlumené zaštkání. Tak něžně a ostýchavě na se upozorňující, přivolávající k sobě jako holubička, jako ptáček oddaně, důvěřivě zatímpe, když blízíte se k jeho hnízdu bez zlého úmyslu. V hlubinách této chodby plynulo to jako vzdech odevzdané duše, ale tam kdes vzadu jako zaváto vše hned bylo ponurým hukotem větrníku. Neuslyšel hned v jáсотu svého srdce, unášen u rozmávání perutí lásky své. Leč za ním neustále v sled spěly ty dívčí kroky, jakoby se ho neměly spustiti, a ono zaštkání, jakoby holubička přivolávala, zase se ozvalo, nyní v samém jeho bezprostředí.

Všechny věci světa měly k němu přístupu, každý hlas ho volal.

I obrátil se nepolekán, ale překvapen, v laskavé, významné zvědavosti pohlédnuv na mladou dívku, jež nyní u něho samého se nalézala v divném zmatku, v hlubokém, vzrušeném zapřetí. A vzhlížela k němu v touze se zatřásající, plynoucí ze zřetelně zšířených, temně zažehnutých zraků jejích, jako vlnou pramene sluneční třept, ty oči jakoby ho objati chtěly celého, navždy se v něm vzhlédati. Prosila a toužila téma zrakoma v neodolatelne úpěnlivosti a zároveň se bála a chvěla jako v hrsti sevřeně ptáče. Ruce této dívky tak bílé a pěkné splynuly mimoděčně v sebe jako dvě bílých stvolů

a podejmuly v rozkošné údobě ňadra jako v utajení, sevření nitra, aby předčasně nepropuklo, a jakoby to bylo i spjatí k výdechu horoucí modlitby. —

Však ji znal; byla z jeho party, byla z oněch mladých, jistě půvabných stvoření, se zachovalou krásou a přirozeností, která sice ještě odolala zde — jeť zde teprv tak nedávno —, ale v té háravé touze, jež jakoby kypěla ze síly těchto bytostí, neumějíc se zdržovati a voliti vhodně, zajisté neobstojí při první příležitosti, klamně se oddávajíc . . . vždyť tak svůdná láska v mladé bytosti, tak zálučná, klamavá, tak věřící a poddávající se svým dojmům, jimž nikdy nedostává se ostražitosti. A jistě za nedlouho bude veta po tomto svěžím těle v pekle zdejšího života a utone ta milostně háravá duše v oněch pustých mrákotách, jež jako dým zkázy vznášejí se nad zdejšími propastmi.

Znal ji ovšem, a povšiml-li si kdy, byla to i z oněch dívek, jež přišedše sem jako s nadřzenou touhou ze svých samot, ve svém oddání se, v hledající účasti svých nezkušených srdcí nejdříve přirozeně u něho se zastavily onou touhou svou. Byla z oněch, jež volaly po něm hlasy srdce svého, jež zvaly ho k sobě, jež byly by se mu vzdaly na každý pokyn jeho, ne v pusté smyslnosti, ale v celé milostnosti své svěží, kypící krásy, v celé odevzdávající se vlnadnosti svých bujných těl, neboť taková byla

jejich přirozenost věřící a za každým svým do-
jmem sladce chvátající.

A byla i z oněch, když nepovšiml si jich, které napotom takovými pohledy chvějného ba-
žení a neukojených vznětů ho vyprovázely, hryznuvše se v nervosní mučivosti ve rty, ja-
koby jim bylo vzdávati se nejdražšího. A snad právě ona to vždy zaplakala, když odcházel mimo ni bez spočinutí své účasti, malomocně se odvracujíc a zastírajíc oči, aby nezřela, jak marné jest její dychtění, v němž nebyla vyvo-
lenou. A snad někdy za jakoukoliv záminkou, nemohouc potlačiti touhu svou, ona to vždy za ním odbíhala kus, v tom plachém, horoucím, jakoby svého života se jímajícím zápětí za ním spěla, aby aspoň v jeho stínu byla, v bezděč-
ném sdružení s ním — dokud byl by ji snad neodehnal anebo nezašel jinam, kam již za ním nemohla . . .

Dnes ji neodehnal, neosopil se na ni, zů-
stal tak laskavě stát. A ona jen ho těma oslně-
nými zrakoma objímala, ta bílými rukama podejmutá ňadra pozvedala se bouřlivě, jakoby v ně vykypovala všechna ta bujná, mladá síla života a jejich toužící, horoucí vlna k němu spěla. —

Také tam ta jiná ňadra kynou k němu, v blou slastnou vlnu svou ho zvou . . . však již jde navždy se jim vzdát, splynout v slast-

nou jejich čaromoc . . . ó Marie, zatanulo mu na duši jako neskonalý, vonný dech.

Ale u této vzpomínce, v tomto zpodobnění duše, do níž všechny věci světa měly přístupu, nemohl drsně, bezohledně odbýti, jak jindy byl by třeba učinit, toto lidské vznícení.

Pohlédl na ni takovým zvláštním pohledem, obmykavým a v takové promíjivé něze a ve smířlivém nějak zkonejšení, v němž pojaté mělo býti všechno, všechno i pochopeno a všechno odpuštěno. Jakoby na vše takto vztahoval se jeho pohled a vše jímal ze samých podstat života, ve vše vnášeje to nové neoznačitelné zpodobnění. Zdálo se, že v takovém pohledu hřích obrací se v ctnost, neřest v nevinnost, vášeň v něhu.

A pohladil dívku na vlasech, jež jako měkká vlna se poddávaly a zavoněly.

A hle, ony zšířené zřítelnice, naplněné dychtivostí, v oslnění a zážehu, ztály náhle v jinou zář duše, jíž jakoby vzhlížela vroucí modlitba, hřích jakoby ve ctnost přecházel, vášeň v neskonalost smírné něhy. Rty její, z nichž dotud sálal horký, zpráhlý výdech, tolik žíznící a hledající výdech jiný, zavlhly jako květ rosou a jaly se cosi šepotati. A ruce, které právě vášnivě rozpjati se chtěly, strhující v objetí svých milostných loktů, a jimiž jakoby šířil se do té chvíle příval horoucí nedůtklivé síly, aby vpojoval se v sílu jinou v kлокotu náruživé slasti,

hned v zjitřeném, nervosním spjatí svém jakoby umdlely zvolna dolů spouštějíce se podle zachvívajícího se ztepilého těla. Stála nyní vedle něho již jako v hluboké pokoře, jež všemu oddaně se podrobuje. Klopila cudně zraky, řasy jako hedvábná vláčná clona zastřely je; a v toto zastření jakoby se vemkla slza, dožadující se smíru a odpuštění.

Jak by ve své pravomoci neměl odpouštětí on této lásce zde, když láska právě to byla, co i na jeho hlavu snesla tolik požehnání, v tom svém zpodobnění duše, v jejíž velkou účast všechny věci světa vstup svůj měly a kam hlas lásky zaléhal jako u výdechu věčnosti? Jak on neměl by tedy promíjeti a schylovati se u toto vznícení, u toto vytanutí srdce, jež přišlo tak neobyčejně, snad i nevhodně domáhati se touhy své, byť to i bylo tak proti disciplíně, avšak tak lidské! Měl snad zahrnouti ji odmítavou potupou, v tuto chvíli, kdy i jemu poskytnuta víra lásky, jež všemu věří, její všemoc a zázraky, měl a směl snad zavrhovati on, když nezavrhl lásku ani Ten, jenž hříchy a činení všeho světa na se vzal? Odpuštění jsou jí hříchové, neboť milovala . . .

Zatím ještě jednou vznesla k němu zraky; byl to v nich sám záchvěv duše. Když přišla, hledělo jimi tělo, vášeň dychtění. Nyní naposled k němu vzhlédnuvši, jakoby pravila

k němu svým pohledem u svaté schylující se pokoře: Můj pane . . .

A hle v bezděčném popudu začala její bytost poklekati, bílé ruce jaly se u vzdušné něže vynášeti vzhůru. A na rty splynul neoznačitelný záchvěv jakéhosi mimozemského blaha, které ronilo se z pohnuté, očištěné duše.

Ten jeho pohled jakoby obmykavý něhou všejímavou a v takovém slavném vyzařování všech jasů hlubin a zdrojů nitra spočinulý na dívce, jenž jakoby ji mystickou aureolou pronikal, zpozoroval včas toto oddané, hluboké se schylování. Jak on byl by mohl připustiti, aby před ním poklekla u vznícení svém lidská touha, kdy jemu samému bylo, jakoby poklekati měl u vznícení lásky své před každou bytostí, každou věcí, před celým světem a veškerenstvem, před nejvyšším Bohem svým!

Přistoupiv k ní, naklonil se k ní jako matka k dítěti a uchopiv ji s něhou, s jakou dotýkáme se vzácného květu, vyzvedl ji měkce, konejšivě, maje ji téměř v náručí, v níž ona na okamžik tento sladce, neskonale spočinula, u jakémsi chvějném blahoslavení celé své bytosti. Přimkla umdlévavě oči, bezvládnost rozkoše projala její smysly . . .

Ale bylo třeba včas se vytrhnouti, probrati ze záludy chvíle. Neboť spustiv ji z náručí a obrátiv ji napotom jako v hravém laškování,

pokynul mírně tam, kde očekávala ji její povinnost, již obmeškala.

Porozuměla; a uvědomivši si vše, zasažena jako střetnutím vlastní podstaty skutečností, za hlubokého zapýření, jež jakoby se jí rozneslo všemi smysly, zahořevši na celé hlavě, dala se v chvatný úprk z těchto míst, jako v osení vyplašená koroptvička. Hukot větrníku provázel její tichý únik, bylo pak oboje jako vzdušné vání . . .

A on u zvláštním zaujatí duše dále se ubíral, tou chodbou jako příkře se zúžující, kdes v dáli soustředěnou jako v temné propadlišti, a s ním sdružené jakoby spělo ono ohromné, ponuré, jako zaplštěné potrubí, jímž vháněn byl mrazivý vzduch do komor zimotvorných, kamž chystal se dohlédnout. Bylo zde čím dále temněji, jako zabloudilé tu a tam zárovky mdle tanuly jako v únavě a trudu nad svou opuštěností.

Vcházelo se odtud do komor dveřmi masivními, obloženými, na silných vzpruhách, aby samy se zavíraly, když by opomněl někdo je uzavřítí. Na vše musilo býti obezření. Zapadaly také za každým v příšerném jakémsi sunutí, téměř bez hluku, jako popudem záhadnosti. Komory zavály proti němu ledovým těžkým vzduchem, naplněným slanou ostrotou, jež žíravě uléhala na útrobky. Bylo tu mrtvé pusto, stranou jen onen mohutný větrník hučel jako

vodopád, jehož jednotvárný hukot ale připadal posléz jako hluché, posupné ticho samo, jaké v horách zdá se posléz tanout za neustávajícího nočního burácení.

Komory ve všech svých prostorách naplněny byly bizarrními dřevěnými štelážemi, jakýmsi podivně zmáčeným fantastickým lešením, které nějak obmykalo smysly jako bludiště. Jen dvě nízkých uliček pronikalo jím po celé délce, vedouc a ztrácejíc se až u nevjzdálenější černé pozadí. Jimi vedly koleje jako černé, místy matně zaleskující se vinutí, po nichž při svážení a vyvážení stroncianové cukrotajné hmoty posunovaly se četné zvláštní vozíky, jakoby o sobě malé, účelné, železné šteláže.

Vždy za 12 hodin dálo se toto vyměňování drahocenné hmoty. Tu najednou zasmušilé prostory, tanoucí dosavad v úplné tmě, rázem se osvítily, světlo vneslo se do všech jejich oddílů, do každého úkrytu, jak bylo potřeba, a zároveň byly oživeny chvatným překotem ruchu a práce. Udála se to vždy taková jakoby záhadná pozměna jako nezvěstným, kouzelným pokynem. Průčelím komor, jež s rachotem se rozevřelo, duněly sem za sebou řady vozíků tlačенých lidmi, jejichž nohy, kráčejíce v dřevěnkách, dodávaly všemu jednotvárný, klapavý rytmus, jenž nepostrádal bizarrnosti. Jedna řada přivázela a druhá odvázela na zvláštních lištách onu hmotu, vysunovanou z příček šte-

*

láží a zase vsunovanou. Vždy v úmyslném nařízeném spěchu vše se dále, v pohánění přirozenou nutností; nesmělyť se komory ani dost málo otepliti anebo v zimě přemraziti. A bez hovoru, v navyklé zamklé ponurosti odbývala se tato činnost, za níž jen ojedinělé hlasy vyhoukly někdy na povel nebo dorozumění. Jedině vždy zvýšená, mocněji zburáčená mluva ohromného větrníku provázela bez ustání toto zápolení lidské činnosti, a připadalo, jakoby v temné nevrlosti ohrazovala se proti tomuto rušivému vetření v nehybné zasmušení dosa-
vadního sdružení. Poslední lišty byly vsunuty, poslední vyjmuty. Vozíky rozduřily se jako žalostně, zanikající v řinčení svém za uzavřevším se zase průčelím. A bylo zde zase temno a ticho, to hluché, hluboké temno, jež zaléhalo jako mrákota pusté nezávěstnosti, v níž kvílel jen hlas větrníku, a někdy se zdálo, jakoby záhadné prolamování se šelestů nastávalo, v nichž jaksi dala se ona tajemná nevystihlá změna všech těch spoust uložené zde hmoty. Zase na celých 12 hodin je toto uzavření mrákoty . . .

Vešed sem oněmi zapadajícími dveřmi, které jakoby ho tlačily dovnitř, rozsvítil otočením kohoutku bezprostředně vedle dveří nalézající se žárovku. Jako matná jiskra v obrovskou tmou zapadlo do těchto temných prostor toto světélko. Ale stačilo k jeho účelu. Tempe-

ratura označovaná na citlivém zavěšeném zde teploměru byla žádoucí, nezměněná — jaká škoda a nesnáž by tak nastala, kdyby nějakým opomněním teplota zdejší vystoupila nad kritický bod a nebylo zavčas učiněno opatření náležitého zchlazení umělým mrazem, jenž hnán sem musil být dnem i nocí v celé své míře!

Jaké tu temno mrazivé panuje, jaké rozsáhlé posupné zasmušení, jež zeje takovou ustrnulou, nevlídnou příkrotou, skličující neodolatelně duši; cosi jako beznadějně pomnění smrtelnosti tu dlí, cosi strašidlného, co člověka hrozí pohltní . . .

Druhdy jakoby tu strašila ze všech těch nevlídných věcí sama jeho opuštěná duše nejstrašlivěji. Tady, kdykoliv mu bylo sem přijíti, jakoby měl vedle sebe posupnou příšeru vlastní své bytosti, vyvstávající odkudsi ze zakletí nitra, předstupující ponure před něho. Ach, bývalo mu zde druhdy strašno, jako v žádném jiném traktu továrním, tak úzko a hrozivo, v onom napadajícím zoufalství beznaděje, jež vchází do svých vlastních podstat!

Však dnes tyto komory, které tanuly jako podsvětí, plnilo oslnění, jehož zdrojem bylo jeho srdce. Ve všechny temnoty, v útrapy všech útrap proniknutí dovede jas lásky, dovede je nadějným blahem opojiti . . .

A již chtěl zhasnouti, aby zase dál, stále

jen vpřed ubíral se na té pouti svého srdce, v neskonalém jeho překotu spěl u vykouzlenou svatyni. Ruka jeho jala se sáhat po kohoutku žárovky.

A tu mráz ho obešel, stranou nedaleko stála příšera. Maska hrozná, jakéhosi prokletí života, zpodobnění hrůzy. V úkryt nejbližší stělnice se uchýlila a tam tak nehybně vytanula, zříc na něho neodvratně a v zlověstnosti jako chycená krysa, jež nespouští dravé své zraky s toho, jenž chystá se ji zabít. Strašná i hnusná krysa, a tak na něho hleděla, pohledem jakoby zkázy a příšernosti. Jakés strašlivé dotčení zdálo se spočívati na její tváři, tak divně siné a mázdrovité, nějaká tu ruka zdála se vhrížovati tyto líce kamsi propadavě dovnitř, do jámy lebi, v tu oblast jistě příšerného nitra.

Ucouvl, zachvěl se, strnulostí úžasu a zmocněním ledového prázdna byl jat — kéž by byl mohl ještě otočiti kohoutkem, aby zhaslo, nastala zase temnota, neb jsou hrůzy, jejichž vytanutí v temnotách, byť i po našem boku, u vytušeném našem dotčení, které by třeba mysl i v šílenství dovedlo zaváděti, přece je daleko snesitelnější než zření jim v samu líc — třeba by zšílel v této temnotě, naplněné tuchou zjevení zde rozhostěného, ale toto bezprostřední zření v tvář nenadálé příšeře bylo v tu chvíli nade všechno uděsnění.

Bylyť ovšem smysly jeho jako rozváty

nezměrností svého vznícení a v popudech svých do všech krajností přístupny a jakoby bez rovnováhy v tom svém vyvrcholujícím napjetí. Kéž by byl nyní mohl zhasnouti, ale v tomto dojmu nenadálé strašnosti klesla ruka jeho od kohoutku jako zlomená, v olověné, neovládané tíže. A jen patřit v tomto okamžiku musil bezejmenně v tuto mázdrovitou, sině ztemnělou, vhrříženou tvář příšery, jež vytřeštila bezzubé dásně na něho, jakoby servané v rudém, uhnívajícím mase. Úsvit žárovky takřka bezprostředně a výhradně vrhal se na tuto zpodobu a nějak vzrůstati se zdál, šířiti se vyjeveně v neobsáhlosti hrůzy, kterou zjevoval, a všechno ostatní jakoby náhle vůkol zanikalo, nebylo jiných věcí, nebylo zvuků, nebylo ničeho mimo toto zjevení, které jakoby si bylo zjednálo svou pravou oblast zániku a zpustošení, v níž není přispění lidskému srdci takto přepadenému.

V takových dojmech trval několik okamžiků v nevybavitelnosti pravého uhrůznění, ovšem tak neočekávaně přepadlo smysly toto zjevení, ty jeho smysly tak rozrušené a ochablé, v tak úporném odpírání jim všeho klidu a odpočinku, vydávané začasť v záchvaty nejnahodilejší, třebaš i zdánlivě bez náležité zevní podstaty.

Ale za oněch několika okamžiků v bezmezné oblasti jeho uhrůznění jen to vědomí mohlo vystupovati a sprádati se v jakousi

úvahu, že takto štěstí spějícímu posléz k vy-
touženému cíli svému vstoupovat musí v cestu
znamení neštěstí, že takto v putování života,
rozjásané svým žitím a dostupující jakoby ze-
nitu údělu nebeských sfér, vsunuje se nenadále
smrt.

Bylo to jako znamení neštěstí, jako zna-
mení smrti.

Naplnila se tu jeho duše nezměrnou, upa-
davou malátností, takovým chvěním nitra v be-
zejmenných úzkostech, jež přidružily se jako
v zhoubě celé jeho bytosti v těchto okamžicích
k jeho hrůze — a ta maska přišernosti zírati
na něho neustává . . .

Leč byla s ním jeho láska. Její věčná
ochrana jako záštita proti všemu rozprostřela
nad ním zas svou náruč. Tam, kde láska je, ne-
třeba se báti, neb její modlitba burcuje z malo-
věrnosti, a tam kde tolik lásky, tam tolik je
i bezpečnosti. A nad peklem zavane-li její
slastný dech, jakoby hned ze všech jeho pro-
pastí a příšerností blaho ráje vystoupilo. Byla
v jeho duši Marie, jako panna Marie, lidstva
královna, královna jeho, jeho život sladkosti,
naděje jeho. A útočiště k ní nejvyšší ochraňuje
ode všeho zlého . . .

Hned toto svrchované pomnění naplnilo
duši jeho, ledová pustina jeho zlověstné hrůzy
jakoby zázrakem ztála v této záři neskonalé,
jako země u výdechu jarního slunce. Již vy-

baveno bylo srdce ze své extase příšernosti, hle, prohlédá již zase usmířeným okem lidským, které všemu v tvář dovede hleděti.

Jinak již hleděl na tuto zde napadenou ženskou postavu, uchýlivší se sem k umluvenému dostaveníčku s kumpánem sobě rovným v této změtenosti lidskosti, a z masky příšernosti, její lidskosti zvrácené, zprzněné, hnusné, vržené na pospas zhýralosti a hříchů, propadlé kletbě hrozného údělu vášně nikdy neukojené, vyhlédalo na něho již něco zcela jiného, než ve chvíli právě minulé. Ano, pravá maska příšernosti, ale bídné, lidské příšernosti, tak ubohé, zničené, zbědované. Její pohled chycené krysy, v neodvratné zlověstnosti zírající na něho, majícího zde právo a moc, jenž je s to zasaditi jí smrtelnou ránu a od něhož jí také očekává nedovolávající se více milosti ani slitování, upjal se na něho nyní v ztrnulém zamnění jakéhosi nevýslovného trudu, jenž sice nedoprošuje se ničeho, ale sám v sobě, ve svůj klatý, hrozný úděl, z něhož nelze se vymknouti, tak propadavě, beznadějně se odevzdává.

A ta maska příšernosti, z pusté ubohosti své na něho neustávající zírati, jako on zíral na ni, zdála se u něho najednou postihati onu příznivou změnu v jeho hnutí nitra. Tato změna jakoby jí lidsky zachvěla, upamatovala jí do života jiného, než v jakém dlela. A z celé nedávné zlověstné příšernosti, z jejího dřívějšího vy-

pjatí k svrchovanému uhrůznění všeho lidského a vší přirozenosti, zbýval u nešťastné bytosti jedině onen nevýslovný trud, v němž ona zdála se najednou podléhati drtivé, bezejmenné lítosti, u vědomí celé své bídy. A jakoby v tu chvíli vůkol nic jiného nedlelo, onen trud zdál se vše zahrnovati, jeho těžká oblast kladla se vůkol jako bezmezné zasahání nevybavitelného hoře.

A pak v těchto zracích, zžíravou vášní seschlých, vyplynuly slzy, celý náhlý, prudký, prořtivší se tok lítosti, jež se náhle poznala — však ještě dobře postihl tu jitrící se vláhu duše, než otočil kohoutkem žárovky.

V posledním jejím zákmitu, kdy dořeřavovaly nitky uhlíku, jakoby s oněmi slzami, v nichž na okamžik zachytila se rudá třáseň záře, vynesl se k němu pohled v neskónalou oddanost pokořené duše a navracené náhle lidskosti. Tímto pohledem zároveň jakoby i navždy zaniklo zjevení, rozplynula se maska přišernosti . . . S jeho duše sejmula se všechna hrůza, všechna podstata děsivosti a vpojil se v ni jas, v jakém zjevuje se láska. Ó Marie, královno mých nebes, královno mého světa, živote sladkosti, zahlaholil v něm znova hlas neskonalosti, k němuž jakoby i jiné pomnění v téže neskonalosti se přidávalo, že vše v lásce je odpuštěno, i zmíra zločinu a každé vášně, i všechno prokletí a všechno zcestí života — vše že je odpuštěno a usmřeno ve jménu jejím. — —

A odcházel odtud, v zápětí hučel mu větrník, a s ním jako jiné vyplývání hlasů a pozemskostí; a onen tam zanechaný pohled z temnot svých neproniklých zdál se ho sledovati na ostatní cestě. Vše budiž odpuštěno, i všechna zmíra zločinu, vše ve jménu mém, neustala vzývati v něm láska. Neboť ta byla již věčně s ním, v její svrchované ochraně a záštitě proti všem bídám a hrůzám pozemskosti mělo již navždy dletí srdce jeho . . .

A zase před ním vyvíjelo se ono ohromné potrubí jakoby vedení osudu, podle něho dlouho kráčet úzkou zatemnělou chodbou, až pak potrubí jakýmsi kolenem obra zaniklo u výklenku, a on odbočil z chodby v jiný trakt. Musel i tudy se dáti, chtěl-li dojíti tam! I kdyby neměl zde již žádného pozastavení, tudy vedla jediná cesta. Vše již bylo na cestě k ní! — — — — —

— — Jsou místa v závodech, které ku své světové velikosti nevznikly najednou a nebyly snad již k těmto účelům předurčeny výpočtem a rozmyslem kapitalistické moci, ale u vzrůstání své prosperity vyvíjely se zvolna, postupně, samým přistavováním a přičleňováním, novými kombinacemi na základech starých, jako dálo se v závodě tomto — že zdají se naprosto bezúčelná, podivně i nepoužitá, jaksi zanechána sama sobě pozůstávají v pochmurné,

mrtvé nečinnosti, neví se jaksi co s nimi, nikdo si jich nepovšimne, nevchází sem.

Jako bylo toto místo, kus klenuté prostory dosti rozlehlé, z původní rozlehlosti všemožně dle potřeby na všech stranách jako odřezované, tu se přibralo cosi k vedlejší místnosti a zase nějakou příčkou seřízla se v pozadí celá asi třetina dle pozůstalého tvaru klenutí, vůbec zbylo z původní prostory pouhé znetvořené bizarrní torso. Kdo pak ví, jestli kdy na toto torso také dojde. Proto také nemělo žádných oken, že tak bylo kus po kuse zastavováno, a bylo to vlastně rozlehlé doupě, v němž svítilo se po celý den. Bylo třeba svítiti k vůli pumpě zde umístěné, která jediné jaksi proto sem strčena byla, aby přece nějak tato místnost se využítkovala. Anebo i proto, že byla zde velmi hnusná stanice, totiž u velkou podzemní jámy stékaly se všechny šlempy tovární, ony husné, smrduté, žíravé, černé hnědé tekutiny, které zbyly z původních šťav, ze všech roztoků surového cukru a ze všech melas, po odejmutí všeho cukru. A ona pumpa řetězovka dnem i nocí tady klapající měla za povinnost šlempu tuto vynášeti z jámy do reservoirů na půdách, z nichž pak se odjímal dle potřeby do odpařovacích těles, aby se zavařila k náležité hustotě pro další použití průmyslové.

Klapala, klapala ta pumpa ve dne v noci, jakoby v přístřeší bubnoval neustálý déšť anebo

okap jednotvárně unyle řinčel. Z jámy vynášely se neustále páry z horké šlempy, a poněvadž bylo jinak poměrně chladno v této místnosti, zůstávaly v hustém, mocném chuchvalu lpěti nad jamou. Jimi v celé té zdejší končině stanul neoznačitelný zápach jakési hnijící zřravé sladkosti, který vše mdle, těžce, dusivě a hnusně ovlácel. A v oblaku těchto par pozůstával jistý trvalý nehybný zákmit rudého nečistého přísvitu, v němž jakoby zírala jistá potměšilost, vyčkávající své chvíle.

Však dlela věru potměšilost v těchto parách, jen jakési své chvíle dočkávající. A bylo i třeba tuto potměšilost strážiti, nepouštěti ji jaksi se zřetele, neboť jednalo se při tom často o člověka, třebaž to byla i poslední bába jakási. Neboť při pumpě této setrvávali dnem i nocí, v tomto halení par, v tomto znamení hnusu, za světla jediné žárovky, která sama jakoby se tu dusila matně vzplanující a zase se ztemňující jako v zajíkání, v tomto osamění, za jehož stěnami bouřil jiný život a dále celý svět, — bylo úkolem oné postavy, jež posléz z par těch se přece trochu vyjmula, s dřevěnkami na zchřadlých, komihavých nohou, ale za to jaksi tím ohromnějšími, jež tyto nohy nemohly ani uvléci, a v rukou s velikým žebrem, kterým bylo nařízeno v jámě bez ustání míchat, probírat se nahromaděnou zde spoustou

všech odpadků a všeho hnusu, aby nenastalo ucpání.

Míchati takto bez ustání, jednotvárně a trdně po celou sichtu, po 12 a jednou za čas po 18 hodin, jako u vyhasnutí každého vědomí, jako u pouhém cloumání se ponravy kdesi v podzemí, míchati takto po dny, měsíce a třeba léta, po část života, jehož celé zření jakoby výhradně sem se uchýlilo, míchati takto a setrvávají tady, co vůkol spělo tolik jiného života, snad jaro bylo a hořel západ slunce, vlál dech nebes a země a kynula volnost zadostučinění . . .

A i v cloumání ponravy oné tají se předzvěst nového života, jenž ve třpytu a pohybu rozkoše brzo na zem a slunce vzejde — zde však tajila se trdná, bezútěšná úsmrt stáří, které ze všeho života sem bylo vyloučeno.

Ale že snad všeho onoho, co k životu se hlásí, snad již ani takovému stáří není potřebí. Vždy jen starou ničemnou bábu sem určovali, která již nebyla k ničemu jinému. Toto míchání ještě zastala, nebylo to ostatně přespříliš namáhavé, a chvílemi i, když přitékala šlempa čistá, bez kostí a hadrů, mohlo se v míchání ustatí, sedřímnouti si na okamžik stoje. A přece jen takové stáří, dávno již odumřelé životu, kdes doma u svých jen hladu a zoufalství, bídě a sužování, trýznění a výčítkám vydávané, stáří, jež žebrati a dovolávati se u cizích po-

moci se stydělo, a o blahu kriminálu, jenž zopatrňuje zdatná těla, mělo své předsudky, vydrželo ještě na těchto místech, a nikoho jiného sem dáti dobře nemohli. Vlastně dlouho nevydrželo ani. Ale bylo to přece jakési stanoviště života, třeba poslední, jakýs onen strašný výměnek, jehož jako údělem pekel dostává se mnohdy v takovém stáří po všech naplněných věcech života.

A jak domáhalo se toto stáří ještě o milost tohoto výměnku, jaké to bylo štěstí, zahynouti zde za tolik a tolik krejcarů jisté denní mzdy, jež pro tuto zbědovanou žebrotu byla pravým blahobytem, místo kdesi v příkopě za mrazivých podzimních dešťů se chouliti, aneb kdes u dveří cizích dožebrávati se útočiště, anebo kdes v kriminále uhnívati pro potulku a že nebylo co jíst.

Tady bylo aspoň teplo a nebyl hlad, tady byla sice lidomorna, ale bez hladu a zimy a bez výčitek a trýznění kdes tam od svých, jimž za celý život stalo se břemenem nejnenáviděnějším toto stáří. Ano, výměnkářku ze statku tu měli, pravý výměnek v prokletí a zlořečení života.

Jenže dlouho to zde nikdy netrvá, brzo odtud vždy vynášeli a vynášeli navždy, ta jedovatá zrádná potměšilost v parách tak vlaze ovlačujících neznačila se nadarmo. Brzo tady bylo vše hotovo, tak či jinak, ale hotovo na-

vždy, jenže nikdy nebyla nesnáz o náhradu, tolik těch výměnkářů práce, života a bědy hrnulo se na opuštěné místo, snad i v naivním blahofečení a žehnání a modlitbách, a kolik těch stařenek zulíbalo vděčně ruce příslušnému dozoreci, když uráčilo se mu někteřou z úpěnlivě se dožadujících sem povolati, a jak horlivě stařenka taková dala se do míchání šlempy, div se nemazlivši s hnusnou tekutinou, která vlastně jakoby pro ni byla podnětem všech těch milostí, tomuto stáří udělených...

A mícháno tu ve dne v noci, po 12 i po 18 hodin za sebou, po dny takto a měsíce, někdy snad i rok, ba někdy i o něco víc, při čemž to žebro chřestilo vytrvale na dně jámy, jakoby probíralo se v samých kostech... až bylo najednou zase potřeba střídati, jinému stáří dostávalo se milosti tohoto výměnku života. Kdož za to, že stáří je tak vetcho, že umírá tak záhy a z nenadání, ostatně je to jeho údělem, a nikomu zde nenapadlo se pozastavovati nad zjevem těchto častých vystřídání...

Bylo vždy tak brzo všechno hotovo na těchto místech, co života se dotýkalo. Tak či jinak.

Stávalo se totiž také druhdy toto jinak! Jako onehdy, zrovna před nynější stařenkou, co tam v parách se míhá skřehotajíc si při tom jakousi píseň, se to jinak přihodilo...

Jak mu to právě vytanulo na mysli s celou tou neoznačitelnou pronikavostí, v jaké představují se nám osudové příhody.

Když tenkrát přišel jaksi mimoděčně na toto místo při své obchůzce továrnou! Jen málokdy sem přišel, bylať zde z posledních stanic, celkem bez významu, důležitosti, jako bezvýznamný byl život těch, jež sem dosazovány. Nemohlo se tu nic tak dalece státi, žádná těžší nesnáze odtud povstati. A takovéto elementy, jaké sem přicházely, byly tak spolehlivé, tak spolehlivé, neopouštěly za žádnými spády své místo, jediným spádem jejich zdálo se leda trochu toho kafe, jež si v džbánkách přinášely a za jehož požitím kamsi stranou se uchýlovaly, z dosahu těch smrdutých par, a pak posledním spádem leda již jen ono vystřídání, kteréž bylo tak neodvratného přístí. Jaksi bylo by zbytečnou malicherností starati se o takovéto stanoviště. Bylo-li někdy co přece, však si to dozorce spravil sám s takovou bábou a mnohdy hezky jadrně, při čemž ona uměla někdy tak kvělivě zaplakat, rozeštkati se tak usedavě stařecky — ale kdo by ji zde vyslyšel, doma zajisté, když třeba vlastní syn pro povinný žvanec ztýral ji v pravém rafinement zloby lidského srdce, pokvílela si hůře a častěji, aniž ji kdo vyslyšel, a mohla děkovati jen Pánu Bohu, že je zde, byť také ti dozorce uměli to v pravé bezohlednosti zloby lidské.

A tak tedy dozorce si to vždy sám spravil s takovou babkou, aniž jemu bylo třeba tak dalece věc míti na zřeteli.

A tak zřídka sem docházejí, tentokrát jakoby byl sem neodolatelně vlečen, jakás síla v podvědomí jeho, jež se vzpíralo, tlačila ho sem, a jak sem vstoupil, učinily najednou všechny ty známé věci zdejšího střízlivého továrního traktu jiný dojem, zasáhly k jeho vědomí v zřejvé nepochopitelné záhadnosti. V óné pronikavosti náhle vzbuzených podstat, jež jakýmsi posunem mystickým jakoby byly zburcovány a vyhlédly na ven z lůna své neznámosti, vše kolem něho tehďáz vystanulo. Vše na něho tak neoznačitelně hledělo, vše jakoby se sunulo, významně vybízelo, věci nabývaly mluvy záhadného vyznačování. V těch parách zrádně se vyvíjejících tamo nad jamou tajilo se jistě strašné tajemství, jež k němu bezprostředně kynulo, vyzývajíc k sobě. Vůbec celá oblast vůkolní tehďáz proniknuta se zdála jakýmsi označením nepochopitelným, jež v něm vzbuzovalo hrůzu. Ano, bylo to pravé zmocnění celé jeho bytosti v této záhadné, vynikající hrůze.

Ve chvatu, v němž jakoby se nám hnalo cosi v zápětí a před čím unikáme, přeběhl touto místností k oněm parám jako nad přišerou obětí se vyvalujícím a s ní zlověstně si zahrávajícím — a stanul u nich najednou urfčen, dotčen v nitru ledovou rukou. A přece nic

tu nebylo jiného než jindy, vše tak prosté, obvyklé. Jen ono zřejivé záhadné vytanutí vůkol, které nesejde mu více se smyslů, družilo se ku všemu.

Leda s těmi dřevěnkami bylo cosi jiného.

Hle, stály zde nějak samy ve svém sdružení páru, hrubé, massivní, svorně vedle sebe jako dvě nohou, které však v nich se nenalézaly. Ale jakoby je byly právě opustily!

A náhle v dojmu tohoto osamocení, bez těch svých nohou, jež k nim nutně náležely, vzbuzovaly v něm pocit otřásající příšernosti, jako všechny věci, jež nalézaly se v nedávném soutyku s čímsi živým, co právě odumřelo. Vytréštil oči na tuto příšernost pozůstalého páru dřevěnek, nemoha se zbýti návalu děsivé přítomnosti čehosi, neodolatelně se vtírající. Přišlo mu i najednou sáhnouti v ně, ještě v pravdě jaksi oteplalé byly, a toto teplo promluvalo k němu strašlivou řečí.

Vzhlédl dolů, do té jámy, do těch vyvalu-jících se smrdutých par, do kypění té hnusné, černající se tekutiny, kypřené a zvířované nekonečným nabíráním řetězovky — hle, žebro strmělo z jámy v protějším rohu, jakoby právě jakýmsi pádem odstrčeno bylo, a dole jeho rukojeti jakoby se ještě ruka jímala. A kolem tohoto místa zvířování tekutiny mělo nepravidelnou, jaksi neoznačitelně děsivou, laškující hru, o jejímž významu v podvědomí duše své

byl již dávno přesvědčen, co ale jakoby si stále ještě usvědčiti hrozil.

Rázem otočením kohoutu rozsvítil žárovku v rohu jámy, v omřížení plechové sítě se nalézající pro účely čištění a jiné. Zároveň v záblesku jejím vyplynula z okruhu přišerné, vířivé oné hry lidská tvář, — nebyla to lidská tvář života, ale hrozné sešklebení zápasu se smrtí, kterýž ale ještě se neodbyl. Neb rozevřela se najednou ve smrtelné jakési zajíkovosti dutina úst, z nichž vytryskl temný, vřelý proud šlempy, zrovna asi před tím se v ně vedravší, jehož nyní zase útroby se zbýti namáhaly — a při tom hrozné, naběhlé, zkrvavělé oko se naň vypouklilo, jež děsivě vzývalo o záchranu. Zároveň pak ruka začala kolem sebe divě mávati a ostatní tělo křečovitě se rozclouvalo.

Nikdy z duše nevyymizejí jisté zjevy strašnosti — tento zjev náležel k nim a nikdy mu s duše nesejde.

Ostatně vždy v těchto místech o zeď opřeny nalézají se háky na dlouhých rukojetích, účelně seřízeny, aby jimi vytahovaly se nahodilé předměty, uváznuvší v pumpě, kusy hadrů, kostí, dřeva, a co dostane se kanálem do šlempy, jednou také novorozené dítě pohozené do kanálu. Nyní posloužily k vytažení oné jiné přišerné závaďy, rozevřevší tak hrozně ústa svá a okem nahoru k němu zatrčevší. V síle a leh-

kosti nadpřirozeného zmocnění, jež za jistých chvíl dodává se lidským snahám, vytáhl z jámy na ráz spařený, zmáčený, naduřelý chuchval těla, které ještě žilo . . . současně jaksi trojí smrtí zasaženo — opařeno, utopeno i otráveno jedovatou tekutinou. Učinil to v onom určzení a záchvatu jakési nejstrašnější neblahosti, v němž sami práváme si smrt, jež by učinila konec nesnesitelné přítomnosti.

Položili tehdáz tělo kamsi v ústraní, podestlavše mu plachýtkami k filtrování šfav. Stalo se to po půlnoci. Do rána do tří hodin umíralo to tělo, tolikerou smrtí zasaženo. V strašném, němém zalknutí umíralo, zápasíc s mnohonásobnou hroznou podstatou, jíž tak zkázonosně bylo dáno v šanc, zevně i v nitru. Umíralo ale bez protestů a výkřiků, že tak býti musilo a že jaksi tomuto stáří nic jiného nezbývalo. A umíralo tak vhodně, jakoby tento osud dovršený byl přece výhodnější, než tam doma, kdes na výměnku, jiné dokonání za zlořečení vlastní krve. Umíralo v pravdě těžce a strašně, ale nezvěstně, když neodvratně to nastávalo . . .

Pracovala zatím továrna vůkol v bezohledném mocném spění, v jakési ohromivé posupnosti všech zdrojů svých, plálo v neodolatelném vyplývání elektrické světlo, bagry bouřily jako jezy neznámých vod, a tam v zákoutí uchylovala se třeba právě lačná těla k hodům smyslnosti — a tady se takto umíralo. Závan tohoto

umírání jaksí nedovedl se označiti u výdechu těchto pekel, která vůkol bezmezně rozevírala své útroby, ačkoliv přec spěl v takové neodolatelné ohromivosti, v té pochmurné své mystice, která jakoby se byla tehdáž po celý onen čas dotýkala duše jeho, a třebaš nikdo jiný více již po prvním rozruchu nevsímal si umírání tohoto, jež jaksí bylo zúplna zanecháno samo sobě.

Jen on sám, ochvíván jakousi mocí neblahou, stále na něho naléhající jako dotek záhadnosti, přichyloval se jako v útaji v místa tato, v tu strašnou, křečovitou němotu v tmách smrti zápasící duše. Pozvědál stařence zmáčenou, opařenou hlavu, když ona se namáhala vztyčovati ku jakémus kašli hroznému, neoznačitelnému, jímž útroby zbýti se marně namáhaly své otravy. A jakéhosi ulehčení zdálo se to poskytovatí této hlavě, hle, jakoby očima již k nepoznání zduřelýma a potrhanýma snažila se k němu vděčně vzhlédnouti. A otazoval se toho umírání, čeho by si přálo — vše z lahůdek a prospěchů světa byl by si mu sněsti přál. Ale ono pořád nic nechtělo, nic neodpovídalo, než jaksí ukončení tohoto umírání byly by si přály na něho strhaně zakmitnuvší oči jako v jedinou odpověď.

Až pak jakoby se toto umírání klidnilo, dosahovalo svého cíle. Optal se ho zase, čeho by si přálo snad za posledního pozemského

svého utkvění. I odpovědělo tehdáž takovým šepavým, málo lidskosti podobným již hlasem, spíše jakoby vykotlavělá dutina dřeva se ozvala — že trochu kafe by se chtělo. Kafe se jen zachtělo tomuto umírání, oné lahůdky, jíž asi se za živa tomuto stáří nedostávalo. Jak byl by tu rád zaplakal, kdyby to nebylo před tvářív továrny, a tak jen zajíkl se temně v sobě. A přinesli z kantiny žádaného kafe, podali stařence, napila se — a umřela . . .

Tedy když ony dřevěnky, dvě ony dřevěnky zbavené svých nohou, jako v tesklivém vyčkávání, až zase nadejde jim sdružení, jež jim náleželo jako ode vždy, tam tak samy děsivě pozůstaly bez sdružení, které jim nenadejde nikdy víc! A nezbavil se více onoho dojmu přišernosti věcí zdánlivě tak prostých, které v sobě tolik tajily. V neoznačitelnost jejich ohromivého tíhnutí k čemusi, co právě bylo a mělo být, sápaný byly jeho smysly po dlouhou dobu.

A často pak od té doby neopomněl stavovati se na této jinak tak bezvýznamné stanici, jestli zase neshledal by se s oněmi dřevěnkami, náhle v tak strašné bezděčnosti by osamocenými, a co bylo mu hrůzou a viděním, to jakoby ho zde mělo v moci celého, aby střežil v úzkostech tuto hrůzu, toto vidění. —

I dnes ho sem maně zavedlo toto tíhnutí podvědomého, jež jednou v nás vzbuzeno, setrvává v nás po celý život, vyčkávajíc jen přflezi-

losti vždy k novému a nenadálému vyniknutí. Byloť věru potřebí potměšilost oněch par střeziti vzhledem k onomu životu, jenž odevzdán jim na pospas, i byť to byl život pouhé takové stařenky.

Vchýliv se sem i dnes, nejen proto, že cestou touto musil jíti tam, kde čekal ho život, co všechno mimo byla smrt, měl i na zřeteli za svého hymnického spění k cíli nejblazšímu v tento okamžik ještě ostřežení oné potměšilosti. Vždyť právě za těch zájmů, které nejmocněji hýbou a dmou lidskou bytostí, když zdá se v nich dosahovati zenitu svého vyspění, tak zmocněna, zjasněna, nekonečna sama v sobě, ona jakoby se přichylovat musila ku všemu, se své výše sestupujíc k věcem nejposlednějším, se svého vzletu orlího nejmenšího broučka majíc na zřeteli. Se své neskonalosti teház co nejúžeji přiklání se ku každé zdánlivé bezvýznamnosti, ku všemu ponoukána jakýmisi věkovitými vztahy; neb není tu pro ni vůbec bezvýznamnosti ani malosti, ale vše v stejný soubor jato je v oblast světů jejích. Mělf i na zřeteli ony dřevěnky a ty vetché, kolísavé nohy v nich, pozůstávaj-li ve svém sdružení, když ubíral se v oněch zájmech svých, jež jakoby ho unášely v glorirole moci a slávy nebes . . .

Shlukem par nad jamou protahovaly se vždy zvláštní světle hnědé blýskavé proudy, svíjejíce se jako těla hadí na výsluní. Řetězovka v nich

jaksi uspokojivě vedla řinčivě drkotavý svůj zpěv, a vylévání smrduté tekutiny dalo se u její výši pravidelně, neustálý šplíchoť nahoře kdes vyplýval. A v souhlasu tomto jaksi nesměle se připojujíce, táhly jiné zvuky, takové skřehotavé, vyšeplalé, přeskakující, taková jednotvárná, zkomíravě unylá píseň táhla, které mimoděčný rytmus jakoby byl poskytován tím cloumáním se těla vězícího v sprostných kytlicích, v salupu zvětralém ovinutého, a kejkláním se nohou, vězících v dřevěnkách — hle, to ta stařenka si při své práci zpívala. Každé chvíle bylo jí zachradle přerývati hlas, i dech to jaksi docházel i dusily to jedovaté páry — ale zase píseň táhla dále.

A zůstav stát, nemohl se nezaposlouchati.

Pějí-li v duši chóry andělské, tu i skřehotání žáby nemá odpudivosti v sobě, ale spíše jakoby každý zvuk upamatovával na všechnu pozemskost, nad niž duše tak nezměrně se vznesla, aby tím spíše vědoma si byla výše své.

Jak ten hlas stařenčin do duše mu zněl — na srdce mu tak divně naléhal, na to srdce rozpjaté v zářivou sféru . . . A táhla ta píseň, majíc podivný ohlas v léto prostoře, a její zvuky jakoby snažily se odtud ještě dále vyspěti, mimo její klenbu a její výklenky a mimo její uzavření, mimo oblast těchto par, mimo tento zrůdně sevřený svět, táhla ta píseň z jakéhosi svého trudného pomnění a pozemského zoufání,

z jakési neblahosti v útočiště ještě jiné vzjímala se v přesvědčivém doufání, u zbožné upjatosti, a jakoby v ní nebylo pak již zániku tomuto útočišti. Vzjímala se jako to srdce v nevyčerpatelné své útěše . . .

»Po tom časném putování . . .« zachradle zase docházel dech a dusila pára . . . načež ale hned zase píseň navázala dále: »uděliž nám přebývání . . .“

Tu rozkašlala se ale zle babička, až rozléhavou klenbou strhl se jakýs posupný sten, a trvalo to hezky dlouho — ale pak ta píseň znova nabravši sil, ještě táhla jako ta neustávající naděje v srdci lidském, táhla ve stařeckém divném trudu, u vyhasnutí všech zvuků, ale přec u nepomíjivém zvučení jisté nepřekonatelné naděje a touhy, v níž jakoby značil se poslední výron léto lidskosti, chystající se za jisté u brzké vystřídání . . . — „pře-bý-vá-ní“, chraptivě prázdně, přerývavě roznotovala se zase stařenka, jakoby se to teprv musila s namáháním upamatovávat na uklouzlý jí právě verš, vzavši to ton zároveň tak příliš z níзка, tak z uboha, tak příliš z těžka. Načež ale hned jaksi co nejmožněji jej vypjala, aby jaksi vše napravila, že až jako udiveně a v nesnázích probíhal v jeho sledu nezvyklý ozvuk touto prostorou, v němž pak onen poslední výron doufající lidskosti rozezvučel se v podivné význač-

nosti, zanášen daleko kamsi až v zámezí pozemskosti:

... — „v nebeském . . . království . . . amen.“

A ona bytost jakoby se v těch parách zároveň byla podivně vypjala, za svým háráním zvučící touhy poslední, jaksi vznášela se v něm se zrakem vzhůru vzníceným, zdajícím se patřit mimo tyto děsné klenby žaláře a ujařmení života, kamsi mimo klenby veškerého světa, jež hostí v sobě tolik úpění v zlovůli hříchu.

Po tom časném putování — uděliž nám přebývání — v nebeském království . . . zazvučel v něm v ohromivé háravosti celý ten význam písně, jenž tuto podával se v utajení takové pokory. Roznášel se jeho duší šíře a dále, v mocné, velebné záludě, jako echo v harmonickém souplývání s dálavami sfér. Přebývání v nebeském království, jež i jemu bude dáno! S ní tam přebývání, v nepomíjivosti lásky, s Marií přebývání . . . A nebeské království jakoby již kynulo, odevzdávalo se mu v neskonale svatosti. Po tom časném putování . . . které jakoby nyní bylo právě dokonáno, celé to časné putování, jež bylo takovou průpravou neblahosti. Ale minulo vše zlé, láska je s ním na vždycky. Království nebeské před ním je rozevřeno všemi branami blaženství . . . Ó Marie!

A ona pokorná bytost v oblaku par ještě tak stála, jako nehybně vznícena ve své jiné

pomnění, aspoň jemu se to zdálo. A jakoby ze své povrženosti, staroby, bědy, nízkosti, z opuštění i ujařmení svého se vynášela kamsi vzhůru, spějí jako v oblaku vítěznosti duše. Nebylo zde již hnusu, zápachu, nebylo zde již místa na světě nejposlednějšího, jakéhosi vyvržení a jakéhosi výměnku zlořečení, ale cosi jako úděl mystické bezpečnosti, velkého upokojení duše rozšířilo se vůkol. Amen, amen . . . u velebné moci plynoucí vzhůru v témě nebes hlaholilo to jako chór téže mystiky, v níž zasáhala všechna pozemskost.

A tiše odtud vycházel, co nejtišeji, aby ničím nerušil se soujem tohoto zdání, vycházel, maje zraky vzníceny jako u neskonalost mimo sebe, účasten duší jakéhosi velkého mysteria. Účastnou nebes a země zdála se duše jeho, a všeho dění a všeho nastávání, srdce jeho rozpjato bylo láskou věčnosti, v níž vycházela hvězda . . .

Amen, amen, neslo se stále za ním, tou chodbou, již se odtud ubíral, jakoby ho to vyprovázela neumdlévavě onen chór mystiky bytosti lidské, vytušující své cíle. S sebou pěla jej jeho duše. A těch dvou strašných dřeváků, jež kdys uzřel osamoceny, dovolávajících se příšerně náležejícího jim sdružení, jakoby části odloučené křičely o své připojení k celku, jenž zde byl životem, — těch dvou dřeváků jako zlé vidění navždy vetřelých se v jeho vědomí, před

ním vždy tajemně se sunoucích a vyprovázecích ho všady jako stín zlověstnosti, více nebylo. Nebylo ničeho z celé té zlověstnosti života. Blaho neskonale nastoupilo, svatost zazářila. Bože můj, vždyť ona zase přišla, královna jeho, ta požehnaná mezi ženami, která v lásce jeho a všem dychtění jakoby zpodobovala se v symbol všehomíra, v jehož soujem všechny pojmy života tak slavně a neskonale splynuly. Kam hleděl, všude byla zase ona. Kam zacházel, ona ho vyprovázela, a všechno zlo, jež stavělo se mu v cestu jako neblahé potkávání, zjihlo v záři milostnosti, kterou její bytost vydávala, a bylo nápotom jako ochranou, v níž lze dojít bezpečnosti. Ani tomu povržení tam, jehož právě byl účastníkem, nesmělo se nedostati této záře, v níž bylo tolik bezpečnosti. Toto setkání na zlé pouti života jakoby seplynulo u blahý, konejšivý sen záludnosti — — — — —

— — Vystupoval mezitím po oněch dřevěných schodech, na něž snaselo se jako bílé jíní. Byl to nejjemnější prach stroncianový, stále opatrně smetaný, ale neustále znova neodbytně se ukládající. Neboť schody tyto vedly nad stroncianové pece, v ohromnou prostornost, kde prováděly se všechny manipulace s úpravou hmoty stroncianu, jeho mletí, hnětení, vytváření v cihly, cihel těch rozvážení v těchto prostorách k sušení, až by posléz schopny byly k ukládání do

pecí, které jako hřbety netvorů dmuly se ze zdola.

Vše zde bylo příkře bílé, tak jako v rubáš haleno. Bílý zíravý prach, rozptýlený jako opar, vznášel se v této atmosféře neustupujícím oblakem, všady vnikal, na vše uléhaje, vše niče a leptaje, kaze a rozkládaje. Rozkládaje pozvolna každou hmotu neživou, dřevo i železo, které za čas stává se tu nepotřebným. A rozkládaje každou hmotu živou, totiž všechna ona živá těla zde shromážděná a jejich útroby, ve které se vetřel jako rakovina, zžíraje všechnu tkaň, do jejíž nejnvtitřnější podstaty oběhem krve zanesen, uložil se tu k jakémusi příšernému labužnictví, ty kostečky a tu tkaň ohlodávaje jistě a vytrvale, ohlodávaje tělo i duši.

Ano, vše jako v rubáš tady bylo haleno. Byl to rubáš živých těl, těch všech tělíček, která jakoby byla vlastně již dávno mrtva. Rubáš právě jen tělíček, vyhlodávání právě jen kostiček, neb sem odsouzena byla jen tělíčka, jen drobné kostičky.

V těchto traktech pracovaly samé děti totiž, děti kolem 14 let, něco více, něco méně, dalo-li se to nějak prolouditi, děti nejvýše do 16, 17 let, neb pak již mfely, dozajista umfely nebo se smrtí v těle musily odtud; déle byly by to nevydržely. Pracovaly tu tyto děti, poněvadž práci tuto dobře zastaly, spíše hravá to byla práce, obsluhování těch strojů, které zpracová-

vajíce hmotu, hnětouce ji, nekonečné pásmo cihel z ní vyvinujíce, pracovaly vlastně samy, vědomě jaksi, vše si obstarávajíce a zařizujíce, neboť byly mistrovským dílem techniky, a těch dětí, vlastně jen několika z nich, bylo zapotřebí k pouhému občasnému hnutí některou z pák či k jinému zasažení v pravý čas, k čemu důmysl stroje již nestačil. A dětí ostatních, asi dvaceti, používáno k rozvážení cihel, vychrle-
ných strojem, po všech prostorách nadpevných; pomocí zvláštních vozíků na kolejích se to dalo, a do zvláštních dřevěných šteláží, které jako spousta mřížení a klecí vše zde naplňovaly. Bylo vlastně veselé, zábavné, věru hravé rozvážení toto pro ony děti, spíše se při tom pobavily, jak pěkně ty vozíky sklouzaly po kolejích, potřebujíce nevelkého popudu dětské síly, a z prázdna jelo-li se zpátky, svézaly se pěkně, vystupujíce si vzadu stojmo na vozík, ač to bylo zakázáno. A toto vožení se bylo to nejzábavnější, aspoň z počátku.

Tedy zcela dobře zastaly ty děti práci tuto a byly k ní obratnější, výstižnější, lehčeji si počínaly než těžkopádní váhavci dospělí, a proto vesměs sem nabralo se jen těchto dětí. Pak proto, že pracovaly za poloviční mzdu, tak směšně lacino, věru tak lacino, a jak ještě uměly si vážiti své práce a jak se draly o ni, v houfech je sem rodiče z ratejen těch panských a židovských a kněžských dvorů posílali,

aby nejedly doma zadarmo, a zvláště když nebylo co, a přispěly si tak k živobytí svému. A to ty děti také jakoby vycítily, postihly ten svůj význam a v uvědomění tomto povznesly se samy před sebou.

V houfech chvátaly sem, doprošující se milosti býti přijatu k svému odsouzení. Neboť tato milost bylo odsouzení navždy, ona hra, v tom vozíčkování a svezení se někdy, byla vlastně průpravou k zahynutí, jakýmsi laškováním k smrti. Ale když měla začínati kampaň a zapisovali se lidé, plakali a rvali se tito hošíkové jako v zápasu na život a smrt, i bylo začasť potřebí bejkovečů dozorců, aby ztlíšila se tato žalostnící vřava, domáhající se přednosti býti přijatu do práce. A tak nikdy nebyla nouze o tuto pracovní sflu, i kdyby jako morovou ranou vymírala do úpadu a o závod. Tak laciná, hojná a vhodná to byla pracovní síla, tak směšně laciná, jak život lidský nikdy nebyl!

Nebylo sem jemu třeba často přicházet, jednou za čas dávno stačilo, nebylo tu co zkazit, co opominout, aby snad něco mohlo být závažně zanedbáno; neb stroj, ze zdola řemenem z transmise poháněný, vlastně vše sám ke kvapu bez přestávky pobízel, chrle a chrle z jícnu svého bílé zhnětené pásmo čtyřhranné, z něhož oddělovala se cihla za cihlou, dle čehož celý ten aparát dětí musil přiměřeně si počínati dle druhu práce. Kdyby ustaly, zatopil by je

stroj v krátku bílou hmotou, každá nedbalost hned by se ukázala — a pak by se poměla ta dětská záda pod bejkovcem dozorce, jenž občas sem přicházel dohlížet, tu zahulákav, tu vynadav, tu uděliv záhlavec, tu kopnuv, tu oním bejkovcem řádně přetáhnuv, až pak zase odcházel spustiv trochu hrůzy, zanechav trochu bolesti, jak to mělo být, aby ty děti nevycházely z náležitého respektu pro povinnost svou. Bylo také dozorci někdy potřeba vpadnouti mezi ně mimořádně, když se ty děti totiž znesnadnily, vjely si do vlasů, servaly se, a to nejvíce o tak zvanou babku, totiž o to, na které z nich při ukončující se partii cihel připadnouti měla poslední zanáška, zač se každé stydělo, co druhé se smály, pokřikujíce u výsměchu, že jede s babkou, s babkou, s babkou . . . čemuž každé všelijakými manévry a úskoky snažilo se po možnosti uniknouti. Z toho nastávala právě všeliká znesnadnění a nedorozumění, vyrovnávající se rvačkami a vádami mnohdy dost upřímnými . . . vždyť to byly ještě tolik děti. Stačilo ale pak ovšem objevení se dozorce s jeho bejkovcem, jímž si významně pošlehoval, aby zjednan byl rázem pořádek a odium babky snato bylo s dotyčné pobouřené hlavičky . . .

Tedy nebylo sem vlastně třeba mnoho přicházet, snad leda jednou za noc, tak mimochodem od stroncianových pecí; když u nich se ocitl, dozorce vše si tu jinak vyřídil pěkně

sám a zajisté lépe a vydatněji než on, poně-
vadž jeho přece cosi zdržovalo od takového
vystoupení, jaké v těch dětech vzbuzovalo tolik
respektu vzhledem k bejkovcům dozorcův — a
musilo se i někdy, nic naplat, radikálně za-
sáhnouti, zvláště, když se již tomu navyklo.

V dnešní chvíli ale bezděky ho sem cosi
sunulo; nevěděv dobře ani jak, ocitl se po scho-
dech vzhůru před bílými, stroncianovým prachem
jako zaplštěnými dveřmi, vedoucími do komor
nadpevních. Co v duši jeho hlaholil chór ohlasu
nadzemslosti jako echo stále se navracující
z oblasti mystické, v níž bytosti jeho usouzeno
svrchované příští, co jeho srdci rozevíraly se
všechny brány blaženství, v jehož neskonalý
soujem vše na zemi a nebi bylo zahrnuto tou
jeho láskou, nezměrnou tou epochou bytosti a
veškerenstva, vedl ho jinou cestou jiný hlas
pozemskosti, tam mezi ty děti jakoby musil
ještě jíti naposled, to dětství ujařmené, neko-
nečně zbědované volalo ve svůj střed, aby po-
patřil, aby v soujem srdce svého přijal i tyto
malíčké. Přijati chtěl právě tyto na své pcuti
v blaženství, bez nich jakoby jeho putování
bylo nedokonáno, u vznesu ve svrchovanost
oblasti určení lidské duše nesměl ničeho zane-
chatu za sebou, nesměl opominouti ani nejmen-
šího z maličkých, neboť jakoby právě těmto
náležel nejpředněji úděl království nebeského.
Ani jedné z těch dušinek malých nesměl opo-

minouti, jakoby mu připomínal významný hlas, jehož nebylo lze neuposlechnouti.

A tak tam nenadále, bezděky vešel, zůstav stát jako v sevření v bílé sféře, jež vše naplňuje, začpěla mu do očí, zahlodala hned v nitru, zadrásala zrovna na duši. Ano kamsi až do duše leptavě se vlinul zžíravý prach ovzduší vše prostupujícího a jakoby záhubně vetřel se až do samy krve, do všech cev, na nitro celé nalehl, i kosti začal ohlodávat — jako to činil tam ve všech těch dětských útrokách, tam na všech těch dětských kostečkách . . .

Protáhlé, žalostné zvučení vozíků, sunoucích se po kolejnicích, zdálo se tu býti neustupujícím ohlasem onoho sevření bílou sférou. Byla ohromná prostora před ním, naplněna suchým žářem jako olovo tíhnoucím na vše. Spoře jen osvětlena, protahovala se na všech stranách v jakési poboční propasti. A také na všech stranách propasti byly; dolů to k vlastním pecím, nad nimiž ony sušárny se nalézaly. Mdlá duha úsvitu tanula v jednotlivých soustředěních, taková leptavá, zrádná duha, jako číhavá v zdánlivě rozespalých mrákotách — tady vždy hořelo po žárovce, semčené dusivou horkou oblastí. Pot na něm vyrazil, suchý, tvrdý, draslavý pot od toho olověného parna, a v krůpějích jeho prudčeji zahlodala zžíravost atmosféry. Bylo to zde dobře jako kdes u vstupu v pekelné zatracení, v jeho výheň, v jeho zhoubu. Bylo zde

*

věru pravé zatracení života pro ty, kteří odsouzení byli trávit tu den co den, noc co noc po 12 hodin své mládí, celý to život — a bylo zde ke třiceti dětí takto odsouzeno. Dnes stráví tu celých 18 hodin bez obmeškání.

Těchto třicet dětí u vymáhání svého chleba! Těchto třicet dětí doháněných neúprosnou krutou disciplinou k celému naplnění svého osudu — to jest jakoby k rychlejšímu jistému domření! Těchto třicet dětí vyrvaných jarosti života a zůstavených jeho zoufalství! Náležely ještě něze mateřské a dětské luznosti, a tady zatím proháněl je bejkovec dozorce a náruč vykořisťující otrocké práce svírala je v záhubný útisk. Nesměly se hnout, zalelkovat, pohrát si — ó zajisté tak rády byly by si hrály — nesměly poodběhnout, nalykat se čerstvého vzduchu, nachytati za dne paprsků slunečních. Tady nebylo ničeho z toho, z božího vzduchu, slunce, pažitu, brázdy země, popěvu ptáka, dálav nebes, poletování motýla, ani lezení broučka ani poskakování žabky. . . co vše tak upoutat a oblažit dovede dětskou duši.

Byla zde jen ona atmosféra bílá, vše zahalující jako podzimní mlha, celý svět a život uhlodávající rychle a jistě. Nebylo tady východu ani odtud návratu jinam. Byl zde svět zmučení a zkázy, oné bezútěšnosti, v níž chleba zavržencům poskytuje se ve způsobě nejzlořečenější. Chleba, chleba těmto dětem, skývu

tvrdého, zprahlého chleba s omastkem zžíravého prachu, jenž na vše se klade, pouhý otrávený odpadek za uzmuté hody života, za celý svět volnosti a mládí, ale přece chleba, o nějž přišly zápasit tyto děti, aby dříve podlehly a mřely, než by se nasýtily!

Neboť tady nebylo ani nasycení za ty krejčárky, které těmto dětem za jejich vystřebanou mízu životní poskytovány. Těch pár krejeárků! A jak se o ně prosebně a křečovitě vzpínaly o každé výplatě ony dětské ručinky, siné, fialové, rozsedané, zžírané, kůstky vyhlodané, jak sevřely chvatně ty prstíčky vložený v ně poklad, jež ponesou domů do černých ratejen, aby vypomáhaly takto bídě, jež jako v černé závratí schvacovala tyto vyvržence.

A mělo-li některé z těchto dětí pokutu, zmenšen-li poklad vkládaný do těchto hrstiček jakoby dávno nedětských, jak zalévala se očka slzami, jak cosi bezezvučně promlouvaly rty, úpějíce v němém protestu, jak házelo to bouřlivě rozvzlykanými útroby, jakoby šlo o velké ztroskotání majetku, jež zde vlastně bylo — ó nikdy již neuloží pokuty žádnému z těchto dětí, jakoby krvavost tohoto činu vystoupila v něm v celém svém zločinu! Těch pár krejčárků neztenčených těmto dětem, aby jistěji život za ně obětovaly! Neboť co z tohoto mládí vejde do těchto prostor, je jako oběto-

váno molochu nejstrašnějšího pohanství. . . krvežízlivosti mamonu.

Chleba ve způsobě nejzlořečenější, v nejkrutější rafinovanosti poskytovaný, v té zvlí nadvlády a vykořisťování, jakou jen ztajují osidla pekelná — chleba prokletí a zločinů páchaných na tomto dětství, na duších, jež nálezeť mají Bohu!

Krví srdce svého zalitoval děť těchto, za-tráslo se vše bezmezně v jeho útrobach, jakoby popadl je úžas hrozivé noci. Proč zase právě nyní, co druhdy nesčetněkrátě shlédaje tutěz bídu, totěz prokletí, tytěz zločiny, totěz obětování, netečně, chladně, bez zaujatí dále kráčíval, ničeho si tu nevšímaje, co vztahovalo se k rozervané lidskosti, jakoby vše zde v rádech světa dalo se přirozeně, samo sebou, právem vývoje i nutnosti zákona svrchovaně uloženého, a co při tom shlédnutí srdce jeho nikdy jinak nezalíhlo, nerozspělo se krvavým spádem slz lítosti a účasti — proč právě nyní totěz srdce s výšin svého oslnění a nedozírného rozpjatí v záľudu věčna v tento krvavý spád se dalo k hořekující pozemskosti?

Tiše stál jako v nezvěstnosti, v nejzazším průľomu tohoto vstupu pekel samých.

Labyrint štelází stavěl se do všech stran, poboční propasti tam zapadaly a z nich jakoby vznášely se ustavičně morové zdroje úporného vedra a jedovaté bílé sféry. Řadou sunuly se vo-

ziky tak žalostníci, trudně v sobě skuhrající, jakoby ze sna táhla mráкотná píseň — ty vozíky přicházely stále blíže jako káry odsouzců v neoznačitelné beznadějnosti a pochmurnosti. V temném jakémsi kvačení lomozilo zároveň cosi pod ním kdes v těch neznámých propastech. Z dále jako shluky hlasů zaobzorné bouře vynášely se dunivé ohlasy bagrů, ožen všechen hukot a nepokoj, v nějž jako nesčetnými svody vyplývaly všechny hlasy továrny. Vpojovalo se na těchto místech vše jako v nevýslovné žalostně veškerých muk země, jimž ona stená a se zvrací. — Zatím přiblížily se na dosah vozíky, každý tlačeny hošíkem...

Děti, jimž náleželo ještě blaženství náruče mateřské a luznosti poesie mládí. Řadou spějí kolem něho maličtí tito odsouzcové, vydáni sem bídou rodných chat, které nebyly s to skývu chleba jim opatřití uprostřed požehnané zírnosti těchto krajů, zaujatých svrchovanějším právem žrectví a sobectví. Včera hráli si ještě na občinách, honili se za motýlky, pod dochem tajemných střeš se schovávali, dech přírody a božskosti ovanoval jejich tvářinky svěží sametem luznosti a ruměnce. Dnes jsou tady v těchto místech tak nepodobných místům oněm, jako peklo nebi. Dnes tvářinky ty již do běla jsou vyleptány, na kost se kamsi strašně propadly v líčkách svých, svraštily a zesinavěly rty jako v hynoucí mázdře, z níž vytřebána

krev. Právě to tváře umrlců, jež chystají se k hnilobnému rozpadnutí. Včera svěží a silní jako květy polní, dnes zrádně podfati v květu svém, umořeni v samém zdroji životním, kdy nejbujněji připravoval se kypěti. Dnes ta náruč molocha v loktech svých praštivě rdousící, dnes to morové zřídlo těchto prostor, tohoto zatracení. Včera bujný poskok, ta vzrušující, stále nenadále se dostavující radost každého pohybu a každého zjevu na těch občinách, dnes vrávoravá těžká chůze paralytiků, jakoby násilně vlečená těmi vozíky, které sváděti zdají se v zlověstnou osudnost oněch pobočních propastí, ty údy mladé, stařecky vyžilé, překládající se matně přes sebe, jako zlomené a strojící se každé chvíle k zřícení. A místo vzrušujícího kypění v každém svém dotknutí druhdy, kladou se mdle a netečně ty ručinky na okraj vozíků, v chabé úpornosti napjaty jako u vysilující námaze a zatřásající se dle každého zalomčení těch rukojetí z kovových vzpruh, jež zdají se tak nemilosrdně, tvrdě vhrížovati v hrstičky na ně kladené. A vše pokryto zžíravou vrstvou prachu všude se dotírající. Jen jaksi pouhé kostečky zbyly z rukou těch a i v morku jejich zdá se rozhodávati již záhuba. Jakýs upír zdá se to neochabě ssáti na těchto bytostech, kdes na samém srdci jejich. Jaké zehradlé jejich vzhlednutí! Jaký bílý, vyhaslý pohled těchto očinek, která včera jiskrami vznětu a jarosti hrála —

dnes pohled mloka, mhouřící se těžkomyslně, strávený, vyleptalý a sežehlý ve svých zornicích. Již jiskra v nich nezaplane, leda v slze zoufalství, nezastkvěje se tu nikdy onen výron luznosti dětské, jakoby hvězda radostného příští jihla, leda v křečovitě roztrfštěném záblesku rozejde se v něm hoře ujařmení a předčasného zmírání. Jaké to pohledy trudu a zubožení, jaké to zraky zjitřené, v nichž neustává leptat bílý zrádný živel, ten jemný, mletý prach, jenž jako jedovatý pudr uložil se na řasách, v úkryt vlček vniká, všady vniká a leptá a jítří!...

Jak ty pohledy krvavě zapadají mu v nejhlubší útroby, kde nyní sídlet zdá se bezmezně chvátivé rozechvění všeho hoře a jichž zmocnila se náhle jakás osudová neblahost, jíž není s to čeliti žádným jiným vzhopením se nitra.

A vlásky všech těch dětí — nedávno měkké, hedvábné, lesklé a pružné, v něž našlo ještě něze mateřských prstů se prochvívat, dnes pokryty hustou, bílou, jedovatou plstí, nesetřásanou, nesčísanou, jež dnem i nocí na nich hlodá, zhrublé, divně nedětsky zdrsnělé a jakoby v kořenech svých trávené žravým prachem. A připadaly jako šediny odumřelé, stařecké lebi tanouce v doteku jakousi odpudivou neblahostí. Kam poděly se ty dětské vlásky, v nichž lásce a přichylnosti probírat se je takovou čistou rozkoší matce, kde jsou ty dětské vlásky? Vše zleptáno, stráveno, rozhlodáno na těchto dět-

ských obětech, a dochází již na dušinku, která umře zítra . . .

Táhly, táhly kolem ty vozíky a dunivé řinčení jejich jakoby se u něho prodlévavě pozastavovalo. Pozastavovalo se u nějakém svém neoznačitelném významu, vybízejíc v jeho duši tak důtklivě. Musil se náhle vnořovati v celý tento význam, divně naslouchaje, naslouchaje . . .

Za vozíky spěl hošík za hoškem, každý v tom bílém ovlášení jako v rubášku. Byl to rubáš neklamné jistoty, jakým smrt se halí. A dětské ručky pár za párem hlomozily se na okrajích vozíků, kostečky se to přikládaly a klepaly jako v pohybech umrlců. Ponurý sbor jakýchsi jiných bytostí, ne dětských, ne z tohoto světa, z jeho her a luzností a ze souboru vábné jeho přirozenosti táhl to vůkol něho, v ústraní stojícího, nepozorovaného, jenž jakoby na vše shlédal v extasi neobyčejného zjevení.

Ta mluva vozíků pozastavovala se u něho již v tajemné, děsivé výmluvnosti, v němotách vhržení jakéhosi bezmezného hoře, v něž nedoléhalo nic jiného, v nerušení ani hláskem, ani vzdechem, ani smíchem, ani zahořekováním mimo ono tajemství se vztahy jako již tanoucího záhrobí. Záhrobí to tanulo jistě a neomylně.

Něco, pro co není pozemského označení, zatemnělo mu na duši, jako náhle neproniklá chmura rozejde se oblastí světla. Zatemnělo

i vůkol jako v náhlém soumraku, bylo vůkol náhlé propadání, bezmezná příkrost stavěla své hráze. Jas lásky, v níž vše dovedl utěšiti, zanikl v bezednosti jakési náhle se přivalivší spousty. Nezdálo se být ničeho v těchto temnotách, jen rozpoutání nekonečné trýzně a jakési zasažení trudu v neobsáhlosti zatracení. Stíny utrpení a smutku tak těžké a neproniklé jako záplava podzimního soumraku ploužily se a kladly tímto údolím černým. Nezdálo se tu být ničeho mimo ony hroby strašně mlčelivé, očekávající jistě v ústraní pecí, tam dole v těch pobočných propastech. Nezdálo se tu být Boha, nebe, nesmrtnosti — toto všechno jen u takovém vzdálení, které jest opuštěním navždy. Bohem a hlásaným jeho milosrdenstvím zdálo se navždy opuštěno toto dětství, na něž již jen strašné, mlčelivé hroby čekaly naléhavě. Neb vše je hrobem v těchto místech, jest záhubou každá částice vzduchová, každý prášek, každé dotknutí a vdechnutí — nezbývá tady Boha a jeho milosrdenství pro tyto katanované oběti!

A mlhy jaksi zhoustly kolem něho, ty bílé morové páry skládaly se v neproniklé oblaky, nic jimi nevysvitlo, nevytanulo. V nich jen dalo se jakés širé potáčení jeho duše nikde útěchou nezachycované, děsivě vypjavší se v jakýs chaos bezmezna. Vypjalo ho to tam, do bezmezna, mimo vlastní bytost, z níž jakoby nic nezbývalo, ani všechno to blízké naplnění

šťěstí jejího. Ó, co tu byl ráj, vysnění vši touhy, zasáhání všech těch tuch nesmrtelnosti, nekonečnosti, blaha vyvírajícího kams v hvězdný úděl, vše toto připravující se skonání rozkoše, v níž omamnost rozevřít náruč svou — co vše tu značilo, nacházejíc se v údajích tohoto světa, těchto míst, těchto oblastí života, v tomto bdění, jež jest zatracením!

A dále táhla vozíků řada jako nekonečná, vyvíjející se ze sebe v posupnosti zeživé tragiky, jakoby ze všech míst země sbíralo se k tomuto průvodu strašnosti vše, co propadalo údělu hoře vši lidskosti. A jakoby nekonečnou míru hoře tohoto hostilo toto pozemské údolí, z něhož mlisrdenství Boha bylo odešlo.

A on, kolem něhož průvod onen se ubíral, stál zde jako u zloповěstnosti, on, neomezený zde pán a velitel, plnomocný vykonavatel vši té drtivé spousty, která zotročila lidskost, mládí, svobodu, rajský úděl přirozenosti, uvrhajíce vše v bezmeznost temnot otroctví, on, spoluvykořisťovatel, spoluzločinec, spolurouhač a spolunásilník, v jehož souboru přispění vše se toto dalo, stál zde, němě pohlížeje, — leč v tom zněnění jakoby drásala muka výčitek.

Hřích a zločin jeho duše a svědomí ubíral se to kolem něho, rozpjat v černém neobsáhlu jeho ponětím, jako v oněch záchvěvech vod, které od břehu k břehu neodvratně plynou, všady zasáhajíce. Všechno zločinění světa, jehož

on byl účastníkem, jakoby se to kolem ubíralo, kynouc jeho svědomí jako vrahu stín zavražděné krve. Ze všech těch neživých tvářinek, jež braly na se jako tak strašně vyzývavě podobu umrlčí, zela na něho hrozná výčitka. Ty kostečky dětské, lomcující sebou na okraji železa, jakoby to brozily smrtelnou vinou jeho duši, jeho spasení. Studeně, chřestivě, v umrlčích jakýchsi dotecích, z nichž vane nezměrná hrůza, zasáhaly k jeho srdci . . .

Zapotácel se zpět, unikaje této tváři mystické, tomuto zasáhání hrůzy z podstat života. Jakoby to padal v černé bezdno, v něž rozplynula se náhle všechna pozemskost. Nikde nezdálo se tu Boha býti, jeho přispění, jeho moci a milosrdenství, nebylo hvězdy spásy v bezmeznosti této pustiny . . .

Ó Marie, vzpjalo se v něm náhle hlasem nesmírného záupění, u jakémsi provalení všech zdrojů lidskosti, když ještě naposled se ozvou, jako u toho, jenž zachvácen je záhubou.

A ona přišla, podala mu ruku. Tak něžná byla ta ruka jako lilie, její dotknutí jako dech — a pevná, všemohoucně silná jako rámě boží. Hleděla na něho jako ona hvězda s nebes, jež první vyplyne v temnotách bouře — v jaké neskonalesti, v jakém smíru a v jaké zázračné moci vylinulo se na něho toto zření! Celou svou rozlícenou bytostí, schvácenou v hoře bezmeznosti, v těch černých propadavých mu-

kách svých, jež jako vichrem záhuby roznášely srdce jeho, vpojil se v tento pohled lásky své. Uchopil se oné ruky jemné jako lilie a pevně jako všemohoucnost, a zase síla a naděje, doufání a jistota rozlily se jeho duší. —

Ó Marie, blahoslavená, že jsi přišla, jako vždy jsi přišla a nikdy neodejdeš od duše mé, ženo, lásko, živote! vychvívalo se z jeho rtů jako v exaltaci, v níž z úděsných mrákot probouzíme se opět k útěšnosti života — vychvívalo se v ústrety té, jež mu podávala bytost svou.

A hned vše zjasnilo se vůkol, rozestoupily se temnoty záhuby. Bylo vše jako u radostném jitru po děsivé noci. Zářivé světlo pronikalo, život se ozval, dech skutečnosti zaproudil. Jakoby zase sama sebe nacházel, navrácuje se v ono pomnění, u vztahy ony, kde hledat lze svůj smír . . .

Ano, život se ozval. Mnoho života. Tam kdes v pozadí pecí, uprostřed oněch změtených štelází, které tu značily východ a západ všeho žití, ozval se najednou křik. Zajiklý, nepřírozený křik strhaného, vypjavšího se dětského hlasu, jenž tone v jakémsi bránícím se dětském zoufalství. Nabývat ale zdál se své nepřírozenosti z jiného popudu, než jest strašnost jakéhosi nebezpečí, kterým život byl by ohrožen.

Protrhnul se ze sebe, v tento ozvavší se život napjal nyní celý svůj zřetel, onen roze-

chvívající se, usedavý, jítřivě zasáhavý zřetel veškeré účasti stavu srdce svého, k němuž přístupu měl každý projev bytí.

Nebyl to však jistě výkřik nebezpečí, z oněch náhlých, všechnu tovární oblast prorývavých výkřiků, při nichž srdce lidské zehvacuje se hrůzou mystických tuch a objato je ledovým, nevybavitelným prázdňem příšernosti, když tak vyjmou se z útrob člověka, označujíce, že v ně přichvátala násilná smrt, jež tu číhá na všech stranách, přepadajíc v nejkruťější rafinovanosti a co nejvýhodněji a vždy neomylně své oběti. I pouhá předtucha výkřiků takových a pak onen jejich jakoby nekonečně vytrvávající ohlas dovedly samy o sobě v jeho duši vzbuditi vždy posupnost velké hrůzy, jakéhosi prorvání se celé bytosti — a přece v takové chvíli musiti spěti ke krvavým jejich zdrojům, kamsi k roztráštěným údům a servaným útrobám, o závod v šílení toho mystického ústrachu spěti, vyhledati je tam, kde se právě bily se zkázou, rozsapující bytost nešťastníka! Jen na okamžik takto chvěla jeho srdcem hrůza ustrnutí a zlovestnosti, zaledovatělo v něm, dech se mu zatajil, zaposlouchal se . . .

Nebyl to rozhodně výkřik nebezpečí, jako nedávno na těchto samých místech právě. Když tehdyž toho hocha výtah zachytil a jediným takovým příšerně prostým hnutím kamsi v záhlaví činil všemu konec najednou, dříve, než

to bílé, zrádné ovzduší — také tenkrát v rozšílení hnal se ke zdroji tohoto posledního výkřiku, a již tu hoch padal, výtahem zatím zanechán, v jeho náruč bezmezně zachycující toto řířící se tělo dětské, jež pak přes jeho rameno navždy složilo mrtvou hlavičku svou v jakési záhadně nevystihlé oddanosti, v jaké tělo jen smrt přichyluje . . . Och, och, och . . . zachvěl se v této náhlé vzpomínce, vybavené sdružeností míst a onoho křiku — však, v slávě a díkučinění Boha, že nedopuštěno, aby krvavě zdrceno bylo zase to jeho spění k lásce a zadostiučinění nejvyššímu, nebyl to z oněch osudných výkřiků života vrhaného v smrtelné řícení — sláva Bohu, sláva Bohu, přejícímu a žehnajícímu lásce!

A přece v jak divném označení, v jaké neblahé působivosti tam lkal, v oné své nepřirozenosti, jež zdála se mít tak jiný, nesvětýký popud. Tolik lítosti a ubohosti v sobě měl, tolik nenadálého vybavení, v němž lidské srdce zjevuje se v celé své zjitřené bídě. Byl posléz jako nejzaloštnější rozmečení kůzlátka, jež nevidouc kozy své, čímsi ustrašeno takto se ozývá. A že v oblast jeho duše, která jakoby v nesmírném zajihnutí lásky své stala se zdrojem svrchovanosti a všelidskosti nemohouc jinak, nalézalo vše přístupu, vše tak zasáhlo, vše jato citem jeho bylo jako v záludnosti rozprostření nebeské náruče, oh, nemohl si hluboce a dojatě

nepovšimnouti tohoto lkání dětského kůzlátka, jež jakoby zastrašeno, nepostřehlo najednou mámy své.

A zároveň kolem tohoto přerývajícího se, nepovědomého dětského zoufalství začalo se vynášet jiné temné hlaholení souboru dětských hlasů, škádlivá, výsměšná dětská zvůle, ráhot, veselí. A obě oblasti jakoby vespolek posléz závodily, čím více pláče bylo, tím i více škádlení.

Hle, i v těchto místech přece nezanikla docela zbujnost mládí, ještě z dětství jako v posledním ozvuku cosi se tu udrželo. I telátko vydávajíc se z chléva na pouť k řezníkovi, poskočí si vesele i zabečí si bezstarostně v první chvíli.

Však to poznal již — ó nevyčerpatelné dětské hravosti a té nevinné zvůle, která ještě nad hrobem si hraje, dokud ta poslední kostečka nedoleptána zbývá . . . také to telátko vedené k řezníkovi ještě si poskočí. — Aha, o tu »bábu« jde, na tom dovolávajícím se hlásku je s poslední cihlou jeti, s »bábou«, a ten se brání, jakoby šlo o nejzávažnější věci života — ovšem pro dětství velké věci jsou hrou a hry životními velikostmi. Brání se tam, chtěje ujíti posměchu, zahanbení, znehodnocení jaksi svého postavení, ale ubrániti se nemůže za posměchu a veselí druhých. Bývala-li řada s »bábou« jet na silnějších, urputnějších, povstávaly

pranice, zmatky, které v těchto místech děti stejně byly závažny jako jinde znesnadnění velkých. Bylo potřeba mnohdy ledabylo zasáhnouti — přicházival totiž tak ledabylo dozorce s bejkovcem, švihl na pravo, na levo, kamsi po těch hlavách v chumlu, kamsi po válejších se tělech, kopl sem a tam — a to odium »báby« bylo zas bez průtahu zažehnáno z ponětí těchto bytostí, že svorně zase, leda za tlumeného pláče a potajmého sahání si po tělech, přistoupily k své povinnosti, v níž jaksi nerušeně dále spěti mohlo pozvolna, ale jistě ono uhlodávání kostěček a útrob, vlnící tímto popraskem zviřenou atmosférou, která pak ale zase klidně a jaksi tím bezpečněji mohla se ukládati svorně na všechna ta tělíčka.

Tentokrát dozorce s býkovcem se hned nedostavoval, meškaje asi jinde, anebo spě kdes v úkrytu, anebo, že se mu nechtělo nahoru se škrábat. A onen křik stával se zajiklejším, až jaksi posupně zjiveným, a hle, zároveň ozvalo se štěkání psíka, také ještě jaksi tak dětské štěkání, patrně jakéhosi štěňátka.

Sem psíka! toť je přece něco nebývalého a nenáležitého, pomyslí si ne bez udivení, které za jiných okolností bylo by přísnou káravostí — co pak to přece je . . . i přistoupil již blíže, ne aby nastoupil v póse velitele, ale zaujat podivným hnutím citovým.

Uprostřed skupiny smějících se a dorážejících hochů bránil se a soptil ve vzrušené úzkosti nejmenší takový hošík, slabounký a křehký, jemuz nastražili as ostatní onu »bábu«, s kterou nechtěl jeti, stydě se. Ručinky jako hůlky, spjaty v pěstičky, držel úporně, křečovitě před sebou, ústa měl rozevřena dokořán, z nichž vycházel onen nářek, a oči jeho, rovněž tak široce rozevřené, roztráštěného, zejivého lesku, přijaly na se výraz uděšeného, nepřírozeného vyjevení — onen hysterický výraz dráždivých, chorobných bytostí, které posléz ve všem postihují proti sobě nejkrutější namíření osudu, proti němuž do úpadu, ale jaksi marně vynasnažují se brániti. A jeho vyhublé, strávené tělíčko, roztrhaným bavlněným trikem potažené, jaksi vše ve stejné příkré bělosti, házelo sebou v cloumání, všemi těmi nedohlodanými kostičkami a útroby trudně hýbajíc. Bylo to právě hysterické schvácení dráždivé choré bytosti, vším přicházející záhubně z rovnováhy. A tím více dorážela ostatní družina, v té zvůli, již takovéto chorobné popudy jsou v nadidlem a kořistí. Na kloučka všemožně se pokřikovalo — »bábo, babičko naše, babáku a babáčku, bababa...« — někteří svými kabáty zakuklili si hlavu jako báby a jiní všemožnými grimassami, posuňky, šklebením, povykem dávali na jevo svou radost nad tímto určením »osudu« stran »báby«, či

nad tím, jak podařilo se jim právě tohoto kloučka s »bábou« nabrati.

Často to činivali vzhledem k němu, na něho zvláště zdáli se mít spadenou, extremnost jeho povahy je vhodně dráždila; vždyť bylo celé ztělesněním neblahosti, malátnosti, poddajnosti, ubohosti a čeho všeho toto dětské stvoření, ničemu nedovedoucí odolávati, podléhající každé zvůli a nastraze, když usmykla si s ním jakoukoliv hru, a proti níž, nemohouc se jinak obrániti, jen oním chorým, nepříčetným vznícením cítění, které jako by bylo neblahou náhradou takovým bytostem za všechnu nedostávající se sílu a mohutnost, dávalo na jevo své protesty, jakoby hned na život a smrt zápasící. Vždyť ostatně nejmalichernější věci bývají dětství závažnostmi osudovými!

A hle, vůči celé této skupině s bránícím se dítětem uprostřed štekalo štěňátko, strakaté, celé kulaté a nemotorné, s ušima ještě nemotornějšíma, ze široka rozkročené, jaksi celým tím svým nemotorným břichem štekalo, horlilo, trudilo se, snad na kohosi tu bránící — a nějak vhodně pojil se pronikavý hlásek jeho k rozkvílení dítěte, jakoby obojí bylo v jistém zpodobnění . . .

Štěňátko na těchto místech, štekající uprostřed ohromivé mluvy tovární, jakoby ji přehlušiti chtělo, neobávající se, ozývající se směle toto stvoření, tak komické a nepatrné, jaksi tak

nepřípadné k nezměrné oblasti zdejšího tovarního dění a přece tak nějak bezohledně vybojovávající si zde svou životní posici — ku podivu —; nemohl nejdříve zůstat nezaujatým tímto vetřelcem, stvořeníčkem, tak sem nenálezejícím a přece tak sebevědomě si počínajícím. Vrnělo si zle a důležitě ocáskem, jenž nebyl nijak rozměrnější než trochu tlustší ovísek.

Vida!

Jindy musilo by vše zde býti krátce spraveno — snad byl by pokynul dozorcí anebo třeba sám . . . ostatně i jeho pouhé objevení postačovalo, záhy bylo by se vše spravilo; a přísně pohroziv neb uděliv pokutu, byl by zase dále odcházel, nevšímaje si více tohoto dětského světa a malichernosti jeho zájmův i znesnadnění. Jakmile nyní se objevil, ztichla povykující družina ovšem rázem, plaše se rozestoupila a jaksi v usvědčené své hříšnosti sklonila hlavy tupě a zasmušile.

A již zase nebylo to hravé dětství, jež se sobě připomnělo, ale nastoupil v něm náhle jakýs těžký, bezejmenný trud předčasnosti.

A klouček, jak křičel a sebou zmítal, shlédnuv ho, zajíkl se na ráz jako v ustanutí všeho ducha svého. Ty hůlčičky spjaté v pěstě upadly podle těla v takovém mdlém, ubohém zakolísání, zesinavěl celý v tváři onou smrtelností, jaká za jistých chvíl nastupuje na lících, na nichž již dávno smrt ohlásila své panování —

a bělost zžíravé vrstvy na nich nějak význačně se obrážela od smrtelného tohoto zastření. Rty těch ústek, která zůstala rozevřena uprostřed svého křiku, zařásaly sebou němě, bez dechu, vzlyku, bez ohlasu, jako v prázdné křeči nastupujícího umírání.

Tak se ten hošík zlekal jeho příchodem, jako celý život u něho zdál se samým zlekáním, samým vytržením. Vše pak z této fysiognomie nezměrné bázně bylo jako ve zjívěném zatanutí na něho upjato, jako na prozřetelnost, která dostavila se trestati, jako na neblahou ohromivost zjevení, jak naloží s osudem jeho. Tak se zlekalo to dítě, chvějíc se na celém těle, v ztrnulosti jakoby smrtelné, a vrstvou bílého prachu na čele brázdily se potůčky potu ze všeho toho strachu a urččení . . .

Byl čímisi neobsáhle jat ve svém nitru, bodavě, vyčítavě jat, v temném, neurčitém sdružení dostavila se v jeho ponětí jakoby veškerá ona zločinnost povolání, v němž jeho osobnost, její pouhé objevení se, pouhé nastoupení, místo pokoje a míru uvéstí mohlo v lidskou duši tolik neblahosti. Jakoby sám sebe se bál v okamžiku tohoto ponětí, bál se totiž v bezejmenném ošklivení si sebe sama. Býval-li u něho druhdy pocit jisté samolibosti, domnělého utvrzení autority, zpozoroval-li, jak působí svou přítomností velitelskou u všeho toho porobeného národa,

byl nyní u něho pocit jakéhos zločinu sveře-
posti a drtivého násilí.

Ale nebylo jaksi času probíratí se těžce
vyčítavým nitrem svým. Neb ten psík, to hloupé,
troufivé štěně, jakoby v okázalém nebání se,
neznajíc patrně důstojenství a řádů lidí, ani
nadvlády, ani područí, ale nalézajíc se již u ja-
kémsi vykypění svého pudu, obrátilo se nyní
proti němu; a rozezlívalo se a štěkalo a doráželo
čím dále zuřivěji, vrníc tím ocáskem jako ovísek
nepatrným, jsouc rozcáplo nohama hodně do
široka a zle potrásajíc ušima, při čemž i, hle,
kovově zelenavý záblesk již se také značil v jeho
osopujících se a tak hloupě štěněcích zornicích —
vše patrně, aby to vydalo co nejvíce hrůzy, a kdo
by se to věru nebál! Majíc posléz situaci vý-
hodně pro sebe za změněnu, jalo se napotom
přímo dorážeti, ba zle, až hrůza, snažíc si tak
počínati, jak nejvydatněji mohlo — nemohl se
tím na tu chvíli nezaměstnávatí, běželoť konečně
i o nohavici. Ku podivu, co je to s tím psi-
štětem do těchto míst!

A za tohoto neustávajícího dorážení, jímž
tak prozradivě ohlašovalo se na svět něco, co
mělo zde raději zůstat ostražitě skryto, nikdy
k spatření, poněvadž přísně to zakazoval tovární
řád, vylučuje všechny podobné nezdoby, tím
zjivenějším stávalo se ono dětské tanutí, na něm
jaksi bezmezně spočinuvší, vydávajíc se na život
a smrt. V těch strhaně šířících se dětských

očinkách, neodvažujících se jaksí ani ochvěti, kmitala se již jenom zlomená, ztříštěná záplava hysterické skelnosti, v níž připravovalo se cosi u nezměrný výbuch, co nezavřevší se ani ústa zšířila se posléz ještě více, v dutinu jakési neobsáhlosti, jak jí jen na lidských ústech vytvořuje úděs smrtelnosti.

Jakáť nešťastná, zoufalá, temná přirozenost, která takto musí se zpodobniti u výbuchu své dráždivosti, ve všem postihující své ohrožení a právem snad, neb zřejmou záhubou je objata, jež je jí údělem — jakáť to přirozenost neblahosti a osudnosti, provází-li jako zlé znamení životem, vydávajíc za kořist každé nahodilosti a každé svévoli a každé brutalitě, u výsměch a krutou rozmyslnost vůkolí, jež tak lačně pase se a těží z této ubohé zjitřenosti! Jen že tady asi životem dlouho provázeti nebude, ach, to bylo jisto, ach, tady brzo ty kostičky složí se dohlodány . . .

A tím více štekalo a trudilo se psíště, byloť jako vzájemné závodění toho zvířecího pudu a lidského toho zlekání jako v jistém vzájemném zpodobnění. Ba nechtěv botou, brutálním kopnutím sraziti smělce, musil posléz věru před ním couvati, běželof zajisté i o tu nohavi. A v této chvíli nebylo to zajisté již pouhé vědomí nějaké viny, zlekání nad svým přehmatem jakýmsi, nad jeho objevením se, jež přišlo by trestat, co tanulo na něho nyní z pohledu

dítěte, tady běželo o něco jiného, co dítěti bylo nade všechno ostatní, jaksi nad vlastní život . . .

Zatím v zření ostatních hochů, když probrali se z dojmu jeho nenadálého se dostavení, očekávavše zajisté přísné pokárání své rozpuštělosti a svévole, které však ku podivu nenastávalo, ani pokuta, ani pohlavky, ani manipulace s tím býkovcem, a když nabyli zase jistoty — projevil se patrný zákmít potutelnosti. Pokradmu obracely se dorozumívavě k sobě bílé, smrtelné jejich obličejje. Pak zas k tomu nejmenšímu dítěti, jež nacházelo se jako u zlém vidění, jako u prozrazení v jakési své životní osudovosti. Pak k tomu rozezlenému štěněti, jež jakoby ve všem mělo zvláštní svůj podíl. A pak zanášely se k němu vyčkávavé jejich pohledy, kteréž zdály se ho dotazovati, jakže to vlastně nyní tady zařídí, neboť psa míti na těchto místech, i byť to bylo pouhé takové štěňátko, bylo tak neslycháno a trestuhodno; a zdály se utajovati v sobě i zálibnou zvědavost, jak to asi nyní tady vlastně dopadne, ostatně netýkalo se to patrně jich, jako někoho jiného.

Ale on jen musil tu hledět na to vyděšené dítě, nevšímaje si nyní ničeho jiného, všech těch hochů druhých, posléz ani toho psíka, nechť dorážel, jak chtěl, a přece jehož přítomnost zde byla tak proti všemu řádu. A náhle, jakoby jím otrásla těžká moc, cosi vzniklo

v něm nenadáleho, co prostupovalo celou jeho bytostí. Bylo mu k neodolatelnému zavzlyknutí, k zahořekování u výbuchu všech zdrojů srdce. Úpěnlivě sevřel si bradu, otrásající sebou jako v křečovitém zdržovaném štkání. Bylo to vnitřní zaštkání nad tímto dítětem — jak se ho bálo, jak se bálo o cosi — nad jeho životem a osudem.

Co nikdy zde nevstoupilo mu na mysl, aby se tím dále obíral, u toho pozastavil se nejhlubším zatanutím duše. To představilo se mu nyní v takovém ohromivém významu, v rozsahu, jehož vztahy zabouřily v něm v mystické halucinaci, pronášející se kamsi u věčnost.

Ano, s věčností samou, s její nezměrnou svrchovaností, se záhadou jejích dějův, jež neodolatelně vedou lidstvo a všechno stvoření, bylo lze jedině v souvztah vzít onen osud, v jehož područí se toto dítě nacházelo. V souvztah s věčností, s jejími těžkými zámysly, s ohromivým jejím určením a svrchovaným zasáháním, s jejími nezměrnými pokyny a s jejími úžasnými výstrahami a s její pomstou nikdy neprodlévavou! Vždyť v samé hněvné pomstě Boha jakoby spočívala odplata za takto připravený osud dítěti, za to područí krvavé, zlořečené zjařmení, jež lidstvo zkulo v zmiře svého sobectví nad hlavou tohoto dítěte, za úděl, v jehož kletbu sama ona záhadná zámezí musejí

zasáhat, aby tu sama trestající věčnost odplatila!

A ponořil se v těžkost ducha, tak neobzáhlou, jako obzory mystických bouří. —

Osud tohoto dítěte! Znal jej sice od dávna. Leč teprv v této chvíli, za onoho velkého nastávání, v němž jakoby připravovalo se vstupování v sady a úděly boží, představil se mu u všejímajícím vědomí, vynořiv se před ním jako vstupem ohromivého zjevení, jímž hlásalo se ono nejtěžší Mene Tekel, kterým kdy svědomí lidstva schváčeno bylo . . .

Toto dítě!

Dítě osiřelé, bez rodičů, pěstounů, přátel a ochránců, bez domova, přístřeší, rodné obce. Dítě, které nikdy nemělo nikoho, otcem předem zneuznané a matkou povržené, nepoznavší nikdy údělu mládí, ale v kletbách a odstrčení hnané poutí života; které nemělo nikde domova a nikde koutku svého, v němž bylo by kdy prodlíti mohlo v luzném zkonejšení dětských snů, jemuž nenáležel ani jediný příbytek z příbytkův těch mnohých, jimiž vládne Pán; které nemělo odkud ani kam. Až přišlo sem po všech těch ústrcích životem, po tom všem opovrhování, smýkání, odbývání, jehož se mu dostávalo, až přišlo sem, po stopách, které zdály se označeny samou krví. Továrna je přijala, on pamatuje se, tehďáz je sám přijal, musev si ho nenadále povšimnouti, když ve shonu oněch nespočetných ze-

bráčeků, dostavivších se vyrodovávatí si práci, ty krejčárky na živobytí své, pro něž jakoby ničeho nezbývalo se stolu božského požehnání, ono marně se pachtilo utlačováno a odstrkované napořád jako choré kuře od ostatních silnějších, až rozkvílelo se posléz v tom zdolaném svém úsilí, utkvěvši na něm zrakoma, jejichž bolestnou, zdrcující, úzkostnou tíhu jakoby po dnes na duši své nesl a která zrovna v něm zase v celém svém krvavém úžasu vystoupila. Již tehdaž uchopilo ho tak temně za srdce toto zaplakání. Dal si dítě z houfu přivéstí a přijal je. Stala se napotom továrna dítěti živitelkou. Stala se mu vůbec vším domovem a přístřeším, neboť v ní zůstávalo, tam kdes v zápečí pod lavicí majíc své skrývané lože na hromádce upotřeбенých plachetek, jež si pohozené sebralo. Vším byla tedy dítěti tato továrna, místo, jež nehostilo v sobě nikdy útěchu ani milosrdenství, víru ani Boha, kde nebylo zeleně ani motýlů, kde nebylo ničeho, nad čím by rozplesala se dětská duše, které ale v náhradu drtilo jako náruč molocha. Nikde jinde na celém světě nemělo domova. Bylo to sice proti řádu, jenž přísně z továrny vylučoval herberků, nepřipouštěl takových poshovění a nedával náhrady pro ty, kteří neměli nikde doma. Ale trpěno to bylo na zapřenou tomuto dítěti, totiž jeho přímlovou, prostřednictvím, totiž jakoby to bylo přehlédáno, neviděno a nepozoro-

váno vůbec. Tady byl posléz celý svět dítěte. Tady se zařídilo. Všechno jeho bylo zde. Mělo těch pár krejčárek, jež byly jeho živobytím. Jako červík v útrokách země tady prožívalo nezávěsně a tiše to své živobytí, takový neznamenatelný domácníček tovární, takový ubohý přítučníček těchto nedětských míst, v nichž dnem i nocí supěly kotly, řinčely bagry a dnem a nocí hlodala zžíravá atmosféra. Tady byla jeho matka, jeho ochrana. Tady byla jeho modlitba. Tady rozproudila se útěcha jeho srdce. Když ostatní šli domů, do těch černých kdes ratejen, ale přece domů, ono zalezlo si do svého ústraní. Bylo tady jeho vše.

Tato místa jediná přijala osiřelé dítě.

Aby vším stala se mu, co k životu sáhlo, a aby i hrobem rozevírajícím se jistě a nepochybně se mu posléz stala. A hrob v temné příšerné své mystice již tak významně označoval se na lících jeho, v celém jeho zření, v němž z nitra vpojovat se zdálo všechno krvavé úpění tohoto osudu . . .

Cosí bezmezného, vidění jako černé hory, jako divých spoust, které se sunou, aby zavalily vše, schvacovat se posléz jalo duši jeho, zejíc před ním jako u vystrnutí úděsu a posupnosti v účasti takového osudu dětského! Trásla se jeho duše v tuchách mrazivých, jakoby již ona sama věčnost v ohromivém významu svých pokynů veškeré pozemskosti vůkol

zatanula, aby v hněvné pomstě své připravovala strašný zánik všemu, co takovým údělem krve a hříchu uložilo se osudu. Tíha černé hory jakoby náhle drtila jeho, účastníka a spoluvinníka všeho toho, co páchalo se zde hříchem a sobectvím. Zasouvaly ho divé spousty, nastalo všechno vychvácení zlověstnosti. Mystika hříchu ho projmula na těle a na duši. —

A zatím to dítě neustalo tak vytrženě patřiti na něho, tvář v tvář, zrakoma ve zrak, duší v duši, patřiti u významu záhubné záhadnosti, nezbadatelnosti zření, jako v úsmrt neblahosti. Kéž by navždy sejmouli mohl s duše lidské takovýto pohled, kéž by takovému krvavění a zjitření utrýzněného, udolaného srdce zjednatí mohl úlevy a blaženství smřu. Ulehčiti všemu tomuto údělu, jehož zasáhání jen v účasti pomsty věčnosti má svou záruku! A bezmezná spousta v strašných tmách a hrůzách jakoby posledního soudu soptila mu v duši. Zastřel si těžce obličej, oči semkl, držel se za hlavu, a tělo jeho křečovitě se rozcloumalo jako ve rdousícím obejmutí zlé moci, z níž nelze se vyprostiti . . .

S údivem nepochopujícím, jenž ale netroufal se projeviti, hleděli na něho hoši, nadávši se najisto výtek a trestu — jen to dítě v neustupujícím záchvatu svého zjitření stejně patřilo, v tom zlekání svém, jež dávno stalo se vši podstatou a jsoucností této ubědované du-

šinky — patřilo jakoby vychvácano z nitra, tonoucího v údělu trýzně své . . .

Jsou jakési mrákoty vnitřní zhouby, jimiž náhle obestře se duše v probuzení pravého svého poznání. V nich jakoby soujemství celého světa burcováno bylo u svém svědomí a nezdá se z nich vybavení. Temnem a zřícením jakoby hrozily lidskou bytost, když shlédla sebe a své břichy, zasouti. V takovém stavu se nacházel. Byla tma a zřícení v jeho duši . . .

Ale zase s ním jeho láska byla. Její věčná ochrana jako záštita proti všemu vždy v čas rozprostřela nad ním svou náruč, v níž je tolik blaha, tolik bezpečnosti. Nad temnem a zřícením v jeho duši vysvítá posléz zase její svatozář, vrací se v ní naděje, její paprsek života pronikl ony chmury zhouby. Útěsný hlas její neskonale vroucnosti zase již pronáší se k němu, jako nad prokletím modlitba. Všechno touto modlitbou je vyprošeno. A je usmířeno a odpuštěno, nezměrná síla bezpečnosti a doufání v úděl nejvyšší je v ní obsažena. Ó, Marie! Ze všeho jakoby se kál v tomto pomnění, všechno zlé zanechával za sebou a před ním kralovala ona, život sladkosti, nejvyšší očista duše. Ze všeho se kál a zanechával za sebou dosavadní život svůj. Ve jménu jejím budiž i jemu odpuštěno!

A odestřev jako v jasném prohlédnutí tvář,

vzhlédl v neskonalé přivínující se vroucnosti na dítě. —

Hle, ten psík, také ještě jakés dítě zvířecí, které vše si změřuje a neumí činiti rozdílů mezi dobrým a zlým a se vším by si hrálo a na vše se sápal, v štekotu svém troufalém na něho dosud neustalo — to jakoby v popudu stále více se utvrzujícím onoho zlekání a zjitření, které bylo zajisté vytušilo u toho druhého dítěte lidského.

Neb náležely sobě ty děti, jedině sobě na celém světě, měly jen sebe, náležel ten psík tomu hošíkovi a ten hošík tomu psíkovi. Kdes na světě se nedávno sešli, na tom světě, jenž jakoby nebyl pro oba. Snad vyprosil si hošík štěňátko na těch, kdo je šli utopit. Anebo ujal se ho, když pohrávše si s ním do nabažení, zavrhl je kdes z domu, že snad dělalo ještě nečistotu a chtělo se mu mnoho žrát, ujal se ho, když krčíc se a třesouc kdes na smetišti, jež bylo marně očmúchávalo, vzhlédlo tak k němu, náhodou okolo se toulajícimu, nevědomýma svýma očima, plnýmá tĕkavé úzkosti, nad níž nikdo jiný neměl slitování. Vzav je k sobě, pod plandičku, nalezl si tak jedinou duši soudružnou. Bída ujala se bídy, dvě opuštění se nalezlo. Mělif napotom sebe, věru druhý se stali. Spolu měli jeden domov, třebas trpěný, tak na zapřenou, v nejistotách, o který stále běželo, v němž každé chvíle obě duše molnly

být rozloučeny; mohl přijít dozorce neb kterýkoliv nádeník a popadnout psíka a praštití jím o zem, kopnutím jej odpraviti odtud — mohli i jeho kdykoliv odtud vyhoditi; — domov uehostinný, krutý, nástražný, tak nevhodný stejně oběma, pro oba tak osudný, — domov, v němž nebylo nikdy skonejšení srdce, záludy vroucnosti a záštity bezpečnosti — ale přece domov. Spolu leželi na tom pelešišti z několika odhozených, nepotřebných plachetek, z nichž ostatně celá továrna dělala si zástěry, tedy i jim několik dopřáno bylo; choulíce se tak k sobě, jakoby nalézali vzájemné té záštity, provázeli se nejen v teplém klopotu svých srdcí, ale i svých snů, jež byly jinak samá úzkost, samý trud; dítě jakoby mělo hru, s níž ukonejšeno šlo spat a tušilo bratra v družném doteku s živým tělem, a psíkovi jakoby zdálo se o matce zvířecí, jež je hřeje a ostříhá. Spolu dělili se o každé sousto chleba, jež on vydělával, a jakoby to v účasti těch moudrých oček štěňátka, která na dítěti z toho kouta, kam byla naučena, tolikrát spočinula za těch 12 a po 18 hodin, vykonáváje svou povinnost, pro oba vydělával; a psík jakoby to vděčně chápal, bdě neustále nad pánem svým a přihlédaje moudře ke všemu, co se s ním dělo, aby v čas byl pohotov. A v účasti této, v tom nezvěstném soujemství duší jakoby vybývala ještě poslední útěcha a síla pro dítě, jež nikoho jiného nemělo, a vy-

bývala pro ně poslední radost, než vše záhy bude tady dohloďáno, bude dokonáno.

A právě o tuto účast, o tohoto psíka se nyní tak bál chorý, ubohý chlapec, když tak neprozřetelně se prozradil jeho chráněnc v oblasti tovární, měv zůstat ukryt, utajen, co i jeho pouhá přítomnost byla zde velkým proviněním — a jaké proviněni ještě takto troufati si počínat proti tomu, v jehož moci bylo oba na ráz zničiti! Zajisté proto tak nezměrně se dovršilo zlekání dítěte, které tak zlekáno bylo celým svým životem.

A co nešťastný psík, odhodlaně jaksí bráně svého malého pána proti vetřelosti zlé moci, již postřehlo, dorážel stále zuřivěji, jsa jednou již ve své ráži, až to věru bylo směšno na takové štěně, posléz dítěti jakoby se přece podařilo se opanovati, aby v těchto okolnostech přece nějak zasáhlo v osudnost věci, která tak strašnou značila se ubohému naivnímu jeho zřeteli. Nechávacíc neustále oči své vytrženě a záhadně upřené na něho, jako v onom mysticky zlekaném úsvitu hvězd za rozruchu noci, zavěšujíc to takřka zjištěné zřitelnice na něho, jaksí co že bude říkat a co jme se tu činit vzhledem k oběma, uvrhalo se najednou dítě na zem se štkáním neoznačitelným, uvrhalo se k tomu psíkovi a jeho kulatou, směšnou, růžovou tlamku, co tak neprozřetelně nafati neustávala, jaksí celýma ručkama jalo se násilně ucpávati, při tom zvíře kamsi pod

bundičku snažíc se zmateně a směšně ukrývati, což ale bylo dosti nepadno. Aby to jaksi jeho přítomnost odstranilo, ukrylo, zatajilo, aby své těžké provinění vůbec nějak sejmulo. Ale štěně nerozumělo snaze dítěte, štěkalo i skrz dlaň, usilující tak tomu zabrániti, a zpod bundičky štěkalo a urputně se dostávalo, aby ta jeho nedovolená přítomnost na těchto místech jaksi tím vetřeleji a význačněji přicházela k projevu a nedala se již nijak vymluviti! Hloupě štěně!

Takto marně s psíkem zápolíc a ukrývajíc to, co ukrýt se nedalo, ty oči své jako zlekané hvězdy nechávalo zoufale lpěti na svém veliteli. Až zanechavši všeho, poněvadž to bylo zbytečno, sepjalo k němu úpěnlivě své ohlodané ručinky jako na omluvenou a jako na prosbu a smilování. »Milostpane, milostpane-e e !« štětkalo při tom přerývavě. Bylo to již vše, čeho bylo schopno ve svém celém zoufalství.

A nezazvučelo nikdy do jeho soucitu tolik trýzně, tolik ubohosti a tolik úpěnlivosti, tolik bezradnosti, malomoci lidské; a nenacházel se nikdy v okolnostech, které by kdy v duši jeho byly vzbouzely tolik bezejmenného hoře, v trudu tak vyvrcholujícím, v uvedení všeho jeho nitra v jediný zdroj jakéhosi zjištění v rozlétostnění neobsáhlém — jako tehdáž. Kéž byl by mohl zaplákat, zalomcovati svým srdcem, celou svou bytost rozpojiti! Nacházel se dlouho jako u ne-

*

smírném ustrnutí hote, v pravém ohromení všeho svého nitra.

Ale všechno toto zmocnění, toto udolavé, těžké, jako smrtelné hoře vystalo v srdci láskou oslněném, v němž rozpjala se vítězná její svatozář v celé své nezměrné moci. A v jejím vznícení i toto hoře, v němž všechny slzy tohoto slzavého údolí života, jeho trýzně, kajicnosti, muk, zoufalství a všeho úpění se sbíraly, jako v rozlivu krve naplňujícím je celé, v tomto oslnění nitra objalo se posléz jako posvěcením, jako mystickou aureolou. Krev jeho muk vzkypěla červánkovou zář, vzbouzelo se náhle ze svých propadavých propastí, stávalo se jaksi hořem vítězným. Přestalo již lkáti v bezmeznosti svých nejistot, ale z prorvání svého jakoby žalmického jato bylo v jásoť spějící u věčnost svou. Vše že mělo státi se účastno lásky jeho, neb v lásku že vyplyne vše, všecken život se vzejme jejím každým dotekem, byt i v područí zmaru se nacházel. Vše pojato mělo být v neskonalý její úděl oním zázrakem bez vztahů času i prostoru i zdánlivých nutných souvislostí, jaký je právě zázrakem jejím, v němž vše se může stát. V tomto zázraku, v němž dostane se blaha a doufání všemu tvorstvu, přispění každému nedostatku, spásy každému zoufalství, úlevy každé trýzni, bude i navždy odčinění takovému hoři dítěte . . .

Neodolatelný popud k svrchovanému při-

spění této malomoci uvrhající se před ním na zem a dovolávající se jeho, vzepjal se v jeho srdci jako ve schvácení. Z jeho bytosti vycházela bytost vlastní, aby připojila se k bytosti dítěte. Skloniv se vášnivě k němu, vyzvedl si je v náruč a v horoucnosti, v níž srdce vpojuje se v srdce jiné, přichýlil je k hrudi své. U nevystihlém, vášnivém zvroucnění se to stalo, u intimnosti dotčení. A ono hned bez nářku a bez lekání oddaně na ní spočinulo. Bezmezně jaksi spočinulo, přichýlivši se sem jako v nejslastnější a nejpozehnanější objetí mateřské. Bylo to snad první objetí, jehož se mu dostalo. Až jal se je pak líbatí, tiše, háravě, u vnitřních jakýchsi slzách, jež ztápěly jeho nitro k horoucímu zalčení . . .

V údivu, bázlivé vděčnosti, v nepochopení všeho tohoto dění, jež nastalo místo lání a ztrestání, vzhlížela k němu družina všech těch zavřenců a odsouzenců dětských. A zdola štěňátko zanechavši štěkání, blaženě, důvěřivě se přitíralo k jeho nohám, jakoby i ono hloupé patřilo v toto sdružení. Ano bylo zde jakés ohromivé sdružení lidskosti, jakés její vysvobození, její očištění a vymanění.

A všem pozůstávajícím tu neblahým účastníkům umučeného dětství, když již chtěl odházet za cílem srdce svého, v jehož dosažení nastávalo velké vysvobození života, sáhl po řadě na hlavu, jež od jeho rukou se neodvracely. Dálo

se to jako v připovídajícím požehnání, jež zanechává účast svatosti. Ani jedné té hlavičky neopomněl, každou z nich pohladiv ve vlasech, těch zbělených vlasech, zkrutnělých jedovatou žíravostí, jejichž dotčením jakoby v duši dětskou oblaživě a požehnaně chtěl zasáhati, slibuje také též vysvobození ještě před úsvitem.

»Vždyť jsme všichni bratři,« šeptal u háravé jakés rozpomínce. Štěňátko stále blaživěji a důvěřivěji a horlivěji přitíralo se k němu, až posléz svalilo se na nemotorná svá záda a hrabaje vzhůru nohama a kropíc při tom, jakoby ho pošetilý bloud vyzývalo k sobě, aby mu aspoň sáhl na ten vydmuťý břich, co mělo zajisté tak rádo, počínajíc si tu troufale věru, jakoby i ono chtělo býti čehosi účastno, účastno té lidskosti, k níž také nějak náleželo — a náleželo! A když již byl na samém odchodu, pořád si nevšímaje štěňátka, vzepjalo se mu posléz předníma nemotornýma prackama k jeho nohám, kam až dosáhlo, dovolávajíc se to věru čehosi. Až on se sklonil také k němu a jav se je hladiti, chvíli jako dítě si s ním hrál, co ono svalilo se zase na záda a kropilo si tak blaženě. Prodlévavě, v rozpomínavém zaujatí takto si počínal vůči štěňátku, jaksi cele se přitulujíc mu ku laskavé té ruce. »I my jsme bratři,« vyplynulo mu posléz bezděky ze rtův, jako v náhlém nepochybném uzavření. Načež vzchopiv se, jal se již odcházet z těchto míst. V zracích jeho neustály pláti ony

rozpomínky, jež slibovaly vysvobození ještě před úsvitem . . .

Tiše, tiše v hluboké zaujatosti odtud šel jako ve snách úvah a předsevzetí, sahajících daleko z pozemskosti. Byly to sny do budoucnosti, jež nedaleko tane a jež přece jakoby byla nedozírná, u věčnosti, a byly to sny o všem minulém, o všem přežitém, o té vzbouřené výspě života, která byla za ním, v jeho bezprostředí, a přece také jakoby nacházela se v takové nezměrné odlehlosti. A toto zasáhání rozpjalo se neskenale v jeho duši, a jakoby v těchto snech připravoval se svrchovaný úděl života!

Kráčel odtud jako pod hvězdami u velebě mystické jejich slávy, za ohromné jejich mluvy věčnosti — a v těch dumách spěl, jaké kdy u vědomí lidskosti zasáhaly, vynášejíce ji ku hvězdné říši, u věčný zenit její.

Za sebou měl obzory ještě černé, servané, hrozivé a nízké, v nichž soptila bouře pozemskosti. Ale i ta bouře ustoupí posléz, hvězdná lásky se vzejme jako rozliv věčnosti a smíru neko-nečna, zaujme všechna prostranství. Zasáhne i v duši jeho.

Šel jako ve snách těch hvězd, jako v zasáhání té věčnosti. Dráha jeho již měla svůj odvěký cíl. V těch dumách, v něž vnořuje duši velké přístí a osudovost určení, to šel. Tam již k ní. A jakoby ona plynula tím rozlivem hvězd, byla tím zenitem a tou věčností.

A duše jeho tihnouc neskonale tam, jakoby tajila v sobě i svou budoucnost i přítomnost i minulost všechnu, vše z okruhu žití, jaké kdy bylo a jaké kdy bude, vše u zmocnění a věčném vzniku, jako onen záhadný strom Indie, zachovávající v lůně svém navždy generaci svého zrodu, neustávající nikdy v zázračném svém rašení, v tom nikdy neochabujícím spění ve svou budoucnost, a přec nikdy své přítomnosti a minulosti se nevzdávající, na němž vše z let minulých i budoucích druží se svorně vedle sebe, staré i nové, bývalé i příští — svraštělá kůra odvěká i suché, dávno odumřelé listí, i mladá kůra i nově vzbuzující listoví, i poupata, i květy, i plody, i pupeny nových zrodů, vše zároveň vedle sebe a tak na věky; neboť svítí mu tam věčné slunce. I jeho duši svítí nyní věčné slunce lásky jeho a ona vše také přimouti může z okruhu žití veškera.

A šel jako v snách těchto úsvitů — — —
— Z obou stran stroncianové pece jako obrovské výdutě ponure se stavěly, nehybné a přikřtanouce. Bylo to jako mračno. Ale před ním jakoby jejich rozlohy ustupovaly, kamsi do nedohledna, v němž víc jich již nezřel. Nezdálo se v jeho sny nic již pronikati z opouštěné pozemskosti. Lidé u těch pecí, z jedné strany vybírající ze sálavých dutin ještě žhavý stroncian, při čemž halili si hlavy a šje pytly a kazajkami, a z druhé strany vkládající k vypálení

nový materiál, sesilaný jim oním dětstvím s hůry, při jeho příchodu ani neoživli, setrvávajíce u těch výdutí pecí v jakýchsi neoznačitelně se provalujících pohybech, jakoby mračné silhuety vykonávaly tam své pochmurné přípravy. A konalo se cos dále v takové beznadějně zamlklosti v hlubokém nitru pecí, zejícím jako přišerné propadliště za svitu luceren, které postačovaly jaksi jen osvětlovati matně vypoulené, jako vyhaslé bělmo očí, bez ustání sežíhaných a vytřebávaných zárem a zas tmou, v kterýchž oblastech bylo jim po celý život dlíti — právě jaksi jen tyto zraky tak nevýslovně smutné, pokořené a žalostnější, jež nic již nedovedlo oživiti třpytem životní radosti, postačoval ten mdlý, zarudlý, kalný úsvit luceren označovati; a vše ostatní jakoby se dělo v samých tmách, v zrádném úkrytu těch záhubných doupat. Snad vznesly se k němu odtud zraky ony, když kolem krácel, sledující ho trudně . . .

Ti, co z druhé strany, mimo pece se nacházejíce, podávali hmotu ukládanou do pecí, — lidé bílých, smrtelných tváří, bílých hlav, bílých vousů, očí také tak bílých, zkomírávě ulpívajících, v nichž jakoby tkvěl mrtvý lesk, všechno tak bílé, smrtelné — mávajíce rukama a vypínajíce hřbety, jak podávali si cihly bez ustání chrlené jim s hůry výtahem, zdáli se v jakýchsi posách přišer vykonávati svůj trudný úkol: a že takto den ode dne, rok od roku, po

celý jim zbývající život bude se dít v tom žáru a v té tmě, v uhelné, dusící, otravující atmosféře plynů generátorních, jimiž pece vytápěny. Ještě že nikdy netrvá dlouho toto konání, tato těžká beznadějnost životního údělu, neboť plyny ony usmrcují pozvolna a jistě, jako když vody zavírají se nad svou oběť . . .

Jakou to bídnost zanechával za sebou, jaký smutný trakt života zajisté nejbídnějšího, jaký lze vésti, spoutaného sem jako navždy, v pochmurnosti zavádějící přímo k zoufalství. Strašidelnost sama zela odtud, jakoby z katakomb, v nichž připravovaly se příšerné obřady smrti. Z toho vůkol provalujícího se temna a žáru a uhelného plynu, z toho všeho zoufalství bez projevu hoře a bez zastání vnášelo se k němu, kolem se ubírajícímu, něco jako volání v rozkvílení všeho zatracení . . .

Vzbuzovat by se tu musela v duši jeho zase ona lítost stupňující se až k bezmeznosti, k jakémusi vysoptění výčítnému, k úžasu krvavému a zdolání nitra, kdyby již láska, jež v úděl svůj vejme všechno hoře světa, jsouc všemu útočištěm a požehnáním, neovívala ho z tak blízka dechem slasti své, omamnou svou čaromocí. Ale i odtud jakoby vše s sebou bral, sjímat chtěl hoře veškero, vše přibíraje v tu svou pout ku věčnosti, jíž jakoby docházel, i ony zraky tak smutně ho stihající, i onu ubědovanost života s sebou odtud vynášeje, všemu

slibuje přispění a spásu, celou tu nevyčerpatelnou účast lidskosti, již duše je s to pojmouti u svrchovaném svém poznání — aby vše v té jeho duši napotom trvalo na věky vedle sebe, jako na onom tak symbolickém stromu Indie!

A zanecháváje za sebou tolik bídy, vše jakoby posvěcoval tímto pomněním lásky. Nad strašidelností noční pustiny zrálo vítězné hvězдно samo!

Byloť vše cesta k ní, u vyplývání sfér věčnosti, cesta v oblast ráje, třebaš vedla ústředím pekel. Vše bylo cesta jen k ní!

A nebyl by se již nikde zdržel. Již všechny věci zdály se za ním, všechno vykonáno a uspořádáno, každý okamžik prodlení byl by jen vysouváním nových mrákot, z nichž hvězдно by pořád nevycházelo. Kdož by tu prodléval! Ó nebyl by se již nikde zdržel, že minulé a přítomné již se ho nedotýkalo a jen budoucnost nového života vlála před ním jako vidina, již nelze se dotušiti u kynutí nezměrnosti blaha. Již všechny věci tedy zdály se za ním a jen to blaho kynulo. Bylo již v jeho vědomí, jako v putování mystické exaltace, nad skutečnost, nad pojmy, nad vztahy všeho života, v putování ve svatyni, v níž tajemství má býti odhaleno, v kterémž odhalení nastává nejvyšší poznání. Bylo to jako unášení uprostřed sfér, jimiž nebesa se halí, byl to jako návrat k Bohu, ku světlu věčnosti. V jeho duši jakoby dlelo

neskonalé chvějící šepotání jakés, promýkání se v opojných závanech. Pokoj věčného žití vyvíral to v jeho duši. Bylo mu, jakoby ze tmy ponurého údolí, jež slulo dosavadním životem, naplněného slzami a zmitáním, stoupal na lem pohoří, jaké nad životem se vynáší, a tady zahořela mu v ústrety zoře, jež ho chvátí oblakem svého lesku, v němž výš a výše spěje. Tam v té dáli cos nevystihlého chce tvaru nabýt — a nabývá, hle, vynořuje se zjev nevystihlé luznosti, bohorovný zjev ženy. Jeho Marie tam mu kyne v ústrety, k jeho uvítání přichystána. Vše k slunci tam spěje, v rozprostřenou jeho náruč. Jaké očarování duše, jaká záhada nebeská. Blížkost blaženosti, znoj nevyčerpateľné rozkoše, nejvyšší úděl požehnání zmocňuje se jeho srdce vzpjatého jakoby ku exaltaci, ku nejsoucnosti tvaru, jež stupňuje se v samo božství. O čem nelze tuchu poskytnouti, co vymyká se zvěstem pozemskosti, vše mizející a vše nedosažené nastává, jsouc dokonáno . . .
ó Marie!

Neznal jaksi již ničeho, co kolem něho ještě se dělo. Nepojily se v jeho duši žádné vztahy míst a okolností, kudy ještě mu bylo se ubírat u vytržení neskonalých předzvěstí blaha. — — — — —

— — A přece kolem jakých míst se to ubíral ještě — bylo to kolem těch melasníků.

Ty melasníky — jak nepodobny místům

života, jak vzdáleny všeho, co znamenati mělo stránku lidskosti. A přece bylo šest těch, kteří tuto stránku lidskosti označovali, šest živých strojů, šest každé lidskosti nepodobných, ale i nezávratných tvorů, šest mužů do naha vysvětlečených, do úplného naha, nezastřaného nikde, neb zde nikdo se nad nahostí nepohoršil, jako se nikdo nepohorší nad nahostí mrtvol, protože tu přistupují ohromivější ohledy než povrchní pruderie. Bylo jich šest uzavřených v parném těsném doupěti; tam vešedše na začátku šichty, nevycházeli až zase ku konci. Nebylo oken v této hrozné podzemní jámě, nebylo jich třeba, byla by na závalu. Nebylo také třeba odtud nikam vyhlížeti, aniž komu vhlížeti do vnitř.

Pod těžkým cementovým stropem na traversách, s něhož neustále kanuly rozsáhlé krůpěje jako nadržené slzy ponurého nitra, žilo se jako v uzavření hrobu, jako pod klenbou krypty, jež neodolatelně slehávati se zdála na těch šest, až by je pohrobila navždy. Na sáh tlusté zdi značily jako žalář, z něhož není vysvobození. Byly šedé, nějak rozplizlé, zaplštěny splývavou parou jako hnusnou rosou, potřísněny melasou, místy v celých náplastích, do nichž kterýms prstem vkreslena byla u podivném rozmaru všeliká označení. Celá ta místnost ovzduší parného, hnusně sladkého, smrdutého, jakoby u vláčení lepkavé, na všem ulpívající a vše pronikající tekutiny, naplněna byla systémem

reservoirů, z nichž každý mohl představovati dobře prostor sednice k obývání. Zde zrály jisté syroby, zavařené k určité houšce, totiž ponechány po jistou dobu za nezměněné vysoké teploty ku svému vyhránění na zrno zadních produktů, jež na centrifugách odděleny, sváděny znova v oběh rafinace.

Po žebřících lezlo se k těmto nádržím. Zely jejich hladiny jako černá, těžce lesknoucí se, vše pohlcující tůň. Bez pohnutí, bez zavření, mrtvě zkamenělá, v zrádné upjatosti cosi vyčihující. Ostatně bylo lze vhodně v těchto tůních život skončiti, koho by byl omrzel. Sice těžké bylo dost potopiti se do husté, mazlavé této tekutiny, ale za to dusila tím rychleji a jistěji, jakoby obličej vazkou plachtou přepjal. Stávalo se to také, — co by se nestávalo v tomto světě. Jen těch šest to nesmělo omrzeti, neboť měli doma po ženách a dětech, po mnoha maličkých dětech, jež neustále volaly po chlebě, a tyto melasníky poskytovaly chleba.

Celý den, celou noc, vždy po 12 hodin bez přetržení a jednou za čtrnáct dní po 18 hodin, bylo těmto šesti mužům zde přebýti, uzralé nádržky vyprazdňovati přeléváním z nich melasy po kombinovaných žlabech, při čemž vždy jeden musel do nádrže, druhý seděl na okraji, ostatní řadou další rozestavení, v čemž se stíždali. Ten uvnitř nádrže déle čtvrt hodiny nevydržel. Po celou tu dobu brodili se v hnus-

né tekutině, jež lpěla jim na celém těle, lepila vlasy, vousy, po zarostlých prsou jako pancíř se táhla a stékala po nohou. Jako netvorné massy tanuly nádrže, neulevující, neposhovující nikdy v nekonečné strašné práci — jeden netvor odbyt a přicházel na řadu jiný. Vždy v stejné nemilosrdné pose se značily zírající na těch šest, již jim byli obětováni, vždy stejně temným pohledem, tvrdým, krutým pohledem na otroky, pro něž není smilování. Bylo to v pose jakéhosi neochvějného opovržení, pohrdání kamenného těch, od nichž není pomoci ani doufání. A mohlo někdy těch šest anebo některý z nich v návalu zuřivé zoufalosti, jak se také stávalo, bítí pěstmi anebo hlavou do těch jejich stěn, nepohnuly se, nepovolily, neposhověly, zaduňující jen temně jako u vhrštěném, nemilosrdném výsměchu. Jen lehká zavíření roznášela se leda při těchto nárazech zoufalých hlav po černé hladině jako ozvuk jakéhosi tutlání, jež také se posmívalo vši té bezmocnosti. A neochable dále rozevíraly tlamy černých zejících dutin a dýchaly jedovatý žár a hnus tyto hladiny, co zase dávno ustalo marné ono narážení hlav, jež jaksí upokojivše se, pokorně zas se oddaly své povinnosti.

Takto den co den vylévající tyto syroby, plouhali se tito mužové v hustém smradlém bahně jejich, zředuující je jedině potem svým, a zoufali jaksí při své práci nenávidějíce ji.

Po dlouhé ty jako nekonečně vlekoucí se hodiny pohybovali se jako stroje, nahé, strašné, stroje, z nichž žádný na nahotu druhého nevzhlédl, z nichž nepromluvil nikdo, leda občas temně houkl, neboť nebylo těmto strojům vlastně o čem mluvit, leda vydralo-li se ze splených rtů náhle zlořečení, jež však týkalo se jediné sama sebe, nepotřebujíc se sdělovati, neb druzí zlořečili si rovněž vzhledem k sobě sami. Jenže stávalo se, že týž záchvat v témž jaksi popudu všechny náhle jal, a pak zaburácela klenba divným ohlasem jako zatracenců. Jiného sdělování vespolek téměř neznali. Neb čím může oplývati duše, jsou-li všechny smysly jako potlačeny a udolány a strženy v hnusné, bezútesné, strašné práci, kde není ani zbuynosti hříchu ani pokušení, o nichž by se tajemně sdělovalo? Neb všechno pomnění je zde sevřeno, duše jakoby stávala se čímsi beztvárným a těžkým jako ta hmota syrobů. Mají-li si lidé co sdělovati a mnoho tane jim na duši, je mlčení jim uložené nesnesitelné a mučivé; těchto šest však nemělo o čem mluvit, nezačalo vůbec svých řečí, neb jařmo jejich žití uhlodalo zároveň myšlenku i slovo. Nezazpívali si nikdy při své práci, k čemu přece jednotvárnost práce ráda vybízí, nebylo ničeho v těchto řadách, z čeho by rozezvučela se píseň, zprvu třeba jen potichounku nesená sama o sobě, až by vyspěla v jednotný uchvácený souzvuk, jenž

tolik přece dovede ulehčiti tíži a vzdechům v duších sůčastnůných. Nikdy tady píseň nezalehla — píseň v těchto místech! Zdusila a zajikla by se v této oblasti věru zatracení, uprostřed těchto zdí žalárních, této klenby, které jakoby dovedly býti jedině útočištěm zlořečení, když vybuchlo náhle v celé své bezmeznosti. Tady visel nad dušemi příkrov zlověstnosti, v této jámě byla jen strašnost nevybavitelnosti. Žádná jarost, žádná horoucí vlna citu, žádná útěcha, naděje ani touha nedovedla by uvolnit černé jho těchto míst . . .

Neradujíce se, nepromlouvajíce, nezpívajíce nikdy, jen někdy se bili tito mužové. A jak se pak bili!

Stávalo se to tak. Pracujíce akordně u vyčerpávajícím se úsilí, v překotu jakési zlé a kruté pohánějící je vášně, která byla podněcována železnou nutností, aby co nejvíce vyzískali, kteréžto nejvíce bylo ale vždy takovým krvavým málem, a přece na každý krejcar bylo tolik těžkých nároků, pracujíce tak do jakési bezmeznosti pachtění, jež neznalo sebe ani ničeho jiného v krutém tom svém zaujatí, upozorovali snad náhle, že některý z druhů si pohovuje na úkor ostatních. Bezpochyby umdlával, jeho síly nestačovaly v tomto zápolení, snad i nebyl dost poctivým kamarádem, chtěje ostatní využítkovávati. Hoho, ještě využítkovávati, podváděti tuto cedící se živou krev! Jen že tady

nezvyklo se na zbytečné domlouvání, tady nepanovala planá slova, která by si lichotila a připomínala povinnost, ale vyzkusí se vždy rázem, nemůže-li kdo, či nechce-li! Nemůže-li, že sšla upadá, že nelze vydržeti — pak musí do-tyčný z party, řeknou mu to hned, vypo-za-ovali-li, co se děje; tady nebylo by na místě milosrdenství nějaké, neboť úsilí těchto lidí vyvrcholené až do vyčerpání nedá se více stupňovati, aby přejímati mohlo cosi z povinnosti jiné. Nemohl-li tedy, musel takový ohlédat se jinam, kam by si zavlekl to zlořečení svého osudu. Místa tato neznala rozhodně sentimentalitu. A nechtěl-li snad — lenoch, stržník, užřavec takový — jak také se přiházelo, hoho, však mu zajde chuť nadále na podobné pokusy! Že tedy chtít zneužití toto poslání života? Bily to hned ty pěstě v hruď takového, bily krutou odvetou za podvod a krvavé zneužití, bily v divém jakéms rozpoutání té spravedlnosti vši bědy, jež domáhá se svého zadostučinění. V onom případě bily pak ovšem také, ale jako v tvrdé posupné nutnosti, jež zdrtiti musí vše, co neodolává v tomto strašném životním jařmu. Rozpoznali pak vždy hned, oč se v takových případech jedná.

Tedy jen bili se někdy tito mužové, a to bylo vše, čím jediné propukala sdilnost jejich lidskosti navzájem, a to bylo tak hrozno . . . A to byl život těchto šesti zavrženců lidskosti.

Něměli a bili se ve svém hoři, v těžkých teskotách svých duší. Ta světélka několika žárovek, někdy plaše upjatá, jindy děsivě potácivá, strhující se náhle čímśi — a tu jakoby v chvatu se něco pochmurně rozbíhalo do všech těch úkrytů a koutů jako shluky netvorných pavouků — nahrazující zde jas a den života, hleděla na těch šest sem odsouzených v jakémśi soujattí nevystihlého trudu těmi jako rozteklými, temně zazloutlými bělmy svých skel, jež skvrnila rovněž melasa. Někdy ale zírala na těch šest jako v potácivém, do daleka uchylujícím se zániku, jako u náhlém upadání svých sil, chystající se k uhasnutí navždy, s čímž by i vše ostatní zde uhaslo do temnot navždy. Anebo hleděla to zas na nekonečnou prokletou práci těch šesti nemilosrdně upjatým pohledem, jenž netane k pozměně a nějaké nadcházející útěše, ale jen pozoruje své otroky, pro něž nekyne jiného údělu, pohledem tyрана, majícího jedině své zpupné záměry na zřeteli. Žilo takto těch šest v tomto ujařmení hnusu a zatracení, v tomto žalařování kleneb a stěn tak těžce, neblaze, upadavě, jakoby všechno toto drtivé zdivo na jejich hrudích spočívalo, hrozící je zaslouti navždy. A jaksi kéž by raději to navždy již nastalo! — —

Kolem těchto melasníků právě se ubíral. Musel podle nich, nebylo jiné cesty tam. Podle jámy zavržení spěl, maje v ňadrech rozeplálé

*

slunce lásky, unášen v gloriole nevystihlé moci, v její svatozáři. Horoucí rozliv slasti nesmírné plynul v jeho útrobách, jako vlny jižních moří oblévají ňadra země, unášejíce zároveň s sebou kouzelný reflex azuru nebes. A jakoby zálužným azurem tímto zřela na něho již ona, tak blízká, tak líbezná, a v soujemu neskonlosti milostné plál mu již v duši pohled její zrakův, nad něž nebylo mu pohledu, a v háravém dychtění dotýkal se jeho bytosti a celoval ji v úchvatu a vybízel sladce. Ó, nebude moci již nikdy nic jiného než sladkou podstatu její ženskosti obestírati jako luznými závoji svými sny, celým roznicením duše své, jež mezi hvězdami má své soudružení, svými představami, jež jen v ni vtělovati se mohou, nalézajíce v ní svůj symbol a věčný úděl svůj. Navždy již chce ji mít před sebou, v zrácích svých, aby byla jejich třpytem, v duši své, aby byla jejím vědomím. Dívat se jen bude na ni slzami rozkoše a blaha, jako v prahnutí k odvěkému idealu. Nikdy ji neuchýlí ze svého pohledu, neboť nelze pohledu tomu se nasytiti, nelze nasytiti se lásky. A ona vespol v tuto háravou touhu spěti bude jako holubička, touže tuchou hnána. V jeho duši neskonalé rozechvění bude jako věčná píseň, již nikdy nebude se nedostávati zdrojů vroucnosti. V této písni oslaví srdce jeho vše, co nevýslovné jest v tajemství života, v této písni vzněcující se u veškerenstvu vzdávat se bude

zcela, v rozkoši, jež je nevyčerpatelna. A každý tluk srdce jejího bude chvátit pro sebe a spojí jej s tlukem srdce svého v jediný překot, v týž význam všemohoucí nesmrtelnosti. Ó, chvátit bude sladce, jak ji pojme, jak ustele jí v duši své. Jak vinout ji bude, celovat, v jaké vysnění vyspěje jejich sblížení. Jaká svrchovanost tajemství naplňuje se ve sblížení lásky, v odkrývaných jejích zdrojích, co přináší ženskost, jež v sebe vpojuje! A vyvolává si na mysli tyto představy, jež vlastně horoucím tokem v jeho duši samy se vychvacovaly, v překotu jedna za druhou a zase v soujemu bezmeznosti, pociťoval, jak je jí stále blíže, jak již blíží se to neodolatelné, to svrchované, to všemocné, co v jeho osudu se naplňovalo, pociťoval, že požehnání všemohoucí moci a věčné tvořivosti v tajemství všech svých rozkoší již na něho sestupuje. A čím více se takto požehnaně ona blížíla k němu, tím jakoby zároveň velká spějící změna se dala s její bytostí. Změna nevystihlosti jakés, již nebyl by s to označiti, nikdy neuchopená smysly, ale jakoby u jeho nazírání něco tak nového, tak božsky podstatného přibývalo v jejím zjevu, jenž čím dále úžeji a bezmezněji družil se k němu, přejímaje z jeho podstaty, stává se jeho jsoucností, až jakoby mu bezprostředně náležel a byl posléz jím samým. Sestupoval to její zjev se svých dosavadních oblastí mystického hárání a opojení nadpřirozenosti, stá-

vaje se pozemštějším, lidštějším — a stává se tím mámějším, výtouženějším a neskonalejším. A viděl, jak slastný její zjev přejímaje jeho tělo, jeho přirozenost, zároveň i jeho duši přejímá, přejímá celou jeho bytost jako luzný květ skanulou v něj rosou, přejímá ho, aby učinila ho svým člověkem a vydala mu všechnu vůni a zář své bytosti, jako květ rosou vejme v sladkou etherickou šňávu. Žena milovaná a milující učiní z něho zas celého člověka, vrátí mu ztracenou lidskost, úděl života a pravdy mu zjedná, požehnáním tvůrčím ho naplní . . . A dále plynula halucinace lásky . . . Až v plánuocím žáru nejvznícenějších rozkoší v tajemství její bytosti se vejme, až bezmezně s ní se sblíží v onom dotčení, jehož hranic a míry nikdy se nedospěje, až jejich bytosti navzájem obestrou se v onen soujem, jenž jako symbolický závoj zahalí je v tajemství vzdávající se lásky . . . až celovat ji bude v nenabažení, ssaje tu milostnost z její bytosti v překotu jako jarní bouře a zase jen polibky ovívaje její rty jakoby dotekem pelu, jenž závanem snáší se v útroby květu, co ona tomuto neukojenému, věčně prahnoucímu celování vydávat se bude v té neskonalé nyvosti květiny, na niž naléhá zář slunečná onou svou životodárnou, mysticky nezvěstnou tíhou; až naplní se celá ta jsoucnost rozkoše za výkřiků blaha, jež budou jako výzvuky strun všehomíra, na něž věčnost své

úderý činí, až tyto vzlyky milostnosti jnou se v bezvědomí unikati rtům v dosažení nejvyšší míry lidskosti za horoucích, jako slastná znoj se provalujících slz ve zracích v sebe zapjatých, po nichž rozlévati se budou vláhou, v jaké zachycuje se soutřpyt hvězd, až splynou tyto slzy slasti u jediný výron, v němž jako v toku tajemné řeky nejvnitřnější zdroje jejich bytostí se spojí, — až pak vybrav se z němot opojení, jež jsou jako bezedné tůně, nevydávající nikdy zpět ohlasu, jme se v duši šeptat ona nesouvislá slova výmluvnosti lásky a jejího sdělování, která jsou spíše samými vzlyky slastnosti, a v něž vloží všechny přísahy a všechny pojmy a všechny úchvaty, jež chtějí býti vysloveny na řadrech ženskosti... až, až vše toto bude, v nepomíjivý, nekonečný, všemohoucí úděl jim požehnaně dáno: pak všechna velikost stvoření se naplní, pak stane se člověkem v úchvatu před svým Bohem, jenž stvořil lásku u vyvrcholení svého díla věčnosti! Duše jeho vypěje svou vítěznou píseň lásky...

Nebylo nikdy jiné výmluvnosti, nebylo popěvu a jiného srozumění v onom melasníku, než že někdy rozzlořčili se v lomčení zoufalství jejich dušemi, a než že někdy se bili oni mužové. Jali se to rovněž bítí v tuto chvíli. Snad některý z nich nechtěl nebo nemohl, upadáje v silách svých. Jako temný hlas zvířecí z jatek jal se tu z nitra podzemí vycházeti strašný, za-

úpělý, jako zlověstně doutnající výzvuk. Chvillemi harašil na jednom místě, ponure zřícený, jako v nakupených troskách, z nichž se nemohl jaksi vybaviti, pak prudce a stenavě se rozlehl do všech stran, jakoby kdekoliv zoufale se dovolával o přispění.

To tentokráte zle se asi bili oni mužové. —

V omamnou záladu milostnosti, v píseň lásky, v příkré, otrásavé pronikavosti vetřel se náhle onen výzvuk. Bylo to, jako když v nejsladší sen zalehne burcující noční povyk. Vzchopil se jaksi, rozpjal ruce a v úžasu se zaposlouchal. Nemohl dobře pochopiti v tuto chvíli, co jindy tak dobře pochopoval, co znal přespříliš ve zvycích tohoto života. Dostal-li se do party živel nevhodný, nebylo jeho věcí ho vylučovati. Stěžovali-li si — »spravte si to s ním sami, nabijte mu«, bývalo zde odpovědí, a to se dělo a bylo by se i dělo bez takových absolucí. A čeho druhdy by si nepovším', stalo se mu v této chvíli podnětem k nepochopujícímu, zlekanému úžasu, který stanul před čímsi ohromivě nenadálým, hrozným. Sen jeho blaha jakoby se sřítíl v beztvárný, černý chuchval zkázy, nad nímž mávají jen jakés peruti onoho povyku ubíjené lidskosti, vynášejí se, tanou příšerné ty peruti na jednom místě v póse čehosi bezejmenně strašného, a jakoby posléz zastřely celou jeho duši, celou jsoucnost jeho blaha. Jako stín pekel vetřely se v jas jeho ráje . . .

oh, oh, jaké to žalostníci tam úpění, nemohoucí se probrati z valící se trýzně, někdy hlas mučivě zvrácený, mezi tím náhlé skřeky vydravší se z hrudi jako za smrtelných ran a pak jenom vytrvávající hluboké zamručení, jakoby zkomřalo poražené zvíře . . .

Zle, neustupně doráželi to oni mužové na ubožáka. Bylo třeba tady přispění, vložení se ještě v úkol jiný, než bylo naplnění vlastní. Byl by u všelidském přispění schýlil se ku každé trýzni, každé bolesti, v bezejmenné, lítostivé účasti jeho srdce nic nemělo býti vyjmuto, vše chtěl tak neskonale přivinouti k sobě, co by strádalo, chtěl by jako hojivým balsámem zalévat každou ránu utrpení. Ze svého zlekání, z černého svého úžasu a z mrazivého ustrnutí nad povykem bédnosti a hříchu již zase se vyjmul, vzbopil se, zaplálo jeho srdce u výmluvnosti soujemu všeho cítění, jež v účast lidskosti se kladlo, a již zase vítězně vynášela se mu v duši láska jeho, která zmocnila se všeho, vše pochopila a vše dovedla obestříti v neskonalou svou náruč, neboť byla z oněch lásek, jež nejsou jedině zadostučiněním vlastní bytosti, ale vše v údělu lidskosti a světa chtěly by vpojiti ve své požehnání, v nesmírném tom zadostučinění, jež by bylo jako království boží tohoto světa. Zajikli se sice otřasem jako hrůzy smrtelné při vyjmutí se onoho hlasu, ale pak již hned jakoby i k tomu zjevu u sdílnosti tak nějak neskonalé do

vedl se přichýliti, aby pomohl, vnášel útěchu. Neb byla to s ním již láska jeho, jež prováděla ho po všech cestách života, dobrých i zlých, i těch, jež hroznostmi a propastmi se vinou.

Vstoupil tedy tam do vnitř, bude to poslední jeho pozastavení před cílem samým. Železné, těžké dvěře vysunuly se před ním, a jakoby událo se to v neoznačitelné posupnosti. Však vcházelo se jimi v posupnost samu, v jakýs strach a jámu života. Udolavý horký hnus objal ze všad jeho smysly, zalévaje se kamsi do útrob, ale nepozastavil se nad tím, bylť zvykl již všemu, všem přfkrostem a všem nesnesitelnostem, — a co že jest nyní překonání takovýchto ještě nesnáží před tím, co nadejde pak v odměnu nejvyšší, jež ho očekává! — Hlas ubíjeného člověka zatanul mu divě, zejivě v ústrety, ničím netlumen, neobmezován Proudil jaksí zrovna k němu úzkou, sevřenou uličkou mezi obrovskými stěnami té jako nekonečné řady reservoirů. A všechna zlověstnost těchto míst jakoby zaproudila k němu zároveň s tímto výzvukem, a jakoby mohl jako po hmatavé stopě za tím jít. Spěchal, aby dostalo se zde co nejdříve přispění, i to prodlévání okamžiku, než mohl zasáhnouti, bylo srdci jeho tak nesnesitelné!

Vzali si toho tam ti ostatní mužové do kouta, tvořeného stěnou reservoiru a slizkou, mokvavou stěnou zdi. Tady se jim nemohl aspoň vymknouti, tady pěkně ze všad na něho mohli,

z předu i se stran. Dunění ran zřejmě se odnášelo od toho temného, někdy hluboce zaropativšího výzvuku, jakoby kamsi zapadal. Obstoupivše si jej, bili do toho těla, marně se na zad uchylujícího, zakrývajícího si obličej rukama a s úporně schýlenou hlavou jako vhrříženou zcela do ramen, bili pěstmi systematicky, v pravidelném dopadání rány jedné po druhé, jako při mlácení cepy. A dále se to chladnokrevně, bez rozlícení, ne ve vybouření náhle zachvátivší zbesilosti, ale spíše v ponuré jakés úvaze nutné, neodvratné přesvědčivosti. Všechna ta zmlátající se těla byla docela nahá, jaksi přišerně nahá. Vlasy a vousy namnoze se neodstiňovaly, aniž ostatní obličej, jsouc vše splývavě zalito tímž hnusným, vazkým, zelenavým oblivem melasy, roznášejí se ostatně po celém těle. Někteří měli v obličejích utkvělý, neodcházející výraz jakés vytřeštěné zoufalosti, všechna těla byla hrbatá od práce, samých úporně napjatých šlach jako řemenů, naběhlých, vyniklých, jaksi vyrvávajících se z ostatní podstaty; někde takových ústředí svazů svalových vydýmajících se jako bochníky podlitin — každá ta šlacha a podlitina byla samá strašná práce. Nosy měli neobyčejně vyniklé, jako vystřmělé, krky byly samá žíla, samý ohryzek. Ty hnáty jejich jakoby se ztopožily. Celá pleť byla osmahle žlutá a skoricová, nějak rozplizlá a mokvavá od vši té melasy, již jakoby se tato těla nikdy nezbyvala. Z té

hnusné slitiny bořely jen nepokojně vystrnulé oči jako v horečce. Nyní v neoznačitelné trudnosti, v upjatí jakés vnitřní mučivé nesnesitelnosti zíraly na svou oběť. Při jejich posupném výkonu, v mrazném zaujatí jím, jako čímsi neblahým, ale neodčinitelným, kdy ty pěstě řadou dopadaly, těžce se dýchalo těmto mužům, supali a nozdry jakoby se jim někdy dravě vychylovaly, rozšiřující se a zachvívajíce, ale pak se zase vtáhly jaksi v sebe a rty posupně zakřivly v odhalení žlutých širokých zubů. Jeden z těch mužů bil o zavřených očích, nějak tak teskně a bezděky, maje hlavu zvrácenu na zad, s vlasy dávno nestřihanými, které však zalily melasou, nezatrásly sebou zůstávající lpěti ztuhlé v nehybnosti rouna; a vytřeštěně šklebil se mu obličej jako u popravené hlavy, a hranatou čelist měl křečovitě semčenou, rty vyhrnuté, v ukazování zabělalých jako zpěných dásní, lpějících u příkrém vyjmutí, jakoby vůbec vykonával tento člověk něco v těžkém odporu. Ale přec bil, protože bítí musil. Zvířecí zálesk byl u jedněch očí, spurně vyvalených, cele od melasy olivově žlutého bělma, jakoby již zcela přizpůsobivšího se této oblasti, slitých, mokvavých brv, jaksi těžkých, zaplštěných, jež násilně bylo třeba vyhrnovati nad toto bělmo trnouce v rozhořčení svého přesvědčení, které nebylo by lze poučiti o jiném; tyto náruživě vyvalené oči samy již byly, a asi od tohoto muže, tak zrzavého, že rudost ta dovedla

pronikati i melasou, s netvorně vyniklým pupkem ze vtaženého břicha, dopadaly rány nejkrutěji; váhavě se kymácel na celém těle a pěst jeho třískala, jakoby beranem dorážel. Oběť jen při tom hekala, zateklé skvrny od ran vyskakovaly na tom shrouceném těle, a lokty v marné obraně tiskly se ke hrudi, snažíce se v ni jaksi vhřížovati, ramena se krčila, neoznačitelně semkla, a i břicho snažilo se jako u kopaného psa co nejvíce svinouti se kamsi dovnitř, kde to asi nejméně bolelo.

Posléz již jen zaúpělý vzlykot dráсал se v hrdle ubíjeného, jakoby těžký klokot se tam dusil, a stánuło tělo v nepřírozené nehybnosti vydávajíc se všemu na pospas. Před dlaněma zastřenýma jeho zrakoma, před trýzněnou duší vzrůstalo již as cosi beztvárného a strašného za tohoto ubíjení, kalné ony, děsné skvrny, ve střídání se s ohnivým rozsoplením plynuly to as v tom černém úkrytu pohledu; vždyť to ubíjení jakoby již bylo tak soudobno, blízko vlastní smrti. Jen chvílemi na krátko odestřel se z pod rukou tento pohled, zapatřiv někam vzdáleně před sebe, jako v jistém rozpominání se; načež bezmezně jaksi rozevřev ty oči naběhlé krví, jež s olivovým potřísněním bělma tvořila příšerný kontrast, křečovitě jima zamrkal jako v návalu navrátivšího se zděšení, že těm mukám ještě není konce. Spodní, tlustý, v horečce rozpukaný a jako od dásně odervaný ret hrozně se mu zachvíval; a

dalo se tu postihnouti, že v koutcích úst, temně fialově protáhlých, sbíhá se řídká krvavá pěna.

A přece ještě neustali bít tito mužové v jakéms rozpočtu ponurých svých zámyslů. A tato melasou zamazaná těla, v celé té zející, nikde nezastřené, zmlátající se nahotě, připadající jako těla dáblův, těžký zápach a výpar jako moru, kalný úsvit přihlížející v té ustrnule tonoucí soustředěnosti, neochvějně nebem ani peklem, a jáma katakomb, do nichž jakoby vchýlila se hroznost, pro niž nikde jinde na zemi nebylo místa, ono vyčkávání černých netvorů všech těch reservoirů, které zdály se ukrývati obsah přišernosti, jež jakoby každé chvíle měla se provaliti, — vše v soujemu zasahujícím v sebe nabývalo zmocnění jakéhos přízraku, vše bylo tak chorobně, strašně fantastické, jako mimo přirozenost stojící, utkvělé ve fantasmagorii, která uení z tohoto světa a jeho řádů.

A mezi tím překládaly se někdy ty stvolnaté, ztopořené nohy o hrozných, strhaných žilách, které jakoby násilně z masa se vydobývaly, o palecích obrovských, vyniklých, s nehty jaksi žlutě se šklebicími — přeložily se, aby lépe nastoupily. Zdálo se posléz, že přihotovuje se zde umírání i záhuba za živa pohřbených, bijících vůkol sebe v posledním vzmávnutí zoufalství, jež nenalézá nikde útočiště . . .

Často i druhdy zastal scénu podobnou. Bylo to ostatně něco obvyklého v partách akord-

ních. — Nabijte mu teda, odbyl mnohokrát sám stěžující si na líného neb nevhodného druha. Dělal se pak vždy jen nevědoucím, stal-li se již účastníkem takové scény. Bylo to zcela věcí těch lidí, jak si to mezi sebou vyspořádají, věcí přirozenou, trpěnou i nabádanou. Ale nikdy cos takového nepostavilo se mu před smysly v tak ohromivé pochmurnosti, ve významu tak zoufalé tragiky, jako nyní. Všechny věci života nabývaly pro něho vůbec jiného svého zmocnění, odestírajíce dosud neshlédnuté podstaty. A jakoby se to octl nyní před něčím, co zasáhlo ho jako úder strašnosti. Z těch bijících pohledů nezněla zvířecí zuřivost nenadálého elementárního rozsopnění, ale nevýslovný mračný trud napjetí, jež odhodlalo se k nejhoršímu. A toto vynucení, které ubíjelo jinou lidskost, aby zachránilo sebe, tato zmíra posledního odhodlání, uchycujícího se na svou záchranu záhuby druhého, toto vyvrcholené zoufalství bídy, jež nevědělo si jiné rady, než zoufalstvím jiným si přispěti, bylo nejohromivější v tomto významu, jenž zdál se v sobě zahrnovati veškero zlo světa. Bijíce tito mužové, snad měli na mysli své děti, své ženy, jimž nebyli s to veškerou svou otrockou námahou, zapřevší již zcela úděl žití, poskytnouti chleba, měl z nich snad některý na mysli na smrt nemocné své dítě, jemuž nemohl dáti léku, měl snad dceru, jež z bídy uchýlila se do hampejzu, snad měli vůbec na mysli celé to úžasné po-

vržení svého života, v němž, ztrativše dávno již svou lidskost docela, museli aspoň jíst, jakékoliv panské pomeje jíst, ale přece jíst, a o to najedení jakoby se jednalo, jež nějak tu mělo být zkracováno. A v tomto všem pomnění, jež vystoupilo snad právě strašlivěji než druhdy, bili tak toho, jenž byl by činil osud jejich ještě těžším, nesnesitelnějším, jsa na úkor krvavému jejich úsilí, kteréž více napjati nebylo možno.

Ustali sice, když k nim přistoupil, ale nezdáli se docela překvapení anebo i zastrašení příchodem jeho moci, která zde rozhodovala o onom najedení; patrně u vědomí, že to, co činili, je vzhledem k nim zcela v pořádku. Jaksi i neradi ustávali, zvracejíce k němu trudně uřícené oči, které zdály se praviti o nutnosti toho, co se dělo, kynouce mu i jaksi na dorozuměnou, proč se to děje. A bylo to jaksi ještě mezi tím, co někdo ránu dodělal, a jeden jakoby nejevil chuti vůbec ustati, nechávaje ruku nad tělem dále napřaženou. Všichni povzdychli si jako po těžké námaze, již bylo jim právě podstoupiti, a vrchem loktů setřeli si s obličejů pot, neboť lokte zdály se u nich být nejméně potřísněny. A takto zdáli se to vyčkávati u schýlené poslušnosti, co tu řekne on, ač nezdálo se, že je potřeba tu říci cosi . . .

I to tělo vehnané v slepý kout, z něhož nebylo uchýlení před ranami, postihnuvši ve svém zhroucení jeho objevení se, nenadálo se

ničeho ve svou výhodu, u vědomí jakéhos oprávnění všeho toho, co mu bylo podstoupiti, a snad že i pamatovalo jeho slova v takových případech: — Nabijte mu! Uchylujc se jen bezděky před onou napřaženou rukou, která hrozila stále zasáhnouti, poodestřelo jen něco ze svého obličejě, a to bylo zalito jakýmsi mokvancem melasy, slz, potu, i krve odkudsi se třísnicí — a upjal na něho odestřením oním zároveň pohled jako ubíjené žáby, naplněný strašným skelným určením. Nabíhalo pak zatím celé rozsáhlými, rudě fialovými podlitinami, jakoby se vyrazily z krve. Až tu začalo se chvěti to tělo čím dále jaksi úporněji přimykující se k stěně reservoiru, vzejmula se pak jím nenadále jakás neobsáhlá vlna křeče, probíhající je postupně, a pot smrtelnosti o krůpějích velkých, ronících se jedna za druhou a zůstávajících ztuhle lpěti, vystoupil ubitému na čele, moha zde pronikati vším tím hnusným šlemem, stávajícím se podstatou těl. A z jeho pohledu, utkvěvšího na svém veliteli a zároveň i těžce nějak se smýkajícího po zlověstnosti svého vůkolí, vypjalo se k němu najednou nevystihlé zaúpění, takový neoznačitelný úžas zřícení postoupil k němu tragickou silou z hlubin této ubité lidskosti. Takový pohled neznačí, že srdce, z něhož vytryskl, je podvodné, chtějící těžiti z krve druhých, ale že nemohlo na dále podstoupiti martyrium tohoto života. Zároveň nějak zaplakal tento člověk

v jakémsi bezmocném vzbouření všeho svého udolání, hoře bezmezně vydrásalo se mu tu z nitra několika otrásavými krutými vzlyky, jimiž zdály se navždy servávati útroby, a kácel se ten člověk pozvolna na zem, šinuv se trupem po stěně reservoiru a ničeho nesnaže se tu uchopiti, aby snad se zadržel, ale že všechno toto udolání musí jaksi býti dokonáno. Jen tím upřením svého pohledu neustával jímati se jeho, svého velitele, křečovitě nějak se na něm zadržuje, jakoby to čehosi sama jeho duše do hlubin všech svých snažila se zachycovati. Zaplesklo tělo v louži melasy, bokem a hlavou přichýlilo se k smrduté hmotě. Chystalo se, jakoby si navždy přálo prodletí v tomto schýlení osudu, jakého se mu dostalo. A jen tím pohledem propukávajícím z bezmeznosti hoře k němu vzhůru tíhl . . .

Bylo najednou všem těm mužům nahoře se odvrátiti, některý skloniv hlavu přichýlil si loket, že snad byl ještě nejčistší, k svým očím. Povzdychli těžce, sborem. Nejvyčouhlejší z nich, zhublý až na kosti, které ze vsad z pod kůže v samých ostrozích strměly, také nejpochemrnější z nich, úporně sestárlého obličej, který jakoby ztuhl v neodcházivé tíže, snad jejich předák, prosunuv se jaksi pouze bočmo k svému veliteli a v obličejí ještě více, možno-li, sestárnuv, vypravil ze sebe u podivném vhržení hlasu: — »Milostpane, odpustěj, nemůžem za to. Je nám zle, práce se nám nedařila. A k tomu

on nečal dost, pořád nám nestačoval, museli jsme teda — tentoc . . . « Pokrčil tu beznadějně raměny a ostatní rozumělo se tu samo sebou. Odvrátiv se napotom, nějak ztemněl v obličeji. A všichni muži stojíce před ním v nahotě zcela neukrývané, zatrudili se jakousi zkamenělou tíhou, z níž nebylo vybrání. V tíze této jakoby se i celý osud zde zpodoboval.

Ale zde nejednalo se o důvody, o to, co mělo být. Tady jednalo se o všechno to zřícení osudu, ulpívající ze zdola na něm pohledem úpění. Nedbal svého šatu, svého zevnějšku — však ona ho přijme také tak — a učiniv jediný krok ku padlému tělu, schýlil se k němu jímaje je v náruč a pozvídaje. Bylo patrné, že při každém doteku tělo bolestně trpí, ale jakoby toto utrpení zavdávalo podnět k nevýslovnému blaženství. Slzy rozlily se zřítelnicema ubitého, hledícema na něho v poddávající se bezmezně důvěře a vděčnosti, která jakoby k Bohu zřela. Prorývané zaškytnutí ozvalo se vůkol, kterým ti tvrdí muži zdrásaných citů najednou se rozvzlykali a marně dusili v sobě jakous křečovitou, bezmeznou lítost, zmítající udolanými jejich hruděmi. A zároveň uprostřed vzlyků svých všichni tito mužové, kteří právě ubíjeli svou oběť v rozvaze příšerného obřadu vedeni temným pudem záchrany, nemohoucím jinak, jako týmže vznětem přispíšili pomoci veliteli. Tvrdé, v křeči neochabující práce ustrnulé hrsti

*

jejich, které právě tolik ran byly zasadily, zasáhly pozorlivou něhou v měkkosti a účasti pohlazení k tomuto tělu a v lítostivé horlivosti vyjímaly je nyní z náručí jeho, samy je vyzvedajíce. Při tom pohybovaly se jim prudce, jako u zmltání, strašně vyniklé ohryzky krků, jakoby jim bylo neodolatelně cos polýkati, svíraly a vtahovaly se v sebe jejich rty, oči se jim úporně vypjaly a rychle pomrkávaly. Jakés vnitřní supění pak vycházelo z těchto hrudí — ó to zajisté propukaly v celé té své lítosti, jež dusila se dosud v sobě, jaksi ty všecky vnitřní slzy zalily je zátopou hoře, jež bránila dechu, jímajíc ta těla v těžké křečovitě lomcování. A počínajíce si s tělem tím jako matka s nemocným dítětem, to nebyli již nedávní ubíječi, to byli milosrdní samaritáni, kteří prožrevše, nešli cestou dále, pominuvše snad . . . ale přistoupivše ovázali rány jeho, nalili oleje a vína . . . Ó to nebyli ubíječi, všech jakoby se dotkla neznámá jim dosud zářivá moc, v níž srdce jejich neskonale zjihla — —

Když odcházal z této jámy, hle, jakoby zjasnila se přišernost dosavadní oblasti, fantasmagorie zla proměnila se náhle v jakýs velký smír, v němž vše tíhlo mimo pozemskost. Zraky všech těch mužů, tak posupné do nedávna, vzněcovaly se jaksi ze sebe v nadšeném zahárání v tuše blahosti, v jejich vzezření nebyla to již ona servanost, v níž tajilo se tolik zoufalství,

ale spíše jakoby toto černé spustošení naplnilo se velebou doufání — a souborem za ním, odcházejícím tiše a slavně jakoby v šlépějích oblačných, spěly všechny jejich pohledy, kladouce se na jeho bytost v oddanosti oné, která nevyplývá z prospěchů a výhod dočasných. A to tělo stranou kdes nejvhodněji uložené, jaksi zatím okřávní, vzepřelo se o loket, pozvedla se hlava ze země co nejvýše, aby co nejlépe viděla na něho — i v pohledu jejím bylo nyní tolik nevýslovného oblažení. . .

Jak měl již zajítí, ještě jednou se po těch zanechávaných ohlédl — a v tomto spočinutí pohledem jakoby zanechal velkou část duše své, a tato část jakoby navždy již měla zůstatí s nimi, povolávajíc je, slibujíc jim království boží, až nadejde v panování všeho světa láska, ta vítězná oblast její, jež se jemu představuje.

— — — Všechno je to již za ním, není více třeba prodletí při ničem z pozemskosti zde. Vše jaksi naplněno bylo u jejich vztazích, aby to nezemské neminulo se se svým určením. Nebylo lze již ani srdci jeho déle prodlévati, neboť umdlěvalo již v předzvěstech svých, jimiž blížila se nejvyšší rozkoš. Šel již jako v snách, divných snách, v jakých zjevují se nejvyšší, nejzáladnější tajemství. Šel v oné neskonalé zádumčivosti, která zmocňuje se duše při naplňování všeho jejího tajemství. V těchto snách

jakoby i zmocňovala se jí ohromující, nevýslovná tíha všech rozkoší tohoto naplnění. Jakás mlhová opona, která zastírala dosud tajemství to veškero, odsunovala se slavně před jeho zrakoma, i obraz za ní vyplýval, v jaký pojato může býti ve zřetelích lidskosti jen božství samo. . . — Ó Marie, jež s nebes ke mně přistupuješ v požehnání nejvyšším, linulo se s jeho rtů jako utajujících v nevýslovném rozechvění vlastní doznání. A jeho mocně vznícené zraky jako hvězdy, v nichž sbíhal hluboký lesk, a ony dosud ševlíící rty, jakoby vše chystaly se doznati, a ta všechna neskonalost, již si duše utajuje až do poslední chvíle své, aby pak u vítězném nadšení a blahu zamávala nad vši zanechanou pozemskostí, kterou spjata byla dosavad, celá ta jeho jsoucnost, jež nezdála se již náležeti sobě, vybavivši se ze všeho tělesenství, aby vyspěla tam, kam jí dáno bylo — jakoby vynesla se nezměrně ze sebe, vyzírajíc mystikou lásky. . .

Touto těsnou uličkou dvou staveníšť byl ještě oddělován od ní, uličkou otevřenou shora, kudy zasahovalo sem noční nebe. Když právě tu tak vzhlédal jakoby ze sebe, a vzhlédal to zároveň vzhůru, kam lidstvu jen vždy vzhledati dáno jest v dnech radosti i zoufalství, zatanulo k němu hvězdno. Na okamžik bylo se dovedlo vypjati z nekonečně skličujících chmur podzimní noci. Zasnítlo v bezmezně dálavě, která jakoby v pochmurném míjení vši pozemskosti oddalovala se

neustále, až kdes u věčnosti samé stanula. Vzhledlo mu odtud do duše, u výmluvnosti ohromivé mu zakynulo. Bůh hleděl tím hvězd-
nem, vnášeje v srdce lidské nejvyšší úděl svého
žehnaní. Hvězdno to jaksí neobsáhle v sobě se
zachvívalo, hlásajíc jako z řader věčnosti nevy-
stihlá slova svá, svrchovaná svá označení. Nikdy
v životě nespátril hvězdno u velebnosti a moci
takové, nikdy takto k němu nepromluvílo s ne-
beských svých výšin! Ovšem, spojilo to v tu
chvilu svůj hlas s hlasem lásky jeho, která
zdála se jen z jeho zdrojů míti své poslání.
Prozřev ze zádumčivosti svého velkého snění
takto k vynořivšímu se hvězdnu nebes, zachvěl
se u nezměrném provalení citu dosud nepo-
znaného, tak velebně ohromivého, jenž v záchratu
mystiky zaproudil tam vzhůru. Hlavu obnažil,
vzpjal ruce k nebi a celou bytostí, unášenou
svým citem nezměrnosti, tam vzhůru spěl. A pak
jal se poklekati pod hvězd-
nem, jež nad ním se
klenulo. Neboť skloněna bude všechna lidskost,
ale Hospodin sám vyvýšen bude. Hospodin,
Bůh stvoření, Bůh milosrdenství a lásky, kterou
žehnal svému lidstvu za těžký úděl pozem-
skosti Těžká je pozemskost, ale svrchovaná za
ni odměna lásky! A nad vše vyplyne láska, nad
světlo a tmu, nad zločin a ctnost, nad pýchu
a pokoru, nad všechny stěžně lidstva, nad hory
a propasti, vše neskonale splyne pod její perut
svatou, v tu náruč jejího blaha, která všemu při-

náš vykoupení. Nebe a země třebaš pominou, ale nepomine nejvyšší úděl lásky, jejího věčného obrodu, všemohoucnosti její životodárné, budující světy a divy vždy znovu, ten úděl její, jenž v samé věčnosti má své zdroje. V jejím svatém jméne, u záludném výdechu jejím nikdy nepřestane doufatí a žítí srdce. Aníž vody mnohé mohly by uhasiti milování, aníž je řeky zatopiti, nad všechny dary nebes a země, nad všechny milosti jest milování. . .

Takto mluva pozemskosti vynášela se k mluvě hvězdná nebes. A bylo v tu chvíli, jakoby velký posun se udál v onom hvězdném zaháraní nebes, jež jakoby odhalila svou tvář věčnosti. Cosi rozestouplo se u rozlivu hvězdném tam, jako v slavném ústupu před nastupujícím nejvyšším majestátem. V démantovém zážehu rozplály se ty hvězdné útroby uprostřed ostatních neobsáhlých mrákot, jež rozestavěly se vůkol jako nesmírné propasti, vyčkávající. Událo se tam jako zakypění věčnosti, jakýs ohromivý kлокot hvězdné písně vyspěl odtamtud. Zázrak jakýs se připravuje, v jehož zrodu hlásala se věčnost. Marie! jakoby mu náhle vytanulo v odstřené věčnosti, u hlásání její velepísně. V celé své kráse, v celé své moci, v celém svém požehnaní, v celém svém zpodobnění ženy, hlásajícím nejvyšší zpodobnění, vystoupila tu z hvězdná ona před jeho duši. Jakoby to tvář nebes a její tvář splynuly, pojem hvězdná a pojem její žen-

skosti jakoby byl týž. K nim oběma, k hvězdnu a ženě vynášelo se v duši jeho vše, u jejich splývání, u jejich svatozáří, u jejich zázraku jeho duše se modlila. Ale pak jakoby nebylo již ani hvězdna, nebylo jeho záře a zázraku, ani ničeho jiného, než jen pouze jí samé. Již jen ona sama, bez vidiny, bez zpodobnění, bez zázraku jiného zjevila se duši jeho, žena skutečná, milostná, žádaná nad všechny dary nebes, nad všechny milosti, ve svém nejbožštějším údělu, onen zázrak sám, jenž spočívá v ženskosti. A nekonečnost rozkoše, rozechvění do základů bytosti značilo se v tomto zastření vidin. A jí, ženě, se to vzdával navždy před tou tváří věčnosti, před oním hvězdným rozevřením nebes, v němž jakoby byla zjednána úmluva mezi Hospodinem a srdcem lidským a bylo veškero označení lásky se vším jejím blahoslavenstvím, u vzdávání se na věky věkův...

A vyronil se tu jakýs neobsáhlý tajemný výdech uprostřed nevěstnosti, jež obklopovala jeho srdce ohromené láskou a věčností — ozvali se to v pozadí význačněji šum továrny, že bagry snad to úporněji zalomozily u překonávání nenadálé překážky, že provalila se pára u vybavení ze svého napjetí, že volí teskněji zabučeli, anebo co se to nocí projmulo jako nevystihlý ozev, nechť to byly zvuky z útrob pozemskosti či cokoliv, vše vyznělo tu jako v tajemném sedružení, vše podjalo se v onen záchvěv, vy-

hlaholivší v účast modlitby srdce. Bylo to, jakoby dokonalo se slavné Amen této modlitby . . .

A zatím i hvězdno zvolna jalo se odplývati, odnášeje se tiše v dál nezvěstnosti. Na pouti této neustal ale kynouti mu klečícímu význam, v němž pojato se zdálo vše jako nekonečností, a hlas mizejícího hvězdna neustával k němu volati ve své mystice. A on spěje v náruč lásky, klesal v samu náruč svrchovanosti, již neváhal se cele vzdát. Náruč lásky dosahovala již k jeho bytosti. Náruč lásky zvala, jejíž jméno jest jméno Boha a sláva její a moc je nad vším stvořeným, je nad všecku zemi i nebe — — — — — Hvězdno odstředěné na okamžik v průryvu noci odstoupilo zatím zase ze všeho zření pozemského a zahalila zase vše bývalá pochmurnost těžké podzimní noci, rozsáhlé jako černá neproniklá plachta a servané nějak jako v úpadu zoufalství. Vystanula zase tato noc k truchlivé záhadné neblahosti. Byl jakýs trudný nepokoj vůkol, někdy jako hluk se zburcoval i jakoby nenadálý výkřik se udál, sevřený ale těžce v úzkostech útrob; a zase jakoby se provalovaly zlověstné výdechy, — nebo co že hlasů záhadných u posupné své výmluvnosti má továrna, a co že hlasů nezvěstnosti vydává noc . . . Jen z duše jeho již neodcházel ono hvězdno utkvělé tam v ohromivosti a slávě své navždy, uzavřelo se tam jako v nedostupné schráně svatosti u nevystihlém všem svém zá-

zraku. Byloť to hvězdno lásky — — — — —

Jsouť
dvěře vstupu, před nimiž v takové nesnesitel-
nosti slasti je prodlévati. Kéž by jaksí nebylo
ani těch dveří, kéž by nemuselo být ani oka-
mžiku prodlení u vstupu jimi. A přece právě
u dveří takových, před vstupem samým, bouř-
livost touhy stane někde tak prodlévavě, ne-
mohouc jaksí dále — i aby nezalkla se v roz-
koši své, používajíc tu jaksí příležitosti ku vý-
dechu, i aby jaksí naposled si poshověla u po-
jmu té zmiřry všeho nastávajícího naplnění,
u přezírání neskonaleho, před nímž jakoby ještě
jednalo se o okamžik toho prodlení k takovému
posouzení jeho podstaty, i ku načerpání všech
sil, které aby zůstaly neztenčeny, nedotčeny,
vždy u vyvrcholení svém celém při dosažení cíle.
Jeť sil třeba k rozkoši jako k překonání útrap —
a tady jednalo se o rozkoš nejblahoslavenější,
nejvyšší! Stane tu před takovými dveřmi i zmíra
lidské touhy, aby jaksí naposled na okamžik
zachytila se ve své zemske podstatě, jíž zdá se
pozbývat, aby nastoupila v jinou nevystihlost,
o níž jen tuší v předzvěstech svých. A jakoby
jednalo se jí konečným prodlením i o ten po-
slední záchvěv lidskosti, kterým hledá sama sebe
jako v halucinaci, nemohouc pochopiti, co se
děje, nemohouc obsáhnouti, co jí nastává za
těmi dveřmi uzavírajícími tajemství. Sama rozkoš
všeho nenabažení prodlévá tedy u vstupu tako-

vých dveří, jaksí slastně bojíc se do vnitř, váhajíce veplynouti v omamný vír, jenž zanáší v ráj. Neb vše, co pojí se k věcem těmto, je tak nesmírné a neskonale a chce v jakýs blahý úpad bytosti být navždy prožito...

Stanul takto také on před těmi dveřmi. Dlouhá osamělá chodba značila se od nich do obou stran. A ty dvěře, jichž pouze dotýkal se pořád jich neotvíraje, přinášely mu vsříč jakés žárné, omamné vanutí, jímž jakoby ony samy mocně se zachvívaly. Přichýlil k nim několi-krátě svou jako znojnou tvář, ale necítil doteku, jen žhavé rozvření rozlilo se mu klokotem po ní. Poklesal v kolenou, jeho celá bytost se rozplývala v překotu bouřlivém, v němž jaksí nedovedl již se zachytiti. Stanul i před těmi dveřmi prodlévaje na okamžik, že nedovedl pochopiti, je-li skutečností a možností pro něho, aby se tyto dvěře posléz rozevřely a přijaly ho, a jakoby nutně bylo mu zkoumati tuto možnost, o kteréž i pochybovat chtělo se jaksí srdci jeho, i váhati úmyslně před tím, o čem vědělo přece, že za těmi dveřmi navždy již mu vzejde. Rty jeho nervosně se trásly, vpojivše se v sebe. Dech v něm ustál, krev se zastavila. Již celou bytost svou vnořil v ty dvěře. Ohromující ticho rozhostilo se v jeho smyslech jako v očekávan nejvyššího...

Pak zatukal, jakoby ptáček klovl o haluz. Ještě jednou, ještě jednou. Ale ze zvuků těch nic

chodba nezachytila. Bylo-li to pouhé zaklování ptáčka, jímž sotva haluz by se zachvěla, bylo provázeno umluvené zatukání toto údery a vzky-pěním srdce, které již v bouřlivosti kosmické domáhalo se svého vstupu lásky. A chodba celá jakoby zaléhala, slavně rozduňela se jásavými výzvuky hymny nejsvrchovanější. Již vzpjalo se v duši jeho cos bezmezného, v čem nebylo lze více odolávati. A za dveřmi ozvalo se zároveň cos jen zavanutím roucha šelestícího v kroče-jích, jakoby pavučina tam něžně zaplynula . . . Dvěře se tiše otevřely a chodba zůstala opět sama. Neb přijavše ho, zavřely se dvěře zas. —

— — — — »Já jsem milého svého, a ke mně jest žádost jeho. Já jsem milého svého, a milý můj jest můj, který vstoupil do zahrady své, k záhonkům věcí vonných, aby pásl v zahra-dách a aby sbíral lilium.«

— »Kvítečko se ukazuje po zemi, čas pro-zpěvování přišel a hlas hrdličky slyší se v krajině naší. Pojď, milý můj! vyjděme na pole a pře-nocujeme ve vsích.«

— »Ráno přivstaneme, na vinice pohledíme, kvete-li vinný keř; již-li se ukázal začátek broznů, kvetou-li jablka zrnatá; aj, tuž dám tobě milosti své.«

— »Ať přijde milý můj do zahrady mé a jí rozkošné ovoce mé.«

— »Otevřelať jsem milému svému a duše má téměř ze mne vyšla, když on se přiblížil.«

— »Já jsem milého svého a milý můj jest můj a ke mně jest žádost jeho...«

Byloť, jakoby nastal čas, kdy zakvetl srdcím lidským vinný keř na vinici lásky a hlas hrdličky zavolal. Nastal čas, kdy událo se sestoupení do zahrad rajských, mezi liliím, a podáno rozkošné ovoce jejich. Nastal čas, kdy poskytnuta byla milost, kdy nastalo ono blahoslavenství lásky v celé neskonalosti svého tajemství, jež odhalilo se duším — — — — —

— — — — — Nejdříve ze všeho viděl lavici bílou, jako usněnou, záludně očekávající, již dal koberci přikrýti a zastlati poduškou. Neviděl několik okamžiků nic jiného než toto lože, jež ho čaromocně oslnilo. Růžové, tlumené světlo rozlévalo se po improvisované komnatce této v tajemné, konejšivé něze. Uprostřed všeho toho, ono lože maje před sebou, zůstal v úžasu vnitřního jakéhosi zasnění, a ji jakoby ještě neviděl. Ó viděl, jen ji viděl uprostřed toho, ale ještě se bránil, aby najednou nerozplynul se v přeměře blaha . . .

Otevřevši miláčku, odkvapila dříve na své místo, než on vešel. Majíc obličej zastřený rukama, jsouc lehce odvrácena, jakoby se to bála a nemohla snášeti s odestřeným hledím přibližující se příští. Byla oblečena v šat jiný, než sem přišla, v bílý, splynulý, jako nadechlý šat, ježž jí přichystal za šat svatební, v šat mající onu

údobu prochvělého jakéhosi kouzla a graciesní záludy, v níž zdá se náležeti k podstatě těla, přejímaje jeho tvary a zvyšuje všechny jeho rozkoše a všechna tajemství. Zdál se být zároveň tento šat nevystihle průhledným, jímž jakoby bylo lze vnořiti se kamsi až v samo nitro této krásy a milosti, již halil a již zjevoval. Ale on nezdál se viděti toto svatební roucho, šňůru perel kolem hrdla, jež činily jako labutím u jakémisi vzácném, slastném ovinutí, to cosi oslnivě a přece tak delikátně planoucího v její kšticí, jež sama v sobě omamovala, ani ten květ v ní ve tknutý, který jakoby tu byl tajemným výrazem a symbolem, nezdál se viděti ty atlasové střevíčky vyhlédající z lemu roucha, které byly jako vyhnáním ratolestí. Nezdál se viděti ještě ničeho z majestátu a kouzla ženské bytosti, jež před ním spočívala jako u neskonalém vybízení a přece jako ochraňována záštitou nezadatelné cudnosti, jež do posledka snaží se ochraňovati své tajemství. Nesla se vůně nad tímto ložem, zavanující jakous slastnou perutí, opojná jako noční výdech tuberos, když poprvé se ozvaly, vůně neskonale jímavá a vnášejší ve vše tajemnou moc nevěstnosti. Taj růžového světla a této vůně, jež jakoby byla vůní lásky, a taj bytosti její seplynul zde v soujem omamné atmosféry...

Věděla, že nachází se již zde. Ale jen jakoby se ještě více odvracela v něze a plachosti

kvítku šfavele, ukrývajícího se před sluncem, při čemž jen horoucněji zastírala si obličej, přemýkajíc jej i lokty svými, jako z emailu vyplývajícími v obnažení svém z vlášení roucha, jako z květenství vyplývá stvol. Chvěla se jako ptáče, a v řasách jejího roucha, přejímajícího z těla tyto záchvěvy, spělo cosi jako měkké ovívání břízy u vanutí jarního dechu...

Ještě na okamžik, tona v záchvatu nezměrné slastné úzkosti, v omamném zatemnění závratí, unášivé kams jako mystickým vichrem, jenž tu bude nejvyšším vznesem srdce, jakoby se bránil ji viděti. Neb viděti ji značilo tu již celé skonání, k němuž třeba vyvrcholujících příprav. Avšak náhle jakoby se byl rozhodl ku všemu, vzhlédl vzhůru, vzrávl ruce k tomu loži, bylo u něho rozhodnutí, jakoby uchvátila ho vzpomínka čehosi ohromivě neoznačitelného, ženouc ho háravou vlnou neodolatelné moci. Tato vlna zalila v něm i vzplanutí výkřiku, jenž dobýval se z jeho duše a jenž jen tlumeně v sobě zaúpěl, jsa ozvukem lásky. Byl již před ní na kolenou, před tím ložem, které hostilo ji, a u výbuchu v sobě zaúpělem, jako slastně hořekujícím, kladl hlavu k hlavě její, která se byla náhle cele vyjmula ze clony ochrany loktů svých. Prohlédly tu k němu poprvé ty nevýslovným kouzlem zastřené oči ženskosti a jaly se chvěti v dostavující se rozkoši, hledíce již jen na něho, miláčka svého, dostavujícího se k lásce.

A vzhlédli oba na sebe jakoby poprvé, v údivu spatření se prvních lidí v ráji. A již jen na sebe mohli to patřiti, v onom blízku, u výronu a soujemu duší, jež setkaly se na pouti života. Jakýs hlas hymnický rozjásal se v těch duších jejich, vyvolávaje v nich nové nevystihlé bytí. A on přerývavě jal se vzlykati nemoha naléztí zvuku ani výrazu opovědění svého, který by byl dostatek sladký a dostatek případný a měl onen výstižný smysl, jenž by odpovídal nadešlé slávě srdce. Velké slzy vnikly mu mezi řasy jsouce jako průzračné stříbro, a v nich jakoby značilo se veškeré to provalení blaha. A jal se vkládat ruce na to tělo milované, nejdřív jen nesměle, jako v pátrání po nejvhodnějším stanovišti milostného dotčení. A mezi svými vzlyky oddychoval ztajeň, tišeji než vánek a horoucněji než květ narcisu, co pořád ještě ty jeho ruce váhaly jaksi u vlastní objatí, jen takovými doteky se vpojujíce k ní, jako v podstatu nejvzácnějšího klenotu. Prodlévalť, jaksi neodvažuje se na ráz schvátiti veškero tajemství lásky, a ona prodlévala v svrchované cudnosti ženy, v těch hlubokých rozpacích, instinktivně odpírajících v posledním úchvatném zápasu s vítěznou láskou. Nehlesla ona, třesouc jen těmi neskonale upjatými zraky na něho, jako tůň v lesku se chvěje, a zdála se upadati jako do přemáhající jí mdloby, jako do bezvědomí. Byloť to ono němé ustrnutí slasti, jež nenachází dosud svého vý-

razu a výstihu svého sdružování se. Někdy její zornice, kamsi v úžasu vyjavše se ze sebe, jakoby se stápěly, zvracující se náhle v omamnou úzkost svou. Jen to cosi nepomíjivě vyzařujícího neustávalo plniti celé její zření, tak úchvatně sálavé a zálučné jako jitrní červánek v něze své a probouzející se moci...

Až najednou k němu, pořád jaksi nesmělému, neodvažujícímu se sáhnouti po plném poháru, jakoby cos bouřlivě přichvátalo, v dotek jeho rukou jako hledajících, jako sahajících po výkvětu milosti, neskonale se vemklo. A tento dotek, jímž jakoby sáhl po nejčarovnějším květu, otřásl jím do hloubi duše, jako bleskem proniknuv celou jeho bytostí. A již bouře lásky rozehnala se vesmírem jeho bytosti, obsáhnuvši celý svět, a schvátiv ji v náruč způsobem jen lásce vlastním, v němž dvě bytostí splyne co nejdokonaleji, objal ji to jaksi celou, tak aby nic neušlo mu z její bytosti a celou ji měl a v celou se navždy vpojil. Naleznuv to nejdříve její rty, jež ona již neodvracovala, aby poznala polibku, jímž vstupuje láska, nalezl to i vlastní bytost její. A nebylo lze oběma již uniknouti prahnoucímu shledání. Nastalo ono družení opojné zmíravé podstaty, v němž připravuje si věčnost své neskonalé trvání...

Ó Marie! Zraky nechávala široce rozevřené, roztráštěné v nezměrném lesku, jaký vpojil se náhle v krůpěj rosy zážehem slunce. Jenže tento

pohled naplněný slastí jakoby se neodkrýval, zastřen jeho polibky jako clonou omamnosti. A zachváčena se zdála její tvář pod tímto závojem lásky vytrženým nadšením, které ji zbavovalo ponětí skutečnosti. Něco neoznačitelně vzímajícího se, vybavujícího se ze samých zdrojů tajemství lidskosti, vybíratí se zdálo z bytosti její, v níž tolik slastné něhy a sličnosti vpojeno bylo. Kladla se na lože lásky udolávána nezměrnou, slastnou tíhou, jež padala jako s nebe. Ó Marie!

Něco, co bylo jako svrchovaný vítězný povel, vedlo je napotom po všech výspách lásky. Nutilo je oddati se její oběti stále vytrženěji, schvacující je do bezmezna. Dlíce si u věrném, nepomíjivém objetí jako ve spjatí dvou haluzí, tisknouce se již druh k druhu jakoby k vzájemnému prolnutí, za jakýchsi nesouvislých, ale neskonale zářivých obrazů, jež jako zjevy nadzemskosti vyplývaly v jejich ponětí, u vytržení nad zázračnou mocí, kterou druh druhu vléval, nastoupili to onu nejsvětější pouť lásky, kterou lidstvo od věky do věků se ubírá nikdy ji neukončující, ale nastupující vždy znova. U vytržení hlubin a záhad rozkoše dleli každým svým hnutím, každým dotekem, jenž nemohl se nahrazovati, každým novým políbením a přisáním se rtův, jež znova a znova začínaly, věčně líbat neopomíjejíce, nechtějíce dospěti konce. Jejich dech vřelý jako láva, roztoužený jakous exo-

*

tickou vůní, rozvřelou v nezávěsných závanech, jež přece měly tolik podstaty, odnášel se z tohoto objetí, jako mystické kadidlo nad nimi se vznášeje. Bylo to obětní kadidlo lásky. V jedno nevystihlé chvíli přešly jejich bytosti jako v zá-
ludném souzvuku strun, zachvácených tímže úderem. A unikal-li rtům jejich někdy výkřik plesu, bylo to jako výron omamnosti samy, jako v rozruchu a rozpjetí konstelace nejzářivější, jež nastoupila. Poddal se mu, jak Bůh ji svěřil životu. A v rozkoši jeho poznala rozkoš svou, v záchvat jeho lásky vynášeje záchvat svůj. Zjevila se jím to nejvyšší rozkoš života. Až s očí jejich vylplyuly slzy vnitřní horoucí vláhy, slzy nejvyššího blahořečení, spojujice se v jeden požehnaný tok, v kterém pramenila obě srdce...

A maje ji v loktech spjatu jako v úžasu nejtajemnějšího nalezení, vyhledával vždy místa nová a nová v její kráse, v její milosti, kam upjal by se svými rty, kam nořil by se omamnými doteky lásky, kam vdechoval by věčně duši svou, nic nenechávaje zastřeného, nenalezeného na této božské kráse a milosti. — Ó Marie, jakou že jsi ženou, jak jsi krásnou... živote sladkosti! A ona bez rozmyslu, bez zdráhání, s celou vášnivou vroucností odevzdání se svěřovala se jeho lásce, potácejíc se v závratí posud nepoznaného údělu...

Strženy zdály se obě bytosti v slastnou

bezmeznost, jež pojala je svým mystickým vichrem lásky. Kácely se někdy střemhlav v cosi bez zadržení, bez prostředí, co byla vespolná náruč jejich neskonale rozpjatá, vyčkávající vždy znova, stále nastavená, vybízející, v níž jakoby věčně si měly prodlévat. A spěly jakýms slastným pádem, jako dvě v blankyt se vzneslých holubic, zakrouživších kolem sebe a spouštějících se zas do hnízda, kam nemíjí se cíle. A jakoby trval jediný závěs rtů, těch bezmezně dychtících; sálavých rtů, jimž jako zdrojům, v nichž seplývají duše, nebylo skonejšení. A dále se jako nové vyhledávání, nové prahnutí, jež by stupňovalo svou rozkoš a vydávalo se v celé zadostučinění lásky. . . .

A nebylo pro něho místečka nenalezeného, nezulíbaného v slastné údobě její bytosti, vše zjevilo se mu v celé své čarovné podstatě. Jako nad obzor vyplývající slunce zářila na něho bílá, velká krása její. Ve vše mohl zasáhnouti rozkoši svou, v to vše, co v ústrety mu jihlo v cudném chvějícím se vzdání, jako obláček nebes taje v průsvitu znojného paprsku. Vše byla ochotna láska v oběť vzdání ze své podstaty. A zdálo se, že v tomto přecházení bytosti jedné v bytost druhou stává zatím bytosti jediné, nové, v sobě neskonale se budující, v sobě bezmezně spjaté a tak nevystihlé a nádherné, jako kouzlem tvůrčí metamorfosy. . . .

Ale jakkoliv vše se mu vzdávalo z její

bytosti, aby vpojilo se v bytost jeho, a nic nemělo mu zůstatí utajeno z tajemství lásky, přece jakoby to vše v podstatě její zůstávalo jeho smyslům navždy neodhaleným, navždy nepostiženým, navždy nevyčerpateľným, zůstávalo navždy čarovným, nedostupným rájem, v nějž smrtelníku nelze nikdy vniknouti. Věčná záhada krásy, ona ohromivost ženskosti oblévala jeho ducha jako oblast mystických kouzel, v nichž stále nové a nové zdroje vyplývají, uvádějící v úžas pozemskost. A věru, jakoby nové a nové zdroje vyplývaly v oblasti této ženskosti, vyzařující čaromocí lásky. Něco stále nově ohromujícího, nevýstižného stupňovalo se při ní, a dala se v její kráse a milosti opojná změna, úchvatná jakás transformace, již postřehá jen duše v zachvatu a nenabažení lásky své. Připadalo mu, že v každém pohnutí jejím, v každé částici jejího těla, u výdechu a tepu krve, v každém výronu nitra jejího, které jakoby ze svých zdrojů vyjímalo se napovrch, že vše v neoznačitelnosti jejího vzezření, její krásy, v němž přijímala a dávala lásku, dlelo něco, co bylo jako nevystíhlý, daleký sen, a kterýž přece prožívá se v skutečnosti. Byl tu svědkem zázraku, divadla nejopojnějšího, jaké srdci předvádí všemohoucnost, stavu onoho nejúchvatnějšího u ohromivé transformaci své, ve které podstata muže požehnaně přechází v tělo, krev a duši ženinu! A jakoby pochopoval tuto velkou, záluďnou transformaci,

určenou v zámyslech věčna, a vytušoval nejvnitřnější svou účastí onen zázrak tvůrčí, zázrak vzájemně vpojujícího se žití, a to bylo duši novým podnětem rozkoše. A uvědomil si tu, že ona a zase jen ona, Marie, jeho žena nejvytouženější, je zdrojem toho všeho. A že ji takto má, že vše toto zázračné kouzlo požehnáno je mu navždy, do každé zmíry touhy, to uvádělo ho v rozjásání, v němž značila se tvůrčí bezmeznost rozkoše . . .

A tak jakoby pojaly je vlny čarovných vod, kolébající je láskou. — —

Kéž je do věčnosti okamžiků, v nichž odhaluje se nejvyšší tajemství a nastává naplnění nejvznešenější! Zdálo se, že zahalilo se věčností toto milování. Zdálo se, že tato srdce neměla více moci přerušiti soutyk svůj, že tyto paže nemohly se více vyvinouti ze svého objetí a že jakoby neznaly obě bytosti více ničeho, než splynutí v slasti své. Zdálo se, že láska oddává se tu věčnosti. A zdálo se, že také jim nezachtělo se již ničeho jiného na tomto světě, než věčnosti svých okamžiků. Odevzdávající si znova a znova duši a tělo jako u vzájemné neskonalé odvetě, činíce to v nejslastnějším překotu, v předstíhání horoucnosti lásky, jásali to svou hymnu života. A jakýs přidružující se chor. mystické hudby pěl v jejich oblasti. Neníť blaha kromě milování, není ničeho kromě lásky, v ní že je všecken život, všechno obětování, všechna milost

a všechno přístí, v ní že je Všemohoucnost a Vševědoucnost, v ní že je Bůh. . . zdála se hlásati tato hymna. A v souzvuku jejích blaholů, jakoby za výtrysků nebeských sfér, odevzdávalo se sobě dvě srdcí, nestarajíc se o žádný zřetel pozemskosti, rozprostírající se kolem oblasti slasti jejích, nestarajíc se o život ani smrt. . .

Až zůstávali zase chvflemi vedle sebe nehybni, jako v slastné unylosti dvou květů na plném výsluní. Spjaté paže volně se křížovaly jako soutykem lodyh. Oddychovali v plynulosti téhož dechu, srdce jakoby byla v souhlasu záladnosti, která stejným blahem obestřela obě duše. A nechávali přichýlené zraky, jakoby neodvažující se patřiti v plné výsluní, zacloněné jako tajemnou síť, jíž zřeli jen sebe. Bylo v těch chvílích jako smírné zadostučinění obou bylostí, v pozastavení rozkoše, jež nabývá oddechu a sil k dalšímu vyvrcholení. Tu jen lehce příkláněl se k jejím slastným údobám a tajemně úsměvem jí zakynul. Někdy jako bezděky ze sladkých mátoch pojal její bílou, květinovou ruku ve svou dlaň, která jakoby tu měla něhu ptáčete, a delikátně položil si na ji srdce. Bylo to, jakoby chtěl slastnou její hmotnost vjímati a přesvědčiti se tím, že vše mu pořád náleží, co připravuje mu takové blaho. A ona nechávala sladkou z vůli každému jeho chtění, kladla se, jak on se domáhal. A zase zůstá-

vali vedle sebe nehybni, jako v unylosti dvou květů na výsluní, které jen ob čas pohnou se nezvěstným závanem znojným. A zůstávali tiši, mluvíce k sobě jen hlasem krve své, bylo to jakés velké ticho poledního zrání, ono ticho duší, jež se poznaly, sobě navždy náležejíce. Jímání byli jako v ukonejšení svaté vzájemnosti, již lze se již celým životem svěřit bezpečně. . .

Pak zase jako když květ se rozkýve, hnul rukou, pohladil ji třebaš na tváři, ku skráním se jí spjal, to jen jaksi tak zase na ubezpečení se jí, její přítomností, neboť to pravé, to vlastní, to závratné, to veškero že vytrvává nepomíjivě. Prodlévalať si ta ruka jeho při svých dotycích, pozastavujíc se i lehounce na nachu její tváře, značícím se jako rosné omšení na zralé broskvi. Načež stulila se v měkký úběl jejího hrdla, jakoby volavčího peří. Prodlévala tu zase jako u nezvěstném zkoumání blaha, jako u zvažování vši té neskonalé jsoucnosti . . .

A vše přijímala ona v milostnosti ženy. Sama přejela mu někdy chvějnou dlaní kadeře, při čemž jakoby se ony samy linuly k této provívající je ruce. Bývalo to u ní jen tak jemné, delikátní, vnímavé zasáhání a v takové něze dotyku, jakoby bedruška vnášela se hravě na stvol osení. A přece z tohoto zasáhání vy-
lévala se mu omamná vroucnost do celého těla, a jakoby se mu bylo před tím schylovati v pod-
dávající se, jihnoucí rozkoši. Pozvédala někdy

hlavu vychylujíc se nad něho, aby jaksi lépe zřela — ale událo se to hnutím květu, obracícího se po slunci. A z tohoto vychýlení vyslala mu pak jakýs připovídající vzkaz, bylo to u ní takové nevystihlé zalínutí téma rtoma, jako na označenou lásky . . .

A zachvěv se, přiložil k těm linoucím se rtům rozpálenou líc. A jakoby zaposlouchal se na okamžik v jejich vzrušené připovídající šepotání duše. A schýliv se napotom v jejíňadra celým obličejem, jenž vzejmul se jako náhlým zárem vítězíci horečky, jako k růži k nim voněl, dychtivě, nervosně, nenabaženě — a již nastalo znova veškero milování, tak hluboké, širé jako moře . .

Až zase po exaltaci lásky přepadla obě bytosti hluboká, kouzelná zádumčivost. V takovou zádumčivost dovede se vnořit životní podstata veškera, snujíc své omamné sny o budoucnosti, založené na zjevení lásky. Kdes v nasmírné, záludné dáli dlely jejich duše pospolu, tam nedosahovaly vztahy pozemské, tam bylo jako zora jitřních červánků, bylo tam jako extatické vanutí sfér, zalehající v skráně mystickými doteky. Byla tam veleba nekonečnosti. V té oblasti bylo plynout jejich duším ve sdružení onom, v němž jsou věčně vespol. A jen v daleké bezmeznosti obhlédaly něco, co tam pod nimi slulo životem, směřující tam, kde tanulo jim jediné svrchované ponětí jako hvězda věč-

ností. Zadostučinění lásky bylo touto hvězdou věčnosti. V tomto dosažení, a přece navždy v nedosažení cíle, v té úchvatnosti touhy, v tom slastném spění v nekonečnost, již jakoby byly okusily v exaltaci lásky své, dalo se to velké tíhnutí duší jejich, jakoby s sebou v záměrech věčnosti. A ty zraky jejich, spjaté paprsky svých zornic, tak sladkými, kouzelnými paprsky, vždy při svém setkání vpojujících se jako v tůně blaženosti, háraly v ono nedohledno lásky, v něž putovaly jejich duše . . .

Ona trvala v jakéms schylování se před rozkoší svou, v její nezvěstnostech, jako cudná žena, jež neustává snít o lásce své. Ševelil jen rtoma do těchto němot lásky. Někdy jeho dech nervosně, zajikavě se vtáhl v sebe, ustav v šepotání; a ve všech pomyslech jakoby to ustala jeho duše . . . Až zase rozechvělo se plynutí dechu a nastávalo znovu ono ztajené ševelení rtů, jimiž přichýliv se ještě úzeji k hlavě její, jakoby cos tak významného chtěl jí zvěstovati. Ale mořem vši výmluvnosti, žádným úchvatem slov nedalo by se zvěstovat, co v tomto ševelení lásky. A zase poustalo toto zvěstování, duše obě vnořily se opět v onu zádumčivost, v níž vybírá se sama nekonečnost tuch . . .

Ale že jakoby zase najednou postřehly jejich duše, že všechna nekonečnost a všechno vyčerpání je v nich samých, v srdcích jejich, v jejich sdružení, že je v té úchvatnosti a moci,

jíž navzájem mohly by se obdati, vytrhly se rázem ze zádumčivosti svých velkých tuch, navracejce se v sebe a vydávajce se překotem jarní bouře v bezmeznost svého milování. A v něm zas jakoby z niter jejich plápolaly slavné ohně zápalné oběti, na niž milostivě shlédl Hospodin. A bylo mu někdy náhle zaplakati v tomto milování, zaplakati tím nejšťastnějším pláčem, jaký kdy ze srdce lidskosti vytryskl. U vzlyky blaha, jako ony omamné vzdechy jarních nocí, propukal na jejich řadrech, z nichž vyčerpati chtělo srdce všechnu jejich slast. A ona k němu, stírajíc horoucí jeho slzy, vinula se stále úžeji, stále přichýleněji, vnořujíc se jaksí u všechny jeho smysly tou nevystihlou podstatou vděků svých jakoby nejžárnějších exotických květů, celou svou bytostí stále přichýleněji se k němu vinouc kouzelným vzejmutím celé lásky, tulíc a vzdávajíc se v neomezované něze, jak jen milující ženě dáno jest.

— »Ó, jakou jsi ženou, Marie! Ty požehnaná, slastná, mohl posléz jen zase sebrati v lidská slova vzlyky svého blaženství. A pak umdlel na jejich řadrech, jakoby v ně tiše vpojoval dále u vyvírajícím deliriu svého blaženství, v rozpomínkách čehosi, co kdes zdávna na duši mu tanulo, až doposavad marně vyznívajíc v onom všem nedosaženém dychtění lásky, ale co nyní našlo tak velký symbol svůj: — Neodvraceti nikdy očí od patření na tebe. Položíš mě jako

pečeť na srdce své, jako prsten na ruku svou; nebo silné jest jako smrt milování; nezdolná jako hrob horlivost jeho. Navrať se navrať, navždy se navracuj, ať zas na tě patřím. Jak jsi krásná, ó jak utěšená, ó milosti přerozkošná. Řekl jsem, vstoupím na palmu, dosáhnu vrcholů jejích. Na věky věkův zůstaneš mně ženou a já navždy uzavru tě v tajemství duše své. . Načež došeptav již v nevěstnosti duše své vše ostatní, čím háralo jeho blaženství, nemoha více sdělovati o nevýslovnosti svého tanutí, zmlkl zas jako pták po jarní své písni a složil hlavu k hlavě její, při čemž kadeře jejich splynuly. — V celé tajemství své bytosti uzavíral lásku svou jako lotos paprslek slunce, jenž v něj se vlinul a s nímž odebral se spat v usnění měsíčních vod. Ale ona porozuměvši mu jaksi zcela, jala svého miláčka v takové úsměvné vzhlédnutí, v kterémž zpodobil se všecken vděk světa, všechna vůně a krása, a jež stalo se y neskonalém vznícení milosti, již pro něho měla stále přichystanou. . .

Ona dál sférická, jež spěla v jejich duších, u vynášení se z pozemskosti nastupujíc svou dráhu nad celým životem, ona dál, jež v jejich ponětích do bezmezna se rozevírala zanechávajíc za sebou jakési kosmické zářivé mýtiny, v něž sálalo slunce věčnosti, odestřené lásce jejich, ona dál, která zaujala do bezmezna všechno jejich vědomí, jakoby posléz pozvolna

se vychylovala ze své bezmeznosti, přibližujíc se zpět k jejich životu. Sledovat jal se upjatě tuto dál jako hvězdný rozliv, jako dráhu ohromivých stop nepřemožitelné osudnosti, jimiž sunut byl u sdružení se svou milenkou. Bylo mu, jakoby ze sfér zálud a mystičnosti navraceli se kamsi blíže k pozemskosti své. A jakoby svět se zase vracel, rozevíral se, vztahy lidské jim zase zatanuly. . .

Pozvednuv náhle hlavu a vzhlédnuv k ní, zvolal hlasitě: »Marie!« Bylo v tom zvolání tolik vroucí lidskosti, tolik skonejšného přesvědčení a tolik důvěřivosti, jako u vyvírání pramene. Pousmál se na ni blaženě, v náhlém rozkošném uvědomění si všeho, co s ní zažil, a ona odpověděla mu zase v dorozumívajícím se onom vzhlédnutí, v němž zpodobilo se tolik vděku a milostnosti, a jež více již s její lící neustupovalo. Jenže při tom líce tyto zatopily se hlubokým jako sametovým nachem. Byla to stydlivost lásky přistihnuvší se při neprozřetelnosti. Zaclonivši své zraky, snažila se kamsi ukrýt své odestření, upadnuvši do rozpaků jako žena, jež zůstává cudnou i v nejžárnějším se vzdání. Ale on nemínil pásti se na tomto nejrozkošnějším vzhledu rozpaků milostnosti, která vše si uvědomila. Vše již od ní měl a všeho se mu dostane — a proto takovým laskavým skonejšným, takovou domlouvavou něhou, jako matka dítě upokojuje, rozptýlil s duše její

všechno znesnadnění, že vzhlédla k němu zase v bezprostřednosti milující, důvěřující ženy. Vzhlédla s takovým jasem vytrysklým jako ze srdce sama, a v jasu tom vyčkávala a tázala se, co že chce její miláček. Probíral se jaksi tímto jasem jejího vzhledu, jsa jist si zcela touto bytostí, jež stala se již bytostí jeho. A ona neodvracující již zrakův svých, ale snášejíc veškeru jejich sílu a moc, oblévala ho nevýslovným blaženstvím jako oblast sváteční jarní pohody.

»Marie,« zvolal ještě jednou. Chtělo se to tak srdci jeho promluvíti lidskými nyní slovy, a jaksi též, aby se jí těmito slovy ještě lépe ujistil, tak po lidsku, tak známě ujistil. Byla to ona, byla to Marie, žena jeho. Pojal obě její ruce ve své, při čemž prsty oboje jakoby se nevystihle semknuly. A maje zraky neustále v jas jejího pohledu vzpjaté, vzepřel se na loži, polo usadiv se. »Ó, pojď blíže,« pravil k ní, jakoby nebyla dost blízko. A posadil si ji jaksi na svůj klín jako matka dítě své. Cos nevystihle měkkého, u výronu omamující, vonné vroucnosti složilo se takto tělem jejím k němu. Pak stulil si ji k sobě v něže tichého blaženství, ano, měl ji nyní spíše jako matka dítě, měl ji jako u vpojení a sdružování vši lidskosti. Uspořádané roucho její zase splývalo luzně s tělem jejím a splývalo dále po jeho nohou, jako v zastírání téže družnosti. Takto chvíli

mlčel pořádaje jaksi duši svou k výmluvnosti a sdělování pravého výrazu. A k této výmluvnosti jakoby v jasu jejího pohledu sbíral posilu, všechen zdroj svůj, jehož zde bylo třeba. A bylo mu jako u stále mocnějším a vítěznějším vzepjatí, cítil se tak velikým, u velikosti dokonaného zadostučinění své lidskosti. . . .

Co mu záleželo nyní na všem, měl-li ji, co vyvází jeho lásku na tomto světě? Jakoby všechno náhle bylo mu zjednáno, všechno umožněno, všechno dosaženo, smír s celým životem vyřízen u tomto svrchovaném naplnění života. Má nyní lásku, její požehnání mu uděleno. To již nevyrvé mu žádná moc, žádná zlo vůle. U vzhled svůj hárající k ní, jakýms zastřením jako kouzlem zapomnění omžený, vpojoval cele to své svrchované ponětí, celého svého ducha, jenž jakoby nořil se to v kouzelný pramen živé vody. A nemohl se jaksi ze svého patření probrati. A takto na ni patře, jakoby stále svrchovaněji sám v sobě se utvrzoval, jímaje ve svůj vzhled veškerenstvo a jeho tajemství, jež se mu odestřelo . . .

— Marie, čím jsem se to tebou stal, jakoby jí připovídal. A jakou že moc máš! Tebou že duše nabývá svého posvěcení, harmonicky se ustaluje. Že dovedeš vyrovnávat každou příkrost života, jakoby před tebou přestávalo rozporův . . . A bylo mu dále, u vědomí lásky jeho, již ona sytila, že jest s to přijmouti vše

v oddanosti, v radostné schýlenosti každé zmfry dobro i zlo, lřích i ctnost, lež i pravdu, neb vše v zdroji lásky vyrovná se k jedinému požeňnanému tlhnutí. Jako vítězným přesvědčením dával se uchvacovat vědomím této moci lásky, v jejíž zářivém symbolu, v samém jejím zenitu se nacházel...

A nebylo napotom konce tomu rozhárání jeho ducha, jenž jakoby v sobě vlál, odpovídat jav se vznětům skonejšeného srdce. Jakoby mínil si zodpovědřti náhle všechny otázky světa, na něž všechny nalézal najednou odpovědi. Všechny otázky, které se mu druhdy nitrem ukládaly v samých zmatečích nejtěžších rozporů, vplynuly před ním znova a jako očišřující bouři vznesly se po obzorech jeho vědomí, zanechavše za sebou čistý blankyt smřru a rozptýlení všech chmur. Nic nebylo již jaksí pro něho nemožného, nic záhadného, nic rozporného. Nebylo pro něho trestu a kletby hřichu, útisku, ubědování, nebylo tmy ve svatozárí lásky. Aureola její všemu zakynula. A nebylo bahna života a jeho propastí, v něž by nedovedla zasáhnouti svou velkou očistou. Bizarní změtenost života stala se mu zářivou harmonií, hádanka jeho osudná rozluřtila se, vplynuvši jako čistý pramen. Vše v nadšené i skonejšené usmřření uvádí, i každou strašnost i každou spustošenost. A ve svou účast pozvėdá každou ubohost, vše co trpí a

strádá, všemu zoufalství poskytující útěchy a spásy své. Proti její moci není moci jiné, jež by mohla život zvrátiti, v její čistotě, rozkoši a svatosti není zprznění, proti blahodárnosti její není blahodárnosti jiné. Nebe i země pominou, jen láska nepomine . . . Aníž vody mnohé mohly by uhasiti milování, aníž je řeky zatopí. A kdyby někdo dáti chtěl všecken statek domu svého za takovou milost, se vším tím pohrdnut by byl! A u nalézání odpovědí a přesvědčení těchto v nezdolnosti a odvěkosti zákonů pravdy, u přemáhání tomto všech rozporů a u vnikání ve všechny úkryty života, jakoby zmocňoval se v sobě silou stále vítěznější, nadšenější a svatější, jež navracela se vždy zase k lásce své, holdující jí nezměrným blahoslavenstvím . . .

Uloživ se s ní napotom zas zpět na lože lásky, přichýlil rozpálenou líc k hlavě její, jav se tam vnořovati samý ples srdce svého. A zase slova vyneslá jako ze zahrad ducha a ze stěžejí jeho nazírání vysílal jí v poněť duše její, blouzně a háraje o podstatě života, zjevujícího se v červánkách lásky jejich. Šeptal a háral a blouznil. A ona nerozumějíc všemu smyslu, všem těm spádům od obzoru k obzoru života prolétajícího jeho ducha, jenž jakoby vše snažil se proniknouti a postihnouti jakous vševědoudcností, jakýms zázračným jasnovidectvím, jemuž v jeho chvílích odestřeno je vše, přijímala vše s poroz-

uměním milujícího srdce. Slova miláčka svého uzavírala v rozvířelém srdci svém, otevřeném dokořán všemu, co dalo se v účast jeho, jako kvěť lotosu po žáru denním uzavírá v sobě skanulou v něj rosou soumraku. Nejvyšší filosofii a nejmětenějším záhadám ducha porozumí milující srdce a vše luzně přijme u výmluvnou účast milosti své...

Šeptal a háral a blouznil za samých slastných vzdechů. A jaký že mu nyní život nastane s ní, již svůj život odevzdává. Po boku jejím že každý den bude mu svátkem zasvěcenosti Boha. S ní že povede takový život očištěný, slavný, s bílou svou holubičkou na prsou, se sladkým celováním její rtův, jež nikdy líbat neopomene... Ano, líbat tě věčně neopomenou! ... Ó, Marie ...

A ona objata vším jeho tělem, jako blahou koupelí, v úchvat celována, na vše jen svědčila v milostném, uzardívajícím se mlčení, v neskonalém oddávání se na vše svědčila, všemu věřila, se vším souhlasila ...

— Co že je mně všechno bez tebe! Svět a jeho spousty, jeho výhody a jeho přednosti, všechno to, čím se honosí v šalebném svém ponění, za čím se pachtí v pustém svém shonu; všechna království a důstojenství, a všechny výhrady a statky jeho; a jeho honosivé vědy a jeho pachtivá umění; a všechny ty jeho vy-

*

moženosti a nahromadění, všechno, co zdánlivě ovládá a řídí tento svět a co vynáší za své úspěchy a své vítězství a své panování — vše to je mi ničím, vše to nezasáhá v úděl můj, v mé království boží. Vše to mně pomíjivé mizí u pouhém výdechu tvých rtů, jediný dotek a náruč luzných tvých ramenou je mi dražším pokladem a je mi vítězstvím nad vítězství všechna, pouhá vzpomínka na některý záhyb tvého oděvu, jenž tě ukrývá, zachvátí mě omamněji než nej-honosivější výtvoř světa onoho. Bez každé lítosti a baživosti se jich vzdávám všech, vzdávám se jich navždy, v ten svět nechci zpět. A již jen tebe všady chci zřít, a ve všem jen tvůj hlas slyšeti mohu a neznám ničeho jiného mimo tebe. Co je mně všechno bez tebe, čím je mně celý svět onen? Marie, což nejsi všemohoucí, zářící, nejsvětější? Pro mě jsi vše. A nechť všechny věci světa jdou mi z cesty. Ty's má cesta, ty's můj život, ty's pro mě záměrem věčnosti, ó Marie . . .

Nehlesla na vše to vytržené blahořečení lásky, vylévající se na její bytost jako jitřní zář na květinu, a tonula zase v němotách rozkoše a u výmluvnosti lásky, neodpovídající mu jinak než tou láskou, tím kouzelným, milostným se vzejmutím celé bytosti k němu, k němu . . .

Napotom ustav ve svém vytržení, zamyslí se hluboce, na cosi se rozpomínaje. A láska její

nepřekážela mu v tomto rozpomínání, účastník se v horoucí sdílnosti všech projevů jeho ducha, jako dobrým i zlým účastní se celého života. Cos nenadálého vyplynulo v jeho vědomí tak rozslastnělé láskou, jako ovzduší léla vůní líp. Maje ji celou na rtech, ve zracích a v duši, jakoby jal se ponětm svým zasáhat v jiná místa, jež kdes na obzoru duše se stavěla. Jakés stopy velké sešly v zámezí jeho vědomí, nastupující tam chod velkých poznání a velkých pravd. Podivně až zmlkl, tajemně se zabádav, jakás neodolatelná vytanutí udála se v něm . . .

Pak jaksi nedůtklivě se schýliv a zachvěv se v nezvěstnosti nitra, přivinul se k ní v jakéms záchvatu bezmeznosti, jakoby nastala mu právě nejvyšší potřeba její účasti a ochrany. Měť potřebí velké ochrany lásky před tím, co se před ním rozprostřelo, měť potřebí její nebeské záře v těžkých, temných chmurách, jež rozestoupily se po všech jeho obzorech, měť jí potřebí před tím naléhajícím svědomím, jež nikdy nezachází, ale dostavuje se vždy ve svůj čas. Jaksi celý zhrouťiv se ku její bytosti, jako provinilý psík k nohám svého pána, dovolával se to její ochrany, a ona svou láskou, milostností a něhou v tuto ochranu poskytnout mu měla vše, veškeru útěchu milujícího srdce. Zároveň v instinkci jakési konejšivě vnesla ruku na jeho hlavu, uchlácholující ho nějak jakous neskonalou sugescí. Tak nějak vpojiti se chtělo hlavě té

v měkkou vroucí její dlaň, jako ptáčkovi v pomocnou ruku, jež vysvobodila ho z drápů uchvátitele, tak nějak vpojiti se chtělo navždy u zapomnění a vystříhání všeho — —

Jsouť zjevy a věci a vědomí, jež jednou v duši vneseny, nikdy již v ní nezacházejí, ale navždy utkvívající dostavují se vždy znova, v pravý čas, burcující svými pravdami ze všech snů luznosti. Náhle jakoby se to byla před jeho zřením samé lásky, samé žhoucí vytoužené milosti vysula opona, nádherná jakás draperie, za níž zjevil se úděl neoznačitelné strašnosti. V divém horečném chvatu rozpátral se tu po těch čerňých, nejprve jakoby mu tak neznámých a nedostupných místech, ukrývajících jakýs bezmezný, hlučivý chaos; zmítající se jako u věřavě pekel — až najednou v něm se poznával. Poznával vše, nic jeho poznání nemělo zůstatí licoměrně ukryto. Poznával náhle těch patnáct mužů schylujících se tam kdes bez pozastavení a jakoby k samému prokletí a zlořečení života, a pot jejich krve, jako symbol utrýznění vší lidskosti, dotryskal až k němu. Ty krůpěje potu marně si stírá jako vrah skvrny prolité krve, a ony jakoby mu děsivě tuhly mizivým svým teplem utracených životů na duši. Poznával tam v ústraní jakýs výměnek zoufání a údělu naplňujícího se najisto, jakého dožilo se stáří po všech obětech života, a hořekující tam sobě nyní svou píseň pohřební. A zvuky této písně táhnou jeho slu-

chem v halucinační přišernosti ohlasů záhrobí, a nemůže jich neslyšeti! A poznával jako u pozastavení a prodlení hrůzy ortelu nejkrvavějšího sbory všech těch dětí vyrvaných něže matčině a luzným hrám, těch malých odsouzců, jimž za živa ohlodávány jsou nevinně kostečky a v zář jejich zřítelnic, v nichž do nedávna stá-pělo se slunce luhů, vnášena jest leptavá sle-pota předcházející vlastní tmu smrti; poznával je za onoho jejich vzlykotu a úpění, jímž propu-kává vždy ve svůj čas trýzeň, pro niž není vy-svobození. A prodlení toho ortelu stanulo mu v duši jako u vědomí zločinu, jenž se odčiniti nedá a je nejhroznější ze všech. A hle, poznává dále i ono ubíjení, jemuž v zkoušku vydáno bylo nemohoucí tělo v úpadu svých sil, ono ubí-jení, jež dalo se v úpornosti zoufalství lidskosti, marně zápolící o význam svého žití, jemuž tu jen zbývá poslední právo odsouzení. Vše to poznává. A stává se najednou účastníkem všeho toho, co tady v bezprostředí hynulo, úpělo, zlo-řečilo, co bylo ujařmeno, zotročeno, znásilněno, co vyrváno životu, volnosti, přirozenosti a prá-vům, co kdy bylo umučeno a przněno, pusto-šeno a padalo v strach a jámu života, vše co tryskalo slzami krve a ronilo v oběť nejvnitřnější mízu života, vši té černé tragedie utrýznění a zpustošení, dotýkající se tohoto světa v posupné bezmeznosti zkázy, všeho toho putování na ce-stách zlosynství, jaké jen démon prokletého lid-

ského sobectví a zpupné zištnosti vynalézati dovede, stává se tu účastníkem . . .

Všeho, všeho toho, co tvořilo dosavadní výhodnou podstatu toho jeho života za jeho kariéry, stal se zase účastníkem!

V jeho vzhled zatanulo to nyní u příšerné bezmeznosti vidění. Byl úžas, lomcování, pachtění, bylo ničení, bylo rozervávání těl za živa, bylo jakés běsné schvácení, dál se jakýs úprk šílenosti ve vidění tom. A zněly strašné výzvuky lidskosti, jež sobě přestala se podobati, takové výkřiky pronikaly jako obětí schvácených morem. A v tyto ozevy zkázy hlomozily jako v tvrdé, kruté výsměšnosti všechny ty bagry a skřípoty jeřábů a hnaní se kol, kteráž jakoby rozkaceně nabírala samu lidskost, a byl burácivý kлокot varů, ohně démonicky plály sežehujíce vše, a valila se pára jako rozpoutaná šelma, dusíc v klokotné své náruči. Byl shon a zmítání uprostřed toho, v čem nepomíjivě úpěl lidský nářek jako ve smrtelném úžasu. Krev z ňader lidskosti jakoby se vši touto strašností ronila, marně ale vyplývající, marně vyzývající o milosrdenství, pohlcovaná u posupnou, vše zachvacující vřavu pekelnosti . . .

Vřava pekelnosti, v níž celý život se mu ukázal jako zjevení ze zjitřených hlubin a záhad svědomí, jež nikdy nedá se ukonejšiti v oblasti zločinu, u vědomí hřěchu vyvolávající vždy v čas svůj hlas jako vzývání posledního soudu, za-

lehla to v jeho ráj. Nebylo lze nic zahladiti s povrchu světa, aby nedostavilo se znova v ten svůj čas . . . Jeho rty křečovitě sebou cloumaly zajikajíce se v sobě jako v odpovědi marně odpovídající. V útrokách jeho rozhostilo se jakés strašné prázdno. Celou jeho bytostí, vším tím nedávným jejím blaženstvím pronikala černá schvácenost, jako upadání samo. Pak rty sestrnuly v siné nehybnosti, když své odpovědi se nedomohly, zůstavše jako u výdechu velké mystické hrůzy. Před sebe zíral pohledem široce zjívěným, ze sebe se odnášejícím, jemuž bylo ve-mknouti se a neodvratně zírati v samu tu líc oné nevystihlé nastupující hrůzy. Chtěl se náhle odtud spjati kamsi vzad, daleko ode všeho toho, nač mu bylo patřiti, jako v unikání pohromě. Zmítl sebou těžce v její náruči a pak se začal třásti jako u děsu smrtelném. Ji tu ona semkla úžeji, horoucněji, jakoby se zabála o něho, rtoma jako u vzdušném polibku zastřela jeho pohled a zakolébala mu jeho zjitřenou hlavou na své vroucí hrudi jako na skonejšenu a upamatování, ona že je tady u něho, jeho žena, jeho strážný anděl, a že když ji má, že ničeho nemusí se báti . . .

Zvrátiv k ní najednou pohled, v nezměrné úzkosti k ní zapátral. Byla zde. Nalézal se v ovláčení těch bílých slastných řader, u klokoť srdce jejího, v závanu jejího dechu, jenž občerstvil ho jako pramen žízní umírajícího.

— Jen když ty jsi u mne. Jen když ty mě nezavrhuješ. Jen když ty mně dáváš život. Jen když ty mně odpouštíš! Pro Boha odpusť ty mně a On mně také odpustí . . . Hrnulo se mu cos v takovém nevýslovném úpění ze spráhlých rtů jako v záchvatu horečky, v níž mysl zbývá se svých neblahých vidění, uchylujíc se k známým ponětím. Láska mu tu byla vším útočištěm v dobrou i zlou, ochranou a mocnou záštitou v pravý čas, a v slzách, v její účasti prolitých, bylo k vyplakání každé hoře, každá trýzeň. Nyní tyto slzy vylily se s jeho očí na její ňadra, skanuvše jako v čarovný kalich. A tak nějak neskonale vroucně přichýlit se dovedl kalich těch ňader k slzám vylévající se trýzně . . . Anděli boží, strážce můj, rač vždycky být ochránce můj, jakoby se modlil v slzách, v účast sladkých ňader těch . . .

Ale jakoby potom postihl, že musí jí být nesrozumitelné, čeho se dotekl, že neví ničeho o tom v pravých lidských pojmech, čeho že domáhá se to odpuštění, jakých že hříchů a provinění, a jakoby i bylo, že slovy právě vzbuzenými dařilo se mu zbývat všech těch úporných vidin horečně trýzně, jal se mluvit dále, v překotu exaltace, která chce vše vyjevit rázem, do vystižení úplného a tak ulehčiti svému svědomí. Mluvil to v její dech, z mučivě stísněného srdce svého k srdci jejímu, které vynášelo se k němu

v horoucím zachycování každého jeho projevu, v účasti a porozumění, jak jen srdce milující ženy, v němž nastává velké početí lásky, schopno jest . . .

Začal mluvit tak podivně i zmateně, ale i tak hluboce a mocně, jak samo srdce to vynášelo. Každé slovo bylo jeho záchvěvem, přesvědčením jako odvěkým, vnitřní nevývratnou pravdou. Začal jí to svěřovati všechnu tu bídu a nesrovnalost a rozpor života dosavadního, všechno to vzdálení se pravdě, která jest jen jediná a má vésti kroky lidstva, o tom všem, co zatím značilo se zde ve vlastní lživé, bídné podstatě, kterou také on přejímal a které sloužil. V oné zrádné uzpůsobivosti k hříchu a sobectví, jež všechny cesty dovede si upravit pro své zadostučinění a sledování své vyvýšenosti a svých výhod — cesty, jež jsou samými stopami zločinů proti krvi bližního, stopami bratrovražednictví, stopami jakýchsi šílených orgií krvěsmilství — sloužil i on na těchto cestách systému světa. Byl i on vykonavatelem, pochopem tohoto systému, obrňuje se klamným štítem tak zvané povinnosti, k níž ho jeho osud domněle určil. Pomáhal utiskovati, vydírati, otročiti, przniti, žalářovati, vražditi . . . pomáhal vyhlodávati nevinné ony dětské kostečky a leptati slepotou zářivé ony zřítelnice. — Pomáhal utráceti lidskou přirozenost a dobíjeti stáří a to, co schváceno, samo upadalo. Byl otrokářem

otroctví, katem mučednictví, vyděračem bídy, mrskačem uštvaných sil, námezdníkem zlosynné svrchovanosti, zmocnivší se lidstva. Svými snahami rouhal se proti božství, snášejičímu na tuto zem své svrchované určení, zvrhlost pekel pomáhaje zaváděti místo království božího, jež lidstvu má být dáno... Vypravoval jí o všem tom zrádném klamu, jímž haliti se dovede ona hříšná svrchovanost, a o heslech a o otázkách a o právech a vymoženostech, jichž k podporování toho zrádného klamu využívá. Bohem samým se dokládá, žehnati si dává sluhy církve, proroky se dokládá, i řádem přirozenosti, právem civilisace, vědami, naukami, teoriemi a axiomy, na nichž že nutně založen systém její. Že vše jen se děje u odvěkém vývoji spějícím nevyhnutelně ku svým nejvyšším etapám! Leč za pozlátkem tímto co strašných lží lpí na rtech této svrchovanosti, jež je jen žreectvím vypásajícím luhy cizé, dohlodávajícím se do samých útrob bratra svého, pohlcujíc ho s tělem i duší. Co slabých a nemohoucích jinak a všech těch, kteří v srdci jiný zákon mají, hyne v strašlivém objemu tohoto molocha. Co hříchů nejtěžších, co krve prolité, co prokletí, slz, nářků a zoufalství lpí na tomto černém svědomí. A přece jakým cynismem a zpupným výsměchem a zvrhlým posunem dovedou se tvářiti ústa tohoto žreectví, této zpupné svrchovanosti jedněch nad druhými. A těchto hltavých úst

byl i on zvěstovatelem, byl tohoto cynismu nositelem, tlumočnickem vsí té udolávající výsměšnosti, obraceje spolu vše v zrádnost onoho klamu, jímž byli by přesvědčeni všichni ti slabí a nemohoucí jinak a kteří v srdci svém jiný zákon měli. Věděl o tom, svědomí jeho burcovalo se v něm tolikrát, vypovídajíc mu o pekelné masce zlořečenosti a hříchu, jíž se i on halí a jíž haleno je tady vše. Ale pořád neslyšel, kams v pozadí vždy zaháněl hlas neodolané přirozenosti, a tím předstíráním nutnosti, jakési logiky nevývratné světských řádů, zjednával vždy na čas šalebnou rovnováhu duši. Bylo to zastírání hříchu. A nastupoval pak jako v občerstvených, znova nabraných slách tu dráhu námezdnickou, jež byla mu kariérou, životním cílem. Nastupoval pak ještě s tvrdším a bezohlednějším sebevědomím jako samodržitel dané mu moci, jako zpupník tohoto údělu. Že dělalo tak tisíce jiných, dělal také tak, a že dělalo-li hůře, nedělal lépe on. Nebylo relativnosti v páchaném zlu, v jehož dali se zájem... Vypovídal jí v zjitřenosti zpovědi, zhosťující se naléhavě svých hříchů, jež jsou duši nesnesitelný, o vsí té bídě, uprostřed níž žil. Že tak černá, mnoholicná jest ta bída, jíž stal se spoluvykořisťovatelem. A jak laciné jsou taxy, k níž přišťedřovány ještě nadávky, pokuty, bití, odkopnutí, výsměch, jak že laciné jsou ty taxy, jimiž lze zde kořistiti z duší a těl, ale tak hrozné taxy,

za cenu života a smrti, jež pomáhal ukládati. A vypovídal jí o všech těch strašnostech bídy, v těch strašnostech že tkví samá krev, samá krev, samá krev. Krev prolévána ničením a zvracováním přirozenosti, krev prolévána przněním, pro něž jakoby zde bylo morové pařeníště, krev prolévána serváním víry, pravdy a Boha, jež zde nastoupilo, krev prolévána potem otrocké práce a vyroňující se ze sedraných mozolů pro pospas žrectví, krev prolévána rozerváním a drcením těl, krev prolévána vyhlodáváním oněch kostiček, oněch kostiček. . . Samá krev, již i on vyléval, jsa Kainem bratrovrahem. . . Vrahové, křivopřisežníci, rouhači a zloději okrádající sirotky, všechno toto zlosynství temného, neuvážujícího pudu nevyvažuje vědomých zločinů oněch. Že není ani zmíry v páchaném zde zlu, u vyvažování všech těch útisků, že není zmíry posupnosti srdce, jež rovnala by se zmíře zde naplněné, již byl také jedním z naplňovačů. . . Bože, Bože, jakými stíny hříchů zastřelo se jasné tvůrčí dílo Tvé, jak dodržena byla úmluva mezi Tebou a lidem Tvým, jakým prokletím vyváženo požeňání Tvé!

Najednou popadlo ho dusivé štkání. Načež vyjmu se jí z objetí, vždy úžeji a konejšivěji za jeho zpovědi ho jímajícího, padnul u jejich lože lásky na kolena, jakoby uvržen nejtěžším ukládáním pokání: »Ach, odpusť mi, odpusť mi za ně. Odpusť mně za ty děti a za těch šest

tam! Za všechny mi odpusť! Odpusť pro Boha! Nezavrhuj mě, neodcházej ode mne, zůstaň ochranou. Anebo rozšlap mě třebaš, nehodného, jen když ucítím na šíji nohu tvou, vyrvi ze mě srdce, jen když tvýma rukama se to udá. A proklej třebaš, jen když uslyším tvůj hlas. Vše zasloužím si, každou zmíru pokuty, jen když ukládána bude tebou, Marie, Marie — ale odpusť pro Boha, buď pomocníek v trýzni duše, do níž ty kostičky chřestítí neustávají. . . A vnořiv hlavu k jejím nadržům a jednou rukou uchopiv nohy a druhou týl, jakoby se věru bál, že bytost tato za pokutu uzmuta mu bude, rozeštkal se úpěnlivě, nervosně, jako u výbuchu, jímž hrozí puknutí srdce hořem a lítostí u vědomí neodčinitelného zločinu.

Ale láska nezavrhuje, nerozšlapává, nerve, neproklíná. Láska nezná ani odpouštění, protože nezná viny. Není pro lásku hříchu mimo proti lásce. Není jí třeba nic promíjeti, nic sjímati s duše miláčka. Protože v lásce je jí samou již všechno odpuštění, všechno zadostučinění. Vyslechne všechny zločiny světa spáchané v kletbách a zlořečení — a vyslychajíc dává již rozřešení. Jen posvěcuje láska, toť jejím údělem svrchovanosti . . .

Vyslechnuvši všechny ty horečné vzlyky svého miláčka, jimiž se obviňoval před trůnem lásky své, před vznešenou její očistou, již

nic nemá zůstatí tajno, svaluje na se viny spáchané i nespáchané, aby zůstal bez poskvrny a bez tíhy před majestátem lásky, vystihnuvši to úporné zápolení jeho srdce, před nímž jakoby se rozevřela celá zodpovědnost svědomí, jež káti chce se ze všeho, srdce zjímaného pohnutou účastí všelidskou ke vší ubědovanosti a strašnosti životní, jí náhle odhalené a jež do-
savad jevila se jí tak zcela jinak, nerozevřevši před ní nikdy své temné brány pekelné, — a majíc náhle jakési vyšší zmocnění v sobě, kterým jakoby dovedla pochopiti všechny záhady a rozpory, a dovedla prostoupiti všechny obzory života, — a nechávajíc se tak odevzdaně složenu v jeho křečovitém semknutí, k němuž on jakoby se uchýloval v záchranu a záštitu, vzhlédla na něho takovým nevýslovným pohledem. Všechnu milostnost, něhu, slastnou záplavu nitra, všechen zářivý jas rozechvělý jako v úchvatu nadzemském, jak jen milující žena zřítí dovede, vynesla k němu z tohoto pohledu lásky. A zavrtěla hlavou, na znamení, že vše ono není pravdou, že není u něho viny a zločinu, že vše je to spíše jako v sobě utvrzující se očišťování mravní, jež chce zasáhnouti v každé zdání viny, v každé zpodobnění hříchu a v každou účast pomnění nesrovnávajícího se se zákonem božím, aby úplně si bylo jisto a znalo napotomní cestu svou, že spíše žaluje tu na sebe velkoudušnost lidskosti vzbuzující se v sobě, jež

nic si nepromíjí na cestě k očistě — a že co pravdou je a proviněním a hříchem, je proviněním a hříchem bezděčnosti, již vše je odpuštěno. A kdyby nebylo odpuštěno žádným milosrdenstvím, je odpuštěno láskou její... Pak přichýlivši se k němu v nevýslovném spjatí lásky a zaháravši k němu horoucím vanem, vyzvedla na ráz k sobě zase miláčka, z té země, na níž se kořil a kál, vzejmuvši jeho hrud' k sobě u vroucnosti madonny. A tato hrud', již jaksi bylo nesmírně najednou ulehčeno, zvrátila se na tu její hrud' tak kouzelné ženskosti, aby tam dokonala své rozzhřešení. Vše zase s ní bylo sejmuto, v oblasti lásky vše se dokonalo... Pak již jen, jakoby šeptal vánek, linula se mu ze rtů všechna ta ostatní tanutí. Ta již vyplývala z ulehčení nesmírného, z usmíření, pochopení a utvrzení, to bylo již nalézání zase sama sebe, v tom probouzení se z mrákot chaosu který jakoby byl nabýval úděsnosti a zvratu' pekel... Jakoby to již jen chvějícím se, občerstveným závanem po zaniklé bouři vypovídal do její milostně vznícených tváří jako do lístků růže, po nichž roznáší se vůně a jas. Vypovídal jí to, jak bylo, když napotom přišla mu ona. V jejím zdroji, ovlažujícím spráhlost a poušť jeho srdce jako nebeská vláha, že nastalo ono vybavení se z trudu a zoufalství, z bezpodstatnosti a bezúčelnosti životní, z oblasti všech těch provinění a hříchův, v nichž dlel účastně se

jich a již již zanikaje. Ze přišla mu v pravý čas. Vlastně že nepřišla, ale zjevila se mu jistě v symbolu nebeského poslání. V život pravdy že ho převedla, v milost zaslíbenou. K ní že začal zřít jako ku hvězdě odvádějící z pozemskosti, k níž jako ku spáse že zřít jeho zraky již nikdy neustanou. . .

Vše, co mu válo duší, na srdci mu tanulo vzhledem k ní a jejích životu, u zatajených vzlycích lásky jí vypovídal, pak již ne slovy a výrazy rčení, ne pojmy se vyznačujícími, ale jakými vnitřními výbuchy beze slov, v něž vtěluje se posléz láska u všem překonání, u všem dosažení, tím neskonalým ohlasem, jemuž zase jen láska rozuměti může a jímž dvě bytosti v omamujícím vzrušení navzájem se proniká. A tyto útaje vzkypující jako jaro byly zase již jen nekonečným vyznáváním lásky, k níž v těchto lidských srdcích vše se znova navracelo, v ní majíc svůj zdroj, svou podstatu a své svrchované tanutí u záměrech věčna. — —

A když jí vše vypověděl, ustav i v slovech, i vzlycích, jen ovanuje ji svým zřením, vznítily se jeho zraky kamsi v blaženou dál Zatřpytily jako hvězdy vzhlédající náhle v domovinu. A za tohoto již tak lidského trýpytu, v němž začalo vanouti tolik tuch rodného kraje, oněch sladkých míst, v nichž tají se nejvyšší blahoslavenství přebývání, jaké dáno člověku, jakoby vzlétala jeho duše po drahých, známých místech s bílou

svou holubičkou. Bylo to plynutí tak šťastné, tak blahé, v jakém obláčky beráneků tají na nebeském blankytu. A jal se tu šeptat mimovolně v tomto plynutí, u vznícení roztoužené unylosti, šeptal to té holubičce na prsou svých: — »Znám ale jiný kraj než místa tato, tam daleko u nás v horách, kraj v zeleni luk, jež je jako ze smaragdů, a v zášeří hvozdů, jež nepřestávají šuměti. Země ta je nezprzněná dosud dotekem mamonu. Svatá je země ta, živící blahosladeně a požehnaně ty, již se svěřily její pravdě. My svěříme se jí spolu, odejdeme odtud. Máme tam místo své, jemuž není rovno na celém světě, mé to rodné místo! Pod klenbou líp se tají, jež když kvetou, vnášejí v duši zdání věčné rozkoše. Ano, věčná rozkoš lásky to tam s námi bude přebývat. Máme tam zahradu, ah, tolik kvítí rozkvétá na jejích záhonech, a také boží dřevce a resedka. A máme tam sady, v nichž jabloně kvetou tak luzně, a sedmihlásek jásá tak opojně této slávě květů právě vhod. A pole tam máme, na nich kvete len jako modř nebes, a žito se rodí, požehnaný, nejsladší to chléb lidstva, pole tak dobrá jako matka, a vděčná, podá-li se jim pomocná ruka. A naše ruce budou pomocné vždy, posílené láskou naší, jež vlévat bude zdar a požehnání všady, čeho se dotkne. Doma bude náruč lásky vždy rozpjatá, a na těch polích úděl práce, která nás bude silit a očišťovat, přinášejíc tolik zadostučinění, útěchy a

*

smíru. Máme tam lučiny, jejichž tráva je samé koření, a kde kvetou *parnassie*, které jsou jako zpodobněním tvé milosti. A u pramenů vyvírajících po těch stráních vyrůstají z jara pomněnky: v taj zurčení těch stříbitých živých vod, jež jsou jako krev země, jakoby vnášely taj své luzné modři, s níž jen tvé oči mohou závodit. Tam u těch pramenů budeme sedat a naslouchat ve svých chvílích a ptactvo bude nám pět nad hlavou. A když skřivánek se rozpěje nejnadšeněji a prameny těmi jakoby rozklokotalo se srdce země a pomněnky vzhlédnou k nám v tom svém nevystihlém pomnění, tu přivinu tě znova k sobě a vezmu na srdce své... A máme tam tolik včel, v jejichž bzukotu jakoby se tajil souzvuk léta a symbol práce. Budou nám dávat med sladší nad všechno, jen ne nad lásku naši, a ukazovat cestu k neochabující píli. A máme tam kravky živitelky, takové mírné, červené straky, jež budou nám a našim dětem poskytovat živné mléko, a pasouce se, se zvonci na krcích přibíhat k nám budou, jakmile nás shlédnou, a j mou se nás oddaně lízat, neboť zvíře je nejvěrnějším přítelem tomu, kdo mu porozumí. Vše, vše tam budeme mít, vše své, v blahu a požehnání. A ve hvozdu našem, usedneme-li si tam, budou vzhlízet na nás ty věkovité jedle jeho jako u schýlení veleby a budou nám šuměti družně nad hlavou, a přetrvávajíce lidské věky budou nám jako

mírou a určovatelkou trvání života našeho a rodu našeho, má sladká holubičko. A na okrajích těch hvozdů, na vonných zářivých pasekách veliké květy tajemné, jaké jen rostou v útaji našich hor, kývat budou k nám jako kaditelnice, vynášejíce opar omamných vůní jako kadidla na oslavu boží i na oslavu lásky naší. V těch místech mnoho budem sedávat; je to tam jako v mystickém uchýlení duše, jako v útaji nezvěstných hymen, jež nám v duši budou hlásat o významu věčnosti. Pojmem někdy v dlaň onen velký květ a budeme vespolek naň hledět dlouho a upjatě, domáhajíce se v tuchách své lásky jeho tajemství a vespolek k němu přivoňujíce. Písně lindušek, jež jsou jako sladké vzdechy našich hor, přidruží se k sladkým vzdechům našeho vespolek. A setrváme v této družnosti, až vzejme se lesem jakoby zlatý oblak a nezměrné dštění červánkového jasu zasáhne hlavy naše, když slunce bude zapadat na temenech hor a vybidne nás domů. A půjdeme přece tak rádi a spěchat budem z míst tak krásných, zálučných. Neboť půjdeme to domů, k sobě vracet se to budem jako dvě vlaštovic spějících v hnízdo své a nemíjejících se cíle. A krb náš domácí, svatý a požehnaný, v němž ty budeš královnou, nás přijme oddané — takéť již vlaštovice, které jako k většímu požehnání zvolily si naše podstřeší za svůj útulek, vrátily se již domů. A jako ony po celou noc tajemně neustanou pošveholovat

ve svém bdění, v tom sladkém rozruchu ptáčího srdce svého, tak i my neustanem ve svých snech pěti píseň lásky své pod tou naší rodnou střechou, jež rozpne nad námi ochranné své perutě a ukryje tajemství našeho milování, ó, neustanem ji pěti v snách ani bdění, celým životem ji slavně budem pěti . . .

Pak jakoby chvíli prodléval u zbožném vznícení v těch tuchách o rodném kraji, jenž je z nejblahoslavenějších míst obývání na této zemi. A ona svou láskou provázela miláčka v rozpomínkách těch, poshovujíc, jak on chtěl, jdouc všady v slastném zápětí všech těchto tuch . . .

Až pak zase protrhl se ze svých dum:
»Ano, takový je domov náš Můj domov a tvůj domov, Marie, rozumíš?« Jako by nerozuměla!

»A přece místa tato svévolně jsem opustil, vydav se na cestu kletby a zlořečení. Avšak zajisté opustil jsem je určením Prozřetelnosti, abych vynašel si tu tebe. A s tebou, bílou holubičkou na srdci, navrátím se zas tam zpátky, zapomněv v lásce tvé všeho minulého na zlých těch cestách, na nichž tkvělo tolik hříchu, zhořtív se všeho dosavadního jako zlověstného vidění. Navrátím se tam s tebou v jeho lahodu a v jeho blahoslavenství, v němž zdá se, že nelze ani umřít. Toto blahoslavenství tebou

bude učiněno. V jeho velký smír se navrátíme a budem žít u věčnosti lásky své . . .

A zdál se tu zas prodlévati v rozpomínkách této věčnosti . . .

Najednou vzav ji za ruku, položil si ji nějak významně na srdce své, jako v slavném ujištění všeho toho, co jí sliboval. A tluk pravdy ze srdce tu vytryskující sděloval se té ruce, jež na něm neskonale tanula jako u postihování této pravdy . . . Načež jal se ji celovati v takové tiché horoucnosti; a pak již všady celovati, ve zraky, v ňadra, v paže, jakoby se to navždy snažil vlíbat v její bytost celý ten luzný obraz svého sdělování onoho příští, jež nastane tam! Pak jako u stále jinam se přenášejí roztržitosti blaha urovnávat se jal některý záhyb jejího roucha. A jejího hrdla se dotkl, zalinuv na něm prsty v něze kladoucího se pelu. A podušku zas jí urovnával shrnutou v rozruchu lásky a jinak kladl jí hlavu. Vše tak bezděky se dalo, ne aby to všemožně hleděl, jak by jí přišel co nejslastněji vhod, jak by se to před drahou bytostí schýlil u veškerou oddanost, neb proto důkazů v jeho lásce již nebylo třeba, ale jakoby to bylo záminkou pro vybavování nových pojmů a obrazů, odnášejících se vždy znova a u nových zmocněních k lásce jejich. A jaksi u dosažení tomto zmocnění vzejmulo se znova heroucí sdělování jeho duše:

— »Ach, kolik nocí jsem ztrávil maje tě před sebou, ve snách duše své. Zíral jsem na tě jako skrze nejtěžší osudy. A vzpomínka na tebe jakoby mísila se s paprsky jen té záře, která v lidskou duši vlévána je věčností. Nerozeznával jsem tě od záře této. Byla jsi vždy jen pospolu s ponětím mým o věčnosti, s Bohem mým! A nyní tě mám, mám tě, mám . . .« Maje obličej vnořený na její hruď, plakal z celého srdce jakýms nevýslovným, netušeným blahem . . .

Ale zase ustal náhle v pláči, neb v lásce pláč a jásavý ples jsou stále za jedno. A optal se hned u takové zvědavosti plné samé vzdávající se něhy, kde vlastně chce jen srdce být dokona v sobě ujištěno: — »Vid' že je to pravda, že tě navždy mám?« A jakoby se na okamžik přesvědčoval sám u sebe o této omamné podstatě. A pak se ještě otázel: — »A půjdeš tam se mnou ráda? A když ony velké květy jmou se na nás kývati, ráda se mnou prodlíš v místech těch, kde jakoby vůně kadidla se nesla na oslavu boží a na oslavu lásky naší? A nikdy nepřestaneš mě zahrnovat neskonálním dostatkem lásky, ale vždycky budeš taková ke mně jako dnes?« Jakoby se to nerozumělo samo sebou! A on také jen se tázal v té zářivosti lásky, jež dosáhla všeho. Nic mu proto neodpovídala, neboť co by mu měla odpověditi vlastně, když tak milovala! A dále horoval

v takových to otázkách, jimž nebylo potřebí odpovědi, protože zodpověděny byly láskou. Háral tak jaksi i v rozplesání, a zase v slzách nejslastnějších, jaké kdy prolity byly srdcem lidským, v onom rozpjatí celém a zajištění tanoucí budoucnosti, pro niž není přítomnosti již, ani jiného života ani smrti. Jakoby to všechny překážky byly dávno pominuly a odstraněno z cesty jejich vše neblahé, jakoby to nenacházeli se dosud v jícnu strašnosti, molocha, jenž v spoustách hltá oběti, které nepostačují se mu nabrazovati. Jakoby již nacházel se se svou holubičkou v té záštitě míst, kde kývají velké tajemné květy, a kde pro samé blahoslavenství zdá se, že nelze ani umřít. Jakoby nenacházeli se to dosud u samé zlověstnosti pekel. Ale zatím ponětí všeho jiného mimo lásky jejich, svět ten vůkol nich a jeho prokletí, jeho změtenost a vřava a záhuba, vše to zanikalo vesměs s obzorů jejich milování. Bylo jim, že navždy mohou se kochati v lásce své, neboť silné jako smrt je milování, aniž vody mnohé mohly by je uhasiti a že spíše nebe a země pominou, než by pominulo ono . . . . Nastalo chvíli ticho, v něž neزالomozilo zvenčí nic a v něž tady uvnitř nevyplynul ani dech, ani slůvko, ani roucho nezašustlo — jaksi i tluk srdcí se zastavil, ticho ohromivé záludnosti, velké ticho v tajemství lásky. Připadalo, jakoby tu duše nezvěstně splývaly v nekonalém svém sdružování. A připadalo i, jakoby

obě bytosti usínaly si zatím v náruči. Až on tu zase nazvědł hlavu, setrvávaje chvíli tak, jako v nalehavých rozpomínkách, k nimž jakoby začala se přibíratí ještě jiná zdání a pomnění, hledala cosi duše ještě u štěstí svém, co nemohlo býti opomněno. A naslouchalo samo útajné ticho tomuto vyhledávání duše, a naslouchala také ona. A že jakoby se byl právě rozpomněl, v duši našel, tak zářivě tu vytanulo jeho zření. A zahovořil takovým ztlumeným echem, jímž nevyrušilo by se útaj ticha, unyle, jako zdaleka šeptal jí do duše, nikoliv se zřetelem již k přítomnosti, která zdála se zcela naplněna, ale jako v plynoucím zdroji vidin, které ve svém štěstí nemohouce nic nechávají opomenutého, rozpomněly se ještě na cosi ze svých mystických snů: — »A toho hošíka, vš, vezmeme si tam s sebou, ty kostičky jeho zachráníme. . . — a toho pej-ska také« — dodal za chvíli v zádumčivém zaujatí. . . »— jsmeť všichni bratři,« vyvanul již jěn jako dechem ze sebe, ale jakoby to bylo slavně zapěno u nevystihlém zmocnění, v onom vznícení, které přicházelo odjinud. A setrval v tomto vznícení, a jakoby z jeho zření odnášela se vnitřní veliká zář jako aureola.

Polibkem spíše duše než úst spečetila výdech jeho slov jako v jedinou odpověď, která ale všechno vystihla a se vším souhlasila. Pak přivinuli se k sobě v neoznačitelnosti lásky a ještě ze sna jakoby se přizpůsobovali oba, aby

přivnutí toto dalo se u spjatí vším kouzlem lásky. A takto spjati na vzájem jako v nevybavitelných úponkách nejčarovnějších letorostů, jimž kdy dáno pučeti, usínali v nejsladších okamžicích lásky, jejíž milost Bůh vlévá na tvorstvo své a již připravil i jim a dokonal. V této milosti, v níž projevuje se všechna sláva stvoření a za onoho nejvyššího nevystihlého bdění, jež jest nade vším a o všem určuje dle svých záměrů, usínali v opojení, nadšení a zadostučinění věčného kouzla lásky — — — — —

— — — »Jen ty ohně vyhrabat, vyhrabat ohně,« zaúpěl náhle z hlubokého spánku na svatebním svém loži. Ku podivu, jak duše lidská nedovede se nikdy zbývat zúplna svých černých utkvění. Bylo to ale vyřčeno asi jen z chumlu mrákot, ploužících se kdes v pozadí nitra, ale jeho srdce ukolébáváno láskou zajisté o nich nevědělo. Nebot hned zase jeho líc zastřela se opojným blaženstvím. A spánek jejich lásky byl tak pevný, takového bezpečného vespoleí, že jakoby nebylo možné z něho vybavení. A jakoby nemělo smyslu jakékoliv vybavení z toho milostného vzejmutí se obou bytostí, aby tak zůstávalo navždy. V říši věčné pohádky, v oblažení tuchami ráje dlely jejich duše a v oblast tuto jakoby nemělo zasáhati nikdy nic jiného. Někdy jen ze sna upravili lépe své objetí, zašeptli si v zablouznění. A zase nadále spočívali nerušeně v tom nejsladnějším jhu, jež bytosti lidské

bylo uloženo u výkonu svrchovaného jejího zadostiučinění . . . Co značilo pro ně všechno ostatní! — — — — —

— — Ale to, co nalézá se v rukou temného osudu, spějíc vstříc k neodvolatelnému určení, nevymkne se tomu nikdy, dojde k tomu, co za neodvolatelné usouzeno bylo. Se životem i smrtí, s nenávisť i láskou zahrává osud stejně. A když vše ono bylo a Bůh vléval milost lásky a její naplnění na tvorstvo své, jakoby zároveň určeno bylo o jiném. I s takovou mírou milování, jaké zde bylo, nakládá osud stejně, veda k onomu neodvolatelnému!

Bylo chvílemi kdes venku, že jakoby posun temna osudu udál se nocí. Jakýs víchř zabouřil hlukem zlověstnosti jako z podzemí. Otřásat se zdálo cosi veřejemi všech těch zdí, v zápětí toho provalování se černého hluku. Ovšem udávají se takové nenadálé, nepostihlé rozruchy životem továrny, jsouť jakoby údery, v nichž nastávají ohromivá sesutí molekulární v nejvnitřnější podstatě hmot, jichž jako horstev je zde nahromaděno. Nastávají náhlá vykypění páry, jež ve strašném svém útlaku zjednalo si kdes svévolného průlomu. Snad i oněm bagrům naskytla se úporná překážka, a ony v rozezlení šelmy, jejímuž ukořistění se stayí cos v cestu, obořily se v změť, již jim bylo překonati. Snad divočeji rozvály se větrníky, snad vacua, v něž přibráno přes míru direktní páry, zasoptěla po-

supně u zmírách varů svých, v nichž připadá, jakoby kypělo v podzemí. Snad vagony z ospalosti posunovačů nebezřeale sraženy, a v nadbytku zhoubné energie rozřinčely tak do úpadu těžkou žalostnicí píseň sem, kteréž pak tak dlouho nebylo upokojení, že táhla se dvorem a dále v noc a dále v záobzoří její neproniknutelnosti. Ale nechť byly jakéhokoliv původu tyto jaksí nezměrné posuny života továrního, a nechť udály se v nahodilosti či v osudovém zmocnění, spěly to v těch chvílích jako v hrozbách zlověstnosti, jako u výstrahách její, jakoby kdes na samém blízku zel ohromivý, neobsáhlý hrob zkázy, jenž vše chystá v sebe uchvátiti, zmítaje a bouře strašným lůnem svým. A bylo chvílemi, jakoby cos v křečovitém úpadu oněch podstat vzpíralo se pohlcení hrobem tímto uprostřed znepokojených temnot . . .

Ale ti dva blaženci neslyšeli ničeho. Jejich sluch jako harfa milostnosti zdál se naladěn pouze k oněm souzvukům, jež pojí se v nadšení lásky. Ani hlas smrti jakoby k nim neměl přístupu, slavě na jiných stranách a u jiných vztazích černé své triumfy. A kdyby i byli slyšeli tento hlas samé smrti, jenž volati již nepřestával a kýval duším jako Charon stínům, jež odebrati se měly na onen druhý břeh, kde nebylo naděje ani odtud návratu, nebyli by tito dva volili odstoupiti od svých snů milostných. Co na tom, co na všem! Vždyť dleli si tak

omamně v tom svém náručí, z něhož jakoby nebylo lze se vypjati, u rozplynutí polibků, jež jakoby jim utkvělo navždy na rtech. Co tedy na všem záleží, když nacházeli se v záštitě lásky své, v níž byli tak cele sobě odevzdáni jako na věky . . .

Byloť pak, jakoby temnem noci ploužily se strašidelné stíny, masky přišernosti stanuly uprostřed noci a vyčkávaly. Bylo, že čímsi znepokojené a zmítané temnoty vydávat se jaly jakoby svou podstatu, z níž vynořovaly se bezmezne strašné tvary, dosud neznámé. A jakýs jek provázel všechny tyto nepostihlé údaje odkudsi náhle se vychylující. I nějaké pokřiky si odpovídaly, hned z dále, hned ze samé bezprostřednosti, ale nebylo v nich nic lidského, nic známého, čemu mysl porozuměvši upokojiti by se zase mohla. Byloť v těch pokřicích něco jako servání lidskosti, jako když morová rána dotýká se čel dosud tak zabezpečených životem. Kdož ví, co to bylo za vyvstávající podstatu a co jejím povykem se označiti mělo. Možná i, že začaly v tu chvíli, postřehnuvše odňato jho discipliny, sbíhat se svých míst všechny ty nevěstky, honíce se nocí jako v reji a kroužení čarodějnic, a za nimi v úpad rozpoutaný chtíč bezmezne smyslnosti, uvrhaje se v běsný jejich vír. Snad v pravdě, v nestřežené chvíli, postihnuvši veškeru svou zvůli, rozpoutala se ve všech mezích temnot ona orgie, jaká jen v oblasti

lidskosti možná jest, orgie nahá, hnusná, cynická, šílená, v níž vše slepo a schváceno v znoji nestoudné vášně. Jistě že postřehnuvše chvíli svou, neopomněly by ony nevěstky chvátat ze všech stran, v každé stanoviště, v každý kout, v každý úkryt, a za nimi mužští jako supové za mrchami by se řítili, zchvacující jejich nahotu. A třebaš to hýkal každý kout zběsilostí a dávením se jakýmsi v bezuzdných chtífích, jimž za podklad jen zvířecost lidskosti stát se může, když v cestu nestaví se jí svatá hráz víry ani lásky. Neb v tomto světě zde bylo možné každé řádění a každé spuštění lidskosti . . .

Jen ti dva v útaji lásky své, v čistotě a nezprznění nejsvětějších citů svých nebyli by měli zdání o ničem, kdyby cos podobného také bylo nastalo. V jejich oblast zněly chory andělské a skráně jejich ovíjeny byly oněmi liliemi lásky, jež rozkvétají na výspách ráje, kde k Bohu je věčné zření . . .

Kdož ví, co vše se to dalo v oná zmétnosti noci, v oněch zlověstných předzvěstech. Ale pak jakoby zase na vše zalehla na chvíli jako nesmírná jediná tíha a nehybnost, v jaké samo ohromení smrti nastupuje. Bylo jako sevření nekonečnou, úžasnou tmou, nemající nikde průsvitu a rána, a vše na okamžik jakýms neobsáhlým tichem zas bylo objato, jež děsně a bezměrně se vhlubovalo v příšerné své němoty.

Bylo, jakoby všechno náhle ustalo, náhle usnulo, usnuly stroje, páry, vary, bagry, podstaty hmot, ale usnuly v oněch mrákolách, jež vnašejí na vše kvačící zhoubu. Jakoby to usnuly snem smrti. Nalehlo to takové ohromení na vše v tyto okamžiky, v němž jakoby udolána býti měla bezmeznost sama. Podobalo se v tomto ohrómění neobsáhlém, jakoby bylo zrovna před bouří, před onou bouří sbírající se z rozruchu celého kosmu, v níž vše má se schvátit, co žije. A to že to bouře ještě prodlévá jako napřažení smrtonosné rány, jíž zahynouti má všechno. Snad to také vše usnulo v tom továrním světě zde, neb kdo by nespal, když by mohl. A v tomto spaní snad nastupovala jiná zvůle a dály se všechny přípravy oné zlověstnosti. Kdož ví, co vše se to dalo a připravovalo, ti dva blaženci nevěděli aspoň o ničem . . .

Pak bylo najednou, že jakoby začala hřímat jakás těžká děla nad hladinou černých, vzbouřených vod, jimiž vše bylo zatopeno. Věru, hřmělo to v ranách posupně rozléhavých a strašně dunivých, jež dávají tušit o nastupující zkáze. A v sled mezi těmito údery, jež udávaly se jako v určený svůj čas a čemusi tak strašně vhod, jakýs jiný neobsáhlý hluk jal se to svou cestou jít, takovou cestou, na níž vše spěje k ohromivé zkáze. Bylo vše již jediným nepřetržitým křikem, jakýms divým jekem, vyzraženým jako najednou z nespočetných útrob,

zasazených strašností, a vše naplnila ječící vřava, již ohlušeno bylo vše jako strženým vodopádem, řítícím se přes všechno. A všechny temnoiy zároveň jakoby začaly se neobsáhle vyvraceti. Neb zalehla v ně taková děsivá zář, jakoby rozestřela se opona všech ohňů, jimiž zahofel svět. A již schvacovala bezmezně veškeru zdejší oblast. Hnalo se to pak a řtilo jako výbuch chrlený sopkou. Jen tu a onde jakoby zarážel se na okamžik strašný, lité, vše sežehující proud, nahromadiv se jaksi sám před sebou u své bezmeznosti — leč náspy tyto zase protřeny a ve schvácení, jemuž není pozemské zmřy, hnaly se plameny dále, jako směrem jim neviditelnou treslající rukou pomsty vykazovaným. A toto schvácení hořících spoust, z nichž šlehalý jako výtrysky pekel, provázeno bylo soptěním a výbuchy bezmeznosti. A nebylo vidět již nic jiného než nekonečné žhnutí zaslepující jako zář pekelnosti, a nebylo slyšet než onu vřavu ječící v noc všechny své hrůzy a svá rozpoutání. Vypuknuvší živelnou spoustou jakoby valilo se prokletí — — — Byla to úděsná hudba neobjednaná jistě k jejich noci svatební. Jako hlahol volající k poslednímu soudu pronikla by i v úsmrt odvěkého tlení. Když zalehla posléz v jejich milostné zmámení, v sen lásky jejich, nemohli se jaksi vybaviti ze svého objetí, jakoby z úpončf čaromocných letorostů. A u vyburcování z blaha nejomamnějšího, popatřivše kolem sebe za po-

hledu, jemuž odestřela se bezmezná vidina zkázy, s výkřikem hynoucích srdcí uvrhli se nazpět v náruč svou, hledající v neskonalesti lásky své poslední ochranu, poslední útočiště, v té její všemocné záštitě před vřavou samých pekel...

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

